

ISSN 1512 - 4649

ეკონომისტი

სამართლებრივი რეკონსტრუქციები და რეფორმები
სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

№1 2018 წელი

ეკონომიკური პოლიტიკა (მთავრობის, ბიზნესმენთა და მეცნიერთა პოზიციები)

ბაზისაზიზი, ბუღალტრული აღრიცხვა, აუდიტი

ბიზნესი და მენეჯმენტი

საბანკო სექტორი (ბანკირი, ბიზნესმენი, მენეჯერი)

საბანკო სექტორი სიხლენი (სამეწარმეო სამართალი), კომენტარები

მეწარმეთა კითხვები და პროფესიონალთა პასუხები

ჟურნალი “ახალი ეკონომისტი”
რევიზირებულია:

სსიპ ინსტიტუტ ტექნიფორმის ელექტრონულ
გამოცემებში “ქართულ რევერატულ ჟურნალში”.

რევიზირებულად აღიარებულია:

- საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემია;
- საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემია;
- ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი;
- გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი;
- თბილისის თავისუფალი უნივერსიტეტი, ESM ბიზნესის სკოლა;
- კავკასიის უნივერსიტეტი;
- სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- შოთა მესხიას ზუგდიდის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი;
- საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტი;
- აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი;
- ოდესის მეჩნიკოვის სახელობის ეროვნული უნივერსიტეტი (ქ. ოდესა, უკრაინა);
- კავკასიის სტრატეგიული კვლევის ინსტიტუტი (ბაქო, აზერბაიჯანი);
- ბელორუსიის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (მინსკი);
- ყაზახეთის ეკონომიკის, ფინანსებისა და სავაჭრო ვაჭრობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (ასტანა).

მისამართი: საქართველო,
0105, თბილისი, ჯორჯაძის ქ. №5
ტელ.: +995 (32) 2 990 576;
მობ.: +995 (55) 277 554; +995 (95) 32 30 34;
ელ-ფოსტა: loidk@yahoo.com
ვებ-გვერდი: www.economisti.ge; www.loi.ge

The Magazine “Akhali Ekonomisti” (New
Economist) HAS BEEN REVIEWED:

In “Georgian Reviewed Magazine” –
P.L.L.E. Institute of Techninform

ACKNOWLEDGED TO BE REVIEWED BY:

- Georgian Academy of Business Sciences;
- Georgian Academy of Economical Sciences;
- I. Javakhishvili Tbilisi State University;
- Ilia State University;
- Georgian Technical University;
- Grigol Robakidze University;
- Tbilisi Free University, ESM Business School;
- Caucasus University;
- Sukhumi State University;
- Shota Rustaveli State University;
- Samtskhe-Javakheti State University;
- Shota Meskhia State University of Zugdidi;
- Akaki Tsereteli State University;
- Saint Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia;
- East European University;
- Odessa Mechnikov National University (Odessa, Ukraine);
- Institute of Strategic Studies of the Caucasus (Baku, Azerbaijan);
- State University of Belarus (Minsk);
- University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade (Astana).

ADDRESS: 5 Jorjadze str., 0105, Tbilisi, Georgia
Tel.: +995 (32) 2 990 576;
Mob.: +995 55 277 554; +995 (95) 32 30 34;
E-mail: loidk@yahoo.com
web-site: www.economisti.ge; www.loi.ge

ახალი ეკონომისტი

ყოველკვარტალური სამართაშორისო რეჟიმირებადი და რეკონსტრუქციული სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი №1(49), 2018

ლოიდ ქარჩავა - მთავარი რედაქტორი და სარედაქციო კოლეგიის თავმჯდომარე, ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორი, პროფესორი; საქართველოს მეცნიერთა საბჭოს თავმჯდომარე; საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი; ფაზისის საერო-სამეცნიერო აკადემიის ნამდვილი წევრი.

სარედაქციო კოლეგია:

მეცნიერებათა დოქტორები, პროფესორები:

რამაზ აბუსაძე (პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტის დირექტორი); ნინო აბუსაძე; ანზორ აბრამაშვილი; იური ანანიავაძე; როზა ანთონიანი; თეიმურაზ ბაბუნაშვილი (საქართველოს ბიზნესის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი); ევგენი ბარათაშვილი; ელგერდ ბატიანი; ბივი ბელიანი (ევროპის უნივერსიტეტის გლობალიზაციის ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების კვლევის ინსტიტუტის დირექტორი); როსტომ ბერიძე (ბათუმის უნივერსიტეტი); თამარ გამახაშვილი; თინა გელაშვილი; სიმონ გელაშვილი; რევაზ გვამბაყალი (ეკონომიკური პოლიტიკისა და ეკონომიკური განათლების ქართულ-გერმანული ინსტიტუტის დირექტორი); რევაზ ბობოხიანი; ვლადიმერ ბრიტოლიანი (მოსკოვი, რუსეთის ფედერაცია); ალექსანდრე ბენიშვილი (ბელარუსის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორის მოადგილე); ვოლფგანგ ვენტი (ბერლინი, გერმანია); შოთა ვეშაპიძე; ნუზურ თოღუზა; ბონა თუთუაშვილი (ევროპის უნივერსიტეტის პრორექტორი); სერგეი იაკოვლევი (ოდეის ეროვნული უნივერსიტეტი, უკრაინა); ელდარ ისმაილოვი (კავკასიის სტრატეგიული კვლევის ინსტიტუტის დირექტორი); მირაბ კაკულიანი; ალექსანდრე კვამილაძე; ბია კვამილაძე; მურთაზ კვიციანი (სამეცნიერო ნაწილის რედაქტორი, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის ბიზნესისა და მართვის სკოლის დეკანი); ვასილ კიპუტაძე; ირაკლი კოჭხანიანი (საქართველოს პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტის თავმჯდომარე); კახა კორძია (კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის რექტორი); პაატა კოლუნიანი (საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი); კნუტ კუნცი (ბრანდენბურგი, გერმანია); ენვირ ლაბიძე; ლორდი სტივენ ლორდი (ლონდონი, ინგლისი); რევაზ ლორთქიფანიანი; ეკატერინე ლომია (საერთაშორისო ურთიერთობების სამსახურის

ფუროსი); შალვა მაჭავარიანი (კავკასიის უნივერსიტეტის ვიცე-პრეზიდენტი); ელგუჯა მამუკაშვილი; ნუზურ ნაღარაია (ფაზისის საერო-სამეცნიერო აკადემიის პრეზიდენტი); დავით ნარმანიანი; თეოდორ ნინიძე; სოლომონ პავლიანი (თბილისის სასწავლო უნივერსიტეტის რექტორი); ვახტანგ სარტიანი (საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართული უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის მართვის ფაკულტეტის დეკანი); ეთერ სარჯველიანი; ავთანდილ სილაგაძე (საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ნამდვილი წევრი); ალექსანდრე სიჭინავაძე; გელა სვირიციანი (ზუგდიდის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი); დამთკვენი ტურეკიანი (ყაზახეთის რესპუბლიკის ესთეტიკურ მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი); სლავა შამთიაშვილი; ლევან ქიქოძე; რუსუდან ქუთათელიანი (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის ბიზნეს-ინჟინერინგის ფაკულტეტის დეკანი); ეკატერინე შაპიაშვილი; თეიმურაზ შინგალიანი; ბიორბი შინგალიანი; იმარ შუღრა; ვაია შულენბაიანი (ყაზახეთის რესპუბლიკა); ლალი ჩაბელიანი; დავით ჩხეიძე (ადმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის რექტორი); მიხეილ ჩიკვილაძე; ნიკო ჩიხლაძე; ავთანდილ ჩუთლაშვილი; ნოდარ ხაღერი (საქართველოს კონკურენციის სააგენტოს თავმჯდომარე); ელენე ხარაბაძე; ეთერ ხარაბაძე; რევაზ ხარაბაძე; მირაბ ხმალიანი; დავით ჯაღალღია (სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დეკანი); ივანე ჯაბოლიანი (საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის საინჟინერო ეკონომიკის, მედიატექნოლოგიებისა და სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის დეკანი) ჯამალ ჯანჯღია (მთავარი რედაქტორის მოადგილე); იმარ ჯემანიანი; მიხეილ ჯიბუტი (საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი). ნანა ჯღარკაძე.

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

შესაძლებელია, რედაქცია ყოველთვის არ იზიარებდეს ავტორის აზრს.

The New ECONOMIST

QUARTELY INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL MAGAZINE,

PRECISED AND REVIEWED № 1(49), 2018

LOID KARCHAVA - Editor-in-Chief and Head of Editorial Board;
Doctor of Business Administration, Professor;
Head of the Council of Scientists of Georgia;
Academician of the Georgian Academy of Business Sciences;
Academician of the Georgian Academy of Fazisi Sciences.

EDITORIAL BOARD

Doctors of science, Professors:

RAMAZ ABESADZE (Director of Paata Gugushvili Economic institute); NINO ABESADZE; ANZOR ABRALAVA; IURI ANANIASHVILI; ROZETA ASATIANI; TEIMURAZ BABUNASHVILI (Prezident of the Georgian Academy of Business Sciences; EVGENI BARATASHVILI; ELBERD BATIASHVILI; GIVI BEDIANASHVILI (Director of the European University's Institute of Research of economic and social problems of Globalization); ROSTOM BERIDZE (Batumi state university); TAMAR GAMSAKHURDIA; TINA GELASHVILI; SIMON GELASHVILI; REVAZ GVELESIANI (Director of Georgian-German Institute of Economic Policy and Economic Education); REVAZ GOGOKHIA (Editor-in-Chief of magazine „Economy and Business“); VLADIMIR GRIGOLAIA (Moscow, Russian Federation); ALEKSEY DANILCHENKO (Deputy of Rector of BelarusiaState University); WOLFGANG WENG (Berlin, Garmany); SHOTA VESHAPIDZE; NUGZAR TODUA; GOCHA TUTBERIDZE (Prorector of European University); SERGEY YAKUBOVSKIY (Odessa I.I.Mechnikov Odessa National University, Ukraine); ELДАР ISMAILOV (Director of Institute of Strategic Studies of the Caucassus); MERAB KAKULIA; ALEKSANDRE KVASHILAVA; GIA KVASHILAVA; MURTAZ KVIRKVAIA (Editor of the Scientific part, Dean of Business and Management Scool of G. Robakidze University); VASIL KIKUTADZE; IRAKLI KOVZANADZE(Head of Budget and Finance Committee of Parliament of Georgia); KAKHA KORZAIA (Rector of Caucasus International University); PAA-TA KOGUASHVILI (member of Georgian Academy of Agriculture); HARALD KUNZ (Brandenburg, Garmany); ENVER LAGVILAVA; The Rt Hon STEVEN LORD LLOYD-BAGRATIONI (University of Oxford, England); REVAZ LORDKIPANIDZE; EKATERINE LOMIA (Head of Department of International Relations); SHALVA MACHAVARIANI (Vice-Prasidentrt of Caucasus University in sciens field); ELGUJA MEQVABISHVILI; MARIAM MGBRISHVILI; NUGZAR NADARAIA (Prezident of the Academy of Fazisi Sciences); DAVID NARMANIA; TEDO NINIDZE; SOLOMON PAVLIASHVILI (Rectot of Tbilisi University); VAKHTANG SARTANIA (Dean of Economics and Business Administration Faculty of Saint Andrew the First Called Georgian University of the Patriarchate of Georgia); ETER SARJVELADZE; AVTANDIL SILAGADZE (Member of Georgian National Academy of Science); ALEKSANDRE SICHINAVA (Editor-in-Chief of magazine „Business Engineering“); GELA SVIRAVA; DAMETKENTUREKULOVA (Academician of a Esthetical Science Academy of Kazakhstan, University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade); SLAVA FETELAVA; LEVAN KISTAURI; RUSUDAN KUTATELADZE (Dean of Business-engineering Faculty of Georgian Tecnical University); TEMUR SHENGELIA; GIORGI SHIKHASHVILI; OMAR SHUDRA; FAIA SHULENBAYEVA (University of Kazakhstan of Economy, Finances and International Trade); LALI CHAGELISHVILI; DAVID CHERKEZISHVILI (Rector of East European University)MICHAEL CHIKVILADZE; NIKO CHIKHLADZE; AVTANDIL CHUTLASHVILI; NODAR KHADURI (Head of the Georgian Competition Agency); ELENE KHARABADZE; ETER KHARAISHVILI; REVAZ KHAREBAVA; MERAB KHMALADZE; DAVID JALAGONIA (Dean of Economics and Buziness Faculty of Suxumi State University); JAMLET JANJGAVA (Deputy of Editor-in-Chief); EMZAR JGERENAIA (Editor-in-Chief of magazine „Economy of Georgia“); MICHAEL JIBUTI (Prezident of the Georgian Academy of Economics Sciences); NANA JGHARKAVA.

სახელი მკითხველისათვის THE NEW ECONOMIST

მეცნიერება

რამაზ აბესაძე, შოთა ვეშაპიძე - ეკონომიკური მეცნიერების განვითარება საქართველოში	7
რევაზ ლორთქიფანიძე - „სენსაციური სიახლე“ კონკურენტულობის ზოგადთეორიულ გააზრებაში	13
ლამარა ქოქიაური, ნინო ქოქიაური - საერთო წონასწორობის კლასიკური თეორიის თანამედროვე პრობლემები	16
გელა წიკლაური - ხელსაყრელი სოციალური ინვესტიციები და სოციალური პასუხისმგებლობა ბიზნესში	27
ვასილ ხიზანიშვილი - ლიდერობა და ეთიკა: „ლიდერობის ეთიკის“ ძირითადი პრობლემები	31
პაატა ლეიაშვილი - ეკონომიკური განათლების ხარვეზები და მათი სავალალო შედეგები	36
კობა სოხაძე - საზოგადოების ეკონომიკური კულტურის განვითარების საკითხისათვის	47
მირანდა გავაშელი - ტურიზმის განვითარების სტრატეგია და მისი როლი ეროვნულ ეკონომიკაში	56
შოთა ყარალაშვილი - საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიის ელემენტები საქართველოს სინამდვილეში	63
Memory Zodwa Radasi - Conceptualisation of Gender	70
Snothile Mkhize - The impact of the De Beers consolidated mining Group in South Africa	75

მართვის ახალგაზრდული სკოლა

ომარ შუდრა, თამთა კაპანაძე - კულტურა, ეტიკეტი და ეთიკა ბიზნესში	80
შალვა ფოფხაძე - ახალი ტექნოლოგიები და სოციალური ქსელები	82

ჩვენი სახელოვანი თანამემამულეები

თამთა კაპანაძე - ვლადიმერ ფეტვიაშვილი	84
რეცენზია	86
ბამოხმაურება	88
ქართველოლოგიურ მეცნიერებათა სიახლენი	89
მილოცვა	90

SCIENCE

Ramaz Abesadze, Shota Veshapidze – Development of economic science in Georgia 7

Revaz Lordkipanidze - “Sensational news“ in the general theoretical understanding of competitiveness 13

Lamara Qoqiauri, Nino Qoqiauri - The Modern Problems of Classical Theory of Common Equilibrium 16

Gela Tsiklauri - Favorable Social Investments and Social Responsibility in Business 27

Vasil Khizanishvili - Leadership and ethics:Basic problems of “leadership ethics“ 31

Paata Leiashvily - Disadvantages of economic education and their disappointing results 36

Koba Sokhadze - About the development of the economic culture of society 47

Miranda Gavasheli - Tourism Development Strategy and its role in the national economy 56

Shota Karalashvili - Elements of public choice theory in Georgia 63

Memory Zodwa Radasi - Conceptualisation of Gender 70

Snothile Mkhize - The impact of the De Beers consolidated mining Group in South Africa 75

THE YOUTH SCHOOL OF MANAGEMENT 80

OUR FAMOUS COUNTRYMEN 84

REVIEW 86

NEWS OF KARTVELOLOGY SCIENCES 89

CONGRATULATION 90

ეკონომიკური მეცნიერების განვითარება საქართველოში[1]

აღნიშნული სტატია გამოქვეყნდა პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის ჟურნალ „ეკონომისტში“ (#4, 2017 წელი), რომელსაც უცვლელად ვბეჭდავთ აღნიშნული ჟურნალის რედაქციასთან შეთანხმებით თემის აქტუალობიდან გამომდინარე.

ლოიდ ქარჩავა
მთავარი რედაქტორი

რამაზ აბესაძე
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დირექტორი.
ელ.ფოსტა: ramazabesadze@yahoo.com

შოთა ვეშაპიძე
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, სსიპ დავით აღმაშენებლის სახელობის საქართველოს ეროვნული თავდაცვის აკადემიის პროფესორი.
ელ.ფოსტა: shota46@yahoo.com

ნაშრომში განხილულია ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების ასპექტები მისი ჩასახვიდან დღემდე. ყურადღება გამახვილებულია იმ ორგანიზაციებსა და მეცნიერებზე, რომელთაც მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვით საქართველოში ეკონომიკური მეცნიერების განვითარებაში.

საკვანძო სიტყვები: კოლხეთის სამეფო, მერკანტილიზმის დოქტრინა, კალმასობა, ხელმწიფის კარის გარიგება, ევროპული ეკონომიკური ფასეულობები.

შესავალი
ეკონომიკურ განვითარებას საქართველოში საუკუნეთა სიღრმეში აქვს ფესვები გადგმული. ძვ. წ. VI-VII სს. კოლხეთის სამეფოში განვითარებული იყო სოფლის მეურნეობა და ხელოსნობა, იჭრებოდა “კოლხური თეთრი”. შემდეგ განვითარების მაღალ დონეს მიაღწია “იბერიის” სამეფომ, რომელსაც სავაჭრო ურთიერთობები ჰქონდათ როგორც მეზობელ, ისე შორეულ ქვეყნებთანაც. ქართულ ისტორიულ, ლიტერატურულ, ფილოსოფიურ თუ თეოლოგიურ წყაროებში მოცემულია საინტერესო მოსაზრებები ეკონომიკური მეცნიერების სხვადასხვა სფეროდან. მეცნიერული სახე ეკონომიკურმა შეხედულებებმა მხოლოდ XX საუკუნის 20-იან წლებში მიიღო.

ფეოდალური საქართველოს ეკონომიკური

შეხედულებები
საყურადღებო ეკონომიკური მოსაზრებები ჩამოყალიბდა ფეოდალურ საქართველოში, რომელთა მსგავსი იდეები საფუძვლად დაედო მერკანტილისტური, ფიზიოკრატული და სხვა ეკონომიკური დოქტრინების შექმნა-განვითარებას. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იმსახურებს შემდეგი ძეგლები:

“ვეფხისტყაოსანი” (XII ს). მასში ჩანს ეკონომიკური აზროვნების მაღალი დონე, განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის, რომ იკვეთება მერკანტილიზმის დოქტრინის ელემენტები საუკუნეებით ადრე, მერკანტილისტა სკოლის ჩამოყალიბებამდე.

ბექასა და აღბუღას “სამართლის წიგნი” (XIV-XV სს.) ასევე მნიშვნელოვანი წყაროა მერკანტილიზმის

[1] მომზადებულია მითითებული ლიტერატურის საფუძველზე

დოქტრინის მკვლევართათვის, რომელიც აგრეთვე შეიცავს თანამედროვეობისთვის აქტუალურ საკითხებს ზოგადად ეკონომიკის, კერძოდ, სოფლის მეურნეობისა, და ფინანსური ურთიერთობების შესახებ.

გიორგი ბრწყინვალეს „ხელმწიფის კარის გარიგება“ (XIV ს.). მასში ჩანს, რომ სავაჭრო საქმიანობა მოექცა „ფინანსთა მინისტრის“ გამგებლობაში, რაც მერკანტილიზმის მსგავსად ნიშნავდა ფეოდალური მონარქიის მხრიდან ვაჭრობისადმი მხარდაჭერას, ასევე მასში იკვეთება სახელმწიფო-ფინანსური საქმიანობის სამართლებრივი რეგულირებისკენ სწრაფვა.

ვახუშტი ბაგრატიონის „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“ (XVIII ს.). ამ კაპიტალურ ნაშრომში ღრმადაა გამოკვლეული საქართველოს ბუნებრივი რესურსები და ეკონომიკური პოტენციალი. იგი „კლასიკოსების“ მსგავსად, პირველ რიგში, მოითხოვდა ზოგადად წარმოების და შემდეგ კი ვაჭრობის განვითარების წახალისებას.

ვახტანგ მეექვსის „სამართალი“ (1705-08 წწ.). იგი საინტერესო მოსაზრებებს შეიცავს ვალის, სარგებლის განაკვეთისა და სხვათა შესახებ., მის „დასტურლამალში“ გამოყენებული ეკონომიკური ტერმინები (გამოსაღები, ზარაფი, ბაჟი და სხვ.) აქტუალურად ჟღერს თანამედროვე პერიოდშიც.

იოანე ბატონიშვილის „კალმასობა“ (XVIII ს.). ეკონომიკური თვალსაზრისით, გამოთქმულია მერკანტილისტური შეხედულებები, რომ ვაჭრობის განვითარება უზრუნველყოფს როგორც ქალაქების განვითარებას, ისე ქვეყნის გამდიდრებას.

სულხან-საბა ორბელიანის შეხედულებები (XVII ს.). იგი ერთის მხრივ, შესაბამისობაშია ფიზიოკრატულ იდეებთან (რომელიც ჩამოყალიბდა მოგვიანებით - მე-18 საუკუნის 50-იან წლებში), მეორე მხრივ კი ახლოსაა კლასიკოსთა მოსაზრებებთან.

ალექსანდრე ამილახვარის შეხედულებები (XVI-II ს.). შეიცავს მერკანტილისტურ შეხედულებებს, მაგრამ ნაწილობრივ, ამავე დროს, კლასიკურ, მათ შორის, ფიზიოკრატულ იდეებსაც მიესადაგება.

თერგდალეულთა ეკონომიკური შეხედულებები მე-18 საუკუნის 60-იან წლებში, როდესაც ფეოდალური შეზღუდულობის წინააღმდეგ ბრძოლაში ჩაერთნენ „თერგდალეულები“ („პირველი დასი“ ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით), გამოიცემოდა ეკონომიკური ხასიათის მოსაზრებები, მიმართული ბატონყმობის წინააღმდეგ და თავისუფალი მეწარმეობის მხარდასაჭერად. ეკონომიკურ ნაშრომებს აქვეყნებდნენ ილია ჭავჭავაძე, ნიკო ნიკოლაძე, გიორგი წერეთელი, სერგი მესხი, ივანე მაჩაბელი და სხვ. ნაშრომებში, რომელიც ეძღვნებოდა პოლიტეკონომიის, სტატისტიკის,

კრედიტის, ფინანსების პრობლემებს აისახებოდა დასავლეთეუროპულ და რუს ეკონომისტთა იდეები.

ილია ჭავჭავაძემ საფუძველი ჩაუყარა წარმატების საერთო საფუძვლების თეორიას, ჩამოაყალიბა ლიბერალიზმის საკუთარი დოქტრინა, ევროპულ ლიბერალურ ღირებულებებზე ორიენტირებული კეთილდღეობის კონცეფცია, ეკონომიკური ლიბერალიზმის ქართული ნაირსახეობის იდეოლოგია; შექმნა მოძღვრება ევროპული და სხვა ქვეყნების ცივილიზებული ღირებულებებისა და მოწინავე გამოცდილების საქართველოში გადმოტანის, მათი ოპტიმალური სინთეზის შესახებ.

ნიკო ნიკოლაძემ დიდი წვლილი შეიტანა ევროპული ღირებულებების შესწავლასა და საქართველოში დანერგვის საქმეში, საფუძველი ჩაუყარა საქართველოს ფინანსების, მრეწველობისა და სხვა აქტუალური საკითხების თეორიულ კვლევებს.

ეკონომიკური მეცნიერების ჩამოყალიბება და განვითარება საქართველოში

ეკონომიკური მეცნიერების ჩამოყალიბება-განვითარებაში დიდი წვლილი მიუძღვის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსებას. თავდაპირველად ეკონომიკური საგნები ისწავლებოდა სიბრძნისეცხველების ფაკულტეტზე, რომელთანაც ჩამოყალიბდა ეკონომიკის განყოფილება, რომლის ორგანიზატორებიც იყვნენ ივანე ჯავახიშვილი და ფილიპე გოგიჩაიშვილი. უნივერსიტეტის გახსნისთანავე ჩამოყალიბდა პოლიტეკონომიის კათედრა. მძისი ფუძემდებელი და პირველი გამგე იყო პროფ. ფილიპე გოგიჩაიშვილი.

უნდა ითქვას, რომ საქართველოში ეკონომიკურმა შეხედულებებმა და კვლევებმა მეცნიერული ხასიათი ივანე ჯავახიშვილისა და ფილიპე გოგიჩაიშვილის ნაშრომებში მიიღო, რომელთა იდეებზე აღიზარდა მეცნიერ-ეკონომისტთა მთელი პლეადა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია აკადემიკოს პაატა გუგუშვილის მოღვაწეობა, რომელმაც დიდი წვლილი შეიტანა საქართველოში ეკონომიკური სამეცნიერო სკოლის ჩამოყალიბებისა და განვითარების საქმეში.

ივანე ჯავახიშვილმა დიდი ღვაწლი დასდო ეკონომიკურ მეცნიერებათა განვითარებას. მან გამოაქვეყნა პირველი დიდი ეკონომიკური გამოკვლევები, შექმნა საქართველოს ეკონომიკური ისტორიის კურსი, გამოსცა წიგნი „ქართველი ერის ისტორია“ და სხვ.

ფილიპე გოგიჩაიშვილიც ქართული ეკონომიკური მეცნიერების სათავეებთან იდგა. მმან მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა აღრიცხვისა და სტატისტიკის განვითარების საქმეში. იგი ითვლება სტატისტიკისა და სტატისტიკური მეცნიერების

ფუძემდებლად საქართველოში.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის განყოფილებასა და შემდეგ ეკონომიკურ ფაკულტეტებზე არაერთი პროფესორი აღიზარდა, რომლებმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს საქართველოში ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების საქმეში, კერძოდ: გიორგი ადგიშვილი, როზეტა ასათიანი, კლიმენტი აჩელაშვილი, გიორგი ბაქრაძე, ვალერიანე ბახტაძე, იოსებ ბაჯაძე, ალექსანდრე ბაჯელიძე, სერგი ბერაძე, ბიკენტი გაბიძაშვილი, გივი გამსახურდია, გაა გამყრელიძე, გიორგი გეხტმანი, გიორგი გველესიანი, ავთანდილ გიორგობიანი, რევაზ გოგობია, ლევან გოკიელი, გივი გოშაძე, პაატა გუგუშვილი, გრიგოლ თოდუა, ნიკო იაშვილი, რევაზ კაკულია, ჯემალ კახნიაშვილი, ალექსანდრე კუჭუხიძე, პარმენ ლემონჯავა, ქეთევან მარშავა, მურთაზ მალრაძე, გაბრიელ მეგრელიშვილი, იაკობ მესხია, ირაკლი მიქელაძე, გიორგი მშვილდაძე, გაიოზ ნადირაშვილი, ნუგზარ პაიჭაძე, გიორგი პაპავა, ვლადიმერ პაპავა (უფროსმა), ვლადიმერ პაპავა, ჯემალ პაჭკორია, პეტრე ჟღენტა, უშანგი სამადაშვილი, ოთარ სღარეიშვილი, ნიკოლოზ ტყემელაშვილი, მირიან ტუხაშვილი, არჩილ ფანცხავა, იროდიონ ქვაჩახია, შოთა ქისტაური, ნიკო ქოიავა, დიმიტრი ქორიძე, როინ ქუტიძე, გიორგი ლაღანიძე, ლარისა ყორღანაშვილი, პავლე ჩაგელიშვილი, დიმიტრი ცისკარიშვილი, ვასილ ჩანტლაძე, მიხეილ ჩიკვილაძე, დავით ძნელაძე, ლევან ხარაზი, გედეონ ხელაია, მერაბ ხმალაძე, ნიჟა ხურციძე, დავით ძნელაძე, გივი ჭანუყვაძე, თენგიზ ჭიაბრიშვილი, ემზარ ჯგერენაია და სხვები.

ამჟამად ფაკულტეტზე წარმატებით მოღვაწეობენ: ფაკულტეტის დეკანი პროფესორი თეიმურაზ ბერიძე (რომელმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა ეკონომიკური თეორიის, ეკონომიკის პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის, კავკასიისა და საქართველოს ეკონომიკის პრობლემათა დამუშავებაში), კათედრის ხელმძღვანელები, პროფესორები: იური ანანიაშვილი, სიმონ გელაშვილი, რევაზ გველესიანი, ნუგზარ თოდუა, ირაკლი კოვზანაძე, ელგუჯა მექვაბიშვილი, დავით ნარმანია, ავთანდილ სილაგაძე, დემურ სიჭინავა, თეიმურაზ შენგელია, ნოდარ ხადური, ელენე ხარაბაძე, ეთერ ხარაიშვილი, იოსებ ხელაშვილი.

საქართველოში საერთოდ მეცნიერების და, მათ შორის, ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების საქმეში უდიდესი როლი ითამაშა საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შექმნამ, სხვადასხვა პროფილის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტებით. ეკონომიკური მეცნიერების განხრით აკადემიკოსები და წევრკორესპონდენტები არიან:

ირაკლი მიქელაძე - საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (1969 წ.), პირველი ეკონომისტი აკადემიკოსია. მისი სამეცნიერო კვლევის ძირითადი სფეროა მრეწველობის ეკონომიკა. დიდი ღვაწლი მიუძღვის რესპუბლიკის სახალხო მეურნეობის დაგეგმვის თეორიული და პრაქტიკული საკითხების დამუშავებაში. ძირითადი შრომები ეძღვნება საქართველოს სსრ სახალხო მეურნეობის სპეციალიზაციასა და კომპლექსურ განვითარებას.

პაატა გუგუშვილი - საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (1974 წ.). განსაკუთრებული ღვაწლი მიუძღვის პოლიტიკური ეკონომიის, საზოგადოებრივი და პოლიტიკური აზრის ისტორიის, სახალხო მეურნეობის განვითარების, დაგეგმვის, სოციოლოგიის, დემოგრაფიის, ბიბლიოლოგიის, ამიერკავკასიისა და საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების და სხვა საკითხების თეორიული და პრაქტიკული პრობლემების დამუშავებაში. ავთანდილ გუნია - საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი (1979 წ.). მისი შრომები ეძღვნება ეკონომიკური ზრდის ტემპებისა და პროპორციების პრობლემებს. სიცოცხლის ბოლო წლებში აქტიურად მუშაობდა საქართველოს ეკონომიკური დამოუკიდებლობის კონცეფციაზე საბაზრო ურთიერთობებზე გადასვლის პირობებში, იკვლევდა აშშ-თან და სხვა ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებთან ურთიერთხელსაყრელი თანამშრომლობის პერსპექტივებს.

ვასილ ჩანტლაძე - საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსმა (1979წ.), შოთა რუსთაველის და სულხან-საბა ორბელიანის ეკონომიკურ შეხედულებათა ფუნდამენტური შესწავლის საფუძველზე დაასაბუთა, რომ ქართული თეორიული და გამოყენებითი ეკონომიკური აზრი მუდამ მხარს უზამდა მსოფლიო ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესებს. დიდია მისი წვლილი ფინანსების თეორიისა და მე-19 საუკუნის რეფორმამდელი აღმოსავლეთ საქართველოს ფინანსების ისტორიის შესწავლაში.

ვლადიმერ პაპავა - საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი (2013 წ.). განსაკუთრებულია მისი წვლილი ეკონომიკური თეორიის, ეკონომიკის მათემატიკური მოდელირების, მაკროეკონომიკის, ეკონომიკის პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის თეორიისა და საქართველოსა და კავკასიის ეკონომიკის საკითხების დამუშავებასა და შემოქმედებითად განვითარებაში. მას ეკუთვნის არაერთი თეორია, მათ შორის, მმან შეიმუშავა ეკონომიკის პოსტკომუნისტური ტრანსფორმაციის თეორია სახელწოდებით - ნეკროეკონომიკა, რომელსაც

ფართო აღიარება აქვს. მმის მიერ ასევე შეიქმნა ლაფერ-კეინსიანური სინთეზის საფუძვლები და აგებულ იქნა მოდელი - "ეკონომიკა გადასახადების გარეშე", აკადემიკოს ვ. პაპავას ორიგინალური მოსაზრებები გამოქვეყნებულია აშშ-ში, ევროპისა და აზიის ქვეყნებში იმპაქტ-ფაქტორის მქონე ბევრ გამოცემაში. მას უკავია განსაკუთრებული ადგილი საქართველოში ბოლო სამი ათწლეულის განმავლობაში ეკონომიკური მეცნიერების განვითარებასა და საერთაშორისო ასპარეზზე მის გატანაში.

ავთანდილ სილაგაძე - საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი (2013 წ.). მას განსაკუთრებული წვლილი მიუძღვის ეკონომიკის, ეკონომიკური აზრის ისტორიისა და პოსტსაბჭოთა პერიოდის საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაციის თეორიული და პრაქტიკული საკითხების დამუშავებაში. დიდია მისი წვლილი, როგორც ეროვნული ეკონომიკური დოქტრინების დამუშავებაში (ილია ჭავჭავაძე, ნიკო ნიკოლაძე), ისე ინგლისურ ენაზე მათ გამოცემასა და საერთაშორისო საზოგადოებისათვის წარდგენასა და გაცნობაში. ამასთან, მან, 90-იან წლების შუახანებში, საქართველოს ისტორიაში პირველად (პროფ. ანზორ თოთაძესთან ერთად) გააანალიზა-დააჯგუფა და გამოაქვეყნა მთლიანი სტატისტიკური მონაცემები საქართველოში არსებული გვარსახელების შესახებ. მისი ნაშრომები გამოცემულია აშშ-ში, გერმანიაში, შვედეთში, რუსეთში, ზოგიერთი მათგანი შეტანილია საზღვარგარეთის (მ.შ. აშშ-ის) უნივერსიტეტთა სასწავლო ლიტერატურის სიაში.

ვალერიან მელქაძე - საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპოდენტი (1979), ეკონომიკურ მეცნიერებაში უახლესი მიმართულების - რეგიონული ეკონომიკის ერთ-ერთ ფუძემდებელია. მან, სსრკ-ის პირობებში, საქართველოს მაგალითზე პირველმა შეიმუშავა ეროვნული შემოსავლის გაანგარიშების მეთოდოლოგია და მეთოდიკა, რითაც საქართველოს ეკონომიკური პოტენციალის და მისი გამოყენების რეალური სურათი შექმნა.

ლეო ჩიქავა - საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპოდენტი (1997). მას დიდი წვლილი მიუძღვის ეკონომიკის სხვადასხვა სფეროს (მრეწველობა, მომსახურება და სხვ), ასევე დემოგრაფიული მეცნიერების მეთოდოლოგიური და გამოყენებითი პრობლემების საფუძვლიან დამუშავებასა და განვითარებაში.

განსაკუთრებულია ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების საქმეში სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების როლი:

„საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ეკონომიკის ინსტიტუტი“ (1944 წ.). მან ბევრჯერ შეიცვალა დასახელება და ამჟამად ეწოდება "თსუ

პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი". ამჟამად ინსტიტუტის თემატიკა მოიცავს საბაზრო ეკონომიკის სრულყოფის თეორიული და გამოყენებითი ხასიათის პრობლემებს. ინსტიტუტის დამფუძნებელი და პირველი დირექტორი იყო აკადემიკოსი პაატა გუგუშვილი, შემდეგ აკადემიკოსი ავთანდილ გუნია, აკადემიკოსი ვლადიმერ პაპავა, პროფ. გიორგი წერეთელი (მნიშვნელოვანია მისი წვლილი ეკონომიკურ-მათემატიკური, ეკონომიკურ-ეკოლოგიური, მაკროეკონომიკისა და ეკონომიკური თეორიის, ასევე საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და განვითარების პრობლემების დამუშავებაში). ამჟამად ინსტიტუტის დირექტორია პროფ. რამაზ აბესაძე (მას მნიშვნელოვანი წვლილი აქვს შეტანილი მრეწველობის, მაკროეკონომიკის, ბუნებათსარგებლობისა და გარემოს დაცვის ეკონომიკის, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და განვითარების, ეკონომიკური განვითარებისა და ეკონომიკური რეგრესის თეორიული და გამოყენებითი ხასიათის პრობლემების დამუშავებაში). ინსტიტუტის სხვა თანამშრომლებიდან აღსანიშნავია პროფესორები: როზეტა ასათიანი, იოველ ასათიანი, ვალერიანე ბახტაძე, იოსებ ბაჯაძე, გივი ბედიანაშვილი, სერგი ბერაძე, თემურ ბერიძე, ალექსანდრე ბრეგვაძე, მიხეილ გველესიანი, ფილიპე გოგიჩაიშვილი, რევაზ გოგობია, ვალერიან დათუკიშვილი, არჩილ თეთრაული, მიხეილ თოქმაზიშვილი, ნიკო იაშვილი, აკაკი კაკაბაძე, მიხეილ კახეთელიძე, ლუარსაბ კარბელაშვილი, მურმან კვარაცხელია, პაატა ლეიაშვილი, ვალერიან მელქაძე, რამინ მითაიშვილი, აპოლონ ნუცუბიძე, გიორგი პაპავა, ვლადიმერ პაპავა, მიხეილ როკეტლიშვილი, აზიკო სისვაძე, ნიკოლოზ ტყემელაშვილი, უშანგი სამადაშვილი, როლანდ სარჩიმელია, ავთანდილ სულაბერიძე, დიმიტრი ქორიძე, კირილე დოლობერიძე, ვასილ ჩანტლაძე, თამაზ ჩიკვაძე, ლეო ჩიქავა, თინათინ ჩხეიძე, რაფიელ ხარბედია, ბექირბი ხასია, ამირან ჯიბუტი, მიხეილ ჯიბუტი და სხვები; ეკონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატები: რობერტ აბურჯანიძე, ოთარ ავალიშვილი, თამაზ აქუბარდია, ციალა ბენაშვილი, გია ბრეგვაძე, შალვა ბურდული, მერაბ გველესიანი, ლილი გვენეტაძე, ნატა დავლასერიძე, ლინა დათუნაშვილი, დურსუნ დიასამიძე, გულნაზ ერქომაიშვილი, ბონდო ზარნაძე, ნუკრი ზაქარიაძე, ეთერ კაკულია, ბიძინა კელენჯერიძე, დავით კურტანიძე, ვალენტინა მიშინა, შურა მარგველაშვილი, მარინა მუჩიაშვილი, იზა ნათელაური, ვლადიმერ პაპავა (უფროსი), ზურაბ რევიშვილი, სერგო სოსელია, ზურაბ სოსელია, ნოდარ ულუმბერაშვილი, თენგიზ ქავთარაძე, თინათინ ქურდაძე, ნუნუ

ქისტაური, მარინე ცუცქერიძე, რომან ხარბედია, თენგიზ ხოშტარია, რევაზ ჯავახიშვილი, დავით ჯანგულაშვილი და სხვ. ამჟამად ნაყოფიერი მუშაობით გამოირჩევიან განყოფილების გამგეები, მეცნიერებათა დოქტორები, მთავარი მეცნიერი თანამშრომლები: გიორგი ბერულავა, ვახტანგ ბურდული, ალფრედ კურატაშვილი, ეკონომიკის მეცნიერებათა კანდიდატები: ნანული არევამე, ნანა ბიბილაშვილი, თეა ლაზარაშვილი, მამუკა ხუსკივაძე.

„საქართველოს სახელმწიფო საგემო კომიტეტთან არსებული სახალხო მეურნეობის ეკონომიკისა და დაგეგმვის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი“ (1963 წ.). ინსტიტუტში სამეცნიერო კვლევები მიმდინარეობდა ეკონომიკის, დაგეგმვისა და მართვის აქტუალურ საკითხებზე. ინსტიტუტს სხვადასხვა დროს სათავეში ედგნენ მისი დამაარსებელი ვალერიან მელქაძე, კანდიტ ჩარკვიანი (მისი შრომები ძირითადად ეძღვნება ეკონომიკის დარგების, განსაკუთრებით ელექტროენერგეტიკული მრეწველობის განვითარების ისტორიას საქართველოში), ვალერიან ადვამე (მისი შრომები ეძღვნება სახალხო მეურნეობის ისტორიის პრობლემებს), იაკობ მესხია (მისი შრომები ეძღვნება ეკონომიკის მართვისა და პროგნოზირების პრობლემებს), ნოდარ ჭითანავა (მისი ნაშრომები ეძღვნება ეროვნული ეკონომიკის საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის, ეკონომიკასა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთდამოკიდებულების პრობლემები გარდამავალ ეტაპზე), სერგო სანაძე (მუშაობს დარგთაშორისი ბალანსის პრობლემებზე). სხვა თანამშრომლებიდან აღსანიშნავია: ოთარ გიორგობიანის, შალვა გოგიაშვილის, ამბროსი გრიშკაშვილის, ქეთევან დადიანის, ომარ ვაშაკიძის, დავით იაკობიძის, რევაზ კაკულიას, მამულა კეკელიძის, გაია მაღაშხიას, დომენტი მოურავიძის, გიორგი პაპავას, ნუგზარ სანთელაძის, ნაზი ფირცხალავას, გურამ ყუფუნას, ნიჟა ხურციძის, თამაზ ჩიკვაძის, დემურ ჩომახიძის, ლეო ხაბურზანიას, ელენე ხოშტარიასა და სხვათა ნაშრომები. ინსტიტუტი ფუნქციონირებდა 2006 წლამდე.

„ფინანსების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი“. ერთადერთი ეკონომიკური პროფილის სამეცნიერო დაწესებულებაა, რომელიც შეიქმნა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დაოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ (1992 წ.). ინსტიტუტი სამეცნიერო კვლევებს ახორციელებდა საქართველოს საფინანსო-საბიუჯეტო პოლიტიკის, ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის, აღრიცხვის, ანალიზის, აუდიტის და საფინანსო-ეკონომიკური პროგნოზირების აქტუალურ საკითხებზე. ინსტიტუტს დირექტორები იყვნენ

პროფ. იაკობ მესხია (მისი შრომები ეძღვნება ფინანსების, მაკროეკონომიკის, ეკონომიკის მათემატიკური მოდელირებისა და სხვ. პრობლემებს) და პროფ. რევაზ ბასარია (მისი ნაშრომები ეძღვნება საფინანსო-საგადასახადო პრობლემებს). სხვა თანამშრომლებიდან აღსანიშნავია ვალერიან ზურაბიშვილის, ედუარდ ცირამუას, ჯემალ შათირიშვილის, ლეო ხაბურზანიას ნაშრომები. ინსტიტუტი ფუნქციონირებდა 2007 წლამდე.

„საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის დემოგრაფიისა და სოციოლოგიურ კვლევათა ინსტიტუტი“ (1991), ამჟამად „ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის დემოგრაფიისა და სოციოლოგიის ინსტიტუტი“. კვლევის ძირითადი მიმართულებაა - დემოგრაფიისა და ოჯახის სოციალურ-ეკონომიკური ტრანსფორმაცია მოსახლეობის აღწარმოების უახლესი ტიპის პირობებში. დირექტორი და დამაარსებელი იყო საქ. მეც. ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი ლეო ჩიქავა, ამჟამად ინსტიტუტის დირექტორია პროფ. ავთანდილ სულაბერიძე (მისი კვლევის სფეროა მოსახლეობის დემოგრაფიული ქცევის პრობლემები თანამედროვე ეტაპზე). სხვა თანამშრომლებიდან აღსანიშნავია: ანზორ თოთაძის, ვაჟა ლორთქიფანიძის, ელგუჯა მენაბდიშვილის, გაია წულაძისა და სხვათა ნაშრომები.

„სოფლის მეურნეობის ეკონომიკისა და ორგანიზაციის ინსტიტუტი“ (1958), რომელსაც საბოლოოდ ეწოდა „აგრარული ეკონომიკის ინსტიტუტი“ (2005). იგი მუშაობდა სსსოფლო სამეურნეო წარმოების მრავალ პრობლემაზე. დირექტორები იყვნენ პროფესორები: ანდრო ნიჟარაძე, პეტრე ჟღენტი (მისი ნაშრომები ეძღვნება სას. სამ. წარმოების გაადგილებისა და სპეციალიზაციის პრობლემებს), ვახტანგ პაპუნძიძე (ძირითადად მუშაობდა სას. სამ. წარმოების ინტენსიფიკაციის ეკონომიკურ პრობლემებზე), ვახტანგ ბურკაძე (ნაშრომები ძირითადად ეძღვნება მიწის ეკონომიკური შეფასების პრობლემებს), ომარ ქეშელაშვილი (მას დამუშავებული აქვს სას. სამ. წარმოების სპეციალიზაციის, ინტენსიფიკაციის, პროგნოზირებისა და მართვის პრობლემები), ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი ავთანდილ ლაფაჩი (იგი შეისწავლის კვების მრეწველობის ეკონომიკის საკითხებს). სხვა თანამშრომლებიდან აღსანიშნავია ოთარ ალექოშვილის, რობერტ ანდლულაძის, გიორგი დოლონაძის, ოთარ ტატიშვილის, ნიკო ჭინჭარაულის, ივანე ჯანიაშვილის და სხვათა ნაშრომები. ინსტიტუტი ფუნქციონირებდა 2011 წლამდე.

მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ეკონომიკური მაცნიერების განვითარების საქმეში თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის

ბეჭდური და ელექტრონული ჟურნალი „ეკონომისტი“, რომელიც ინდექსირებულია დიდ სამიხობო ელექტრონულ ბაზაში-ERIH (მთავარი რედაქტორი პროფ. რამაზ აბესაძე) და თსუ ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“ (მთავარი რედაქტორი პროფ. რევაზ გოგობია, პასუხისმგებელი რედაქტორი პროფ. თამაზ ზუბიაშვილი). ასევე მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ჟურნალები: „ახალი ეკონომისტი“ (მთავარი რედაქტორი, პროფ. ლოდ ქარჩავა), „ბიზნეს-ინჟინერინგი“ (მთავარი რედაქტორი პროფ. ალექსანდრე სიჭინავა), „ეკონომიკა“ (მთავარი რედაქტორი პროფ. რევაზ შენგელია), „მეცნიერება და ცხოვრება“ (მთავარი რედაქტორი პროფ. რევაზ ჯავახიშვილი). „სოციალური ეკონომიკა. XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები“ (მთავარი რედაქტორი პროფ. ვახტანგ დათაშვილი); „გადასახადები“ (მთავარი რედაქტორი პროფ. დავით ჯალაღონია). ამ ჟურნალებში იბეჭდება როგორც ქართველ, ისე უცხოელ მეცნიერ ეკონომისტთა ნაშრომები.

ფუნდამენტური გამოკვლევების შექმნისა

გამოყენებული ლიტერატურა:

ასათიანი რ., 2014. თანამედროვე ეკონომიკის მცირე ენციკლოპედია. თბ., „სიახლე“;
მეტრეველი, რ., 1972. ნარკვევები ფეოდალური საქართველოს ისტორიიდან. თბ.;
სილაგაძე ა., 2010. ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტრინები. თბ., „ინოვაცია“; სილაგაძე ა., 2005. ეკონომიკის ენციკლოპედიური ლექსიკონი. თბ., „თსუ გამომცემლობა“;;
ჭანუყვაძე გ., 2001. ქართული ეკონომიკური აზრის რეტროსპექტივა. თბ., „პირველი სტამბა“;
გუგუშვილი პ., 1961. ეკონომიკური მეცნიერება. წიგნში: „მეცნიერება საქართველოში 40 წლის მანძილზე“, თბ. „მეცნიერება“;
Silagadze A., 1991. Aspects of economic doctrines in Georgia . San Francisco, 2010; Грузинская ССР. Энциклопедический справочник. Тб., «ГЦЭ».

DEVELOPMENT OF ECONOMIC SCIENCE IN GEORGIA

Ramaz Abesadze

Doctor of Economics, professor,

Principal researcher of Paata Gugushvili Institute of Economics

of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,

director of this Institute

Shota Veshapidze

Doctor of Economics, Professor,

Professor of LEPL Davit Agmashenebeli National Defense Academy

Summary

In the work are reviewed a spect of development of Economic Sciences in Georgia from its beginning up today. The attention is paid to the organizations and scientists who contributed significantly to the development of Economic Science in Georgia.

Keywords:Kolkheti Kingdom, doctrine of mercantilism, kalmasoba, physiocratic ideas, european economic values.

„სენსაციური სიახლე“ კონკურენტულობის ზოგადთეორიულ გააზრებაში

რევაზ ლორთქიფანიძე
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი,
საქართველოს ეკონომიკურ მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოს-მდივანი,
უნივერსიტეტ გეომედის პროფესორი

დიდი დეპრესიის ეპოქიდან (მე-20 საუკუნის 30-იანი წლები), განსაკუთრებით გამწვავდა დებატები ადამ სმითის კონკურენციის ე.წ. „უხილავი ხელის“ მომხრე ნეოკლასიკოსებსა და რეგულირების მომხრე ქეინზიანელებს შორის. ზოგი საერთოდ სათუოს ხდის „უხილავი ხელის“ მოქმედებას, ახალი ნეოკლასიკური სინთეზი კი ერთგვარი შემრიგებლის როლში მოგვევლინა.

ჩემი მიზანი არ არის სმითის კრიტიკა - მიმაჩნია, რომ ის მისი ეპოქისთვის ნამდვილად გენიოსი იყო, მაგრამ, ბუნებრივია, ადამიანური შეცდომებით. ჩემი მიზანია აღმოვფხრა სმითის ეპოქიდან დაწყებული და ჰერფინდალ-ჰირშმანის თანამედროვე მეთოდშიც დამკვიდრებული გაგება, რომ ბაზარზე არაგავლენიან კონკურენტთა დიდი რაოდენობა განაპირობებს მეტად სრულყოფილ კონკურენციას. ასეთი მიდგომით, შეიძლება დავანაწევროთ ეფექტიანი ადგილობრივი მსხვილი ბიზნესები ან ხელი შევუშალოთ ბიზნესების წესიერი გზით საჭირო გაერთიანების მცდელობას, დავარღვიოთ მათი უდანაშაულობის პრეზუმფცია და უკეთესი პირობები შევუქმნათ არაკეთილსინდისიერ საგარეო ფარულ შეთანხმებებს.

«ახალი ეკონომისტის» მკითხველი იცნობს ჩემი კვლევის შედეგებს კონკურენტული გარემოს ეფექტიანობის საკითხებზე და არმინდამოგაბეზროთ თავი ჩემი ზედმეტი უსაგნო თხრობით აღნიშნულ უმწვავეს თემაზე, მაგრამ, ახლახან, გამოქვეყნდა ჩემი ძალზე მნიშვნელოვანი მონოგრაფიული შრომა „კონკურენციის თეორიის „სენსაციური“ ფარული ხარვეზები და გადაუდებელი რეგულაციები“ [10, Ref. 53] - არ იფიქროთ რეკლამას ვუკეთებ, მინდა ბევრმა წაიკითხოს მისი შედეგები და გაგაცნობთ მათ მცირე ამონარიდს.

ცნობილია, რომ ჯანსაღი კონკურენტული გარემოს არსებობა განსაკუთრებით აქტუალურია ადამიანის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მსოფლიო მშვიდობის შენარჩუნებისა [1] და უშუალოდ საქართველოში დაწყებული ეკონომიკური რეფორმის [2] წარმატებით განვითარებისთვის, ამდენად, როგორც კონკურენციისა და ეფექტიანი მართვის საკითხებზე მომუშავე სპეციალისტს, კონკურენტული გარემოს აუდიტის პრობლემატური საკითხები სულ უფრო მეტად მაღელვებს [7-10].

დიდი დეპრესიის ეპოქიდან (მე-20 საუკუნის 30-იანი წლები), განსაკუთრებით გამწვავდა დებატები ადამ სმითის კონკურენციის ე.წ. „უხილავი ხელის“ მომხრე ნეოკლასიკოსებსა და რეგულირების მომხრე ქეინზიანელებს შორის. ზოგი საერთოდ სათუოს ხდის „უხილავი ხელის“ მოქმედებას,

ახალი ნეოკლასიკური სინთეზი კი ერთგვარი შემრიგებლის როლში მოგვევლინა [3-5].

ჩემი მიზანი არ არის სმითის კრიტიკა - მიმაჩნია, რომ ის მისი ეპოქისთვის ნამდვილად გენიოსი იყო, მაგრამ, ბუნებრივია, ადამიანური შეცდომებით. ჩემი მიზანია აღმოვფხრა სმითის ეპოქიდან დაწყებული და ჰერფინდალ-ჰირშმანის თანამედროვე მეთოდშიც დამკვიდრებული გაგება [6], რომ ბაზარზე არაგავლენიან კონკურენტთა დიდი რაოდენობა განაპირობებს მეტად სრულყოფილ კონკურენციას. ასეთი მიდგომით, შეიძლება დავანაწევროთ ეფექტიანი ადგილობრივი მსხვილი ბიზნესები ან ხელი შევუშალოთ ბიზნესების წესიერი გზით საჭირო გაერთიანების მცდელობას, დავარღვიოთ მათი უდანაშაულობის პრეზუმფცია და უკეთესი პირობები შევუქმნათ არაკეთილსინდისიერ საგარეო ფარულ შეთანხმებებს.

როგორც ეკონომისტი, საზოგადოების წინაშე, თავს მოვალედ ვთვლიდი კონცეფტუალურად დასაბუთებული აზრი გამომეთქვა, თუ როგორ უნდა დამლიოს გონიერმა ადამიანმა სიღარიბის ჯერ კიდევ ძალზე მაღალი 80%-იანი დონე სულ უფრო მდიდარ მსოფლიოში, როგორი გამდიდრებაა ადამიანისთვის მორალურად გამართლებული (ეფექტიანი) და, შესაბამისად, როგორი კონკურენცია ეფუძნება ჭეშმარიტი სულიერების საწყისებს (იხ.

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

შრომების შესახებ [10]).

ეკონომიკური კონკურენციის ძლის ჩემი განსაზღვრება, ფიზიკაში დენის ძალის განსაზღვრის ($I = U / R$) ბუნებრივი მსგავსებით განზოგადდა [იქვე]. ასეთი სახით, ჩვენ შეგვიძლია განვსაზღვროთ კონკურენციის ძალა და ოპტიმალური - კონკურენციის ყველაზე ეფექტიანი დონე ეკონომიკურად მდიდარი და ღარიბი ქვეყნებისათვის, საინფორმაციო-ტექნოლოგიურ კლასტერებსა და აგრარულ ბაზრებზე, მთასა და დაბლობში, შემცირებული ფასების დემინგური თაღლითობისა თუ ფასების შემდგომი მონოპოლიური ნამატის შემთხვევებში. აღნიშნულ საქმეში, ცალკეულ ქვეყნებს დამოუკიდებლად არ ძალუძთ დამლიონ ფარული საერთაშორისო მონოპოლიების მზაკვრობანი და აუცილებელი ხდება პროგრესული ძალების უფრო მჭიდრო საერთაშორისო კონსოლიდაცია.

ჩემი აზრით, კონკურენციის ძალასა და ბაზრის უმსხვილესი მიმწოდებლის ზომას შორის უკუპროპორციული დამოკიდებულების გრაფიკის გადაკვეთაზე საწარმოს ზომასა და ეფექტიანობას შორის დამოკიდებულების გრაფიკთან, მიიღება კონკურენციის ძალის ოპტიმალური დონე ყოველი კონკრეტული სინამდვილისთვის.

ჩატარებული კვლევის სიახლის შემცვლელი მთავარი შედეგებიდან, მიზანშეწონილია აღინიშნოს, რომ კონკურენტულობის თვალსაზრისით, მკვეთრად დიფერენცირებულია დარგობრივი და შიგადარგობრივი ბაზრები, მ.შ. განსაკუთრებულ დაკვირვებას საჭიროებს ბუნებრივი მონოპოლიების საკითხი და შესაძლო დეფორმაციები დროის ფაქტორის ცვლილებების გათვალისწინებით. მწირი სტატისტიკური ბაზისა და ექსპერტული შეფასებების პირობებშიც კი გამოვლინდა:

- დიდი ბუნებრივი განსხვავებები ჯანდაცვის, სამშენებლო კომპლექსის, მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის ქვედარგებში კონკურენციის ძალის რაციონალურ ინტერვალებს შორის (დასკვნა სახეზეა, ჩვენ დიდი რაოდენობის კონკურენტების ქაოტური ბაზრის „აშენება“ კი არ გვჭირდება, არამედ ბუნებრივი - რაციონალური კონკურენციის ინტერვალის დაცვა);
- ბიზნეს-ალიანსების რაოდენობის გარკვეული კანონზომიერება ეფექტიანობასთან მიმართებაში;
- პროგნოზული ექსტრაპოლირების მეთოდის გამოყენების აუცილებლობა ბაზრის კონკურენტულობის დონის მრავალფაქტორული ანალიზის პროცესში;
- საგადასახადო ტვირთის რეალურად

დიფერენცირებული განსაზღვრა (არა „პოპულისტური“ ან ბევრად განსხვავებულებზე მიმსგავსებული, არამედ, კონკურენტუნარიანი რესურსული პოტენციალიდან და განვითარების დონიდან გამომდინარე);

-ადგილობრივი რეგიონთაშორისი სასაქონლო და საფონდო ბირჟების ინსტიტუციონალური გარემოს დეფიციტი, ადგილობრივი პირდაპირი და ირიბი საინვესტიციო ბაზრების სტიმულირების გადაუდებელი საჭიროება;

- რეგიონების მიხედვით ლორენცის მრუდსა და ჯინის კოეფიციენტზე დაკვირვების აუცილებლობა;

- „პიკუს ეფექტის“ მსგავსი სასიკეთო საგადასახადო „ინტერვენციების“ დეფიციტი და, საჭიროების შემთხვევაში, სუბსიდიები პოტენციურ უნიკალურ ბიზნესებს, მ.შ. განსაკუთრებით ჯანდაცვის კონკურენტუნარიან ქვედარგებში, მინერალური წყლების, ვაზის, ციტრუსის, ჩაის, ზღვის პროდუქტებზე, პერსპექტივაში - სუპერპროგრესულ ტექნოლოგიებზე.

მაგალითისათვის, ჯანდაცვაში კარგა ხანია ფეხმოკიდებული მონოპოლიური ფასების მოთოკისთვის, განსაკუთრებით აქტუალურად მესახება შესაბამისი მარეგულირებელი სტრუქტურის ამოქმედება, რომელიც იმუშავებს სამედიცინო მომსახურების ფასებსა და ცხოვრების დონეს შორის არსებული ძალზე მნიშვნელოვანი დისპროპორციის დარეგულირების საკითხებზე, გადახედავს მენეჯერული ხარჯების „გაბერვის“ კონკრეტულ შემთხვევებსა და მომსახურების ტარიფების შეუსაბამობებს ფარული შეთანხმებების გამო.

ამასთანავე, გასათვალისწინებელია, რომ, რატომღაც, ჯერ კიდევ სუსტადგანვითარებულ ქვეყნებში ფესვი გაიდგა ბუნებრივი მონოპოლიების მარეგულირებელი კომისიების პრივილეგირებულ მდგომარეობაში ჩაყენების ტრადიციამ. საკითხის მნიშვნელობა არ ნიშნავს დაუმსახურებელი პრივილეგიების საჭიროების ძალზე ცუდ მაგალითს. საშუალო ხელფასი ასეთ კომისიურ სტრუქტურებში არავითარ შემთხვევაში არ უნდა აღემატებოდეს საშუალოსახელმწიფო დონეს. სახელმწიფომ „სასათბურე“ პირობები უნდა შეუქმნას არაკეთილსინდისიერი კონკურენციისაგან დაზარალებულ მეწარმეებსა და რეგიონებს და არა თანამდებობის პირებს. „სასათბურე“ პირობების გარეშე, აღნიშნული დაზარალებულები ვერ შეძლებენ ადგილობრივი ბაზრის ისევ გამოცოცხლებას, ხოლო „სასათბურე“ პირობები სხვადასხვა სახელმწიფო მოხელეებს - თავისთავად, კეთილსინდისიერი კონკურენციის

წესების დარღვევას წარმოადგენს.

გარკვეული ნაკლოვანებები კონკურენციის თეორიის ისტორიიდან, ჩემთვის არ წარმოადგენდა “სენსაციურს” - ყველა მოაზროვნეს და გენიოსებსაც მათ შორის, შეიძლება ჰქონდეთ გარკვეული შეცდომები, რომელთა შესახებაც პერიოდულად ვაქვეყნებდი ჩემს “ორიგინალურ” ინოვაციებს. მაგრამ ფარული მონოპოლიზმისგან დაზარალებული ბიზნესების კრიზისმა სენსაციური მასშტაბები

მიიღო, რამაც მაიძულა მეფიქრა წარმოდგენილ გადაუდებელ რეგულაციებზე.

ჩემი თეორიული განზოგადებები კონკურენციის შესახებ მნიშვნელოვანწილად მიმართულია იმათ წინააღმდეგ, ვინც ფიქრობს ეფექტიანი მსხვილი ბიზნესების გაუზრებელი მასობრივი დანაწევრების საკითხზე. მათ უნდა გაიგონ, რომ პრობლემა ბიზნესის ზომაში კი არ არის, არამედ გულწრფელობასა და პრაქტიკულობაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Trump and Putin Keep Calling Each Other for Praise, Discuss North Korea and Terrorism. <http://www.newsweek.com/trump-putin-friendly-phone-calls-praise-750853>
2. https://en.wikipedia.org/wiki/Bidzina_Ivanishvili
3. From Adam Smith to Michael Porter: Evolution of Competitiveness Theory. Cho, Dong-Sung Cho and Hwy-Chang Moon. Asia-Pacific Business Series, Korea, 2000.
4. A. Smith, Lectures on Justice, Police, Revenue and Arms, Oxford, 1896.
5. J. M. Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money Palgrave Macmillan, 1936.
6. <https://www.justice.gov/atr/herfindahl-hirschman-index>
7. R. Lordkipanidze, The Force of International Competition (For the Fundamentals of Business and Law), 2017. <http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/193397>
8. R. Lordkipanidze, The New “Competitive Management”. - Tbilisi, 2016.
9. Revaz Lordkipanidze, Publications, <http://www.nplg.gov.ge/geo/dlibrary>
10. https://en.wikipedia.org/wiki/Revaz_Lordkipanidze

“Sensational news“ in the general theoretical understanding of competitiveness

Revaz Lordkipanidze

Summary

Since the Great Depression (30s of the 20th century), the debate between the neoclassical supporters of the “Invisible Hand” of Adam Smith’s competition and the supporters of Keynesian regulation has become more acute. Some of them disclaimed the “invisible hand” in general and the new neoclassical synthesis came as an intermediary.

My goal - not a criticism of Smith - I think He was a genius for his era, but, naturally, with human errors. My goal is to remove the established understanding from the time of Smith and to the present method of Herfindahl-Hirschman that a large number of competitors determine the perfectness of competition. With such an imperfect method, we can erroneously divide the effective local big business or prevent the merger of business in a decent way, violate the presumption of innocence of the local entrepreneurs and create favorable conditions for secret collusions of external dishonest “businesslike” activities.

საერთო წონასწორობის კლასიკური თეორიის
თანამედროვე პრობლემები

ლამარა ქოქიაური
საქართველოს ეკონომიკის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსი, პროფესორი
ეკონომიკური კვლევების ეროვნული ინსტიტუტის წამყვანი მეცნიერ – თანამშრომელი

ბონო ქოქიაური
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრი

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

შრომა ეძღვნება საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორიის თანამედროვე პრობლემებს; განხილულია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისაგან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების შეფასების როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები, საერთო ეკონომიკის ლოზანის სკოლის მიხედვით. სტატიაში ძირითადი აქცენტი გაკეთებულია თეორიის მათემატიზაციის „ტრადიციის“ ფუძემდებელ ლეონ ვალრასის და მისი მოწაფის ვილფრედ პარეტოს კვლევებზე. კერძოდ, პარეტოს ეფექტიანობის კონცეფციაზე და ვალრასის საერთო ეკონომიკური წონასწორობის კლასიკური მოდელის ძირითად დაშვებებსა და პარამეტრებზე;

საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორია ვალრასისა და პარეტოს შემდეგ ყოველთვის იყო მეცნიერ – ეკონომისტთა დაინტერესების ობიექტი და დღესაც არ კარგავს აქტუალობას. იგი დღესაც ბევრი მკვლევარის, მათ შორის ჩემი ინტერესის სფეროსაც წარმოადგენს.

საკვანძო სიტყვები: ლოზანის სკოლა, ეკონომიკური წონასწორობა, ვალრასის თეორია, მოთხოვნა, გაცვლა, პარეტოს ეკონომიკური თეორია, ზღვრული სარგებლიანობა, კეთილდღეობის ეფექტები, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, პარეტოს ეფექტიანობის კონცეფცია.

1. შესავალი

უცხოური ინვესტიციების პრობლემის კვლევას სულ უფრო მეტი ეკონომისტის შრომა აქვს მიძღვნილი. პარონი ., 1996, ისპერ ., 2004, ოჯიმა ., 1978, არულა დ., 1996, ლუგმან ., 1980, Кодечников С.М., 2002, ქოქიაური დ., 2010, ქოქიაური დ., ბერიაშვილი., 2009, ქოქიაური დ., 2013, ჭარაია ვ., 2015.

ამ შრომებში მოცემულია უცხოური ინვესტიციების განმარტება და კლასიფიკაცია, ფორმულირებულია საინვესტიციო კლიმატის ცნება და ახსნილია მისი შინაარსი, მოცემულია ეროვნულ ეკონომიკაში უცხოური კაპიტალის მოზიდვის საერთაშორისო გამოცდილების ანალიზი, მოცემულია ასეთი მოზიდვის ეფექტიანობის შეფასების მეთოდები: ეს პრობლემა სისტემატურად განიხილება ეკონომისტების პუბლიკაციებში ეკონომიკურ პერიოდიკაში. ამასთან ამ პრობლემასთან დაკავშირებული ბევრი საკითხი ჯერ-ჯერობით პასუხგაუცემელია ანდა არასათანადო დონეზეა შესწავლილი. კერძოდ, შემდგომ კვლევებს ექვემდებარება ისეთი საკითხები, როგორცაა

ურთიერთკავშირი სახელმწიფოს საბაჟო და საგალუტო პოლიტიკასა და უცხოელ ინვესტორებს შორის. გადასვლა-დაზუსტებას მოითხოვს უცხოური ინვესტიციების ეფექტიანობის შეფასების მეთოდები. აუცილებელია საპროცენტო განაკვეთების დინამიკის ანალიზი საქართველოს საბანკო სისტემაში და მათი გავლენა საქართველოს კომერციული ბანკებისა და საბანკო სტრუქტურების ფინანსურ დავალიანებათა დინამიკაზე საგარეო ბაზრებზე.

თუმცა უცხოური ინვესტიციები არ ხორციელდება მხოლოდ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ფორმით. ეს უფრო დაწვრილებით ქვემოთ იქნება განხილული. ამ ფორმების შეფასების მნიშვნელობის და შედეგების მიმართ კიდევ უფრო დიდი აზრთა სხვადასხვაობაა პირდაპირი უცხოურ ინვესტიციებთან შედარებით. ავტორის აზრით 2008 წლის ბოლოს ჩამოყალიბებული ფინანსური კრიზისი განაპირობებს საინვესტიციო საქმიანობის ამ ფორმის შესახებ არსებული შეხედულებების რადიკალურ გადაფასებას. მათი კონტროლისა და რეგულირების

კუთხით.

ამასთან ერთად, საინვესტიციო საქმიანობა არარეზიდენტებთან ურთიერთკავშირში ყოველთვის არის მსოფლიო ეკონომიკის ქმედითი სფერო. აქტუალურად რჩება ამ საქმიანობის კვლევის მეთოდოლოგიური პრინციპები, რომლებიც გათვალისწინებული უნდა იქნას სტაბილური სასწავლო კურსების შედგენისას. ჯერჯერობით არ არსებობს აღნიშნული კურსის შესახებ არც რაიმე სახელმწიფო, ანდა დამხმარე სახელმძღვანელო ეს საშუალო საქმეა ქართულ ეკონომიკაში უცხოური ინვესტიციების საკითხების კვლევისა და შესწავლის თვალსაზრისით.

არასათანადოდაა შესწავლილი ზემოთ აღნიშნული თეორიული კვლევებისადმი მიძღვნილი უცხოელ ავტორთა ნაშრომები (დ. დანიინგი; ს. ჰაიმერი და სხვა). ამ თვალსაზრისით უცხოური ინვესტიციების პრობლემებს ეკონომიკური ასპექტების შესწავლა, როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული პრობლემების კვლევა წარმოდგენილი ნაშრომის აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს.

ამ თვალსაზრისით აქტუალური ხდება უცხოური ინვესტიციებისგან მიღებული ნორმატიული ეფექტების ემპირიული კვლევა, რომლებიც დაკავშირებულია თვით უცხოური კომპანიების საქმიანობის ეფექტიანობის ზრდასთან, ასევე მათ გავლენასთან ეროვნული, ნაციონალური კონკურენტების მწარმოებლურობაზე და საბაზრო პოზიციებზე.

2. კვლევის საგანი

წარმოდგენილი შრომის კვლევის საგანია უცხოური ინვესტიციებისაგან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების ანალიზისადმი მიკროეკონომიკური მიდგომა ამ ინვესტიციების მიმღები ქვეყნების ეკონომიკისათვის, რომელიც წარმოდგენილია საერთაშორისო ვაჭრობის თეორიებში.

ჩვენ გვთავაზობთ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნორმატიულ ანალიზს, რომელიც პოზიციური ანალიზისაგან განსხვავებით კონცენტრირდება კატეგორიების – „უკეთესი“/„უარესი“ – შესახებ მსჯელობაში, აზრში და იძლევა მთელი ეკონომიკური სისტემის ცალკეულ ან ყველა სუბიექტის კეთილდღეობის, დადებითი ეფექტების შეფასებას იმ სიტუაციაში, როცა ბაზრებზე ფუნქციონირებენ კომპანიები უცხოური ინვესტიციებით. ნორმატიული ანალიზის მნიშვნელოვანი ელემენტებია ნორმატიული შეფასების კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძვლები, თეორიული ჩარჩოები, ასევე კრიტერიუმები. წარმოდგენილი მონოგრაფიაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებ-

ის ნორმატიული ანალიზის მეთოდოლოგიური საფუძველია კეთილდღეობის ეკონომიკური თეორია. კეთილდღეობის ეკონომიკური თეორია წარმოადგენს ნეოკლასიკური ეკონომიკური თეორიის სხვადასხვა ნორმატიული მიდგომების ნაერთს ერთობლიობას, რომლის საგანია ერთიანი იდეური ბაზისა და ინსტრუმენტარის პოვნის მცდელობა კატეგორიების: „უკეთესი“/„ცუდი“/„უარესი“ შესადარებლად ეროვნული კეთილდღეობისათვის ან „უკეთესი“/„უარესი“ ცალკეული ინდივიდისათვის მსოფლიო ან ეროვნული ეკონომიკის ან მათი ცალკეული ბაზრების სხვადასხვა მდგომარეობაში.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნორმატიულ ანალიზთან მიმართებაში საუბარია იმ კრიტერიუმებისა და ხერხების შემუშავებაზე, რომლებიც საშუალებას მოგვცემს შევაფასოთ უცხოური ინვესტიციების გავლენა მათ მიმღებ ეკონომიკაზე, კეთილდღეობის დადებითი ან უარყოფითი ეფექტების ტერმინებთან მიმართებაში.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების ან ნორმატიული ეფექტების ცნების ქვეშ მოიაზრება პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენის ყველა ვარიანტი. იგი გამოიყენება მიმღები რეციფიენტი ქვეყნის, როგორც მთლიანად ბაზრის, ასევე მისი ცალკეული ეკონომიკური სუბიექტისათვის. ეს შეიძლება შეფასდეს ამ ქვეყანაში ცალკეული საოჯახო მეურნეობების მიერ მიღწეული კეთილდღეობის დონეზე გავლენის მომხდენი ფაქტორი. ცალკეული საოჯახო მეურნეობის კეთილდღეობის დონე მონოგრაფიაში წარმოდგენილ ანალიზში მოიაზრება, როგორც პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტის შეფასების მთავარი ცენტრალური კრიტერიუმი.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნორმატიული ანალიზის სპეციფიკა ამ ნაშრომში გულისხმობს კვლევის გამოყენებულ თეორიულ ჩარჩოებს. ასეთებად ჩვენ მოვიზრდეთ და შევარჩიეთ საერთაშორისო ვაჭრობის ნეოკლასიკური და თანამედროვე თეორიებისადმი მიკროეკონომიკური მიდგომა.

პირდაპირი უცხოური ინვესტირება ავტორის მიერ განიხილება, როგორც საწარმოო რესურსების კომბინაციის სპეციფიკის მატარებელი ელემენტი, რომელსაც გააჩნია როგორც დარგობრივი, ასევე შიდასაფირმო თავისებურებები. ამასთან ინვესტირების სუბიექტებად გამოდიან საერთაშორისო ბაზრებზე ფუნქციონირებადი ე.წ. „მრავალქარხნული“ მსხვილი კომპანიები, რომ-

სახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

ლებიც ახდენენ არჩევანის გაკეთების ექსპორტსა და პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებს, როგორც საგარეო ეკონომიკური ექსპანსიის ალტერნატიულ სტრატეგიებს შორის.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების, როგორც ტრანსფორმირებადი საწარმოო რესურსის განხილვისადმი საგარეო ვაჭრობის ნეოკლასიკური და თანამედროვე თეორიების პოზიციებიდან მიდგომა ავტორის მიერ მოიაზრება, როგორც ყველაზე საუკეთესო და ნაყოფიერი გზა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების ანალიზისათვის, რამდენადაც იგი შესაძლებელს ხდის, ერთის მხრივ მხედველობაში იქნას მიღებული ეფექტები, რაც დაკავშირებულია რეციფიენტი ქვეყნების ეკონომიკაზე დიდი ოდენობის რესურსების ზემოქმედებასთან, პირველ რიგში დაკავშირებულია წარმოების ფაქტორების ფასების ცვლილებასთან), ხოლო მეორეს მხრივ – ის ეფექტები, რომლებიც განპირობებულია რესურსების კომბინაციის ზემოქმედებით, ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, უცხოური ინვესტიციების გამოყენებელი კომპანიების ზემოქმედებით ეროვნულ კომპანიებსა და მთლიანად ინვესტიციების იმპორტიორი ქვეყნის ეკონომიკაზე, ავტორი პირველი ჯგუფის ეფექტებს აჯგუფებს, როგორც პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებულ არასტრატეგიულ ეფექტებს, ხოლო მეორე ჯგუფის ეფექტებს – როგორც პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებულ სტრატეგიულ ეფექტებს.

კვლევის მიზანია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების განსაზღვრისა და შეფასებისადმი კომპლექსური თეორიულ-მეთოდოლოგიური მიდგომის შემუშავება, რომელიც ემყარება საერთაშორისო ვაჭრობის ნეოკლასიკური და თანამედროვე თეორიების მიკროეკონომიკურ ასპექტებს.

ამ მიზნების განხორციელებამ განაპირობა შემდეგი ძირითადი ამოცანის თანმიმდევრული გადაწყვეტა:

გამოვლინდეს და გაანალიზებული იქნას პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განვითარების ძირითადი ტენდენციები თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკასა და თანამედროვე საქართველოს ეკონომიკაში. ასევე წარმოდგენილი იქნას ემპირიული კვლევების შედეგები პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პრობლემებთან მიმართებაში ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ტრანსფორმირებად ეკონომიკებში.

ჩამოყალიბდეს ეკონომეტრიკული მოდელი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღე-

ბული ნორმატიული ეფექტების ემპირიული შეფასებისათვის; წარმოდგენილი და გაანალიზებული იქნას პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების ემპირიული კვლევის შედეგები, ასევე ამ ეფექტების დონეზე მოქმედი ფაქტორები. მიმოხილული და გაანალიზებული იქნეს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ძირითადი თეორიები და მათ საფუძველზე გამოიკვეთოს ერის (ნაციის) საინვესტიციო განვითარების მიმართულებები;

სტატიაში გადმოცემულია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების ნორმატიულ ანალიზში მიკროეკონომიკური მიდგომის გამოყენების მეთოდოლოგიური საფუძვლები და ინსტრუმენტარი. სტატისტიკური ნორმატიული ანალიზის ჩარჩოებში შემოთავაზებულია ეფექტიანობის იმ კრიტერიუმების კვლევა პარეტოს მეთოდის მიხედვით, რომლებიც გამოყენებულია ეკონომიკის სამრეწველო სექტორში კეთილდღეობის წონასწორობითი კრიტერიუმების, საოჯახო მეურნეობების სექტორში, ცალკეულ ბაზრებზე, კეთილდღეობის წონასწორობითი კრიტერიუმების საერთო შეფასებისათვის, ასევე, საერთო ეკონომიკური წონასწორობითი შეფასებისათვის.

დინამიური ანალიზის ჩარჩოებში გამოყენებულია რეპრეზენტატიული საოჯახო მეურნეობის კეთილდღეობის შეფასების სხვადასხვა ხერხები, რომელთაგანაც ერთ-ერთი შემდგომში გამოყენებული იქნება, როგორც მთავარი და ძირითადი პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისგან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების შეფასებისას.

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების ანალიზის თეორიული საფუძველია საერთაშორისო ვაჭრობის ნეოკლასიკური და თანამედროვე თეორიები. ეს თეორიები სხვადასხვა ხარისხით შეიძლება გამოყენებული იქნას პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სპეციფიკური მახასიათებლების შესწავლის პროცესში. საერთაშორისო ვაჭრობის ხეკ-შერ-ოლინ-სამუელსონისა და რიკარდო-ვანიერის ნეოკლასიკური მოდელების გამოყენებით შესაძლებელია გაანალიზდეს, როგორც წარმოების ფაქტორების საერთაშორისო მიგრაციის ყველა ფორმისათვის საერთო, ასევე პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სპეციფიკური მახასიათებლები, ისეთები, როგორიცაა პირდაპირი ინვესტიციების მეშვეობით ტრანსფერირებული რესურსების დარგობრივი კავშირი.

შესაძლებლობა მოგვეცა პირველად სიღრმისეულად შეგვესწავლა და დაწვრილებით გადმოგვეცა პარეტოს ეფექტიანობა საოჯახო მეურნეო-

ბის სექტორში; ეფექტიანობა პარეტოს მიხედვით საწარმოო სფეროში; პარეტოს ეფექტიანობა ცალკეულ ბაზარზე საერთო ეკონომიკური წონასწორობის პირობებში; საერთო წონასწორობა და კეთილდღეობის ზრდა ეკონომიკაში; ცვლილებების შეფასების მეთოდები რეპრეზენტატიული საოჯახო მეურნეობის სარგებლიანობის დონეში; შემოსავლებისა და ხარჯების საერთო ეკონომიკური ფუნქციები; სასარგებლო თავისუფალი საერთაშორისო საერთაშორისო ვაჭრობისგან.

3. ძირითადი ნაწილი

საერთო წონასწორობის თეორიის თანამედროვე პრობლემები და მისი საწყისები მაკროეკონომიკის ლოზანის სკოლის მიხედვით

საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორია ეკონომიკური თეორიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სფეროა. თანამედროვე საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორია ფაქტიურად მათემატიკური მოდელის ერთ-ერთ სახესხვაობას წარმოადგენს. საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორიათა მათემატიზაციის „ტრადიციას“ საფუძველი ჩაეყარა მისი ფუძემდებლის, ლეონ ვალრასის მიერ. ეს თეორია თავისი პირველ საწყისი არსით მოწოდებული იყო აეხსნა ეკონომიკური მექანიზმის საბაზისო თვისება ანუ პასუხი გაეცა კითხვებზე: სხვადასხვა სახეობის მოხმარების საგნების რა რაოდენობა იქნება წარმოებული, როგორ დაწესდება ფასები და როგორ განაწილდება შემოსავლები სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებს შორის.

1870 წელს ლოზანის აკადემიის იურიდიულ ფაკულტეტზე გაიხსნა პოლიტიკური ეკონომიის კათედრა, რომელსაც ვალრასი ხელმძღვანელობდა. ოთხი წლის შემდეგ იგი აქვეყნებს თავისი წიგნის: „წმინდა პოლიტიკური ეკონომიის ელემენტები ანუ საზოგადოებრივი სიმდიდრის თეორია“, ეს შრომა ითვლება საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორიის ამოსავალ წერტილად (Энтов Р., 1990).

ვალრასი აქტიურად იყენებდა მათემატიკურ აპარატს თავისი დებულებების დასაბუთებლად. მან თავისი თეორია წამოაყენა განტოლებათა სისტემის სახით და ეცადა მათემატიკურად სიზუსტით დაესაბუთებინა, რომ განსაზღვრულ პირობებში მოხმარებელთა და მწარმოებელთა მაქსიმიზაციურმა ქმედებებმა შეიძლება განაპირობოს წონასწორობა მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის ეკონომიკაში რამდენიმე ბაზარზე სრულყოფილი კონკურენციის პირობებში.

ვალრასის შემდეგ 1893 წლიდან ლოზანაში პოლიტიკური ეკონომიის კათედრას ხელმძღვანელობდა ვილფრედი პარეტო (1848-1923).

პარეტო თავის თავს ვალრასის მოწაფედ მიიხედავდა.

ვალრასის „ელემენტებისაგან“ განსხვავებით პარეტო თავის ნაშრომში: „პოლიტიკური ეკონომიის კურსი“ (ჩოურსე ეცონომიკ ოლიტიკუე 1896-1897) მათემატიკური გათვლები გამოაქვს სქოლიოში, ტექსტში არ იყენებს მათემატიკურ სიმბოლოებსა და განტოლებებს. მათემატიკურ აპარატს პარეტო მიმართავს იმისათვის, რომ აჩვენოს ეკონომიკური ამოცანების განსაზღვრულობა და მათი გადაჭრის შესაძლებლობა, ვალრასმა ვერ შეძლო ტატონემენტ-ის მეშვეობით დაემტკიცებინა წონასწორობის ერთადერთი წერტილის არსებობა. ამიტომ პარეტომ უარყო ეს ცნება. ამის გარდა, პარეტოს არ აკმაყოფილებდა ტერმინის: „სარგებლიანობა“ არსი და ამიტომ შემოიღო მეორე ტერმინი, მისი აზრით, უფრო ნეიტრალური – რაც ნიშნავს უბრალოდ „ნივთის სასურველობა“.

კონცეფცია, რომელსაც ვალრასი გვთავაზობს თავის „ელემენტებში“ თავისი არსით, ეფუძნება მიკროეკონომიკას, ანუ ცალკეული ბაზრის განხილვას. თავის კვლევებში ვალრასი მიდის მარტივიდან რთულისაკენ, ჯერ განიხილავს ორი საქონლის გაცვლას ბაზარზე, შემდეგ გადადის მრავალსაქონლური ბაზრის განხილვაზე, თუმცა ეს მაინც ერთი ბაზარია. ვალრასი თავის შრომაში მაინც უარს არ ამბობდა კარდინალურ მიდგომაზე. პარეტომ თავისი წინამორბედის საერთო ეკონომიკური განვითარების იდეა განავითარა, დაუქვემდებარა იგი ერთიან მიდგომას, უარი თქვა სარგებლიანობის რაოდენობრივად განსაზღვრაზე აქტიურად გამოიყენა იზოლინები და შეიმუშავა წონასწორობის კვლავწარმოების მოდელი (Бродский В. С., 2013).

ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ პარეტო ეძებდა წონასწორობას კვლავწარმოების ფაზებს შორის. იგი წერდა „გაცვლა ანდა განაწილება არის ეკონომიკური ციკლის მხოლოდ ნაწილი. ეს ციკლი რომ დასრულდეს, მას ასევე უნდა შეუერთდეს წარმოება და კაპიტალის წარმოქმნა. ასე რომ გაცვლისათვის მოცემულ ტოლობებს უნდა დაემატოს წარმოებისა და კაპიტალის დაგროვების ტოლობები, და მაშინ მიიღება განტოლებათა სისტემა, რომელიც ამომწურავად განსაზღვრავს ეკონომიკურ ციკლის თავისუფალი კონკურენციის პირობებში“ (Блюмин И. Г., 1931). პარეტომ სულ გამოყო გაცვლის ორი ტიპი. პირველი ტიპის ქვეშ იგი მოიაზრებდა გაცვლის ისეთ ფორმას, როცა მონაწილეები აქტიურად ცდილობენ თავიანთი მოთხოვნილებების ოპტიმალურად დაკმაყოფილებას და არსებულ ფასებ-

ისა და ბაზრის პირობებს დებულობენ როგორც წინასწარი მოცემულს.

მართალია, თავისი ქმედებებით ცალკეულ მონაწილეს შეუძლია გავლენა მოახდინოს ფასებზე, მაგრამ ეს გავლენა არ შედიოდა მის თავდაპირველ გეგმებში. გაცვლის მეორე ტიპს, პარეტოს მიხედვით, ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, როცა გაცვლის მონაწილენი ცდილობენ უშუალო გავლენა მოახდინონ საბაზრო ფასების დონეზე. გაცვლა ბაზრის ასეთი მდგომარეობის პირობებში განაპირობებს იმას, რომ წონასწორობა მყარდება მის ერთ წერტილში. ბაზრის სხვა მდგომარეობის შემთხვევაში წონასწორობას ადგილი აქვს სხვა წერტილში. ერთიმეორეს უდარებენ ორივე მდგომარეობას და განსაზღვრავენ, რომელი მათგანი უფრო შეესაბამება დასახულ მიზანს. მას შემდეგ, რაც ეს გაირკვევა, ცდილობენ ბაზრის პირობების შეცვლას ისე, რომ ისინი შეესაბამებოდნენ შერჩეულ წერტილს. მეორე ტიპის გაცვლის მაგალითად პარეტოს მოჰყავს ძლიერი კომპანიები, მსხვილი ბანკები და სინდიკატები, რომლებიც გამოდიან სავალუტო ბაზარზე.

რამდენადაც პარეტო ითვლება ვალრასის თეორიის გამგრძელებლად, შეიძლება აღინიშნოს, რომ პარეტოს თეორიას ვალრასის თეორიისაგან განასხვავებს რამდენიმე არსებითი მომენტი, ჯერ ერთი, ვალრასი განიხილავდა სრულყოფილი კონკურენციის აბსტრაქტულ შემთხვევას და თავისი მოდელი ააგო ამ წინაპირობაზე დაყრდნობით. პარეტო ამბობს, რომ სრულყოფილი კონკურენციის ბაზარი ეს არის შესაძლო სიტუაციებიდან ერთ-ერთი და გამოყოფს აგენტებს, რომლებიც გააზრებულად ახდენენ გავლენას ფასებზე (მეორე ტიპის გაცვლა). მეორეც, პარეტო თვლიდა, რომ მოთხოვნის ინტენსივობა რომელიმე სიკეთეზე (დოვლათზე) დამოკიდებულია არა მხოლოდ ამ სახის სიკეთის არსებულ ოდენობაზე, არამედ დამოკიდებულია ასევე ყველა სხვა სიკეთის ოდენობაზე, რამდენადაც ისინი განსაზღვრავენ მოხმარების საერთო პირობებს. ამის გარდა, ერთ-ერთი განმასხვავებელი ელემენტი, როგორც ამაზე მივუთითეთ ზემოთ, ეს არის პარეტოს ორინალისტური მიდგომა კვლევებისადმი იგი განხილულ სარგებლიანობის ფუნქციას ცვლის განურჩევლობის მრუდის ანალიზით იმის საფუძველზე, რომ სარგებლობა არ ექვემდებარება უშუალოდ გაზომვას. შეხების წერტილი ანუ ზღვრული წერტილი - გაცვლის წერტილის არსია და ისინი გამოხატავენ ორი მოცემული დოვლათის, სიკეთის იმ კომბინაციას, რომელიც მიიღება გაცვლის შედეგად. ამავე დროს ეს არის წონასწორობის

წერტილები, რამდენადაც ისინი შეესაბამებიან იმ მდგომარეობას, როცა ჩვენი ინდივიდი შეწყვეტს სიკეთეთ უფრო ხელსაყრელი კომბინაციის ძიებას და დაკმაყოფილდება მოცემული კომბინაციით. შესაბამისად, მყარდება განსაზღვრული წონასწორობა მის მეურნეობაში, თუმცა ეს დროებითია. უპირატესობის ყოველ მრუდს შეიძლება ჰქონდეს თავისი გაცვლის წერტილიანი წონასწორობის წერტილი. თუ კი დავუშვებთ ასეთი მრუდების მთელ სისტემას, მაშინ ჩვენ მივიღებთ გაცვლის წერტილების მთელ სისტემას, რომელიც გამოხატავს რამდენ საქონელს გაცვლიდა ჩვენი სუბიექტი სხვადასხვა ფასების არსებობის პირობებში. თუ კი გავაერთიანებთ ამ წერტილებს, მივიღებთ გაცვლის მრუდს. იგი გამოხატავს ორი სიკეთის სხვადასხვა კომბინაციას, რომელიც ექნება ჩვენს სუბიექტს სხვადასხვა ფასების შემთხვევაში. საკითხი იმის შესახებ, ამ მრუდის რომელ წერტილში დამყარდება წონასწორობა და რა ფასის პირობებში, დამოკიდებულია მთელ რიგ პირობებზე. მოცემული ფასებისა და შემოსავლების პირობებში ინდივიდუუმს შეუძლია შეარჩიოს მხოლოდ მკაცრად განსაზღვრული კომბინაცია, რომელთაც შეიძლება ჰქონდეთ მისთვის განსხვავებული სარგებლიანობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ პარეტოს აზრით, ეკონომიკური კვლევები უნდა დაიწყო წონასწორობის საერთო პირობების შესწავლით, ანუ ეკონომისტმა უნდა მთლიანობაში გაითვალისწინოს ყველა ის მომენტი, რაც გავლენას მოახდენს ფასებზე, რიგი ეკონომისტების თეორიების ნაკლად პარეტოს მიაჩნდა ის, რომ ისინი შემოიფარგლებოდნენ ცალკეული ეკონომიკური მოვლენის დეტალების შესწავლით და თითქმის მთლიანად უგულვებელყოფდნენ მთელი ეკონომიკური სისტემის განხილვას (Блюмин И. Т., 1931). პარეტო აღნიშნავდა, რომ იგი ცდილობდა თავი დაეღწია წმინდა პოლიტიკური ეკონომიის საზღვრებისათვის რამდენადაც, მისი აზრით, ეკონომიკური მეცნიერება აღმოჩნდა ეკონომიკურ კრიზისში და მისი თეორიული დასკვნების შემოწმება შეუძლებელია. სწორედ კავშირის არარსებობამ ეკონომიკურ თეორიასა და პრაქტიკას შორის აიძულა, პარეტოს გაეფართოვებინა თავის კვლევის საზღვრები და წმინდა ეკონომიკის სფეროდან გადასულიყო სოციოლოგიის სფეროში.

პარეტისა და ვალრასის დებულებების მსგავსების საფუძველია პირველ რიგში, საერთო წონასწორობის თეორია და მათი დამოკიდებულება მათემატიკური მეთოდის მიმართ. ამასთან პარეტოს შემოაქვს ეკონომიკური ანალიზის ახალი ელ-

ემენტი – განურჩევლობის მრუდი. განურჩევლობის მრუდის კონცეფცია ამოდიოდა ეკონომიკაში სტატიკური წონასწორობიდან და გვთავაზობდა ყველა ეკონომიკური ამოცანის ერთდროულად გადაჭრას. პარეტო არ ითვალისწინებდა დროის ფაქტორს, რამდენადაც თვლიდა, რომ სტატიკური წონასწორობის შესწავლა აუცილებელი წინაპირობაა ყველა ეკონომიკური პროცესის შესასწავლად. ადამიანთა მოთხოვნების რესურსებთან დამაკავშირებელი მათემატიკური ფუნქციები ქმედითები იყვნენ მხოლოდ წონასწორობის პირობებში. ამ წონასწორობის მოდელი როგორც ეს პარეტოს მიაჩნდა, ასახავს დინამიურ პროცესებსაც, თუ კი მათში ჩართული იქნება დროის ფაქტორი. თუმცა პარეტოს წარმოდგენაში დინამიური ცვლილებები არის მხოლოდ სტატიკური მდგომარეობის თანმიმდევრული მწკრივი. ფაქტიურად პარეტო უარს ამბობდა საზოგადოების ეკონომიკური ურთიერთობების ყოველგვარ განხილვაზე დინამიკაში, განსაზღვრავდა რა მოდელში დროის მონაკვეთებს ძალზე მოკლე პერიოდებში.

ასე, რომ მათემატიკური მეთოდი იყო აუცილებელი წონასწორობის პრობლემის მეცნიერულად დამუშავებისათვის. საუბარი იყო იმაზე, რომ ჯერ საჭირო თუ შესაბამისი თეორიის შემუშავება და შემდეგ უნდა მომხდარიყო ეკონომიკური ბალანსის ფაქტიური გათვლა და მართალია პარეტოს წონასწორობის თეორიის საფუძველია ვალრასის თეორია, მას რიგი თავისებურებები გააჩნია. კერძოდ, ერთ-ერთი მათგანია ის, რომ პარეტო ეკონომიკურ სფეროს განიხილავდა როგორც დეკარტის სისტემას, სადაც კოორდინატები ასახავენ სხვადასხვა სიკეთეების რაოდენობას, ხოლო წერტილები კი მომხმარებელთა პოზიციას, რომელთა სურვილი ორიენტირებულია ერთ ფაქტორებზე და ფერხდება მეორეებით. წამახალისებელი ფაქტორებია მოთხოვნილებები, შემაფერხებელი ფაქტორები – რესურსების სიდიდე და მათი წარმოების ფაქტორები. ანუ ადამიანების მოთხოვნილებები და სურვილები, ერთის მხრივ და მათი დაკმაყოფილების შეზღუდული შესაძლებლობები – მეორეს მხრივ გახდნენ გამაწონასწორებელი ფაქტორები. წონასწორობის დამყარება ნიშნავს რომ გარემოებათა ერთი ტიპის ცვლილება იწვევს გარემოებებს სხვა ტიპის გამაწონასწორებელ ცვლილებებს. იგულისხმება რომ წონასწორობის თეორიამ უნდა მოგვცეს იმის ანალიზი, თუ როგორ განხორციელდება ერთდროულად ეს წონასწორობა. მაგრამ პარეტო, ვალრასისაგან განსხვავებით, პრობლემას

განიხილავდა ფართოდ, მოიცავდა თავისუფალი კონკურენციის პროცესს მუდმივი და ცვალებადი ფასების პირობებში. ასევე მონოპოლიზირებული ბაზრების სხვადასხვა ტიპებს.

ვალრასი თვლიდა, რომ ადრე თუ გვიან ეკონომიკური წონასწორობის განტოლებები ამოხსნილი იქნება: პარეტო ამტკიცებდა, რომ თუ გვინდა დავადგინოთ ურთიერთობა 100 ინდივიდუუმს შორის, რომლებიც ცვლიან 700 საქონელს, აუცილებელია ამოიხსნას 70 ათასზე მეტი განტოლება. პარეტო თვლიდა, რომ იმ დროს ცოდნის დონე საკმარისი არ იყო იმისათვის, შეესრულებინათ ეს საქმე. უფრო მეტიც, მილიონობით განტოლებები, რომლებიც საჭიროა მთელი ეკონომიკისათვის მოითხოვდნენ ციფრების ისე დამრგვალებას რომელიც სრულიად გააუფასურებდა გათვლების საბოლოო შედეგებს. მაგრამ ამის მიუხედავად პარეტოს მიაჩნდა, რომ ამ პრობლემის გადაწყვეტა არსებობს: შეიძლება ცვლადი სიდიდეები გაერთიანდნენ ერთგვაროვან ჯგუფებში, ამით შესაძლებელი გახდება ყოველისმომცველი სისტემის აგება, რომელიც დაექვემდებარება გათვლით პროცედურას სწორედ ასეთი ტექნიკური ხერხი ედება საფუძველად თანამედროვე ანალიზს „დანახარჯები-გამოშვება“ მეთოდით.

1900 წელს თავის შრომაში: „პოლიტიკური ეკონომიის სახელმძღვანელო“ (ანუაღლე დი ცონომია ოლიტიკა). პარეტომ ჩამოაყალიბა თეზისი, რომლის თანახმად ეკონომიკური წონასწორობა დამოუკიდებელია ზღვრული სარგებლიანობისაგან. სარგებლიანობის ცნება გულისხმობს სარგებლიანობის ისეთ შედარებას სხვადასხვა პირებისათვის, რომლებიც უნდა უარყოფილი იქნას, იმიტომ, რომ თეორია იყოს მთლიანად ნეიტრალური. პარეტოსათვის სარგებლიანობა იყო ეთიკური და ფსიქოლოგიური კატეგორია, ანუ არათავსებადი ეკონომიკასთან მეცნიერული მიდგომის თვალსაზრისით.

უნდა ითქვას, რომ პარეტოს ეკონომიკური თეორია გავრცელდა მონოპოლისტური ბაზრის განმარტებაზეც. თავისუფალი კონკურენციის პირობებში ფირმების საქმე აქვს ბაზრის მიერ დადგენილ ფასებთან და ეგუებიან ბაზრის პირობებს. მონოპოლები კი, როგორც კერძო, ასევე სახელმწიფო დამოუკიდებლად აწესებენ ფასებს. პარეტოს ანალიზი გვიჩვენებს ასეთი ფირმების მოძრაობს მაქსიმალური მოგების ხაზს იქეთ. იგი ემყარება ამონაგების მრუდს, რომელსაც იგივე დახრა აქვს, რაც მთლიანი დანახარჯების მრუდს, ზღვრული დანახარჯების მრუდი სხვადასხვა წერტილებში კვეთენ ზღვრული ამონაგების

მრუდებს. ეს, პარეტოს აზრით, შესაძლებელს ხდის მონოპოლიის პრობლემის გადაჭრას განურჩევლობის მრუდის მეშვეობით, მთლიანი ამონაგების მრუდი უნდა ეხებოდეს სხვებზე ზემოთ განთავსებულ განურჩევლობის მრუდის მოგებისათვის. თუმცა პარეტოს ანალიზი ძალზე მიმტკეველობითია და გამოირჩევა იმით, რომ იგი გამყიდველებისა და მყიდველების მასას განიხილავს როგორც ერთ პირს.

საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორია ვალრასისა და პარეტოს შემდეგ განავითარეს სხვა მეცნიერებმა. საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორია, თვით იდეა სცადო და აღწერო ეკონომიკის ფუნქციონირების საერთო მექანიზმი, ყოველთვის იყო მეცნიერ-ეკონომისტთა დაინტერესების ობიექტი და დღესაც არ კარგავს აქტუალობას, იგი დღესაც ბევრი მკვლევარის ინტერესის სფეროს წარმოადგენს.

ნობელის პრემიის არსებობის ისტორიაში იგი ორჯერ იქნა მინიჭებული საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორიის მკვლევართათვის, რომელთაც წვლილი შეიტანეს მის განვითარებაში. 1972 წელს ჯონ ჰოკსმა და კენეტ ეროუმ მიიღეს ეს პრემია ასეთ ფორმულირებით: „წონასწორობის საერთო თეორიისა და კეთილდღეობის თეორიის განვითარებაში შეტანილი ნოვატორული წვლილისათვის“. უფრო დებრემ 1983 წელს მიიღო ეს პრემია ასეთი ფორმულირებით: „ეკონომიკურ თეორიაში ახალი ანალიტიკური მეთოდების დანერგვისათვის და საერთო წონასწორობის თეორიის ახალი ფორმულირებისათვის“. მაგრამ უნდა ითქვას რომ დროსთან მიმართებაში ვალრასის საერთო წონასწორობის თეორია ფაქტიურად ძირფესვიანად შეიცვალა. დღეისათვის შრომების დიდი ნაწილი იწერება ე.წ. 'Эпоу-Дебре' („ეროუ-დებრეს“) სტილით. ამ სტილის მოდულების ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანია ის, რომ ისინი აპელირებენ კონკრეტულ ნაშრომებზე და აიგებიან მათ ბაზაზე. ამ პირველსაწყის ნაშრომებს განეკუთვნება თვით ეროუსა და დებრეს შრომებთან ერთად ლაიონელა მეკენზის (1919-2010), რამდენიმე ნაშრომი, სადაც დადასტურებულია, დამტკიცებულია არსებითი წონასწორობა ფიქსირებული დამოუკიდებელი ცვლადების დახმარებით, აქვე შედის ჯგუფის: „ნიკოლა ბურბაკი“ შრომები, რომლებიც ოპერირებენ ვალრასის საერთო წონასწორობის მოდელით, ასევე პოლ სამუელსონის სტატიით „გადაჭარბებული თაობები,“ (перекрывающиеся поколения), ედვიდ კასსასა (1937-2008) და კარლა შელლის (1938 წ.), ასევე ელმონ მალინგოს

(1923) შრომა: „უსახლვრო პერიოდების“ შესახებ. ეს შრომები შეიცავენ მოდელის: „მზის ლაქების“ პირველ ფორმულირებას და წონასწორობის არსებობის დადასტურებას ბაზარზე შეზღუდული მონაწილეობისას (Balasko Y., Geanakoplos J., 2013).

ზემოთ ჩამოთვლილი შრომები ეს არის იმ შრომების მცირე ნაწილი, რომლებიც აღნიშნული მიმართულებით პირველ წყაროებია, ბაზისი „ეროუ-დებრეს“ სტილით შესრულებული კვლევებისათვის. ამ მიმართულებით შესრულებული სამუშაოების ჩამონათვალი ძალზე დიდია და მათი აქ მოტანა შეუძლებელია. მაგრამ ზემოთქმულიდან შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა: ამ მათემატიკურ კონსტრუქციაზე ბოლო ათწლეულებში დაიხარჯა უზარმაზარი ინტელექტუალური რესურსები, და ხშირად ისმის კითხვა იმის შესახებ, რამდენად ეს გამართლებული.

მათემატიზაციის კრიტიკა, რომელიც გაძლიერდა ვალრასისა და პარეტოს დროიდან, აღნიშნავს, რომ „ეროუ-დებრეს“ სტილის თანამედროვე მოდულები ყველაზე ხშირად არის მათემატიკოსების ერთგვარი „გონებრივი თამაში“ რომელიც ძნელი აღსაქმელია კონსტრუქციებით, ე.ი. (დღეს წესრიგში დგება ფაქტორების გამოყოფის პრობლემა, რომლებიც გაელენას ახდენენ ამ მოდულებზე, ე.ი. ხშირად ავტორებს უჭირთ მოდულების შედგენის ახსნა რამდენადაც უზარმაზარ კონსტრუქციაში ძნელია დადგინდეს მიზეზობრივ-შედეგობრივი კავშირი და მასზე აქცენტის გაკეთება რა თქმა უნდა, ვალრასი და პარეტო იყვნენ ერთ-ერთი გამოჩენილი მეცნიერები, რომელთა დააყენეს ისეთი გლობალური საკითხი, როგორიცაა სერთო წონასწორობის არსებობა და მისი მიღწევის შესაძლებლობა. მათი წვლილი ეკონომიკურ თეორიაში ძალზე დიდია, იგი სათავეს იღებს საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორიიდან და პირველბემა შექმნეს საერთო ეკონომიკური წონასწორობის პირველი მოდელი. მაგრამ, როგორც ზემოთ უკვე აღნიშნეთ, მაგალითად, კეინსი საერთოდ იგნორირებას უკეთებდა ვალრასის ნაშრომს. და ამას აქვს ერთობ ლოგიკური ახსნა, ვალრასმა შექმნა აბსტრაქტული მოდელი, რომელშიც მან მიუთითა უამრავ დაშვებაზე, და ამ დაშვებებმა ეს მოდელი ფაქტიურად „მოწყვიტა“ რეალურ ცხოვრებას. სრულყოფილი კონკურენციის შემთხვევაში, რომელსაც განიხილავდა ვალრასი, დებულება ფასების აბსოლტური მოქნილობის შესახებ, ყოველივე ეს ცხადია ვერ განაცხადებს პრეტენზიას საერთო შემთხვევებზე, ეს არის მხოლოდ კერძო, განსაკუთრებული შემთხვევა, რომელიც ეკონომიკისათვის არატიპიური და უმეტესწილად გან-

საკუთრებულია. ვალრასმა დასვა გლობალური საკითხი, რომელზეც პასუხი უნდა გაეცეს საერთო ეკონომიკური წონასწორობის თეორიის რიგი კონცეფციების სინთეზის გზით, საერთო ეკონომიკური თეორიის მიახლოებით რეალურ ეკონომიკასთან უზარმაზარ მათემატიკური მოდელებიდან ეკონომიკის ფუნქციონირების მექანიზმის უფრო გასაგები და გამჭვირვალე სახეზე გადასვლით. შემდეგ სტატიაში დაწვრილებით განვიხილავთ პარეტოს ეფექტიანობის კონცეფციას და ვალრასის საერთო ეკონომიკური წონასწორობის კლასიკური მოდელის ძირითად დაშვებებსა და პარამეტრებს, საერთო წონასწორობის და კეთილდღეობის ზრდას ეკონომიკაში.

4. პარეტოს ეფექტიანობის კონცეფცია

ეროვნული ეკონომიკა შედგება ცალკეული საოჯახო მეურნეობების ერთობლიობისაგან, რომლებიც მთლიანობაში განსაზღვრავენ ეროვნული კეთილდღეობის დონეს. თუკი ეროვნული ეკონომიკის კეთილდღეობას განვიხილავთ ამ თვალსაზრისით, მაშინ აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნას ურთიერთქმედების ეფექტიანობა მის შემადგენელ საოჯახო მეურნეობებს შორის. საუბარია საწარმოო რესურსებისა და საბოლოო დოვლათის ეფექტიან განაწილებაზე საოჯახო მეურნეობებსა და ფირმებს შორის, რაც შესაძლებელს ხდის მიღწეულ იქნას ეკონომიკაში კეთილდღეობის ზრდა განკარგვადი, ხელთ არსებული საწარმოო რესურსების ზრდის გარეშე. სხვა სიტყვებით, საუბარია ეკონომიკურ ეფექტიანობასა და საზოგადოებრივ კეთილდღეობაზე სტატისტიკაში.

ეფექტიანობის გაგება საწარმოო რესურსების და საბოლოო დოვლათის განაწილებაში მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია იმაზე, დასაშვებია თუ არა სარგებელიანობის შედარების ნიხრის (შკალის) გამოყენების შესაძლებლობა სხვადასხვა საოჯახო მეურნეობების სამეურნეო საქმიანობის შეფასებისას.

თუკი ჩვენ არ დავუშვებთ სარგებელიანობის შედარების ნიხრის გამოყენების შესაძლებლობას, რომლითაც სარგებლობენ ცალკეული საოჯახო მეურნეობები, მაშინ ეფექტიანობის სტანდარტული გაგება ეფუძნება პარეტოს ეფექტიანობის კონცეფციას (ლაღწაყ დ., რუცე ., 1984). საწარმოო რესურსებისა და საბოლოო დოვლათის ეფექტიანი განაწილება პარეტოს მიხედვით ეკონომიკაში გულისხმობს, რომ, თუნდაც ერთი, შეუძლებელია ეკონომიკაში რომელიმე პროდუქტის წარმოების გადიდება რომელიმე სხვა პროდუქტის წარმოების შემცირების გარეშე და მეორეც,

არ შეიძლება გაცვლის პროცესში მონაწილე ერთი რომელიმე სუბიექტის კეთილდღეობის ამაღლება მეორის კეთილდღეობის შემცირების გარეშე (შპუმანნ ჟ., 1988). პრინციპში ეკონომიკაში დასაშვებია პარეტისეული ეფექტიანი მდგომარეობის მრავალი შემთხვევის არსებობა.

კეთილდღეობის ეკონომიკური თეორიის პირველი ფუნდამენტური თეორემის თანახმად გარკვეული დაშვებების პირობებში საერთო ეკონომიკური წონასწორობა, რომელიც მიიღწევა სრულყოფილი კონკურენციის პირობებში, არის ეფექტიანი პარეტოს მიხედვით (Vარიან დ., 1978).

სხვა სიტყვებით, სიტუაციაში, როცა ეკონომიკაში ყველა ბაზარზე მოთხოვნა მიწოდების ტოლია, როცა სრულდება ძირითადი დაშვებები ფირმებისა და საოჯახო მეურნეობების მიზნობრივ ფუნქციებთან დაკავშირებით, საოჯახო მეურნეობების უპირატესობებთან დაკავშირებით, ასევე ტექნოლოგიური დაშვებები, შეუძლებელია საწარმოო რესურსები და საბოლოო დოვლათი გადანაწილდეს ისე, რომ გაუმჯობესდეს რომელიმე ეკონომიკური სუბიექტის კეთილდღეობა სხვა სუბიექტის კეთილდღეობის გაუარესების გარეშე.

ეკონომიკის საერთო წონასწორობის პარეტისეული ეფექტიანობის პირობებში სრულდება მთელი რიგი ეფექტიანობის კერძო კრიტერიუმები, რომლებიც ცალ-ცალკე გამოიყენებიან წარმოებისა და გაცვლის სფეროში. ქვემოთ უფრო დაწვრილებით იქნება განხილული ეს კრიტერიუმები ვალარის საერთო ეკონომიკური წონასწორობის კლასიკური მოდელის გადაწყვეტის მსვლელობაში (უაფფე ჭ., ჭალრას ., 1968. აღასკო ., ეანაკობლო ჟ., 2012).

5. დასკვნა

პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისაგან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების კვლევა მიზნად ისახავს მათ შეფასებას როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი კუთხით. კეთილდღეობის დადებით ეფექტებს ადგილი აქვს ორ შემთხვევაში.

ჯერ ერთი, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების არსებობამ შეიძლება განაპირობოს მისი მიმღები ეკონომიკის პარეტოს მიხედვით არაეფექტიანი მდგომარეობიდან გადასვლა ახალ მდგომარეობაში, რომელიც ეფექტიანი იქნება პარეტოს მიხედვით. რამდენადაც ჩვენ ვიხილავთ მხოლოდ წონასწორობით სიტუაციებს, ეკონომიკური სისტემის ამოსავალი მდგომარეობის არაეფექტიანობა პარეტოს მიხედვით შეიძლება გამოწვეული იყოს საერთო ეკონომიკური წონას-

წოდების კლასიკური მოდელის ძირითადი დაშვებების დარღვევით, რომლისათვისაც სრულდება კეთილდღეობის ეკონომიკური თეორიის პირველი ფუნდამენტური თეორემა. მსგავს „დარღვევათა“ რიცხვს შეიძლება მივაკუთვნოთ ეკონომიკის საწარმოო სექტორში ისეთი ტექნოლოგიების გამოყენება, რომელთათვისაც დამახასიათებელია მასშტაბიდან მიღებული მზარდი უკუგება, ბაზრებზე არასრულყოფილი კონკურენციის გამოყენება ან სახელმწიფო ეკონომიკური პოლიტიკის ისეთი ინსტრუმენტების გამოყენება, რომელიც დაამახინჯებს საბაზრო ფასებს.

ტექნოლოგიური და საბაზრო დარღვევების შემთხვევაში ფირმების მისწრაფება მოგების მაქსიმიზაციისაკენ არ არის სავალდებულო იწვევდეს ტრანსფორმაციის ზღვრული ნორმების ტოლობას წარმოებაში არსებულ დოვლათსა და ამ დოვლათის ფასებს შორის. ეს, თავის მხრივ, არ იძლევა ეკონომიკის საერთო წონასწორობის პირობებში. პარეტოს ოპტიმიზაციის მეხუთე პირობის შესრულების – გოლობის პირობის დაცვაა წარმოებაში ტრანსფორმაციის ნორმებისა და მოხმარებაში სუბსტანციების ნორმებს შორის. ფასების დამახინჯების პირობებში ყალიბდება სხვაობა იმ ფასებსა, რომლებზედაც ორიენტირებულნი არიან ფირმები თავიანთი გადაწყვეტილებების მიღებისას და იმ ფასებს შორის, რომელთაც რეალურად იხდიან მომხმარებლები ბაზარზე. არსებული სხვაობა მომხმარებლისა და მწარმოებლობის ფასებს შორის განაპირობებს სხვაობას წარმოებაში ტრანსფორმაციის ნორმებსა და მოხმარებაში სუბსტანციის ნორმას შორის, რაც ხელახლა არღვევს პარეტოს ოპტიმალობის მეხუთე პირობის შესრულებას ეკონომიკის საერთო წონასწორობის პირობებში.

მეორეც, საწარმოო რესურსების იმპორტმა უცხოეთიდან შეიძლება გამოიწვიოს ეკონომიკის მდგომარეობის პარეტოსეული ეფექტიანობიდან ერთი სახეობიდან მეორე სახეობაზე გადასვლა, რომელიც ხასიათდება ეროვნული კეთილდღეობის უფრო მაღალი დონით, ორი ასეთი მდგომარეობის შედარებითი შეფასება იმ მიზნით, რომ გაირკვეს, რომელი მათგანი შეესაბამება ეროვნული კეთილდღეობის უფრო მაღალ დონეს, რეალურია ამ ვარიანტში.

პირველი ვარიანტი ამოდის საზოგადოებრივი უპირატესობების სისტემის არსებობიდან. ეკონომიკის ორი ეფექტიანი შედარება ამ შემთხვევაში შეიძლება რეალიზებულ იქნას სარგებლიანობის საზოგადოებრივი ფუნქციის დახმარებით. თუკი გამოვიყენებთ ამ ფუნქციას, ეროვნული კეთილ-

დღეობის უფრო მაღალ დონეზე წონასწორობას შეესაბამება სარგებლიანობის საზოგადოებრივი ფუნქციის უფრო მაღალი მნიშვნელობა. ოღონდაც, როგორც ეს ზემოთ იყო მითითებული, სარგებლიანობის საზოგადოებრივი ფუნქციის აპარატის გამოყენება მეტად სადაოა და შემდგომში ჩვენ მას არ გამოვიყენებთ.

შედარების მეორე ვარიანტი გულისხმობს, რომ ერთი ეფექტიანი წონასწორობიდან მეორეზე გადასვლისას პარეტოს მიხედვით გაუმჯობესებას აღვიღოთ აქვს ამ სიტყვის ვიწრო გაგებით. ცნება „გაუმჯობესება პარეტოს მიხედვით“ ვიწრო გაგებით გულისხმობს, რომ თუკი სიტუაციებში კაპიტალის იმპორტამდე და იმპორტის შემდეგ ყოველი საოჯახო მეურნეობა ეკონომიკაში განაგებს ეკონომიკური დოვლათის ერთსა და იმავე სიდიდეს (ანდა უფრო ნაკლებ მკაცრი ვარიანტის მიხედვით არის სარგებლიანობის არსებულ დონეზე), მაშინ უკიდურეს შემთხვევაში ერთი საოჯახო მეურნეობის უცხოური ინვესტიციების სიტუაციაში აქვს რომელიმე დოვლათის მეტი რაოდენობა (დადებითი ზღვრული სარგებლიანობით) ვინაიდან მას ჰქონდა უცხოური კაპიტალის მოდინებამდე სიტუაცია (ანდა უფრო ნაკლებ მკაცრი ვარიანტის მიხედვით, მაღალწეს სარგებლიანობის უფრო მაღლა დონეს, ვიდრე ადრე). ეკონომიკის ასეთი მდგომარეობა უცხოური ინვესტიციების მოდინების შემდეგ შეიძლება ჩაითვალოს უფრო უპირატესად ეროვნული კეთილდღეობის თვალსაზრისით. კაპიტალის მიგრაციიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების შეფასების კრიტერიუმებად ამ სიტუაციაში გამოდის სარგებლიანობის დონე, რომელიც მიიღწევა განხილული ეკონომიკის რეპრეზენტატიული საოჯახო მეურნეობების მიერ. ეს კრიტერიუმი განსაკუთრებული მნიშვნელობისა იქნება ჩვენს შემდგომ გამოკვლევებში.

შედარების მესამე ვარიანტი დაეყრდნობა გაუმჯობესების პარეტოსეულ კატეგორიას ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით. თუკი ეკონომიკის გადასვლა ერთი წონასწორობითი მდგომარეობიდან მეორეში ხორციელდება „მოგებულ“ საოჯახო მეურნეობებთან ერთად „წაგებულ“ საოჯახო მეურნეობათა ჩამოყალიბებით ანუ მინიმუმ თუ ერთი საოჯახო მეურნეობაში არსებული დოვლათის სიდიდე ნაკლები იქნება, რაც მას ჰქონდა ეკონომიკის საწყის მდგომარეობაში, მაშინ პრინციპული მნიშვნელობა ექნება საოჯახო მეურნეობების „მოგებისა“ და „წაგების“ საერთო ოდენობის შედარებით სიდიდეებს. თუკი „მოგებისა“ და „წაგების“ საერთო ოდენობის შედარებით

სიდიდეებს. თუკი „მოგებისა“ და „წაგების“ საერთო სიდიდეები ეკონომიკაში იქნება ისეთი, რომ ეკონომიკური დოვლათის გადანაწილება „მოგებული“ მეურნეობიდან „წაგებულ“ მეურნეობაზე „პაუშალური ტრანსფერტის“ სისტემის მეშვეობით, შესაძლებელს გახდის ერთიმეორეს დაუახლოვდეს „წაგებულ“ საოჯახო მეურნეობების კეთილდღეობა და უზრუნველყოფილ იქნას მინიმუმ ერთი საოჯახო მეურნეობის კეთილდღეობა, ამ შემთხვევაში ჩვენ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ პარეტოსეული გაუმჯობესებაზე იმ სიტყვით ფართო გაგებით.

როგორც წინა შემთხვევაში, უცხოური ინვესტიციების გამოყენებიდან მიღებული კეთილდღეობის ეფექტების შეფასების კრიტერიუმებად გამოდის სარგებლიანობის დონე, რომელიც მიიღწევა განხილული ეკონომიკის რეპრეზენტაციული საოჯახო მეურნეობის მიერ.

საერთოდ, კეთილდღეობის ეფექტების კვლევა ეროვნულ ეკონომიკაში შეიძლება მნიშვნელოვანწილად გამარტივდეს და შესაბამისობაში მოვიდეს ცალკეული რეპრეზენტაციული საოჯახო მეურნეობის კეთილდღეობის ზრდის ანალიზთან. ასეთი მიდგომა საშუალებას იძლევა კონცენტრირება მოხდეს ეკონომიკაში საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ზრდის პრობლემაზე და მოხდეს მისი აბსტრაქტიზება ეროვნული მეურნეობის ცალკეულ დარგებს შორის ეროვნული შემოსავლის განაწილების პრობლემებისაგან ცალკეულ საოჯახო მეურნეობებს შორის. საუბარია ეკონომიკური ეფექტიანობასა და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის ანალიზზე დინამიკაში.

რეპრეზენტაციული საოჯახო მეურნეობების კეთილდღეობის დინამიკის, როგორც საზოგადოებრივი კეთილდღეობის დინამიკის აპროქსიმაციის კვლევა კორექტულია მხოლოდ განსაზღვრული დაშვებების შემთხვევაში ეროვნული ეკონომიკის შემადგენელი საოჯახო მეურნეობების უპირატესობათა სტრუქტურა განსაზღვრულ დაშვებებთან მიმართებაში. კეთილდღეობის ეკონომიკურ თეორიაში დადასტურებულია, რომ აგრეგირებული მოთხოვნის ერთმნიშვნე-

იანი ფუნქციის არსებობის საკმარისი პირობა რომელიც არ არის დამოკიდებული შემოსავლის განაწილებაზე საოჯახო მეურნეობებს შორის არის ეკონომიკაში საოჯახო მეურნეობების უპირატესობათა იდენტურობა და ჰომოტეტურობა.

უპირატესობათა იდენტურობის თვისება გარანტიას იძლევა, რომ შემოსავლის ერთი და იგივე დონის პირობებში საოჯახო მეურნეობის მოთხოვნის სიდიდე არ განსხვავდება მათ შორის და ერთნაირად რეაგირებენ საბაზრო შეფარდებითი ფასების ცვლილებებზე, რაც განსაზღვრავს აგრეგირებული მოთხოვნის ფუნქციის, როგორც შეფარდებითი ფასების ფუნქციის ერთმნიშვნელოვანებას. უპირატესობის ჰომოტეტურობის თვისება გარანტიას იძლევა, რომ ერთი და იგივე შეფარდებითი ფასების პირობებში შეფარდებითი მოთხოვნა დოვლათზე არ განსხვავდება საოჯახო მეურნეობებს შორის მათ მიერ განკარგული შემოსავლების დონისაგან დამოუკიდებლად, რაც განსაზღვრავს აგრეგირებული მოთხოვნის ფუნქციის, როგორც ეროვნული შემოსავლის აბსოლუტური სიდიდის ფუნქციის ერთმნიშვნელობას, მაგრამ დამოკიდებული არ არის მის განაწილებაზე საოჯახო მეურნეობებს შორის.

კეთილდღეობის ეფექტების შეფასებისადმი მიდგომა რეპრეზენტაციული საოჯახო მეურნეობის თვალსაზრისით საშუალებას იძლევა გამოყენებულ იქნას ისეთი შეფასების სხვადასხვა ინსტრუმენტები, რომელიც მისაღებია ცალკეული საოჯახო მეურნეობებისათვის.

საუბარია ჯერ ერთი, საოჯახო მეურნეობის სარგებლიანობის დონის კეთილდღეობის ეფექტების შეფასების მთავარ კრიტერიუმად გამოყენების შესახებ. მეორეც, ეროვნული კეთილდღეობის დონეში ცვლილებების შეფასების მეთოდებად შეიძლება გამოყენებულ იქნას ცვლილებების შეფასების ძირითადი მეთოდები საოჯახო მეურნეობების სარგებლიანობის მიღწეულ დონეში, კერძოდ კი ხარჯების კომპენსაციური ცვლილებების მეთოდი და ხარჯების ეკვივალენტური ცვლილების მეთოდი.

ბამოქმენებული ლიტერატურა:

Aharoni Y., 1996. The Foreign Investment Decision Process. Boston, 178p.;
 Balasko Y, Geanakoplos J., 2012. Introduction to general equilibrium/Journa of Economic Theory, Volume 147, issue 2. March. pp. 400-402.
 Boadway R., Bruce N., 1984. Welfare economics. Oxford: Basil Blackwell., part 3.
 Fisher P., 2004. Attracting Foreign Direct Investment into Russia: 5 Steps Towards Success/aul Fisher. – M.:

Jaffe W., Walras, L., 1968. International Encyclopedia of the Social Sciences, vol. 16, ed. D.L. Sills (Macmillan Free Press, 1968); Jaffe's Essays on Walras, ed. A.D. Walker. Cambridge University Press.

Kojima K., 1978. Direct Foreign Investment: a Japanes Model of Multinational Business Operations. London ; p. 180.

Narula R., 1996. Miltinational Investment and Rconomic Structure: Globalization and Competitiveness. Routledge Studies in International Business and the World;

Qoqiauri L., 2017. Foreign Investment. Tbilisi, „Kalmosani”, Pp. 375-400.

Rugman A.,(1980. Internalisation as a General Theory of Foreign Direct Investment: A Reappraisal of the Literature. 365 – 375;

Shumann J., 1988. Wohlfahrtsoeconomic//O. Issing (Hrsg.). Geschichte der Nationaloekonomie. 2. Aufl. Muenchen: Vahlen, pp.177.

Varian H.R., 1978. Microeconomic Analysis. N.Y.: Norton,, part 5.

ქოქიაური ლ., 2010. საინვესტიციო საქმე. თბ.: სტუ, 1361 გვ.;

ქოქიაური ლ., ბერიაშვილი ლ., 2009. საინვესტიციო კანონმდებლობა. თბ.: თსუ, 210 გვ.

ქოქიაური ლ. 2013. საინვესტიციო მენეჯმენტი და პოლიტიკა. თბ.: თსუ, 924 გვ.

Waraiia v., 2015. Ppirdapiri ucxouri investiciebis roli da mniSvneloba qveynis ekonomikuri zrdisTvis (saqarTvelos magaliTze). Ddisertacia. Tbilisi. Ggv.190.

Блюмин И.Г., 1931. Субъективная шкала в политической экономии. П. 2. Австрийская и англо-американские школы.. გვ. 400).

Гродский В.С., 2013. Развитие идей государственного регулирования дефектов рынка Д.М. Кейнса. М. Инфра. М.: გვ. 32).

Кадочников С.М., (2002). Прямые зарубежные инвестиции современной теории институциональной экономики и теории международной торговли. СПб.: Сентябрь, 128 с.:

Энтов Р., 1990. Истоки «Чистой экономической теории». Л. Вальрас. // Вопросы экономики. №1 გვ. 111-121.

The Modern Problems of Classical Theory of Common Equilibrium

Lamara Qoqiauri

Academician of Georgian Economics Academy, Professor

Senior Research Scientist – Cowerker at the National Institute of Economic (AAEP)

Nino Qoqiauri

Master of Sokhumi State University

Resume

The work is dedicated to the modern problems of classical theory of common equilibrium. It's reviewed the pros and cans of the prospect of walfare benefits from direct foreign investment, according to the common economics Lozzan school. The article focuses on the studies of the founder of the Mathematization Tradition Leon Valras and his pupil Vilferd Pareto. The concept of parent's effocoemcy and the general economic equilibrium of Varlas main assumption and criteria of classical mode.

The general economic equilibrium theory after Valras and Pareto has always been an object of interest to the scientist economic and still doesn't lose its actuality. It is still a great interest for a lot of scholars including me.

Key words: Lozzan school, economic equilibrium, theory of volras, demand exchange, pareto's economic theory. Marginal utility, Velfare effects, foreign direct investments, effectiveness theory of pareto.

ხელსაყრელი სოციალური ინვესტიციები და სოციალური პასუხისმგებლობა ბიზნესში

გელა წიკლაური
ეკონომიკის დოქტორი
თსუ ფინანსები და საბანკო საქმის
კათედრის მოწვეული პროფესორი

ნებისმიერი ბიზნესი, კომპანია ან პროექტი წარმატებულია, როდესაც მათი ხელმძღვანელებისთვის პრიორიტეტია სოციალურად მნიშვნელოვანი მიზნების მიღწევა. სოციალური პასუხისმგებლობა არის ორგანიზაციის პასუხისმგებლობა იმ ზეგავლენაზე, რომელსაც ორგანიზაცია თავისი გადაწყვეტილებებით და საქმიანობით ახდენს საზოგადოებასა და ბუნებრივ გარემოზე. ეს პასუხისმგებლობა ინტეგრირებულია მთელ ორგანიზაციაში, მისი სტრუქტურებისა და საქმიანობის ყველა რგოლსა და ყველა დონეზე და აისახება გამჭვირვალე, ეთიკურ ბიზნეს საქმიანობაში, რომელიც შეესაბამება მდგრადი განვითარების პრინციპებს და საზოგადოების კეთილდღეობას, დაინტერესებულ მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით, მოქმედი კანონმდებლობის და საერთაშორისო ნორმების დაცვით.

სოციალურად ორიენტირებული ინვესტირების სფერო უკვე მრავალი წელია არსებობს, ამიტომ მას საკუთარი ისტორია და ტრადიციები გააჩნია. სოციალურად პასუხისმგებელი ინვესტიციები დინამიური და სწრაფად მზარდი სფეროა. კომპანიებს, რომლებიც სოციალურ პასუხისმგებლობას იჩენენ, უფრო მეტად მიუწვდებთ ხელი იმ საინვესტიციო კაპიტალთან, რომელიც სხვა შემთხვევაში მათთვის მიუწვდომელი იქნებოდა. წარმატებული ბიზნესი განაპირობებს დასაქმებას და ქმნის ისეთ სოციალური გარემოს, რომელიც სხვა ტიპის ორგანიზაციებსაც საკუთარი როლის შესრულების საშუალებას მისცემს. სოციალური პასუხისმგებლობა ორგანიზაციულ-ეკონომიკური მართვის სტრატეგიის ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილია, ხელს უწყობს საზოგადოების გაძლიერებას ბიზნესის, არასამთავრობო და სამთავრობო სექტორებს შორის.

თანამედროვე რეალობაში ნებისმიერი ბიზნესი, კომპანია ან პროექტი წარმატებულია, როდესაც მათი ხელმძღვანელებისთვის პრიორიტეტია სოციალურად მნიშვნელოვანი მიზნების მიღწევა. როდესაც ბიზნესი ეკონომიკურად სტაბილურია მასლოუს პირამიდის პრინციპი მის მფლობელებს აიძულებს, რომ ყოველდღიური ამოცანებიდან ყურადღება სოციალურად მნიშვნელოვანზე გადაიტანონ. მსოფლიოში ცხოვრების პირობების გაუმჯობესებასთან დაკავშირებით მთავრობები შეიმუშავებენ და ახორციელებენ მრავალფეროვან გეგმებს, ასევე მნიშვნელოვან სახსრებს გამოყოფენ შიმშილის, ავადმყოფობების, სიღატაკის და ა.შ. არარსებობასთან საბრძოლველად. ასეთი პროგრამების ეფექტიანობის გაზომვა მარტივი არ არის, მაგრამ ერთი რამ აშკარაა - ამ ძალისხმევას აუცილებლად ჭირდება მხარდაჭერა კერძო კაპიტალის მხრიდან. ასეთი დასკვნა ინტუიციურად თითოეული ჩვენთაგანისათვის მნიშვნელოვანი

და გასაგებია. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებული დისკუსიები და მსჯელობები მუდმივად იზრდება.

სოციალური პასუხისმგებლობა არის ორგანიზაციის პასუხისმგებლობა იმ ზეგავლენაზე, რომელსაც ორგანიზაცია თავისი გადაწყვეტილებებით და საქმიანობით ახდენს საზოგადოებასა და ბუნებრივ გარემოზე. ეს პასუხისმგებლობა ინტეგრირებულია მთელ ორგანიზაციაში, მისი სტრუქტურებისა და საქმიანობის ყველა რგოლსა და ყველა დონეზე და აისახება გამჭვირვალე, ეთიკურ ბიზნეს საქმიანობაში, რომელიც შეესაბამება მდგრადი განვითარების პრინციპებს და საზოგადოების კეთილდღეობას, დაინტერესებულ მხარეთა ინტერესების გათვალისწინებით, მოქმედი კანონმდებლობის და საერთაშორისო ნორმების დაცვით.

სოციალურად ორიენტირებული ინვესტირების

სფერო უკვე მრავალი წელია არსებობს, ამიტომ მას საკუთარი ისტორია და ტრადიციები გააჩნია. სოციალურად პასუხისმგებელი ინვესტიციები დინამიური და სწრაფად მზარდი სფეროა. კომპანიებს, რომლებიც სოციალურ პასუხისმგებლობას იჩენენ, უფრო მეტად მიუწვდებთ ხელი იმ საინვესტიციო კაპიტალთან, რომელიც სხვა შემთხვევაში მათთვის მიუწვდომელი იქნებოდა.

ეკონომიკური ზრდა ქვეყანაში სოციალური კეთილდღეობის მატების განუყოფელი ნაწილია. ამისათვის მნიშვნელოვანია სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფციის განვითარება, რომელიც განისაზღვრება, როგორც კომპანიის ვალდებულება იმოქმედოს ეკონომიკური და სოციალური სფეროებისადმი მდგრადი მიდგომით, გააცნობიეროს და გაითვალისწინოს ყველა დაინტერესებული მხარის, მათ შორის ინვესტორების, მომხმარებლების, თანამშრომლების, ბიზნეს პარტნიორების და მთლიანად საზოგადოების ინტერესები.

სოციალური პასუხისმგებლობა დამყარებულია ისეთ არამატერიალურ ფასეულობებზე, როგორცაა ეთიკა, მორალი და ადამიანის უფლებები, საზოგადოების ინტერესები, რაც ხელს უწყობს კომპანიის ინტერესების ინტეგრირებას საზოგადოების ინტერესებთან, რომელიც თავის მხრივ ზრდის კომპანიის მოტივაციას მონაწილეობა მიიღოს დასაქმების, სოციალური და ეკოლოგიური უსაფრთხოების ზრდის პროგრამებში, რაც აამაღლებს კომპანიის იმიჯს, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების და სახელმწიფოს კეთილგანწყობას.

ეკონომიკურ ზრდას სჭირდება დასაქმების მდგრადი წყაროების შექმნა. ბიზნესი უნდა ზრუნავდეს საკუთარი კომპანიის და მთლიანად საზოგადოების ეკონომიკურ და სოციალურ კეთილდღეობაზე, რომელიც ვერ მიიღწევა ბიზნესის წარმატების გარეშე. მან უნდა განაპირობოს დასაქმება და შექმნას ისეთი სოციალური გარემო, რომელიც სხვა ტიპის ორგანიზაციებსაც საკუთარი როლის შესრულების საშუალებას მისცემს. სოციალური პასუხისმგებლობა ორგანიზაციულ-ეკონომიკური მართვის სტრატეგიის ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილია, ხელს უწყობს საზოგადოების გაძლიერებას ბიზნესის, არასამთავრობო და სამთავრობო სექტორებს შორის.

სოციალური პასუხისმგებლობის კონცეფცია მოიცავს შემდეგ საკითხებს:

- სამუშაო გარემო და ადამიანის უფლებები - რამდენად შეესაბამება სამუშაო გარემო შრომის

კანონმდებლობას, არის თუ არა საკონტაქტო სისტემა, დაცულია თუ არა ადამიანის უფლებები;

- დასაქმებულთა სოციალური დაცულობის დონე - სიცოცხლის, ჯანმრთელობის დაცვა, საპენსიო უზრუნველყოფა, არსებული ადამიანური რესურსების განათლება და განვითარება;

- გარემოს დაცვა - რამდენად ხორციელდება არსებული გარემოს კვლევა, გარემოსდაცვითი, რეციკლირების პროგრამების დაფინანსება;

- მოსახლეობასთან ურთიერთობა და სოციალური პროექტები - კერძო, მუნიციპალური ან სამთავრობო. აქ მოიაზრება ფინანსური, პროდუქტებით, მომსახურებით, ტექნიკით, მატერიალური და ადამიანური რესურსებით დახმარება შემდეგ სფეროებში: განათლების, კულტურის, სპორტის, ჯანმრთელობისა და გარემოს დაცვის სფეროში; ტექნიკური ტრენინგები მოსახლეობისათვის, სხვადასხვა ტიპის სოციალურად გაჭირვებული მოსახლეობისა და ინსტიტუტის საცხოვრებელი გარემოთი უზრუნველყოფა; ანტიკორუფციული და სიღარიბისაგან თავის დაღწევის პოლიტიკის გატარება.

სოციალური პასუხისმგებლობის მქონე კომპანიებისთვის დადებით ეფექტს წარმოადგენს:

- შემცირებული საოპერაციო ხარჯები;
- რისკის მენეჯმენტი;
- კორპორაციული რეპუტაცია;
- სრულყოფილი ბრენდის და იმიჯის რეპუტაცია;
- გაუმჯობესებული ურთიერთობები დაინტერესებულ მხარეებთან;
- გაყიდვების ზრდა და კლიენტების ერთგულება;
- თანამშრომლების მოზიდვისა და შენარჩუნების უნარი;
- რეკლამირება და სასარგებლო საქმიანობის შემეხილი მაღალი საზოგადოებრივი იმიჯი;
- მოზიდული სოციალური ინვესტიციები.

სოციალურ პასუხისმგებლობაში ჩართვა კომპანიების მხრიდან მორალური კმაყოფილება და ამავე დროს, ფინანსური სარგებელიცაა. მორალური კმაყოფილება უფრო თვასაჩინოა, ხოლო ფინანსური სარგებლის გაზომვა საკმაოდ ძნელია. სოციალური პასუხისმგებლობა საზოგადოებისა და გარემოს მიმართ ბიზნესს კონკურენტუნარიანობის მეტი მოქნილობის უნარს სძენს. კომპანიებს გაცილებით ფართო შესაძლებლობა ეძლევა, როგორც მომხმარებელი, ისე მაღალკვალიფიციური თანამშრომლები შეინარჩუნოს. როდესაც სოციალური ინვესტირება

იზრდება, კომპანიები, რომლებიც პრაქტიკაში სოციალური პასუხისმგებლობას იყენებენ, ეძლევათ იმ ინვესტიციებისა და თანხების მოზიდვის საშუალება, რომელიც სხვა შემთხვევაში მათთვის მიუწვდომელი იქნებოდა. ასევე, კომპანიების უმრავლესობას მიაჩნია, რომ სოციალური პასუხისმგებლობა მათი რისკის მართვისა და რეპუტაციის სტრატეგიის ნაწილია. იმ შემთხვევაში, როდესაც ბრენდი და რეპუტაცია კომპანიის ყველაზე ღირებული ქონებაა, სოციალური პასუხისმგებლობა კომპანიას ერთგულებასა და ნდობას მოაპოვებინებს, რაც მისი წარმატებული და მდგრადი განვითარების გარანტია.

ამკარაა, რომ სოციალური ინვესტიციების გავლენა უფრო საერთო კონცეფციაა, ვიდრე კონკრეტული საინვესტიციო სტრატეგია. აქ ძირითად კრიტერიუმს წარმოადგენს დაბანდების განხორციელების სურვილი პროექტში, რომელსაც ეკონომიკური სარგებელის გარდა არსებითი სოციალური უკუგების მოტანაც შეუძლია. მიუხედავად ამისა, ასეთი სახის დაბანდებები შორს დგას სუფთა ქველმოქმედების მაგალითებისაგან და ეფუძნება საინვესტიციო პროექტების მართვის იმ კლასიკურ პრინციპებს, რომლებიც უფრო ხშირად განვითარებად ქვეყნებში ხორციელდება.

სოციალური ინვესტირების ხელმისაწვდომ ინსტრუმენტებს შორის განსაკუთრებული ადგილი უკავია ობლიგაციებს. ობლიგაციების მუშაობის პრინციპი მდგომარეობს იმაში, რომ ინვესტორი შემოსავალს მიიღებს იმ შემთხვევაში, თუ პროექტის შედეგად რომელიმე სოციალური მაჩვენებელი უმჯობესდება და ამავე სფეროში სახელმწიფო პროგრამების შედეგებს წინ უსწრებს.

სოციალურ ინვესტიციაზე გავლენა არის მსოფლიო ეკონომიკის ახალი კონცეფციაა, რომელიც დღეს უკვე ეფექტიანად მოქმედებს და მას განვითარებული ქვეყნების უმეტესობა მხარს უჭერს. ყველაზე მთავარი, რაც მოაქვს კონცეფციას „ინვესტიციაზე გავლენა“: მოგებისაკენ სწრაფვა თავსებადია საზოგადოების კეთილდღეობასთან, ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტასთან და სოციალურ სამართლიანობასთან.

სოციალურ ინვესტიციაზე გავლენის პროექტებში მონაწილეობის მიღება შეუძლიათ ინდივიდუალურ ინვესტორებსა და მათ გაერთიანებებს, სპეციალიზებულ საინვესტიციო ფონდებს და მსხვილ კორპორაციებს. განსაკუთრებული როლი ენიჭება არაკომერციულ ორგანიზაციებს, რომლებიც ძირითადად მოიზიდავენ გრანტებს დონორი ორგანიზაციებიდან ბიზნესის განვითარების ხარჯების დასაფარავად და ხელს

უწყობენ პროექტებს ზრდის სტადიაზე.

სოციალურ ინვესტიციაზე გავლენის წარმატებული მაგალითები. საინვესტიციო ფონდი „Trade Finance Loans“ [5], მდებარეობს დიდ ბრიტანეთში, აფინანსებს მცირე ვაჭრობის სფეროს განვითარებად საწარმოებს ლათინურ ამერიკასა და აზიაში. დაბანდებების თანხამ უკვე თითქმის 200 მლნ \$-ს მიაღწია და დაახლოებით 300 საწარმო მოიცვა. ფონდის გაანგარიშებით, კრედიტების 98%-ზე მეტი თავის დროზე დააბრუნეს. მაგალითად, სახსრების ნაწილი ჩაიდო კომპანიაში „Fair Trade“ [6] - ეს არის ეკვადორის კოოპერატივი, რომელიც ორგანული ყავის წარმოებაზე არის სპეციალიზებული. კოოპერატივის აქტიური წევრი იყო 300 ფერმერი, რომლებსაც დაფინანსება ჭირდებოდათ ოპერაციული დანახარჯებისა და ახალი მოწყობილობების შესაძენად. სწორედ ეს საჭიროებები დაიფარა trade finance loan-ის სახის კრედიტით. Fire Trade-ს დამატებითი ამონაგები რეინვესტირებული იყო განწვანებაში, განათლებაში და თემში საზოგადოებრივი სამედიცინო კლინიკების შესაქმნელად.

„Goldman Sachs“ [7] კომპანიისათვის სოციალურ ინვესტიციაზე გავლენის იდეა იმაში მდგომარეობს, რომ კერძო კაპიტალის ხარჯზე გააძლიეროს საზოგადოებრივი სოციალური მომსახურების დაფინანსება. Goldman Sachs-მა სოციალური ზემოქმედების ობლიგაციებში ნიუ-იორკის დაფინანსების ერთ-ერთი პროგრამის ჩარჩოებში დაახლოებით 10 მლნ\$. დააბანდა. ქალაქის მერიასა და Bloomberg Philanthropies-თან ერთად პროგრამა მიმართულია რიგ გამოსასწორებელ დაწესებულებებში მოხარდთა რეციდივიზმის შემცირებისკენ. გარდა ამისა, მსგავს ობლიგაციებთან Goldman Sachs-ი ადრეული საბავშვო საგანმანათლებლო პროგრამების სფეროშიც მუშაობს.

ეკონომიკურ ზრდას სჭირდება დასაქმების მდგრადი წყაროების შექმნა. ბიზნესი უნდა ზრუნავდეს საკუთარი კომპანიის და მთლიანად საზოგადოების ეკონომიკურ სოციალურ კეთილდღეობაზე, რადგან, საზოგადოების მიზნები ვერ მიიღწევა ბიზნესის წარმატების გარეშე. მან უნდა განაპირობოს დასაქმება და შექმნას ისეთი სოციალური გარემო, რომელიც სხვა ტიპის ორგანიზაციებსაც საკუთარი როლის შესრულების საშუალებას მისცემს. თანამშრომლობის გაღრმავების საშუალებით სოციალური პასუხისმგებლობა ხელს უწყობს საზოგადოების გაძლიერებას ბიზნესის, არასამთავრობო და სამთავრობო სექტორებს შორის.

1. მაისურაძენ. “ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობა და კორპორაციის უსაფრთხო განვითარების სტრატეგიები (საქართველოს სამთო-მომპოვებელი დარგის (RMG) კომპანიებში)”. თსუ-ს პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენცია “ეკონომიკისა და ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების აქტუალური პრობლემები”, თბ., 27-28 ივნისი, 2014. გვ. 528-531.
2. ხოფერია ლ. კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის სახელმძღვანელო. საქართველოს სტრატეგიული კვლევებისა და განვითარების ცენტრი. გამ.: “პეტიტი”. თბ., 2012.
3. ISO26000 სამუშაო ჯგუფი სოციალურ პასუხისმგებლობაზე, 2007.
4. Рогачева О. В. Корпоративная культура и внутрифирменная социальная политика, Жур.: “Исследования Социальной Политики”, т. 3, № 3, Москва., 2005.
5. <https://www.asb.co.nz/international-business/trade-finance-loan.html>.
6. <https://www.fairtrade.net>.
7. <http://www.goldmansachs.com/>.

Favorable Social Investments and Social Responsibility in Business

Gela Tsiklauri
Doctor of economics,
TSU Invited Lecturer at
Finance and Banking Chair

Summary

Any business, company or project is successful when the goal of its leadership is to achieve socially important goals. Social responsibility is the responsibility of the organization when by its decisions and activities the organization affects society and natural environment.

This responsibility is integrated into the whole organization, its structure and activities and at all levels and reflected in transparent and ethical business activities that comply with the principles of sustainable development and the welfare of the society, in accordance with the applicable legislation and international norms.

The socially oriented investment field exists for many years, so it has its own history and traditions. Socially responsible investments are dynamic and fast growing areas. Companies that show social responsibility are more likely to have access to the investment capital, which would otherwise be inaccessible to them. Successful business determines employment and creates a social environment which will enable other types of organizations to perform their own role. Social responsibility is one of the key components of the organizational-economic management strategy, contributing to the strengthening of society between business, non-government and government sectors.

ლიდერობა და ეთიკა:
„ლიდერობის ეთიკის“ ძირითადი პრობლემები

ვასილ ხიზანიშვილი
სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი ეკონომიკაში
იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი

ლიდერობა და ლიდერობის ქცევები კომპანიაში აღწერს კომპლექსურ დამოკიდებულებას მენეჯერსა და მუშაკს შორის, რაც გულისხმობს ორი მხარის ინტერესთა შორის თანასწორობას.

წარმატებული მართვის პროცესისთვის მენეჯერმა უნდა დაიცვას მუშაკის უსაფრთხოებისა და თვითრეალიზების ნორმები. მენეჯერმა ასევე მხედველობაში უნდა მიიღოს პატივისცემის, არადისკრიმინაციის, პრივატული სფეროს დაცვისა და ჰუმანური შრომის პირობების უზრუნველყოფის საკითხები. მსგავსი დამოკიდებულების არსებობა საჭიროა როგორც სამუშაო დროს, ისე საჯარო სივრცეში.

ლიდერობა და ლიდერობის ქცევები კომპანიაში აღწერს კომპლექსურ დამოკიდებულებას უფროსსა და ხელქვეითს შორის. საზოგადოდ, ადამიანურ <<ქცევის ფორმათა>> <<ეთიკური მოთხოვნების>> მიღმა აქმნიშვნელოვანია ყურადღების გამახვილება რიგ ფსიქოლოგიურ ფაქტორებზე. კერძოდ, თანამშრომლები იმყოფებიან დამოკიდებულებით ურთიერთობაში საკუთარ უფროსებთან, რომელთაც ძალუძთ ხელქვეითების კარიერაში პრობლემების გაჩენა ან არსებულ პრობლემათა მოხსნა. ამასთან ისინი განსაზღვრავენ საყოველთაო <<ტონს>> ერთმანეთთან ურთიერთობაში და ადგენენ ეფექტიანობის კრიტერიუმებს, რის საფუძველზეც ხდება თანამშრომლების შეფასება[1]. აქედან შეიძლება იქნას ნაწარმოები კომპანიაში თანამშრომლების მიმართ უფროსების სფეციფიკური პასუხისმგებლობა.

საზოგადოდ ლიდერობა შეიძლება გაგებულ იქნას, როგორც (ა) ძირითადი ფენომენი, რადგან ის პერსონებს შორის ინტერაქციას ეხება; (ბ) <<ინტენციონალური>> სოციალური გავლენა, რადგან ის ეხება იმ გავლენებს, რასაც ადგილი აქვს ხელქვეითთა მხრიდან ერთობლივად მისაღწევ მიზანზე; (გ) უფართოესი გაგებით, როგორც კომუნიკაციის პროცესი, რადგან ის ამ მიზნის გადაცემას ეხება[2]. ამასთან, ლიდერობა მუდამ დანახულ უნდა იქნეს ლიდერობის სიტუაციის კონტექსტში; არ არსებობს დაბადებით <<ლიდერის ნატურა>>[3]. წარმატებული ლიდერ-პერსონალიები მაგ., პოლიტიკაში აუცილებლად სულაც არ არიან კარგი ლიდერ-პერსონალიები

მაგ., ეკონომიკაში და პირიქით. წარმატებული ლიდერობა დამოკიდებულია არა მხოლოდ ლიდერის პერსონალურ თვისებებზე, არამედ ასევე ორგანიზაციულ პირობებზე, თანამშრომლების პასუხისმგებლობაზე შესაბამის ორგანიზაციათა ფარგლებში ან ორგანიზაციის მიზნებზე. საქველმოქმედო (ქარიტატიული) კუთხით მოქმედი ორგანიზაციების პასუხისმგებელი პირისგან ლიდერობა ითხოვს სხვა უნარებს, ვიდრე მაგ., მულტინაციონალური კორპორაციებისა თუ ფეხბურთის გუნდის გაძლოლა[4]. ლიდერობა ასევე არ არის <<ტექნიკური ოპტიმიზაციის პრობლემა>>, რომელთანაც საქმე ეხება კომპანიის მიზნის მიღწევისთვის ადამიანთა შეძლებისდაგვარად ოპტიმალურ <<გამოყენებას>>. წმინდა <<ორგანიზაციის მიზნების>> გვერდით ასევე საყოველთაო მასში უშუალოდ გამოხატული საწარმოს ფასეულობების გათვალისწინება ლიდერობის პროცესში. ისინი მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ, თუ <<როგორ>> უნდა იქნას მიღწეული გარკვეული მიზნები და ასევე გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის კლიმატსა და საწარმოს კულტურაზე[5].

ამასთან, <<ლიდერობა>> კომპანიის ფარგლებში მუდამ განსხვავებულ ინტერესთა დამაბულობის ველში წარიმართება. პროფ. ოსვალ ნოიბერგერი ამ კონტექსტში საუბრობს <<მტრობისა და დამოკიდებულების დიალექტიკის>>[6] შესახებ, რაშიც ის გულისხმობს შემდეგს: საერთო მიზნისკენ სვლაში წინამძღოლი და ხელქვეითი მართალია ერთი მხრივ კონკურენციას უწევენ ერთმანეთს,

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

მაგრამ მეორე მხრივ, მათ შესაბამისი მიზნის მიღწევა სურთ ერთმანეთზე დამოკიდებულებით. მაშინ როდესაც მმართველობით კადრებს პირველ რიგში ის აინტერესებთ, რომ საერთო მიზნისკენ სვლაში გავლენა იქონიონ თანამშრომელთა ქცევებზე, ეს უკანასკლავნი ესწრაფვიან შეძლებისდაგვარად თავისუფლებისა და ავტონომიის მაღალი ხარისხის რეალიზებას კომპანიაში. მაშასადამე, იმისათვის, რომ მიზნისკენ სვლაში გამოირიცხოს რაიმე ხელისშემშლელი ფაქტორები და შესაბამისად, შესაძლებელი იყოს მისი წარმატებით რეალიზება, საჭიროა მიღწეულ იქნას ორივე მხარის ინტერესთა შორის თანაწირობა.

კონტექსტზე დამოკიდებული ყველა განსხვავების მიუხედავად, რომლებიც განსაზღვრავენ წარმატებული მართვის პროცესს, პროფ. დუგლას მაკგრეგორი მაინც ასახელებს ორ ერთობლივ წანამდვარს საიმედო მმართველობითი ქცევის წარმატებისთვის, რომლებიც არსებითად ხელქვეითთა მოლოდინებიდან არის ნაწარმოები: (1) უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და (2) თვითრეალიზების შესაძლებლობა(იხ. [4], გვ. 52-65).

(1)უსაფრთხოება

კომპანიაში დაქვემდებარებულნი დამოკიდებულ ურთიერთობაში იმყოფებიან ზემდგომებთან. თანამშრომლებს რომ შეეძლოთ სამუშაო პროცესში საკუთარი მოსაზრებებისა თუ შენიშვნების ღიად გაცხადება და საკუთარი მოთხოვნილებების განხორციელება, ეს გარკვეული ზომით საჭიროებს უსაფრთხოების უზრუნველყოფას, რაც მათ მისცემს იმგვარ ქმედებათა შესაძლებლობას, რომლებიც ზემდგომთა მხრიდან აღქმული არ იქნება თვითნებობად ან საფრთხედ. (ა) ეს პირველ რიგში ეხება შრომის ატმოსფეროს, რაზეც დიდწილად სწორედ ხელმძღვანელი პირი ახდენს გავლენას. საწარმოში ის ქმნის ან ნდობის ატმოსფეროს, ან მისი მმართველობითი სტილი <<უნდობლობის კულტურით>> ხასიათდება. თუ მენეჯერი შეძლებს თავისი ქცევით საკუთარ თანამშრომლებში ჰპოვოს აღიარება, რაც უცილობლად გამოიხატება მათ შრომის ხარისხში, შექმნის რა ნდობისა და უსაფრთხოების გარემოს, ის ამით უზრუნველყოფს იმ წინაპირობის არსებობას, რომელიც ხანგრძლივი დროით გახდება თანამშრომელთა კომპანიასთან იდენტიფიცირების გარანტი. (ბ) უსაფრთხოების მეორე არსებითი ასპექტი ეფუძნება თანამშრომელთა ცოდნის მდგომარეობას კონკრეტულ საკითხებთან მიმართებით. მათ უნდა იცოდნენ, თუ რას მოელიან მათგან. ეს

საკითხებია: საყოველთაო ბიზნეს-პოლიტიკის ცოდნა და კომპანიის მენეჯმენტის ფილოსოფია; ისევე როგორც დასაცავი ბიზნეს-პროცედურებისა და წესების ცოდნა; ცალკეულ ვალდებულებათა და პასუხისმგებლობის სფეროთა გაცნობიერება; პირადი ზემდგომის <<თავისებურებების>> და განსაკუთრებულ ინტერესთა ცოდნა; ასევე, ცოდნა იმისა, თუ როგორ, რა კრიტერიუმებით აფასებს ხელმძღვანელი ხელქვეითთა შრომას, ან საჭირო ინფორმაციათა ცოდნა მომავალი ცვლილებების შესახებ კომპანიაში[7]. (გ) უსაფრთხოების მესამე დიმენსია შეეხება <<დისციპლინას>> კომპანიაში. თანამშრომლები მოელიან, რომ გადაცდომებისთვის დაისჯებიან და ნაყოფიერი საქმიანობისთვის დასაჩუქრდებიან. ამგვარი მიდგომის <<მაგალითს>> ისინი პირველ რიგში მათივე ხელმძღვანელისგან მიიღებენ, რაც შესაბამისად იქცევა <<ნიმუშად>> ყველა დანარჩენთათვის. თანამშრომლებს უნდა ჰქონდეთ სრული თანხმობა საკუთარი უფროსის მხრიდან, იქამდე, ვიდრე ისინი მოსალოდნენ ქცევათა შესაბამისად მოქმედებენ და პირნათლად იცავენ მათ წინაშე აღებულ ყველა ვალდებულებას. ამგვარად, <<დისციპლინა>> გამოიხატება ხელქვეითთა ცოდნაში, რომ კომპანია მათ <<სწორი>> ქცევებისთვის დააჯილდოებს და პირიქით, - დაუწესებს სანქციებს <<მცდარი>> მოქმედებებისთვის.

(2) თვითრეალიზება

იმისათვის, რომ შესაძლებელი იყოს კომპანიაში საკუთარი საქმიანობით კმაყოფილების მიღება, გარკვეული ზომის უსაფრთხოებასთან ერთად ასევე საჭიროა გარკვეული ზომის დამოუკიდებლობაც, რაც თანამშრომლებს შესაძლებლობას მისცემს საკუთარი უნარების ასევე კომპანიის სასარგებლოდ განსავითარებლად. (ა) პირველი წინაპირობა ამისთვის არის მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში და არსებული პრობლემების გადასაჭრელად საკუთარი იდეების გენერირებისა და მისეული თვითმყოფადი წინადადებების შეთავაზების შესაძლებლობა. (ბ) თვითრეალიზების მეორე ასპექტი შეეხება პასუხისმგებლობის დამოუკიდებლად აღებას. ამასთან, პასუხისმგებლობის აღების მზაობა ცალმხრივად ზრდის უსაფრთხოების შეგრძნებას თანამშრომლებში მათ ხელმძღვანელობასთან მიმართებით. (გ) დაბოლოს თვითრეალიზება შეიცავს ასევე <<წინააღმდეგობის უფლებას>>, რაშიც იგულისხმება ის, რომ ხელქვეითს აქვს თავისი უშუალო ხელმძღვანელის შეხედულების საპირისპირო აზრის გამოხატვისა და აუცილებლობის შემთხვევაში ზემდგომ

ხელმძღვანელობასთან დასაბუთებული მოხსენების გაკეთების უფლება. ეს შესაძლებლობა აძლიერებს უსაფრთხოების განცდას და ნდობას მთელი ორგანიზაციის მიმართ.

ამასთან თანამშრომელთა მოთხოვნები გასხვავდება ორგანიზაციიდან ორგანიზაციამდე და თავად ერთი რომელიმე ორგანიზაციის სხვადასხვა განყოფილებებში. ის, თუ საბოლოო ჯამში რამდენად ხდება მართვის წარმატებულად აღიარება, პირველ რიგში ამას წყვეტენ კომპანიის თანამშრომლები. ამასთან დაკავშირებით პროფ. იოსებ ვ. ვაისი წერს: << მხარდამჭერთა გარეშე ლიდერებს არ ძალუძთ ნაკისრ ვალდებულებათა შესრულება. ლიდერობა არის რაღაც ხარისხი, მხარდაჭერის ფუნქცია>>[8].

რასაკვირველია, იერარქიულად სტრუქტურირებულ ორგანიზაციებში ხელმძღვანელის ძალაუფლება განისაზღვრება ფორმალურ ურთიერთობათა საფუძველზე, ამიტომ ლიდერის როლი კომპანიის ორგანიზაციული სტრუქტურით არის უზრუნველყოფილი. ხელმძღვანელის ინსტრუქციის უფლება საწარმოს კონტექსტში აღმოცენდება შრომითი ხელშეკრულების წესებიდან. მისი მმართველობითი ფორმა ხელქვეითებთან მიმართებით ეფუძნება შრომითი ხელშეკრულებით დადგენილი ფუნქციებისა და მოვალეობების შესრულებას. მიუხედავად ამისა, კომპანიის ყოველი მმართველი არ წარაჩენს თავს კარგ ლიდერად. იმისათვის, რომ განისაზღვროს <<მართვის>> ცნება, როგორც ჩანს საკმარისი არ არის მხოლოდ თანამდებობის მქონე პირის ფუნქციონალურ ავტორიტეტზე აქცენტირება.

საზოგადოდ განსხვავდება მართვის ორი ძირითადი მიმართულება: საქმეზე ორიენტირებული მართვის სტილი და პერსონალზე ორიენტირებული მართვის სტილი[9]. საქმეზე ორიენტირებული მართვის სტილი მიმართულია ორგანიზაციის სტრუქტურის ფორმალურ დავალებებზე. როგორც წესი, აქ ლიდერის ამოცანა არის დავალებათა დაცვაზე თვალყურის დევნა და საქმიანობის მიზნის მიღწევაზე კონტროლი. ვინაიდან საბოლოო ჯამში ყველა პროცესი <<ბიუროკრატიულად>> რეგულირდება, მმართველს მცირე შესაძლებლობა რჩება გავლენისთვის. პერსონალზე ორიენტირებული მართვის სტილის დროს კი პირიქით, პიროვნებადგას ცენტრში. თანამშრომლის, როგორც პიროვნების ყურადღების გვერდით მმართველისთვის რამდენადაც შესაძლებელია, ეს ასევე ნიშნავს თანამშრომლების ჩართვას გადაწყვეტილებათა

მიღების პროცესში, შეძლებისდაგვარად პირადი პასუხისმგებლობისა და დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხით მოქმედების უფლების მინიჭებას და მათი პირადი პრობლემებით დაინტერესებას. ამასთან, უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ განყოფილებები პერსონალზე ორიენტირებული მმართველებით გაცილებით პროდუქტიულნი არიან, ვიდრე განყოფილებები საქმეზე ორიენტირებული მმართველებით(იხ. [9], გვ. 15-20). რასაკვირველია ეს შედეგები სიფრთხილით არის მისაღები, რადგან თავისუფალი სივრცეები შესაბამის ორგანიზაციულ მოწყობას ითხოვს. მაგალითად, სუპერმარკეტში მომუშავე მოლარე მცირე შესაძლებლობას ფლობს კრეატიულობითა და პირადი მოტივაციით თავისი პროდუქტიულობის ასამაღლებლად. თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მსგავს გარემოებაში მმართველის ფუნქცია გარკვეულად ნიველირებულია, უფრო კი პირიქით. თანამშრომლების მხრიდან მმართველის როგორც ლიდერი პერსონის აღსაქმელად უფროსი საქმიანი/პროფესიული კომპეტენციების გვერდით ასევე დიდ როლს თამაშობს მისი პირადი თვისებები - კეთილმოსურნეობა, პატიოსნება, დახმარების მზაობა და სხვ.

პირადულზე ორიენტირებული მართვის სტილი, რომელიც თანამშრომელთა კეთილდღეობაზე და არა მხოლოდ კარგ ურთიერთობებზე ორიენტირდება, საზოგადოდ უფრო შეესაბამება ეთიკურ პრინციპებზე ორიენტირებულ მართვის სტილს. ამასთან, როგორც წესი <<მმართველობითი ეთიკისადმი>> მიძღვნილ ლიტერატურაში მითითებულია იმანუელ კანტზე, რომელიც თავისი კატეგორიული იმპერატივების ფორმულირებებში აყალიბებს ადამიანების ინსტრუმენტალიზირებისა და მარტოოდენ მათი საშუალებებად გაგების აკრძალვას[10]. <<იმოქმედე ისე, რომ შენ ადამიანობას როგორც შენს, ისე ნებისმიერ სხვა პიროვნებაში ნებისმიერ დროს განიხილავდე მიზნად და არა მხოლოდ საშუალებად>>[11]. ეკონომიკის ეთიკის პროფესორ პეტერ ულრიხისთვის <<მმართველობითი ეთიკის>> ამოცანა გააზრებულია როგორც სამეცნიერო კვლევის სფერო, სადაც უნდა დადგინდეს მმართველის განკარგულებათა უფლებამოსილების ლეგიტიმაცია და საზღვრები.

„შესაბამისად, მმართველობითი ეთიკა შეიძლება გაგებულ იქნას როგორც კრიტიკულ-ნორმატიული რეფლექსია იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა მოეწყოს <მმართველებს> (მმართველობითი კადრები) და <ხელქვეითებს> (თანამშრომლები) შორის ურთიერთობები იერარქიულ სტრუქტურებში ადამიანური

ღირსებისა და პატიოსნების გათვალისწინებით. ის მოიცავს ლეგიტიმაციის(კანონიერების), რეგლამენტირების(შეზღუდვის) და მმართველობითი კადრების პასუხისმგებლიან განკარგულებათა უფლებამოსილების(განკარგვის ძალაუფლება) განხორციელების ეთიკურ საკითხებს ხელშეუვალი პიროვნული ღირსებისა და ხელქვეითთა სამართლიანი პრეტენზიების გათვალისწინებით.“(იხ. [10], გვ. 230).

ულრიხის მოსაზრებებზე დაყრდნობით პროფ. ელიზაბეტ გობელი აყალიბებს უფროსების ხელქვეითებთან ურთიერთობის შემდეგ კონკრეტულ ნორმებს[12]:

. ერთმანეთისადმი პატივისცემის მქონე დამოკიდებულება, რაც გამორიცხავს თვითნებურ, აბუჩად ამგდებ, წყენინების, დამამცირებელ ქცევებსა თუ სექსუალური კუთხით წარმოებულ ნებისმიერ ქმედებას სამუშაო ადგილზე.

. დისკრიმინაციის აკრძალვა, რაც გულისხმობს სამსახურში მიღებისა თუ დაწინაურების თანაბარი შანსების უზრუნველყოფას. ასევე პატიოსნებასა და თანაბრად გადახდას მსგავსი სამუშაოსთვის.

. პრივატული სფეროს დაცვა, რომელიც ძირითადად შეეხება მონაცემთა დაცვის, თანამშრომლებზე საიდუმლო თვალთვალის

უარყოფისა და თანამშრომლების პირადი უფლებების გარანტიების საკითხებს.

. ჰუმანური შრომის პირობების უზრუნველყოფა, რაც მოითხოვს შესვენებისა და შვებულების, სამუშაო ადგილზე ჯანმრთელობის დაცვისა და შესრულებული სამუშაოსთვის შესაბამისი ანაზღაურების არსებობას.

ეჭვგარეშეა, რომ ეს მოთხოვნები ეთიკური პერსპექტივიდან მისაღები და დასაშვებია თანამშრომლებისთვის საწარმოში. თუმცა, რასაკვირველია ის უფროსისა და ხელქვეითის დამოკიდებულებას მხოლოდ პირობითად აღწერს, რადგან ურთიერთ ყურადღებისა და პატივისცემის მქონე დამოკიდებულების არსებობა სასურველია არა მხოლოდ სამუშაო დროს, არამედ ასევე საჯარო სივრცეშიც. სწორედ ამგვარადვე მიიჩნევა სამართლიანად დისკრიმინაციის აკრძალვასთან თუ პრივატულ სფეროზე თითოეულის უფლებასთან დაკავშირებული საკითხები. მაშასადამე, იმისათვის რომ კარგად გავიაზროთ <<ლიდერობის>> ეთიკური მოთხოვნები, საჭიროა ზუსტად გავაანალიზოთ უფროსისა და ხელქვეითის დამოკიდებულება და მართვის ფორმა, ანუ <<მართვის სტილი>>.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. R. R. Sims/J. Brinkmann, Leaders as Moral Role Models: The Case of John Gutfreund at Salomon Brothers., Journal of Business Ethics, Vol. 35(4), 2002, გვ. 333; R. R. Sims/J. Brinkmann, Enron Ethics (Or: Culture Matters More than Codes)., Journal of Business Ethics, Vol. 45(3), 2003, გვ. 250
2. L. von Rosenstiel, Grundlage der Führung., Rosenstiel, Lutz von/Regnet, Erika/ Domsch, Michael (Hrsg.): Führung von Mitarbeitern – Handbuch für erfolgreiches Personalmanagement., Schäffer Poeschel Verlag: Stuttgart, 1993, გვ. 7; L. von Rosenstiel, Grundlagen der Organisationspsychologie. Schäffer Poeschel Verlag: Stuttgart, 2003, გვ. 327f.
3. N. M. Pless/Th. Maak, Responsible Leadership – Verantwortliche Führung im Kontext einer globalen Stakeholder-Gesellschaft., Zeitschrift für Wirtschafts- und Unternehmensethik, Jg. 9(2), 2008, გვ. 233; L. von Rosenstiel, Grundlagen der Organisationspsychologie. Schäffer Poeschel Verlag: Stuttgart, 2003, გვ. 169
4. D. McGregor, Leadership and Motivation., MIT Press: Cambridge, M.A., 1966, გვ. 72f.
5. R. Bögel, Organisationsklima und Unternehmenskultur., Rosenstiel, Lutz von/Regnet, Erika/Domsch, Michael (Hrsg.): Führung von Mitarbeitern – Handbuch für erfolgreiches Personalmanagement. Schäffer Poeschel Verlag: Stuttgart, 1993, გვ. 591f.
6. O. Neuberger, Mikropolitk., Rosenstiel, Lutz von/Regnet, Erika/ Domsch, Michael (Hrsg.): Führung von Mitarbeitern – Handbuch für erfolgreiches Personalmanagement., Schäffer Poeschel Verlag: Stuttgart, 1993, გვ. 42
7. E. H. Schein, Organisationskultur. Edition Humanistische Psychologie: Bergisch Gladbach, 2003, გვ. 59f.
8. Al. Gini, Moral Leadership and Business Ethics., Ciulla, Joanne B. (Edit.): Ethics, the Heart of Leadership. Praeger Publishers: Westport, CT, 2004, გვ. 33
9. R. Likert, Neue Ansätze der Unternehmensführung., Haupt-Verlag., Bern, 1972, გვ. 14ff.
10. P. Ulrich, Führungsethik., Korff, Wilhelm et. Al. (Hrsg.): Handbuch der Wirtschaftsethik., Berlin University Press: Berlin, 2009, გვ. 234f.; J. W. Gardner, On Leadership. The Free Press: New York, NY., 1993, გვ. 73
11. I. Kant, Grundlegung zur Metaphysik der Sitten., Werkausgabe in 12 Bdn., hrsg. von Wilhelm Weischedel.

Suhrkamp Taschenbuch Verlag: Frankfurt am Main, Bd. 7, 1989, გვ. 61[BA 66f.]

12. E. Göbel, Unternehmensethik.,Verlag Lucius & Lucius: Stuttgart, 2006, გვ. 173

Leadership and ethics:
Basic problems of <<leadership ethics>>

Vasil Khizanishvili
Doctor of Social Sciences in Economics,
Assistent Professor of Iakob Gogebashvili Telavi State University

Leadership and behaviors of leadership describes a complex relation between manager and worker, what means an aquality among the interests of two sides.

Manager must defend a safety and self-realization norms of worker for the successful management process. Manager must also take into consideration the questions of the respect, non-discrimination, defence of the private sphere and the ensuring to the humane conditions of labour. An existence the alike relation is needful both at work-time and public space.

ეკონომიკური განათლების ხარვეზები და მათი სავალალო შედეგები

პაატა ლეიაშვილი
ი. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მოწვეული პროფესორი,
ეკ. მეცნ. დოქტორი, პროფესორი
მობ.: 599 950341
ელ.ფოსტა: pleiashvili@yahoo.com

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

საქართველოში უმაღლესი ეკონომიკური განათლების პროგრამებში გადაჭარბებულად დიდი დრო ეთმობა „ეკონომიკის“ სწავლებას და არ არის გათვალისწინებული საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის სწავლება. ასეთ პირობებში გარდუვალია საზოგადოებაში და ხელისუფლებაში ლიბერალური და ნეოლიბერალური ცრურწმენების გაძლიერება. ამის შედეგია სრულიად არაეფექტური პოლიტიკა, ეკონომიკური უთანაბრობის ზრდა, ეკონომიკური სტაგნაცია და სოციალური უსამართლობით გამოწვეული საზოგადოების დეგრადაცია. განსაკუთრებით შემაშფოთებელია ის, რომ უმუშევრობის, უსამართლობის, კრიმინალის და სიღატაკის ფონზე ტერიტორიული პრობლემების აქტუალობა თანდათან სუსტდება და ძლიერდება პროორუსული ორიენტაცია. ასეთი ტენდენციების შენარჩუნება აწყობს რუსეთს, ოლიგარქებს და მათი ინტერესების გამომხატველ პოლიტიკურ ძალებს. ხოლო ლიბერალურ პოლიტიკას შენარჩუნებას ხელს უწყობს მახინჯი ეკონომიკური განათლება, რომელშიც ხდება მომავალი ეკონომისტების და პოლიტიკოსების იდეოლოგიური დამუშავება, საზოგადოებაში მცდარი სტერეოტიპების ფორმირება. უმაღლესი ეკონომიკური განათლება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია ეკონომიკური სტერეოტიპების ფორმირებაში როგორც პოლიტიკურ ელიტაში, ისე მასშტაბის დისკურსებში და მთლიანად საზოგადოებაში. ხოლო ეს სტერეოტიპები მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ ეკონომიკურ და პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს, ელექტორატის არჩევანს და, შესაბამისად, ჩვენს ეკონომიკურ მდგომარეობას. ამიტომ, ეკონომიკური განათლების ხარისხის ამაღლება და, განსაკუთრებით, „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის“ სწავლება იძენს პოლიტიკურ მნიშვნელობას.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური განათლება, ლიბერალური პოლიტიკა, საბაზრო ეკონომიკა, სახელმწიფო სექტორი, ეკონომიკური უთანაბრობა, ეკონომიკის, პოლარიზაცია, ეკონომიკური მეცნიერება.

ეკონომისტების და პოლიტიკურ მოაზროვნეთა იდეებს - როგორც მართებულ, ისე მცდარს - გაცილებით დიდი გავლენა აქვთ, ვიდრე ჰგონიათ. ... პრაქტიკოსები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ სრულიად თავისუფალნი არიან ინტელექტუალური გავლენებისაგან, როგორც წესი არიან რომელიმე აწ განსვენებული ეკონომისტის მონები.

ჯონ მეინარდ კეინსი

განათლება ყველაზე ძლიერი იარაღია, რომლითაც შეგიძლიათ შეცვალოთ სამყარო.

ნელსონ მანდელა

შესავალი

2008 წლის კრიზისი შედეგად ცხადი გახდა, რომ კრიზისშია არა მხოლოდ ეკონომიკა, არამედ ეკონომიკური მეცნიერებაც და ეკონომიკური განათლებაც. ამ სამივე კრიზისის დროში დამთხვევა ნათელყოფს იმას, რომ ეკონომიკური განათლება, მეცნიერება და რეალობა მჭიდროდ არიან ერთმანეთთან დაკავშირებული და განაპირობებენ ერთმანეთის განვითარებას. ამას ადასტურებენ გლობალური პროცესები და ისიც, რაც ჩვენს თვალწინ ხდება საქართველოში.

სულ ორიოდ თვის წინ გამომცემლობა „სიახლე“-ში პროფ. რ. ასათიანის ავტორობით გამოიცა სახელმძღვანელო „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა“. იხ. [1] მსოფლიოს წამყვანი უნივერსიტეტების ეკონომიკურ პროგრამებში ეს ერთ-ერთი ძირითადი საგანია. ეს კურსი აგრეთვე იკითხება პოსტსოციალისტური ქვეყნების უმრავლესობაში. სამწუაროდ იგი დღემდე არ იკითხება საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში. ეს ჩვენი უმაღლესი განათლების ძალზე სერიოზული ხარვეზია. იხ. [3] უფრო მეტად სამწუხაროა ის, რომ მიუხედავად მნიშვნელოვანი ძალისხმევისა¹ არცერთი უმაღლეს სასწავლებელი არ დაინტერესდა ამ დისციპლინის სასწავლო პროგრამებში შეტანით. ამ ფაქტმა გამოავლინა განათლების სისტემაში წლების განმავლობაში შექმნილი დამოკიდებულება არა მარტო ამ დისციპლინის, საერთოდ ეკონომიკური განათლების ხარისხის მიმართ. ეს უარყოფითად აისახა ეკონომიკურ პოლიტიკაზე და, შესაბამისად, ეკონომურ რეალობაზეც.

ეკონომიქსი არასოდეს ყოფილა მეცნიერება - ხოლო დღეს უფრო ნაკლებად არის, ვიდრე წლების წინ.

პოლ სამუელსონი

ნებისმიერმა სულელმა შეიძლება იცოდეს. მთავარია გვესმოდეს.

ალბერტ ეინშტეინი

ეკონომიკური განათლების ხარვეზები

1. თუ ეკონომიკის ფუნქციონირებას სტუდენტები გაეცნობიან მხოლოდ „ეკონომიქსის“

სტანდარტული პროგრამებით და არ გაივლიან სპეციალურ კურსებს რომლებიც ეძღვნება სახელმწიფოს როლს თანამედროვე ეკონომიკაში, მათ შეექმნებათ ილუზორული წარმოდგენები ბაზრის ყოვლისშემძლეობის შესახებ და ადამისდროინდელი წარმოდგენები სახელმწიფოს როლის შესახებ ეკონომიკაში. ამას ხელს უწყობს აგრეთვე საბჭოთა წარსულიდან შემორჩენილი ნეგატიური ასოციაციები სახელმწიფოს მიერ ეკონომიკის ცენტრალიზებული მართვის თაობაზე. სწორედ ეს მოხდა საქართველოში. სასწავლო პროგრამებში გადაჭარბებულად დიდი დრო ეთმობა „ეკონომიქსის“ სწავლებას და არ არის გათვალისწინებული საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის სწავლება. მაგალითისთვის, თსუ-ში, ტექნიკურ უნივერსიტეტში და ზოგიერთ სხვა უმაღლეს სასწავლებელში, ერთი და იგივე საგანი „ეკონომიქსი“ (პრაქტიკულად ერთიდაიგივე თემატიკის გამეორებით) სხვადასხვა დეტალიზებით, იკითხება 3 დონეზე. ამას ეთმობა უამრავი სალექციო საათები. არც ერთი სხვა საგანი არ ისწავლება ამ მეთოდით. ამ სრულიად დისკრედიტირებული „ეკონომიქსის“ ასეთი ფორმით სწავლება მიზანმიმართულ იდეოლოგიურ დამუშავებას უფრო ჰგავს, ვიდრე ჩვეულებრივ სწავლებას.

რატომ ხდება ასე? გვეუბნებიან, რომ ასე ხდება მსოფლიოს წამყვან უნივერსიტეტებში. ეს მართლაც ასეა. მაგრამ, ჯერ-ერთი, ეს არგუმენტი არ ახსენდებათ, როდესაც ლაპარაკია „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკაზე“, რომლის სწავლებაც სავალდებულოა წამყვან უნივერსიტეტებში, მაგრამ არ ისწავლება ჩვეთან. მეორეც, არაფერს გვეუბნებიან იმის თაობაზე, თუ როგორი პროტესტი არსებობს დასავლეთში „ეკონომიქსის“ ასეთი ფორმით სწავლებასთან დაკავშირებით.

2. ზემოხსენებული საპროტესტო მოძრაობა საფრანგეთში 2000 წელს დაიწყო სორბონის სტუდენტებმა ღია წერილით გაზეთ Le Monde-ში და ამ სტუდენტური მოძრაობის ვებ-გვერდის შექმნით, სადაც წერდნენ:

„ჩვენ, უნივერსიტეტის და „გრანდ კოლეჯის“ სტუდენტები, 2000 წლის ივნისში, დავიწყეთ პროტესტი საფრანგეთში ეკონომიქსის სწავლების საწინააღმდეგოდ. ... ჩვენი მიმდინარე კურსები არ გვაძლევს საშუალებას გავიგოთ რეალური ეკონომიკური პრობლემები. ... დროის უმეტესი

1. სარეკლამო ხასიათის ღონისძიებები, საგაზეთო თუ საყურნალო სტატიები და ა.შ.

ნაწილი ჩვენი კურსები ორიენტირებული იყო მხოლოდ „ილუზორულ სამყაროზე“. ... მიკროეკონომიკა არსებითად, არის სხვა არაფერი, თუ არა „გონების თამაში“: იგი ეყრდნობა უსაფუძლო და გაუმართლებელ პოსტულატებს ...“ [16]

სტუდენტებს სოლიდარობა გამოუცხადეს ევროპის 700-ზე მეტმა პროფესორმა და ცნობილმა მეცნიერებმა. თანდათან საპროტესტო მოძრაობამ მიიღო უპრეცედენტო მასშტაბები. შეიქმნა მოძრაობა „საერთაშორისო სტუდენტური ინიციატივა ეკონომიქსის [სწავლებაში] პლურალიზმისათვის“ (International Student Initiative for Pluralism in Economics - ISIPE). იხ. [8]. 2014 წელს ამ მოძრაობაში გაერთიანებულმა 65-მა სტუდენტურმა ასოციაციამ ღია საპროტესტო წერილში განაცხადა:

„ეს არ არის მხოლოდ მსოფლიო ეკონომიკის კრიზისი. კრიზისშია აგრეთვე ეკონომიქსის სწავლება ... ის, რასაც გვასწავლიან, აყალიბებს მომავალი თაობის პოლიტიკოსების აზროვნებას და, შესაბამისად, აყალიბებს საზოგადოებას, რომელშიც ვცხოვრობთ. ჩვენ, სტუდენტი-ეკონომისტების 65-ზე მეტ ასოციაციას 30-ზე მეტი ქვეყნიდან, მიგვაჩნია, რომ დროა გადავხედოთ ეკონომიქსის სწავლების მეთოდებს. ...

... რეალური სამყარო და, აგრეთვე, დისკუსიები, თეორიების და მეთოდების პლურალიზმი, უნდა დაბრუნდეს კლასში. ... პლურალიზმი მდგომარეობს ... ინტელექტუალურად მდიდარი დებატების და რადიკალურად საპირისპირო იდეების სწავლების ხელშეწყობაში. ... პლურალიზმის სამი ფორმა უნდა იყოს სასწავლო პროგრამების ცენტრში: თეორიული, მეთოდოლოგიური და ინტერდისციპლინარული.“ [8].

აშშ-ს, ინგლისის, გერმანიის, საფრანგეთის და სვა განვითარებული ქვეყნების გარდა ამ მოძრაობას შეუერთდნენ აგრეთვე რუსეთის, სლოვენის, არგენტინის, ბრაზილიის, ჩილეს, უგანდას სტუდენტები. ერთი კონკრეტული სასწავლო დისციპლინის მიმართ ასეთი მასშტაბური პროტესტის პრეცედენტი აქამდე არ ყოფილა მსოფლიო ისტორიაში.

3. საინტერესოა, რომ ეკონომიქსის ასეთი ფორმით სწავლების მიმართ პროტესტი გამოხატეს თვითონ გ. მენქიუს („ეკონომიქსის“ ყველაზე ცნობილი სახელმძღვანელოს ავტორის) სტუდენტებმა, რომლებმაც ღია საპროტესტო წერილით მიმართეს თავის ლექტორს:

„პატივცემულო პროფესორო მენქიუ, დღეს ჩვენ მივდივართ თქვენი „ეკონომიქსი“-ს კლასიდან რათა გამოვხატოთ უკმაყოფილება იმ ტენდენციურობით, რომელითაც ხასიათდება ეკონომიქსის ეს შესავალი კურსი. ვინაიდან ეკონომიქსის მიკერძოებული ხასიათი ხელს უწყობს და წარმოადგენს ამერიკაში მზარდ ეკონომიკურ უთანაბრობის სიმბოლოს, ჩვენ მივდივართ თქვენი კლასიდან, როგორც თქვენს მიერ ეკონომიქსის საფუძვლების არაადეკვატური განხილვის პროტესტის ნიშნად, ასევე, იმ მოძრაობის მხარდასაჭერად, რომელიც ცვლის ამერიკულ დისკურსს ეკონომიკური უთანაბრობის თაობაზე.“ [17].

მაგრამ პრობლემები არსებობს არა მხოლოდ „ეკონომიქსის“ სწავლებაში. თანამედროვე მსოფლიოში მწვავედ დგას საერთო ეკონომისტების განათლების პრობლემა. ამის შესახებ წერს რობერტ სკიდელსკი:

„სტუდენტი-ეკონომისტების უმრავლესობა არ არის ვალდებული შეისწავლოს ფსიქოლოგია, ფილოსოფია, ისტორია და პოლიტიოლოგია. მათ მხოლოდ „ლანგარზე მიაერთმევენ“ არარეალურ წიაპირობებზე დაფუძნებულ ეკონომიკურ მოდელებს, ხოლო მათი კომპეტენციის ტესტირებას ახდენენ მათემატიკური განტოლებების ამოხსნით. მათ არ ასწავლიან ინტექტუალური ინსტრუმენტების გამოყენებას, რომელიც იძლევა სურათის მთლიანობაში დანახვის საშუალებას.“ [20].

ამონარიდში ხსენებული საგნების გარდა ეკონომისტების ზოგადმეცნიერული მსოფლმხედველობისთვის აუცილებელია აგრეთვე, სინერგეტიკის, სოციოკიბერნეტიკის, ნიეროქსელების და სხვა უახლესი დისციპლინების სწავლება. ამის გარეშე ვერც ეკონომიკური განათლება და ვერც ეკონომიკური მეცნიერება ვერ დააკმაყოფილებენ 21-ე საუკუნის მოთხოვნებს. ეკონომიკურ განათლებაში დაუშვებელია ვიწრო სპეციალური ცოდნის მიღებით დაკმაყოფილება.

4. დასავლეთის ეკონომიკური განათლების პრობლემების ფონზე, მით უფრო სავალალოდ გამოიყურება საქართველოში არსებული მდგომარეობა, სადაც ჯერ ისიც პრობლემატურია ისწავლებოდეს თუ არა „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა“, რომლის გარეშეც სრულიად წარმოუდგენელია თანამედროვე ეკონომიკური განათლება. ქართველი სტუდენტები

ისე ამთავრებენ უმაღლეს სასწავლებლებს, რომ სრულიად არაადექვატური წარმოდგენა აქვთ საბანკო სექტორის ფუნქციონირების თაობაზე [18], [23], უადრესად ზედაპირული წარმოდგენა აქვთ საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკაზე, წარმოდგენა არა აქვთ დღეისათვის არსებული 20-ზე მეტი ჰეტეროდოქსული ეკონომიკური მიმდინარეობების შესახებ, პრაქტიკულად არ იცნობენ იმ ახალ ეკონომიკურ რეალობას, რომელიც შეიქმნა 2008 წლის ეკონომიკური კრიზისის შემდეგ, და იმ პრობლემებს და იდეებს, რომლებიც დაბადა ამ ახალმა რეალობამ. იხ. [1], [3], [5], [19], [24]. ცხადია, ყოველივე ამას სტუდენტი შეიძლება დამოუკიდებლად გაეცნოს ინტერნეტის საშუალებით და ალბათ ბევრი ასეც იქცევა. მაგრამ ამ გზით მიღებულ ცოდნას აქვს ფრაგმენტული, და არა სისტემატიური ხასიათი, რომელსაც უნდა აძლევდეს საუნივერსიტეტო განათლება.

5. დოგმატიზმი, რომელიც ათწლეულების განმავლობაში დომინირებს ეკონომიკურ განათლებაში უშუალო კავშირშია იმ კრიზისთან რომელსაც განიცდის ეკონომიკური მეცნიერება. ცხადი ხდება, რომ მხოლოდ არსებული თეორიების წაღმა-უკუღმა ინტერპრეტაციით და ადგილზე ტკეპნით მეცნიერება ვერ განვითარდება. საჭიროა პრინციპულად ახალი იდეები. იხ. [15], [24].

„... ადამიანის ცოდნის არც ერთმა სხვა სფერომ ასე არ მოწყვიტა საკუთარი თავი მთლიანად მეცნიერებას, და კერძოდ, დანარჩენ სოციალურ დისციპლინებს, როგორც ეკონომიკსმა. ... თანამედროვე პროფესიონალი ეკონომისტები პრაქტიკულად არაფერს სწავლობენ ეკონომიკის გარდა. ისინი არ კითხულობენ საკუთარი დისციპლინის კლასიკურ შრომებსაც კი. ... ფილოსოფია, რომელიც გააგებინებდა მათ, თუ რამდენად შეზღუდულია ეკონომიკური მეთოდები, - მათთვის დახურული წიგნია. მათემატიკამ ... მოახდინა მათი ინტელექტუალური ჰორიზონტის მონოპოლიზება. ეკონომისტები არიან ჩვენი დროის „სწავლული იდიოტები“. [20]

საჭიროა აღინიშნოს, რომ ეკონომისტების მისამართით მსგავსი მკაცრი შეფასებები ხშირად ისმის ცნობილი მეცნიერების (მათ შორის, თვით ეკონომისტების) მხრიდან. იმის შემხედვარე, თუ რა ხდება ეკონომიკურ სინამდვილეში, ეკონომიკურ მეცნიერებაში და ეკონომიკურ განათლებაში, ასეთი შეფასებები არ არის უსაფუძვლო.

6. თანამედროვე მეცნიერულ აზროვნებაში ხდება უმნიშვნელოვანესი ცვლილებები. სინერგეტიკა,

კონსტრუქტივიზმი, სოციოიკიბერნეტიკა, ნიეროქსელების თეორია - ეს არის ბოლო ათწლეულებში სწრაფად განვითარებადი აზროვნების ახალი მიმართულებები, რომლებიც მძლავრად შეიჭრა მრავალი კონკრეტული მეცნიერული დისციპლინის მეთოდოლოგიაში და ეფექტურად გამოიყენება მათ მეცნიერულ ანალიზში. სამწუხაროდ ეკონომიკურ მეცნიერებაში ეს პროცესი ძალზე ძნელად მიმდინარეობს და ჯერ კიდევ მრავალი ეკონომისტის მიერ ეს ახალი იდეები არ აღიქმება როგორც ეკონომიკური რეალობის კვლევის უადრესად ეფექტური ინსტრუმენტები. იხ. [10], [12]. ცხადია, რომ ასეთი დამოკიდებულება ამ ახალი აზროვნების მიმართულებებთან გამოწვეულია იმით, რომ ისინი სათანადოთ არ იცნობენ, ან ძალზე ზედაპირულად იცნობენ ამ დისციპლინებს.

თუ მკითხველი არ იცნობს ამ ახალ ზოგად მეთოდოლოგიურ საფუძვლებს, ნებისმიერი კონკრეტულ დისციპლინაში წამოყენებული მეცნიერული სიახლე ვერ იქნება ადექვატურად გაგებული. ამიტომ, ის რადიკალური სიახლეები, რომელიც იბადება ამ ახალი მეცნიერული მიდგომების საფუძველზე, და რომელიც მკვეთრად ემიჯნება ტრადიციულ თვალთახედვებს, ხშირად იგნორირებულია, ან იწვევს სკეპტიკურ დამოკიდებულებას. ეს გარემოება აფერხებს ჯანსაღ მეცნიერულ დისკუსიებს, რომლის გარეშეც წარმოდგენელია მეცნიერების განვითარება. ცხადია აქ არ არსებობს სვა გზა, თუ არა ამ ახალი ზოგად მეცნიერული აზროვნების დაუფლება მეცნიერთა ფართო წრეების მიერ. ეს უდაოდ რთული და ხანგრძლივი პროცესია, მაგრამ ცხადია, მას ვერ ექნება ალტერნატივა.

7. იმისათვის, რომ კონკრეტულ მეცნიერულ დისციპლინებში დაჩქარდეს ახალ ზოგად მეცნიერულ პარადიგმებთან ადაპტირება, აუცილებელია, რომ ეს ახალი დისციპლინები დაინერგოს სასწავლო პროცესში. თუ ამ დისციპლინების დაუფლება მოხდება მხოლოდ პირადი ინიციატივის საფუძველზე და არ გახდება სასწავლო პროცესის აუცილებელი კომპონენტი, თუ არ ექნება სავალდებულო ხასიათი, მაშინ მომავალშიც უფრო გაიწელება მეცნიერული საზოგადოების ბანაკებად დაყოფა „ძველი“ და „ახალი“ აზროვნების ნიშნით. ასეთმა დაყოფამ განსაკუთრებით მძაფრი ფორმა მიიღო ეკონომიკურ მეცნიერებაში იმ დოგმატიზმის გამო, რომელიც არსებობს ეკონომიკურ განათლებაში. სწორედ ამაზე რეაქციას წარმოადგენს მოძრაობა „ეკონომიქსის ხელახალი გააზრება“ (Rethink-

ing Economics)², ამიტომ შეიქმნა 2009 წელს ჯ. სოროსის დაფინანსებით „ახალი ეკონომიკური აზროვნების ინსტიტუტი“ (The Institute for New Economic Thinking)³, რომლის საწესდებო მიზანია ახალი ეკონომიკური პარადიგმის შემუშავება. მსოფლიოში კიდევ რამდენიმე კვლევითი ცენტრია შექმნილი მსგავსი მიზნებით.

უხარისხო განათლების პრაქტიკული შედეგები

1. ეკონომიკური განათლების ხარვეზებმა გამოიწვიეს საქართველოში ლიბერალური იდეების ფართოდ გავრცელება, რაც უარყოფითად აისახა ეკონომიკურ რეალობაზე. ლიბერალებს მიაჩნიათ, რომ თუ საქართველოში გავათავისუფლებთ საბაზრო ძალებს, ეკონომიკა თავისით განვითარდება და დავეწვევით ევროპის ქვეყნებს. მაგრამ, განვითარებულ ქვეყნებში 40-60% არის საელმწიფო სექტორი, ხოლო დანარჩენი კერძო სექტორის უდიდესი ნაწილი მონოპოლიზირებულია. სახელმწიფო სექტორიც და მონოპოლიზირებული სექტორიც არ წარმოადგენენ კონკურენტულ ეკონომიკას. ერთიც და მეორეც არის რეგულირებადი სექტორი, რომელსაც ერთ შემთხვევაში არეგულირებს სახელმწიფო, მეორეში - კერძო სტრუქტურები. ამის საკითხებს მრავალი ნაშრომი მიუძღვნა ამერიკელმა ეკონომისტმა ჯონ გელბრეიტმა ჯერ კიდევ 60-ან წლებში. იხ. [25]. იმის შემდეგ კიდევ უფრო გაიზარდა მონოპოლიზაციის მასშტაბები. ანუ ეროვნული ეკონომიკების საზღვრებში კონკურენციის სექტორი გაცილებით მცირეა, ვიდრე რეგულირებადი სექტორი.⁴ ასეთ ეკონომიკას უწოდებენ შერეულ ეკონომიკას. ევროპული ყაიდის შერეული ეკონომიკა ვერ

აშენდება საბაზრო ძალების განთავისუფლებით. მაგრამ საქართველოში გავრცელებული მცდარი ლიბერალური წარმოდგენები თანამედროვე ეკონომიკის შესახებ განაპირობებენ წლების მანძილზე არაადექვატური პოლიტიკის გატარებას. შედეგად სახეზეა, გავიდა საუკუნის მეოთხედი და ქვეყანის მოსახლეობა (გამდიდრებული მცირე ჯგუფის გარდა) რჩება უმძიმეს ეკონომიკურ მდგომარეობაში.

2. ნეოლიბერალების არგუმენტებს საჭიროა დაუპირისპიროთ იმ ქვეყნების გამოცდილება, რომლებმაც სწორედ სახელმწიფოს აქტიური ჩარევით შეძლეს ღრმა კრიზისის დაძლევა. ამის თვალსაჩინო მაგალითს იძლევა გერმანია. მე-2 მსოფლიო ომის შემდეგ გერმანიამ სულ რამდენიმე წელიწადში აღადგინა ეკონომიკა და შექმნა მსოფლიოში ერთ-ერთი უძლიერესი ეკონომიკა. დიდწილად ეს განაპირობა ლუდვიგ ერხარდის „სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის“ კონცეპციამ, რომელშიც დიდი ადგილი ეკავა სახელმწიფო სექტორს, სოციალურ პროგრამებს და შემოსავლების გადანაწილებას. აქ არ ატყუებდნენ ხალხს ცრუ ლოზუნგებით, რომ ჯერ მეწარმეებს შეუწყობთ ხელი და შემდეგ ისინი შექმნიან სამუშაო ადგილებს. ი. [1]. რადგან კონცეპცია გულისხმობდა, რომ სამუშაო ადგილებს (და თვითონ მეწარმეებსაც) ქმნის საბაზრო მოთხოვნა, ისევე, როგორც მოთხოვნა ქმნის სამუშაო ადგილებს. აუცილებელია შესაბამისობა მათ შორის. ამიტომაც არ მოხდა შემოსავლების უკიდურესი პოლარიზაცია, ხელი შეეწყო მცირე და საშუალო ბიზნესს, მცირე ზომის ბანკებს, სოციალურ პროგრამებს და ეკონომიკამ დაიწყო სწრაფი განვითარება. [2].

3. არანაკლებ შთამბეჭდავია აშშ-ს გამოცდილება,

2. „Rethinking Economics“ არის 2012 წელს შექმნილი დიდი ბრიტანეთის, აშშ-ს, ინდოეთის, იტალიის, ისრაელის, ბრაზილიის, და ჩილეს ორგანიზაციების ქსელი, რომლებშიც გაერთიანებული არიან სტუდენტები და არა მხოლოდ სტუდენტები, რომლებიც მიიჩნევენ, რომ 21-ე საუკუნის ეკონომიკის უნდა ეფუძნებოდეს პლურალიზმს, გახსნილობას და ინტერდისციპლინარულ მიდგომას. მისი დამფუძნებლები არიან ლონდონის ეკონომიკური სკოლის, კემბრიჯის საზოგადოება ეკონომიკის პლურალიზმისათვის, მანჩესტერის პოსტ-კრიზისული ეკონომიკური საზოგადოების წარმომადგენელი ჯგუფები. (იხ. <http://www.rethinkeconomics.org/about/>)

3. ინსტიტუტის დეკლარირებული პოზიციის თანახმად: „პროფესიონალი ეკონომისტები და ფინანსისტები კვლავაც მხარს უჭერენ თავისუფალი ბაზრის ფუნდამენტალიზმს, თავს არიდებენ დასკვნებს შეუზღუდავი ბაზრების აშკარა საფრთხეების თაობაზე. ... პოლიტიკა აფერხებს რეფორმებს, რომლებსაც შეუძლიათ უზრუნველყონ ეკონომიკური ზრდა და დაეხმარონ მილიონობით ადამიანებს ...“ (იხ. <https://www.ineteconomics.org/about/our-purpose/>).

4. შიდა ეროვნული ბაზრები სულ უფრო ნაკლებ სივრცეს ტოვებს კონკურენციისთვის. ქვეყნის ეკონომიკური საზღვრების მოშლა და გლობალური ბაზრების ფორმირება კონკურენციისათვის ნიშნავს ახალი ასპარეზის გახსნას. რადგან ეროვნული ბაზრების გაერთიანება და ბაზრის მოცულობის ზრდა თავისთავად ნიშნავს მწარმოებლის მიერ ბაზარზე დაკავებული წილის შემცირებას. ანუ განვითარებულ ქვეყნებში გლობალიზაცია წარმოადგენს კონკურენციის მხადრდაჭერის მნიშვნელოვან ფაქტორს.

რომელშიც სახელმწიფომ აგრეთვე ითამაშა გადამწყვეტი როლი. როდესაც „დიდი დეპრესიის“ დროს მკვეთრად დაეცა საბაზრო მოთხოვნა, ფ. რუზველტის ადმინისტრაციამ დაიწყო შემოსავლების მასშტაბური გადანაწილება, გაზარდა სოციალური პროგრამები, დააფინანსა საზოგადოებრივი სამუშაოები, განახორციელა სახელმწიფო შესყიდვები. ხოლო საბიუჯეტო სახსრების მოსაზიდად, პროგრესული დაბეგვრის პირობებში, შემოსავლებზე მაქსიმალური გადასახადი გაიზარდა 24-დან ჯერ 63%-მდე, შემდეგ 79%-მდე, ხოლო 1950-იან წლებში მიაღწია 91%-ს. კორპორაციების მოგებაზე მაქსიმალური გადასახადი გაიზარდა 14-დან 45%-მდე. ამის შედეგად საშუალო ფენა აშშ-ში შეიქმნა სულ რამდენიმე წელიწადში და ეკონომიკამ დაიწყო სწრაფი განვითარება.⁵

4. მონოპოლიზირებული ეკონომიკის არასწორე მეთოდებით რეგულირება ისეთივე საზიანოა მისთვის, როგორც საბაზრო ძალების თვითღიწობაზე მიშვება. იხ. [4], [6], [7], [24], [26], [27]. ამსთან ცხადია, რომ კონკურენტული ეკონომიკის თვითრეგულირებისათვის საკმარისი იყო იმის ცოდნა, რომ სახელმწიფო არ უნდა ჩერიოს ეკონომიკაში, რადგან „უხილავი ხელი“ ყველაფერს თვითონ აწესრიგებს. მაგრამ მონოპოლიზირებულ ეკონომიკაში სახელმწიფოს აქტიური ჩარევა შეუძლებელია ასეთი ზედაპირული ცოდნით. ღრმა თეორიული ცოდნის გარეშე სახელმწიფო ვერ შეძლებს ეკონომიკური მიზნების სწორად დასახვას და რეალიზებას. იხ.[11]. ასეთი ეკონომიკური პოლიტიკა საჭიროებს საფუძვლიან ცოდნას. წარმოიშვა წინააღმდეგობა - სახელმწიფოს აქტიური ჩარევა ეკონომიკაში გახდა აუცილებელი, მაგრამ ეკონომიკური მეცნიერება არ იძლევა იმის ცოდნას, თუ როგორ უნდა მოხდეს ეს. ეკონომისტები ჯერაც ვერ გარკვეულან რა ხდება ეკონომიკაში. ამა წლის 18 იანვარს გამოქვეყნებულ სტატიაში რ. სკიდელსკი სამართლიანად აღნიშნავს:

„მოდით ვიყოთ გულახდილები: დღეს არავის ესმის, რა ხდება მსოფლიო ეკონომიკაში. ... ხელისუფლებამ არ იცის რა გააკეთოს. ისინი იყენებენ ჩვეულებრივ ... ბერკეტებს, მაგრამ არაფერი ხდება. „რაოდენობრივ შესუსებას“ ()უნდა დაებრუნებინა ინფლაცია „მიზნობრივ დონეზე“.

მაგრამ ეს არ მოხდა. სბიუჯეტო შეზღუდვას უნდა აღედგინა ეკონომიკური მოლოდინები. მაგრამ ეს არ მოხდა. რადგან ფაქტიურად მეტი აღარ დარჩა რაიმე სხვა მაკროეკონომიკური ინსტრუმენტები, დაიწყო საერთო ლაპარაკები „სტრუქტურული რეფორმების“ თაობაზე. მაგრამ ვერ თანხმდებიან იმაზე, თუ კონკრეტულად რა შედეგებს გამოიწვევს იგი.“ [21].

საგულისხმოა, რომ ამას წერს ბრიტანეთის აკადემიის წევრი ისტორიის და ეკონომიკური თეორიის დარგში, ბრიტანეთის ლორდთა პალატის წევრი, უორვიკის უნივერსიტეტის პროფესორი პოლიტიკურ ეკონომიაში, ჯონ მენარდ კეინსის შესახებ ცნობილი სამ-ტომეულის ავტორი რობერტ სკიდელსკი.

5. ეკონომიკური მეცნიერება ვერ იძლევა რადიკალურად ახალ იდეებს და ბოლომდე გაცხადდა ის, რომ კრიზისშია არა მარტო ეკონომიკა, არამედ ეკონომიკური მეცნიერებაც.

„მაშინ როდესაც 1930-ნი წლების დიდმა დეპრესიამ წარმოშვა კეინსიანური ეკონომიკური თეორია, ხოლო 1970-ნი წლების სტაგფლაციამ დაბადა მილტონ ფრიდმანის მონეტარიზმი, დიდმა რეცესიამ (ანუ, 2008 წლის მსოფლიო კრიზისმა - პ.ლ.) არ გამოიწვია მსგავსი ინტელექტუალური გარდაქმნები. ... რატომ არ ხდება გარდაქმნები? ... მაკროეკონომიკა ჯერ კიდევ მოელის ახალი დიდი იდეის დაბადებას.“ [21].

ამასთან, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ გაჩნდა დამამედებელი ტენდენციებიც, როგორც ყოველთვის, სწორედ მეინსტრიმის კრიზისი ხელს უწყობს დოგმებისაგან ეკონომიკური აზროვნების განთავისუფლებას, ახალი იდეების დაბადებას და დრომოჭმული იდეების გადააზრებას. ერთ-ერთი ასეთი იდეის თანახმად, ზღვარს გადასული ეკონომიკური უთანაბრობა არის არა მარტო სოციალური უსამართლობის პრობლემა, ან პოლიტიკური დესტაბილიზაციის საფრთხე, არამედ წმინდა ეკონომიკური თვალსაზრისით - განვითარების სერიოზული შემაფერხებელი ფაქტორი. ეს იდეა სულ უფრო იპყრობს მეცნიერთა ყურადღებას. იხ. [9], [18], [22]. სამწუხაროდ, იგი საერთოდ არ გახდა ყურადღების ღირსი

5. საერთოდაც აღსანიშნავია, რომ ერთ სულზე მშპ-ს მაჩვენებლის მიხედვით მსოფლიო ეკონომიკაში ჭარბობენ ქვეყნები, რომლებშიც დიდია სახელმწიფოს როლი ეკონომიკაში, მაღალია გადასახადები, ხდება შემოსავლების მნიშვნელოვანი გადანაწილება.

ბევრი ქართველი ეკონომისტისთვისაც კი, რომ არაფერი ვთქვათ პოლიტიკოსებზე. ეს პრობლემა საქართველოს მედიასივრცეში თუ სახელისუფლებო სტრუქტურებში, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ თუ სამართლებრივ დისკურსებში ჯერ კიდევ აღიქმება მხოლოდ როგორც სოციალური სამართლიანობის პრობლემა, რომლის დაძლევა საჭიროებს დამატებით ეკონომიკურ ხარჯებს, რაც ტვირთად დააწევს სახელმწიფო ბიუჯეტს. ამიტომ, სოციალური პროგრამების დაფინანსება და ეკონომიკური ზრდა მათ მიერ აღიქმება როგორც ალტერნატივები, და არა ურთიერთხელშემწყობი ფაქტორები. ეს დოგმატური შეხედულებები ხელს უშლიან სახელმწიფოს მიერ შემოსავლების გადანაწილების პოლიტიკის გატარებას და ამით აბრკოლებენ ეკონომიკის განვითარებას. იხ. [4], [5], [6], [27].

6. ეროვნული პროდუქტის წარმოება და ეროვნული შემოსავლის განაწილება ორგანულად დაკავშირებული პროცესებია. პოლიტიკაში ამის გაუთვალისწინებლობა ეკონომიკაში ბადებს შიდასისტემური პრობლემებს. კერძოდ, მოსახლეობის ერთი და იგივე შემოსავლების პირობებში, რაც უფრო დიდია უთანაბრობა, მით უფრო მცირეა ერთობლივი სამომხმარებლო მოთხოვნა. ეს ხდება იმიტომ, რომ მდიდრების შემოსავლების დიდინაწილი გაედინება ეკონომიკის რეალური სექტორიდან ფინანსურ სექტორში, ხმარდება იმპორტის და აქტივების შეძენას, ნაკლებად ხმარდება ქვეყანაში წარმოებული პროდუქციის შეძენას. ანუ, მათი შემოსავლების დიდი ნაწილი არ ბრუნდება ეროვნულ წარმოებაში. ხოლო დანარჩენი საზოგადოების შემოსავლები არ ყოფნის მშპ-ს სრულად რეალიზებას. ერთობლივი მოთხოვნის დასუსტება არის ეკონომიკური ზრდის

შენელების მთავარი ფაქტორი. იხ. [4], [6], [22], [23].

მაგრამ რა იწვევს ზემოხსენებული უთანაბრობის ზრდას? მას ბადებს თითონ საბაზრო პროცესები. საბაზრო კონკურენცია ბადებს მონოპოლიებს და, მათთან ერთად, იზრდება შემოსავლების და სიმდიდრის პილარიზაცია. რაც უფრო დიდია შემოსავლები, მით უფრო დიდია შემოსავლების წილი, რომელიც ხმარდება აქტივების შეძენას, რომლებიც უფრო მეტად ზრდიან შემოსავლებს. მდიდარი უფრო მდიდრდება და უფრო მეტად იზრდება ეკონომიკური პილარიზაცია.

ისტორიულად მონოპოლიების და სახელმწიფო სექტორის ზრდა განვითარებულ ქვეყნებში მიმდინარეობდა პარალელურად. ეს არ არის შემთხვევითი. ეს პროცესები განაპირობებენ შემოსავლების გადანაწილებას ურთიერთსაპირისპირო მიმართულებით. თუ სახელმწიფო არ მოახდენდა მონოპოლიების მიერ გამოწვეული შემოსავლების პილარიზაციის კომპენსაციას საპირისპირო პროცესით, ეკონომიკა დაიბლოკებოდა. ეს განსაკუთრებით ცხადი გახდა „დიდი დეპრესიის“ დროს. სწორედ ამის შემდეგ დაიწყო განვითარებულ ქვეყნებში საზოგადოებრივი ეკონომიკური სექტორის მკვეთრი ზრდა და „საყოველთაო კეთილდღეობის სახელმწიფოს“ მშენებლობა. მონოპოლიზირებული ეკონომიკის ნორმალური ფუნქციონირება გახდა შეუძლებელი საელმწიფო რეგულირების გარეშე.

ყოველივე ზემოთქმულიდან ცხადია, რომ წმინდა ეკონომიკური თვალსაზრისით სახელმწიფოს როლო მკვეთრად გაიზარდა, ხოლო ლიბერალური პოლიტიკა გახდა მიუღებელი ორი მიზეზის გამო: 1) იმიტომაც, რომ ეკონომიკა კრიზისშია და 2) იმიტომაც, რომ ეკონომიკა მონოპოლიზირებულია.

6. 2007 წელს საბაზრო ეკონომიკის სამაგალითო ქვეყანაში აშშ-ში, უმდიდრესი 1% ერთ კვირაში იღებს 40%-ით მეტ შემოსავალს, ვიდრე უღარიბესი 20% იღებს წელიწადში. უმდიდრესი 0.1% დღენახევარში იღებს დაახლოებით იმდენ შემოსავალს, რასაც ქვედა 90% იღებს წელიწადში. იხ. [22, გვ.15]. სიმდიდრის განაწილებაში უთანაბრობა უფრო დიდია, ვიდრე შემოსავლების განაწილებაში. ამერიკელების 1% ფლობს სიმდიდრის 35%-ს. მარტო „უოლ-მარტის იმპერიის— ექვსი მემკვიდრე (უოლტონების ოჯახიდან), განკარგავენ \$69,7 მილიარდს, რაც უდრის აშშ-ის ქვედა 30%-ის ქონებას. იხ. [22, გვ.18]. მეტ-ნაკლებად მსგავსი მდგომარეობაა ქვეყნებში, სადაც საბაზრო ძალებს ეძლევათ მეტი თავისუფლება. უფრო დიდია უთანაბრობა მსოფლიო მასშტაბით. მსოფლიოს მოსახლეობის 1% ფლობს მსოფლიოს სიმდიდრის თითქმის ნახევარს.

7. აღსანიშნავია, რომ აშშ-ში ფ. რუზველტმა უფრო ადრე დაიწყო სახელმწიფოს ეკონომიკური როლის გაძლიერება და შემოსავლების გადანაწილება ფისკალური მეთოდებით, ვიდრე ჯ. კეინსი გამოაქვეყნებდა თავის ცნობილ თეორიას. საინტერესოა ისიც, რომ თავისი ნაშრომის გამოქვეყნებამდე ჯ. კეინსი ჩასული იყო აშშ-ში და გაეცნო ფ. რუზველტის ინიციატივებს ეკონომიკური პოლიტიკის სფეროში. ანუ, სახელმწიფოს როლის ზრდის და შემოსავლების გადანაწილების აუცილებლობა წარმოშვა ეკონომიკური განვითარების ობიექტურმა პროცესმა, კერძოდ მონოპოლიზაციამ, რომელიც სწორედ ამ პერიოდში (მე-19 საუკუნის ბოლო-მე-20 საუკუნის დასაწყისი) მიიღო სისტემური ხასიათი. ჯ. კეინსმა მხოლოდ თეორიულად დაასაბუთა იგი.

დასკვნა

1. ეკონომიკის განვითარება და კონკურენცია თვითონ ბადებენ მონოპოლიებს და, მასთან ერთად, შემოსავლების უკიდურესად უთანაბრო განაწილებას, რაც, თავის მხრივ, იწვევს ერთობლივი მოთხოვნის შემცირებას. ირღვევა მაკროეკონომიკური წონასწორობა ერთობლივ მოთხოვნასა და ერთობლივ მიწოდებას შორის. დასუსტებული მოთხოვნის პირობებში ეკონომიკური ვარდნა ხდება გარდუვალი, თუ სახელმწიფოს მიერ არ მოხდება მაკროეკონომიკური წონასწორობის აღდგენა, შემოსავლების გათანაბრება, ფისკალური მეთოდებით შემოსავლების გადანაწილება და ამ გზით მოთხოვნის ზრდა.⁸ იხ. [6], [11].

მაკროეკონომიკური დისბალანსის გარდა, უკიდურესი ეკონომიკური უთანაბრობა იწვევს პოლიტიკური ინტერესების პოლარიზაციას, საზოგადოების გახლეჩვას დაპირისპირებულ მხარეებად. ნაცვლად იმისა, რომ ერის სასიცოცხლო ენერჯია მიემართებოდას კოორდინირებული ძალისხმევით ახალი სიმდიდრის შექმნაზე, იგი იფლანგება არსებული სიმდიდრის ერთმანეთისთვის წაგლეჯვაზე და ქვეყანასუსტდება შიგნიდან. საერთაშორისო კვლევებიდან მოწმობენ, რომ კორუფცია და კრიმინალი გაცილებით მეტია უთანაბრო საზოგადოებაში, ვიდრე შემოსავლების შედარებით თანაბარი განაწილების პირობებში. უფრო ხშირია მაღალშემოსავლიანი ინტერეს-ჯგუფების მხრიდან პოლიტიკურ პროცესებში და დემოკრატიულ მართვაში ჩარევის შემთხვევები. იხ. [6], [13], [18].

ზემოთქმულიდან ცხადია, რამდენად დიდია სახელმწიფოს როლი თანამედროვე ეკონომიკის ფუნქციონირებაში, და, შესაბამისად, რამდენად მნიშვნელოვანია ეკონომიკური განათლების სისტემაში ამ გარემოების გათვალისწინება, „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის“ კურსის შესწავლა. წინააღმდეგ შემთხვევაში გარდუვალია ლიბერალური და ნეოლიბერალური ცრურწმენების მოძალეობა. ამის შედეგია სრულიად არაეფექტური პოლიტიკა, რომელიც ანგრევს არა

მარტო ეკონომიკას, არამედ თავისი სოციალური უსამართლობით იწვევს საზოგადოების დეგრადაციას, სოციალური კაპიტალის მოშლას.

2. ეკონომიკური განვითარების პარალელურად სახელმწიფოს ეკონომიკური როლის ზრდა გარდუვალია და განპირობებულია ობიექტური პროცესებით. მაგრამ, მისი როლის ზრდა არ ნიშნავს, რომ იგი გარანტირებულად დადებითია. იგი შეიძლება უარყოფითიც იყოს. ბიუროკრატიზაცია, კორუფცია და ნეპოტიზმი, როგორც წესი ასოცირდება ხოლმე საელმწიფო სტრუქტურებთან. როგორც წესი სწორედ ეს გარემოება მოაქვთ არგუმენტად ლებერალებს, როდესაც მოითხოვენ საბაზრო ძალების განთავისუფლებას სახელმწიფოს როლის დაკნინების ხარჯზე. ანუ, იმის მაგივრად, რომ ებრძოლონ ამ მანკიერ მოვლენებს სახელმწიფოში, ლიბერალები „ებრძიან“ თვითონ სახელმწიფოს. მაგრამ ეს ვერ იქნება გამოსავალი. გამოსავალია დემოკრატიული პროცესების სრულყოფა, კეთილსინდისიერი და კვალიფიციური კადრებით ხელისუფლების დაკომპლექტება, ეფექტური მაკონტროლებელი მექანიზმების შექმნა, მთლიანად მოქალაქეების საზოგადოებრივ პროცესებში ჩართულობის ზრდა და სხვ. სხვა გზა არ არსებობს. როგორც არის საზოგადოება მთავრობაც ისეთი ეყოლება მას. იგი შეეგუება, ან არ შეეგუება უსამართლობას; დაემორჩილება, ან არ დაემორჩლება კორუმპირებულ ხელისუფლებას; აირჩევს ან არ აირჩევს ღირსეულ ხელისუფლებას. კრიზისის დამლევა და ეკონომიკის განვითარება შესაძლებელია მხოლოდ იმ ხელისუფლების პირობებში, რომელიც დაიცავს ხალხის, და არა ოლიგარქების ინტერესებს. იხ. [5], [6].

3. საზოგადოებისათვის გამიზნულად თავსმოხვეული სტერეოტიპების თანახმად დაპირისპირება არსებობს სახელმწიფო რეგულირებასა და საბაზრო თვითრეგულირებას შორის. და რადაგან ამავე სტერეოტიპების თანახმად საელმწიფო ასოცირდება კორუფციასთან, ნეპოტიზმთან და ბიუროკრატიასთან, ამიტომ ინერგება ადამისდროინდელი იდეები, თითქოს საბაზრო ძალები უკეთ გაუმდგებიან ეკონომიკას, ვიდრე კორუმპირებული ჩინოვნიკები. მაგრამ,

8. ამასთან აღსანიშნავია, რომ მოთხოვნის ამაღლება არა შემოსავლების გადანაწილებით, არამედ მისი ხელოვნური სტიმულირების გზით (ანუ, დეფიციტური ბიუჯეტით და მონეტარული მეთოდებით, როგორც არის საკრედიტო ექსპანსია, ფულის მიწოდების ზრდა, საპროცენტო განაკვეთების შემცირება და ა.შ.), დროებით იწვევს ეკონომიკურ ზრდას, მაგრამ ადრე თუ გვიან მთავრდება კრიზისით. ამას ადასტურებენ 70-ანი წლების სტაგფლაცია, რომელიც გამოიწვიეს განვითარებულ ქვეყნებში ხანგრძლივმა საბიუჯეტო დეფიციტებმა (კეინსიანური პოლიტიკის შედეგად), ხოლო 2008 წლის კრიზისი გამოიწვია ამ ქვეყნებში საკრედიტო ექსპანსიამ და არასწორე მონეტარულმა პოლიტიკამ (ნეოლიბერალური პოლიტიკის შედეგად). ი. [14], [23].

ასეთი დისკურსის მიღმა იკითხება ოლიგარქების ფარული ინტერესები.

მონოპოლიზირებულ ეკონომიკაში საბაზრო ძალაუფლება კონცენტრირებულია მსხვილი ბიზნესის ხელში. ასეთ პირობებში საბაზრო ძალების განთავისუფლების და სახელმწიფო ჩაურევლობის მოთხოვნა ნიშნავს უფრო მეტი ეკონომიკური ძალაუფლების მინიჭებას ოლიგარქებისთვის, და არა მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის. ეს იწვევს კონკურენციის შეზღუდვას, და არა ხელშეწყობას. ლიბერალების ფარული მიზნები დიამეტრალურად განსხვავდება მათი დეკლარირებული მიზნებისაგან. იხ. [6].

4. ლიბერალური პოლიტიკის გასატარებლად საჭიროა საზოგადოების მხარდაჭერა; ამას ემსახურება, ერთის მხრივ, სტერეოტიპის ფართოდ გავრცელება ბაზრის ეფექტურობის თაობაზე და, მეორეს მხრივ, სახელმწიფოს დისკრედიტაცია. ამას ემსახურება „ეკონომიქსის“ გაძლიერებული სწავლებით სტუდენტების (მომავალი პოლიტიკოსების, ექსპერტების, მოხელეების) იდეოლოგიური დამუშავება, და მეორეს მხრივ, ჩინოვნიკების მოსყიდვა, საარჩევნო კომპანიების დაფინანსება მორჩილი ხელისუფლების ასარჩევად და ა.შ. ანუ მსხვილ მეწარმეთა ინტერეს-ჯგუფები თვითონვე ქმნიან რეალობას, რომელზეც აფუძნებენ თავის არგუმენტებს, მათთვის სასურველი ლიბერალური პოლიტიკის გასატარებლად.

დღეს სწორი პოლიტიკური არჩევანი გასაკეთებელია არა სახელმწიფოსა და კონკურენტულ ბაზარს შორის (როგორც ამტკიცებენ ლიბერალები), არამედ სახელმწიფოსა და მონოპოლიებს შორის, ანუ, საზოგადოების ინტერესებსა და მსხვილი ბიზნესის ინტერესებს შორის. ქვეყნის განვითარების პერსპექტივები დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ განაწილდება ეკონომიკური და პოლიტიკური ძალაუფლება სახელმწიფოსა და ოლიგარქიას შორის. ეს კი დიდად არის დამოკიდებული პოლიტიკოსების, ექსპერტების, სახელმწიფო მოხელეების და

ელექტორატის ეკონომიკურ შეხედულებებზე, რომლის ფორმირებაშიც დიდი წვლილი მიუძღვის მათ ეკონომიკურ განათლებას.

5. განსაკუთრებით სერიოზულ შემფოთებას იწვევს ის გარემოება, რომ ლიბერალურმა პოლიტიკამ წარმოშვა რუსი ოკუპანტებისათვის სასურველი ტენდენციები. კერძოდ, ბოლო დროის სოციოლოგიური კვლევების თანახმად, უმუშევრობის, უსამართლობის, კრიმინალის, გაუსაძლისი სიღატაკის ფონზე ტერიტორიული პრობლემების აქტუალობა თანდათან სუსტდება და ძლიერდება პრორუსული ორიენტაცია. ვის აწყობს ამ ტენდენციების შენარჩუნება? იმას, ვინც მუშაობს დრო. დრო კი მუშაობს იმაზე, ვინც უკეთ იყენებს მას. დასკვნა მარტივია. საქართველოში ლიბერალური პოლიტიკა აწყობს რუსეთს, ოლიგარქებს და მათი ინტერესების გამომტველ პოლიტიკურ ძალებს; ხოლო ლიბერალურ პოლიტიკას შენარჩუნებას ხელს უწყობს მახინჯი ეკონომიკური განათლება, რომელშიც ხდება მომავალი ეკონომისტების და პოლიტიკოსების იდეოლოგიური დამუშავება, საზოგადოებაში მცდარი სტერეოტიპების ფორმირება. აქედან გამომდინარე, გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ ეკონომიკური განათლების ხარისხის ამაღლება და, განსაკუთრებით, „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის“ სწავლება იძენს პოლიტიკურ მნიშვნელობას.

ცხადია, განათლების ხარვეზები არ არის ერთად-ერთი ფაქტორი არსებული ეკონომიკური პრობლემებისა. მაგრამ, უნდა გვახსოვდეს, თუ რა როლი ეკისრება უმაღლეს ეკონომიკურ განათლებას ეკონომიკური სტერეოტიპების ფორმირებაში როგორც პოლიტიკურ ელიტაში, ისე მასმედიის დისკურსებში და მთლიანად საზოგადოებაში. ხოლო ეს სტერეოტიპები მნიშვნელოვნად განსაზღვრავენ ეკონომიკურ გადაწყვეტილებებს, პოლიტიკური დისკურსების ფარულ გზავნილებს, ელექტორატის არჩევანს და, შესაბამისად, ჩვენს სავალალო ეკონომიკურ მდგომარეობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ასათიანი რ. საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა. თბილისი, „სიახლე“, 2017.
2. ასათიანი რ. კეთილდღეობის ეკონომიკის თანამედროვე მოდელები. „ეკონომისტი“, 2017, # 1.
3. ასათიანი რ. საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკის სწავლების აუცილებლობა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში. „სოციალური ეკონომიკა“, 2014, #1.
4. ლეიაშვილი პ. ეკონომიკური თეორია და რეფორმები თანამედროვე გამოწვევების წინაშე. თბილისი, ელ.ბიბლ. „ივერიელი“, 2017, გვ.156.
<http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/243576>

5. ლეიაშვილი პ. ფული, კრედიტი და ბანკები: ილუზია და რეალობა. თბილისი. გამომცემლობა „სიახლე“. 2017, გვ. 106.
<http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/231167/1/FuliKreditiDaBamkebi.pdf>
6. ლეიაშვილი პ. ეკონომიკური მოღვაწეობა: სისტემური ანალიზი. მე-2 გადამუშავებული გამოცემა. თბ., გამომცემლობა „სიახლე“. 2017. გვ. 463
<http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/243575/1/EkonomikuriMogvaweoba.pdf>
7. Greenwald B., Stiglitz J. TOWARDS A NEW PARADIGM FOR MONETARY ECONOMICS. 2001.
<ftp://virtualpanic.com/ebooks/ECONOMICS/greenwald,%20stiglitz,%20Towards%20A%20New%20Paradigm%20for%20Monetary%20Economics.pdf>
8. International Student Initiative for Pluralism in Economics. 5 May, 2014
<http://www.isipe.net/open-letter/>
9. IMF. Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective. Prepared by Era Dabla-Norris, Kalpana Kochhar, Frantisek Ricka, Nujin Suphaphiphat, and Evridiki Tsounta. June 2015.
10. Leishvily P. Self-regulation of Market Economy: Interdisciplinary Analysis. NY. NOVA SCIENCE PUBLISHERS INC. P. 142. 2015
11. Leishvily P. The Relativity Theory of General Economic Equilibrium // American Journal of Economics, 2017, 7(5): 216-229.
<http://www.sapub.org/journal/archive.aspx?journalid=1083&issueid=3455>
12. Leishvily P. The Frame of Reference for New Economic Thinking. Saarbruken. “LAMBERT Academic Publishing.”, 2018. p. 200.
[https://www.morebooks.de/bookprice_offer_1f69213e959e8dc4f530f707b59ca9fbec9c4d66?auth_token=d3d3LmxhcC1wdWJsaXNoaW5nLmNvbToxZmNmYmNjZGUyZTM2NzhmYmZiNDIxNTc1MDg5MmVkZg%3D%3D&l](https://www.morebooks.de/bookprice_offer_1f69213e959e8dc4f530f707b59ca9fbec9c4d66?auth_token=d3d3LmxhcC1wdWJsaXNoaW5nLmNvbToxZmNmYmNjZGUyZTM2NzhmYmZiNDIxNTc1MDg5MmVkZg%3D%3D&locale=gb¤cy=EUR)
13. Leishvily P. Algorithms of democratization in a totalitarian society (A case study of Georgia). //The Caucasus & Globalization. Journal of Social, Political and Economic Studies. Vol.4, Issue 1-2, 2010.
14. Minsky H. 2004. Induced Investment and Business Cycles. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA. Edward Elgar Publishing, Inc.
15. New Paradigm Economics versus Old Paradigm Economics. Interview with Edward Fullbrook . // Real-world economics review, issue no. 66, 29 October 2013. <http://rwer.wordpress.com/comments-on-rwer-issue-no-66/>
16. Open letter from economic students. Le Monde. 17 June, 2000.
<http://www.autisme-economie.org/article142.html>
17. An Open Letter to Greg Mankiw. Harvard Political Review, November 2, 2011. <http://harvardpolitics.com/harvard/an-open-letter-to-greg-mankiw/>
18. OXFAM. OXFAM MEDIA BRIEFING. The cost of inequality: how wealth and income extremes hurt us all. 18 January 2013.
19. Ryan-Collins, J., Greenham, T., Werner, R. and Jackson, A. (2011) Where Does Money Come From? London.
<http://positivemoney.org/publications/#1504779308350-888031e1-fb67>
20. Skidelsky R. Economists versus the Economy. Dec 23, 2016.
<https://www.project-syndicate.org/commentary/mathematical-economics-training-too-narrow-by-robert-skidelsky-2016-12>)
21. Skidelsky R. How Economics Survived the Economic Crisis. Jan 18, 2018
https://www.project-syndicate.org/commentary/why-no-intellectual-shift-in-economics-by-robert-skidelsky-2018-01?utm_source=Project+Syndicate+Newsletter&utm_campaign=6b6f82ce43-sunday_newsletter_21_1_2018&utm_medium=email&utm_term=0_73bad5b7d8-6b6f82ce43-93815441
22. Stiglitz J. 2012. The Price of Inequality. W. W. Norton & Company, Inc. New York, N.Y.
23. Turner A. 2016. Between Debt and the Devil. Money, Credit, and Fixing Global Finance. Princeton University Press. Princeton and Oxford.
24. Werner R. New Paradigm in Macroeconomics Solving the Riddle of Japanese Macroeconomic Performance. PALGRAVE MACMILLAN. 2005
25. Гэлбрейт Дж. Новое индустриальное общество. М.: Прогресс, 1969.

26. Райнерт Э. 2011. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными.

М.: Изд. дом Гос. ун-та — Высшей школы экономики.

27. Стиглиц Дж. Ю. Экономика государственного сектора. М.: Изд-во МГУ: ИНФРА-М, 1997. - 720 с.

Disadvantages of economic education
and their disappointing results

Paata Leiashvily

Iv. Javakhishvili Tbilisi State University,
Doctor of Economic Sciences, Professor

Abstract

In the programs of higher economic education in Georgia excessive time is given to teaching Economics, but no teaching is provided for the “public sector economics”. Under such conditions, the liberal and neo-liberal prejudices in society and in power inevitably increase. The result is a completely ineffective policy, increasing inequality, economic stagnation and degradation of society, caused by social injustice. It is especially alarming that the urgency of territorial problems is gradually weakening against the backdrop of unemployment, injustice, crime and poverty, but the pro-Russian orientation is becoming stronger. The preservation of above enumerated trends suits the Russian occupants, oligarchs and political forces that express their interests. The preservation of a liberal policy in Georgia is facilitated by an ugly economic education, in which ideological processing of future economists and politicians takes place, and false stereotypes are formed in society. Higher economic education is one of the most important factors in the formation of economic stereotypes in the political elite, media and in whole society. But these stereotypes significantly determine economic and political decisions, the choice of the electorate and, consequently, our hard economic condition. Therefore, improving the quality of economic education and, especially, the teaching of “public sector economics”, acquiring political significance.

Key words: economic education, liberal policy, market economy, public sector, economic equality, economics, polarization, economic science.

საზოგადოების ეკონომიკური კულტურის განვითარების საკითხისათვის

კობა სოხაძე
ეკონომიკის დოქტორი

სტატიაში საუბარია საზოგადოების სამეწარმეო კულტურის განვითარების საკითხებზე, რომელსაც საბაზრო ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. საზოგადოების სამეწარმეო კულტურის ფორმირება და სრულყოფა სახელმწიფოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფუნქციაა, რომელიც ხელს უწყობს ცივილიზებული საზოგადოების სრულყოფას. საქართველოში, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების პროცესში, დგას პრობლემა უკონკურენტო საბაზრო ეკონომიკის შექმნის შესახებ. ეს გარკვეულად პარადოქსული სიტუაციაა, თუმცა რეალობაა, ამიტომ აუცილებელია სახელმწიფომ საკუთარი ბერკეტებით ხელი შეუწყოს საკუთრების განაწილებისა და გადანაწილების პროცესების დროულად დამთავრებას, ძირითადად სახელმწიფო ქონების განსახელმწიფოებრიობის (პრივატიზაციის) ეფექტური ფორმების ამოქმედების გზით.

საზოგადოების ეკონომიკურის ურთიერთობების სრულყოფის პროცესში განსაკუთრებით აქტუალურია მიწის ეფექტურად გამოყენება და სარენტო ურთიერთობათა სრულყოფა.

სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესებზე აგრარულ-ქონებრივი ურთიერთობები მნიშვნელოვანი და მრავალფეროვანია. პირველ რიგში ის უკავშირდება ქალაქის მცხოვრებლების სურსათითა და სანოვანით უზრუნველყოფას, რაც ქალაქის მოსახლეობისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საკითხია. მეორე მნიშვნელოვანი საკითხია საინვესტიციო პროცესების სტიმულირება ამ სფეროში.

მსოფლიოში საპენსიო უზრუნველყოფის საკითხი სულ უფრო მწვავე და აქტუალური ხდება. აღნიშნულის მთავარი მიზეზია - მოსახლეობის დაბერება, რაც ბუნებრივ პროცესებთან ერთად დაკავშირებულია შობადობის შემცირებასთან და სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის მნიშვნელოვან ზრდასთან.

სამეწარმეო კულტურის განვითარება

საბაზრო ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მეწარმეობის კულტურის განვითარებისა და სრულყოფის საკითხების განხილვას და მისი ეფექტური ამოქმედებისათვის საბაზრო მექანიზმების შექმნას. საზოგადოების სამეწარმეო კულტურის ფორმირება და სრულყოფა სახელმწიფოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფუნქციაა, რომელიც ხელს უწყობს ცივილიზებული საბაზრო ურთიერთობების სრულყოფას.

ხაზი უნდა გაესვას იმ ფაქტს, რომ სამეწარმეო კულტურის განვითარება მეტად რთული პროცესია, განსაკუთრებით როცა საკითხის ეხება, ჩვენს ქვეყანაში არსებულ რეალობას ანუ სოციალისტური ეკონომიკის წიაღიდან წარმოშობილ საბაზრო ურთიერთობების ფორმირებას.

უპირველესად ყოვლისა აღსანიშნავის, რომ გარკვეული მიზნების, მათ შორის საწარმოო მიზნების, შესასრულებლად ადამიანების

ნებისმიერი გაერთიანების დროს თანდათანობით აღმოცენდება კულტურა, რომელიც განისაზღვრება მათი ინტელექტის და საწარმოო უნარის დონით. აღნიშნული კულტურის აღმოცენებას გააჩნია გარკვეული წანამდღვრები, რომელთა თეორიული განხილვა და პრაქტიკული გადაწყვეტა, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

მეორე, ადამიანთა ნებისმიერ გაერთიანებაში ურთიერთობათა კულტურის აღმოცენების დროს ხდება დაწერილი და დაუწერილი ნორმების ჩამოყალიბება, რომელიც დიდ გავლენას ახდენს ადამიანებს შორის საქმიანი და კეთილგანწყობილი ურთიერთობების ჩამოყალიბებაზე. აღნიშნულთან დაკავშირებით კულტურა შეიძლება დახასიათებული იქნას, როგორც მოქმედების პირობითი ნორმა, რომელსაც არსებული კოლექტივის წევრები გადასცემენ კოლექტივის ახალ წევრებს და რაც ვრცელდება არა მარტო წარმოების არამედ ყოფითი ურთიერთობების პროცესშიც, რადგან მსხვილ ქალაქებში, როგორც

ახალი ეკონომიკა THE NEW ECONOMIST

წესი ეთნიკური მიგრაციების თანაცხოვრება ერწყმის ადგილობრივი მოსახლეობის თანაცხოვრებას.

მესამე, რაც განსაკუთრებით ხაზგასასმელია, რომ თანამედროვე ეტაპზე საზოგადოება მზადაა ჩამოაყალიბოს ახალი კულტურის მატარებელი ჯგუფები, რომლების თავიანთი ტრადიციული კულტურის წესით ახალი კულტურის ჩამოყალიბების თანაზიარ-ნი ხდებიან.

საბაზრო ურთიერთობების ჩამოყალიბების პროცესში საფუძველი ეყრება მიკრო და მაკრო დონეზე საზოგადოებისა და მეწარმეობის შერწყმის ახალ სქემებს რომელიც აერთიანებს ფირმის კულტურას, რომელიც ყალიბდება ახალი ფასეულობების შექმნის ბაზაზე, რომელიც მოიცავს მოქმედების წესებსა და ნორმებს, რომლებიც გავლემას ახდენენ ორგანიზაციაში ადამიანების კონკრეტულ საქმიანობაზე, რომლის შედეგიცაა ფირმის კონკრეტული ქცევა ბაზარზე.

საზოგადოების კულტურა, რომელიც თავის თავში მოიცავს სამართლის, პოლიტიკის, რელიგიის, მორალის ხელოვნებისა და მეცნიერების სფეროების კულტურას ცალკეული ორგანიზაციების კულტურათა ჯამში ქმნიან მოქმედებისა და ქცევის ნორმებს, რომელიც საფუძველი ხდება საბაზრო ურთიერთობების პროცესში მეწარმეობის კულტურის აღმოცენება და სრულყოფა.

მეწარმეობის კულტურის აღმოცენება უპირველეს ყოვლისა დაკავშირებულია ეკონომიკის კულტურის განვითარებაზე, რადგან ეკონომიკის ფუნქციონირების საფუძველზე შესაძლებელი ხდება საზოგადოების ზედნაშენური კულტურების, მათ შორის სამეწარმეო კულტურის განვითარება. (მაგალითად საქართველოს სამეწარმეო კულტურას კარგად ახსოვს ცნობილი მეჩაიე თამარ ყუფუნია და მისი ნოვატორული ჩაის კრეფის კულტურა).

სამეწარმეო საქმიანობის განვითარების პარალელურად ხდება ეკონომიკური კულტურისა და სამეურნეო საქმიანობის ახალი პრინციპების ფორმირება. სწორედ სამეწარმეო საქმიანობის განვითარების ტემპებზეა დამოკიდებული თუ რამდენად მიზანმიმართულად მართავს ის სამეწარმეო კულტურის განვითარებას. ამასთან აუცილებლად გასათვალისწინებელია ის, რომ არ შეიძლება სამეწარმეო კულტურის ზემოდან დირექტიული მეთოდებით განვითარება, აუცილებელია, რომ ისინი შემუშავდნენ თანდათან, პრაქტიკული რეალიების გათვალისწინებით, რაც პირველ რიგში გულისხმობს საწარმოს საქმიანობის კონკურენტუნარიანობის განმტკიცებას.

არსებობს კულტურის ორგანიზაციის სხვადასხვა ტიპოლოგიები. მენეჯმენტის დარგში

ცნობილი ინგლისელი სპეციალისტი ჩ. ხენდი აღწერს კულტურის ორგანიზაციის ოთხ იდეალურ ტიპს:

1. ხელისუფლების კულტურა (ანუ ქსელური „ობობის“ კულტურა), რომელიც დაფუძნებული ძლიერ ხელისუფალ-ზე, რომლის ნებართვის გარეშე არაფერის არ ხდება, მისთვის დამახასიათებელია სამუშაოების ერთხაზოვანი შესრულება, აგრესიულობა, ხელქვეითების ხელში აყვანა. აღნიშნული კულტურის ერთერთი ოპირატესობაა - მისაღები ოპტიმალური გადაწყვეტილებების სისწრაფე და ოპერატიურობა. მართვის ასეთი კულტურა ძირითადად დამახასიათებელია მცირე საწარმოების ფუნქციონირებისა-თვის განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე.

2. პოზიციური, ანუ მართული კულტურა, რომელიც ძირითადად დამახასიათებელია მსხვილი სახელმწიფო ან კერძო კომპანიებისათვის, დიდი ბიუროკრატიული აპარატით, მაგალითად ბანკების, საგანმანათლებლო კვლევითი დაწესებულებებისათვის. მართველი ხელისუფალი დგას პირამიდის სათავეში. ფასდება და ხდება თანამდებობრივი ზრდა. დამახასიათებელია ეფექტურის საქმიანობის სტიმულირება და წახალისება, თაობათა გეგმიური ცვლა, მუშაობის კოლექტიური სისტემის წახალისება. მიუღებელია ინდივიდუალიზმი და აგრესიულობა, აგრეთვე ყოველივე ის რაც შეიძლება სარისკო იყოს საქმიანობის საბოლოო შედეგებისათვის. ამასთან ზოგჯერ წარმოიქმნება განყოფილებებისა და სტრუქტურული ქვეგანყოფილებების ურთიერთკავშირის პრობლემები, გადაწყვეტილებები მიიღება ნელა, რაც შეიძლება საშიში გახდეს კრიზისულ სიტუაციებში.

3. მატრიცული (ანუ ამოცანების გადაჭრის) კულტურა. დამახასიათებელია შემოქმედებითი, კვლევითი, კონსალტიგური (საკონსულტაციო) და სატრენინგო კომპანიებისათვის. ამოცანები როგორც წესი წყდება ერთი ლიდერის გარეშე. პასუხისმგებლობა გადადის სტრუქტურული ერთეულის კომპენტენტურ თანამშრომელზე. ასეთი ორგანიზაციისათვის არ არის დამახასიათებელი გაბერილი შტატები, მაგრამ ამასთან დგას პასუხისმგებლობის განაწილების პრობლემა. არ არის ერთიანი და ძლიერი ხელმძღვანელობა, რის გამოც არის კომფლიქტებისა და კონფლიქტურის სიტუაციების შექმნის პრობლემა.

4. ინდივიდუალური კულტურა (ანუ „ვარსკვლავების კულტურა“ , სადაც ყოველი ადამიანი (ანდა განყოფილება) არის „ვარსკვლავი“. კულტურის ასეთი ტიპი დამახასიათებელია,

მაგალითად, ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც შექმნილია რამდენიმე სპეციალისტის მიერ რესურსების ერთობლივად გამოყენების მიზნით. (ეს შეიძლება იყოს ექიმების, ადვოკატების, კონსულტანტების, მეცნიერების, შენობა-ნაგებობების ერთობლივი იჯარის ან საერთო ამოცანების განხორციელების, მაგალითად, ოფისის დაქირავების მიზნით.) ამასთან გაერთიანების მონაწილეები პრაქტიკულად მუშაობენ დამოუკიდებლად, ერთმანეთთან კავშირის გარეშე. ორგანიზაციის უარყოფითი მხარეა უმართავობა ან მუშაკების სუსტი მართვა, რომელიც ხშირ შემთხვევაში არც არსებობს.

მეცნიერების მიერ შემოთავაზებული კრიტერიუმებით, არსებობს ორგანიზებული კულტურის ოთხი ძირითადი სახე:

1. აპატიური, (აპატია, სიპტომი რომელიც ასახავს მოვლენებისადმი ზერელე დამოკიდებულებას) როცა ორგანიზაციაში არსებობს სუსტი მართველობა ან ორგანიზაციას გააჩნია მიდრეკილება აპატიისა ან ფატალიზმისაკენ.

2. შეჯიბრობითობა, ინდივიდუალისტიკური. როცა ჯგუფში არის სუსტი მართველობა, რის გამოც ორგანიზაციაში არის კონკურენცია. აღნიშნულ სიტუაციაში ბაზრის სტიმულებს და მექანიზმებს გააჩნია უფრო მნიშვნელოვანი როლი, რის გამოც ისინი შეიძლება მოუმზადებელნი აღმოჩნდნენ კონკურენციული ბრძოლისათვის და სიტუაციის სრული კონტროლისათვის.

3. იერარხიული, კოლექტივისტური. ამ დროს ჯგუფში კონტროლი მყარია და არსებობს ბევრი ინსტრუქცია იმის შესახებ თუ როგორ უნდა მოიქცე, რაც საშუალებას იძლევა ორგანიზაციის, კომუნიკაციისა და მართველობის სრულყოფისათვის.

4. ეგალიტარული. (გამათანაბრებელი, გამათანასწორებელი) თუ კი ჯგუფში კავშირები მყარია, და არსებობს მრავალი ინსტრუქცია თუ როგორ უნდა მოიქცე, მაშინ იქმნება მძლავრი ორგანიზაცია, რომლის წევრებიც ერთმანეთს ენდობიან და აქვთ ერთიანი მიზნები. დაგეგმვა ასეთ ორგანიზაციაში იღებს კომუნიკატიურ (გაგება, ერთიანი აზრის შექმნის ან მიღწევის საშუალება.) ხასიათს, აერთიანებს მოქმედ პერსონებს და ეხმარება მათ ცვლილებების განხორციელებაში. ურთიერთკავშირის დამყარება აქ უფრო არსებითია, ვიდრე სხვა სახის კულტურებში.

საქართველოში, საბაზრო ეკონომიკის ფორმირების პროცესში, დგას პრობლემა უკონკურენციო საბაზრო ეკონომიკის შექმნის შესახებ. ეს გარკვეულად პარადოქსული სიტუაციაა,

თუმცა რეალობაა, იმდენად რამდენადც არ არსებობს რეალური მასტიმულირებელი კონკურენციული გარემო, რომელი საშუალებას იძლევა, ფირმა მინიმალური დანახარჯებით შევიდეს ბაზარზე და განიმკიცოს პოზიციები კონკურენცია უუნარო ფირმების ხარჯზე, რომლებიც კოტრდებიან და ტოვებენ ბაზარს.

მასტიმულირებელი კონკურენტული გარემოს არარსებობა ესაა სისტემური კრიზისის აღმოცენებისა და განვითარებისა ერთერთი ფუნდამენტალური მიზეზი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, კონკურენტული გარემოს შექმნის გარეშე, გრძელვადიანი პერსპექტივისათვის არავითარი უცხოური სესხები და ტექნიკური დახმარება ვერ გვიშველის. აუცილებელია სახელმწიფომ საკუთარი ბერკეტებით ხელი შეუწყოს საკუთრების განაწილებისა და გადანაწილების პროცესების დროულად დამთავრებას, ძირითადად სახელმწიფო ქონების განსსახელმწიფოებრიობის (პრივატიზაციის) ეფექტური ფორმების ამოქმედების გზით.

აგრარულ ურთიერთობათა სრულყოფა

საზოგადოების ეკონომიკურის ურთიერთობების სრულყოფის პროცესში განსაკუთრებით აქტუალურია მიწის ეფექტურად გამოყენება და სარენტო ურთიერთობათა სრულყოფა.

ახალი ეკონომიკურ პირობებში, საფინანსო რესურსების ახლებულად გადანაწილების პროცესში წინა პლანზე წამოიწია სახელმწიფოს, საზოგადოების და ინვესტორთა ინტერესების დაცვამ. აღნიშნული პრობლემის რეალიზაციის მნიშვნელოვან პირობად გვესახება სარენტო ურთიერთობების სრულყოფა, პირველ რიგში კი ერთიანი სარენტო გადასახადის შემოღება. აღნიშნული მიმართულებით ხდება საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა, რომელიც მოიცავს, როგორც საგადასახადო კოდექსს, ისე ინვესტიციებთან და ბუნების წიაღისეულის მოპოვების სრულყოფასთან დაკავშირებულ კანონებს და ნორმატიულ აქტებს. თუმცა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ინტერესების დაცვის მექანიზმის სრულყოფის მიზნით გასაკეთებელი ჯერ კიდევ ბევრია.

თანამედროვე ეკონომიკურ თეორიაში რენტის ან ეკონომიკური რენტის ქვეშ იგულისხმება ერთობლივი წმინდა შემოსავალი - რომელიც მეწარმეს რჩება წმინდა შემოსავლის სახით ან მოგება ინვესტიციებიდან, რომელიც რჩება ინვესტორს ყველა დანახარჯების ანაზღაურების შემდეგ. უფრო ზუსტად წმინდა ეკონომიკური

მოგება ეს არის ნაჭარბი ანუ რენტა, რომელიც მიიღება მეწარმის ან გამყიდველის მიერ ბაზარზე პრივილეგირებული მგდომარეობის გამო, რომელიც რეალიზებული შეიძლება იყოს როგორც მონოპოლიზმის, ოლოგოპოლიის, ინფორმაციის დეფიციტის ან სახელმწიფო რეგულირების შედეგი. რენტა წარმოადგენს შემოსავალს, რომელიც არის ნამეტი საბაზრო პირობებში მეწარმის ნორმალური საქმიანობის შედეგად მიღებული მოგების სახით. ამავე დროს წმინდა მოგება არის ასევე შემოსავალი, რომელიც მიიღება ბაზარზე მირებული ნარმალური შემოსავლების მიღების ზემოთ. აღნიშნული მიზეზი შეიძლება გახდეს წარმოების სამივე ფაქტორი მიწა, შრომა და კაპიტალი. აღნიშნული გაგება უფრო ფართოა, ვიდრე ის რომ რენტის მიზეზად აღიარებული იყო მხოლოდ მიწა, მის სასარგებლო წიაღისეულთან ერთად. წმინდა მოგება ეს არის შემოსავალი რეალური დანახარჯების ზემოთ, რადგან ის მოწოდებული არ არის მხარი დაუჭიროს აღნიშნულის გარდა, რომელიმე სხვა ფაქტორის მოქმედებას.

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკაში მოგება მოიცავს ნაწილობრივ მონოპოლიურ ამონაგებს, რომელიც განპირობებულია არასრულყოფილი კონკურენციით, რომელიც მოიცავს სარენტო ნაჭარბებს განპირობებულს მიწოდების არაელასტიურობით ან ბაზარზე აქტიური, შემოქმედებითი საქმიანობის ფაქტორით.

ეკონომიკაში განასხვავებენ ფარულ და აშკარა დანახარჯებს. ფარულ დანახარჯებს მიეკუთვნება ნორმალური მოგება, რომელიც მოიცავს დაბანდებულ კაპიტალზე ამოგების ნორმას და სამეწარმეო საქმიანობიდან მიღებული ამონაგების ნორმას. განასხვავებენ ასევე მოსალოდნელ და მოთხოვნილ მოგების ნორმას. პირველის თავისებურებაა მისი არაგარანტირებულობა. ხოლო მოთხოვნილი მოგების ნორმა ესაა მინიმალურად მოსალოდნელი მოგება, რომლის პირობებშიც ინვესტორი თანახმაა მონაწილეობა მიიღოს პროექტის დაფინანსებაში. მას ასევე უწოდებენ ნორმალურ მოგებას: ესაა მინიმალური მოგება, რომელიც მოითხოვება იმისათვის, რომ მეწარმემ შეძლოს კონკრეტული ბიზნესის გაგრძელება და გაფართოება. ის უდა იყოს იმაზე ოდნავ მეტი მაინც, ვიდრე ინვესტორი მიიღებდა სხვა სფეროში ინვესტიციის დაბანდების შედეგად. სრულყოფილი კონკურენციის პირობებში შეიძლება მიღებული იქნას მხოლოდ ნორმალური, სტანდარტული მოგება. აშკარა დანახარჯებს მიეკუთვნება ცვალებადი და მუდმივი დანახარჯები, ამორტიზაციის ჩათვლით. აშკარა ხარჯებს

უწოდებენ სამეურნეოს, ანუ საექსპლოატაციოს. ხოლო საექსპლოატაციო დანახარჯების და ნორმალურ მოგებას - ეკონომიკურ დანახარჯებს, ან წარმოების ხარჯებს.

ახლო წარსულში წარმოების ხარჯების გაანგარიშების დროს კმაყოფილდებოდნენ მხოლოდ თვითღირებულების გაანგარიშებით, თუმცა დღეისათვის ითვლება, რომ ყველა საწარმოს გააჩნდეს ნორმალური მოგება. შესაბამისად სამეურნეო და ეკონომიკურ დანახარჯებს განასხვავებენ სამეურნეო (ან საბუღალტრო) და ეკონომიკურ, ან წმინდა მოგებას (შემოსავალს), როგორც სხვაობას შემოსავალსა და ერთდსახელებიან დანახარჯებს.

წმინდა მოგება რენტის ანალოგიურია, დრიკარდოს მიხედვით იმ შემთხვევაში მიწა არ გამოყენება ალტერნატიული სახით. თუ კი მიწა გამოყენებული იქნება სხვა დანიშნულებით, მიწის რენტა გადახდილი უნდა იქნას ფირმის მიერ მიწის ნაკვეთის მასზე დამაგრების მიზნით. თუ კი გამოუყენებელი შესაძლებლობების ხარჯები იმ პირებისათვის ვინც გადაწყვეტილებებს იღებს, დადებითია, წმინდა მოგებიდან გამორიცხული უნდა იქნას მმართველობის ხარჯები მაღალეფექტური მართვისათვის.

ღირებულებას გააჩნია მრავალგვარი ფორმები, მაგრამ ნებისმიერი სამეურნეო საქმიანობის საბოლოო შეფასებამ უნდა ასახოს კომპრომისი რისკსა და ფულადი ნაკადების ფორმით მიღებულ შემოსავლებს შორის - მიღებული და დახარჯული ფონდების მიერ. არსებითად, ღირებულებითი შეფასების დროს გამოყენებული უნდა იქნას ანალიზის მეთოდი. მიმდინარე მოგება გადაჰყავთ ფულად ნაკადებში და იყენებენ შემდეგ მეთოდს: მიმდინარე მოგებას პროგნოზს უკეთებენ საკმაოდ ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე, მიმდინარე მოგების სახით იღებენ მოგებას და გადასახადებს გამოსახულს პროცენტებში, რომელსაც როგორც წესი საბალანსო მოგებას უწოდებენ, ან გადასახადების გადახდის შემდეგ, რომელსაც წმინდა მოგებას უწოდებენ; მიმდინარე მოგება გადაჰყავთ ფულად ნაკადებში მოგების კორექტირების შედეგად, რაც გამოწვეულია გადასახადების გადახდით; იანგარიშება კაპიტალური დანახარჯები, რომლებიც აუცილებელია მოგების მიმდინარე დონის შესანარჩუნებლად; წესდება ანალიზის დროებითი პერიოდი და განისაზღვრება ამ მომენტისათვის საბაზრო ფასი, რომლის ძირითადი მაჩვენებელია მომავალი ფულადი ნაკადების დისკონტირებული ღირებულებები. (დისკონტირება - კრედიტის ან ფულის მომავალი ღირებულება, რაიმე პერიოდის

გასვლის შემდეგ.)

აგრარულ-ქონებრივი ურთიერთობის გავლენა ქალაქის სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესებზე

სოციალურ-ეკონომიკურ პროცესებზე აგრარულ-ქონებრივი ურთიერთობები მნიშვნელოვანი და მრავალფეროვანია. პირველ რიგში ის უკავშირდება ქალაქის მცხოვრებლების სურსათითა და სანოვაგით უზრუნველყოფას, რაც ქალაქის მოსახლეობისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საკითხია.

მეორე მნიშვნელოვანი სკითხია საინვესტიციო პროცესების სტიმულირება. მიწა განიხილება როგორც უძრავი ქონების მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი. მიწის საწარმოს საკუთრებაში (ან გრძელვადიან იჯარაში) არსებობა გამოდის როგორც მისი საწარმოო და კომერციული დამოუკიდებლობის გარკვეული გარანტია. ეკონომიკურ ბრუნვაში მიწის მოქცევა გულისხმობს საქალაქო მეურნეობაში უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის შესაძლებლობებს და საკუთარი საინვესტიციო რესურსების დაგროვების შესაძლებლობას.

იმისათვის, რომ მიწამ და უძრავმა ქონებამ, რომელიც მასზეა განთავსებული ითამაშოს აქტიური როლი კაპიტალის ბრუნვაში, აუცილებელია ქალაქის და მეწარმეების ინტერესების შეთანაწყობა. ასეთი შეთანაწყობა შესაძლებელია თუ კი: შექმნილია ჩარჩო პირობები რომელიც შემოსაზღვრავს მიწის ბაზრის განვითარებას საზოგადოების ინტერესებიდან გამომდინარე; ქალაქის ხელისუფლება იყენებს აგრარული ურთიერთობების მოქნილ დიფერენცირებულ სისტემას ეკონომიკური რეგულირატორებისას, რომლის დროსაც მიწის გადასახადების ფისკალური ფუმქცია, ხელს უწყობს ეკონომიკურ აქტიურობას; ასევე არ ეწინააღმდეგება მოსახლეობის უმეტესობის ინტერესებს. მიწის გადასახადების დახმარებით ქალაქის მოსახლეობას შეუძლია ქალაქის ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნის სტიმულირება, ამორჩეული პრიორიტეტების რეალიზაციის მიზნით. მიწის ბრუნვა და მიწის გადასახადები ხელს შეუწყობს მიწის უფრო სასარგებლოდ გამოყენებას ან მის გადაცემას სხვა სამეურნეო სუბიექტებისათვის, რაც ხელს უწყობს სამრეწველო ზონების კონვერსიის და ადმინისტრაციული და კომერციული პრობლემების გადაწყვეტას.

განვიხილოთ ქალაქში აგრარულ-ქონებრივი ურთიერთობების სრულყოფის ძირითადი მიმართულებები და მისი ზემოქმედება სოციალურ-

ეკონომიკურ პროცესებზე.

პირველი მიმართულება - კერძო საკუთრებაში მიწის გადაცემის შემოსაზღვრული (წერტილოვანი) ფორმა. ქალაქში კერძო საკუთრების ფორმირების დროს აუცილებელია მხედველობაში გვქონდეს რამდენიმე მნიშვნელოვანი მომენტი. პირველ რიგში, მიწაზე ურთიერთობები უნდა ხდებოდეს მჭიდრო ურთიერთკავშირში ქალაქმშენებლობის პროექტებთან. მიწის გამოყენება, მიწისგანაშენიანება, დაგეგმვა, მონიტორინგი და კონტროლი ვერ განხორციელდება მიწის ნაკვეთების აღწერის გარეშე, რომლებიც არ ექვემდებარებიან პრივატიზებას. აქედან გამომდინარე უნდა აიკრძალოს მიწის ნაკვეთების გაყიდვა კერძო საკუთრებაში იმ რაიონებში, სადაც გათვალისწინებულია საზოგადოებრივი დანიშნულების ობიექტების მშენებლობა. გარდა ამისა გათვალისწინებული უნდა იქნას სამრეწველო ზონების განვითარების პერსპექტივები.

მეორე, აუცილებელია გათვალისწინებული იქნას მიწის ნაკვეთების დატვირთვა სხვა იურიდიული ან ფიზიკური პირების მიერ. ძირითადად უფლება მიწის გამოყენების შეზღუდვის (სერვიტუტი) დაკავშირებულია საერთოსაქალაქო კომუნიკაციების გამოყენებაზე. სანამ მიწა ქალაქის საკუთრებაა, მათ რემონტზე, პროფილაქტიკაზე, ახალი ქსელების გაყვანაზე პრობლემა არ არსებობს. მიწაზე კერძო საკუთრების შემოღება

უნდა განხორციელდეს ქალაქისა და მისი მცხოვრებლების დაცვითი ღონისძიებების გატარების პარალელურად, წინააღმდეგ შემთხვევაში მას შეიძლება მიადგეს გამოუსწორებელი ზიანი. გამორიცხული არ არის შესაძლებლობა, რომ ქალაქმა გადაიხადოს თანხა პრივატიზებულ მოწაზე კომუნიკაციების გაყვანის ან რემონტისათვის. აქ უაცილებელია ქალაქის საკადასტრო გეგმის მობილური ცვლილება, რომ თავიდან იქნას აცილებული ქალაქისა და კერძო მესაკუთრების ინტერესების დაპირისპირება.

მესამე, აუცილებელია საკანონდებლო ფორმით აისახოს კერძო საკუთრების უფლების შეწყვეტის შესახებ აქტი. (ჩამორთმევა, იძულებითი შესყიდვა, ექსპროპრიაცია.)

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მიწის გაყიდვა ქალაქში ინვესტიციების მოზიდვის მიზნით. ამასთან აუცილებელია კანონით დასაბუთებული იქნას მესაკუთრების ინტერესების დაცვის ყველა მაქსიმალური შესაძლებლობა. მიწის ნაკვეთების მიზნობრივი გამოყენებაში ცვლილება შეიძლება შევიდეს, მხოლოდ ქალაქის ხელისუფლებასთან

შეთანხმებით.

მეორე მიმართულება - იჯარის განვითარება. დღესდღეობით ამ სისტემამ ამოწურა თავისი შესაძლებლობები. განსაკუთრებით კარგად ჩანს ეს დიდი ქალაქების მაგალითზე, სადაც ქალაქის შემოსავლები აგრო-სამრეწველო კომპლექსებიდან განუხრელად მცირდება. ამასთან დაკავშირებით სულ უფრო აქტუალური ხდება იჯარის უფლებით მიწის ნაკვეთის გადაცემა. პირველ რიგში დასახვეწია მიწის იჯარით გადაცემის ვადები. როგორც უცხო ქვეყნების გამოცდილება ცხადყოფს, გრძელვადიანი იჯარის გაგრძელებას 49 წლიდან 99 წლამდე, თითქმის იგივე ეფექტი აქვს რაც მიწის საკუთრებაში გადაცემას.

პირველ რიგში მიწის გამოყენების ფორმების სრულყოფის დროს გათვალისწინებული უნდა იქნას, ინვესტორების მოთხოვნილება იჯარით გასაცემ მიწაზე.

როგორც გამოცდილება გვიჩვენებს, ინვესტორების არჩევანი მნიშვნელოვან წილად დამოკიდებულია იჯარის ქირის ოდენობასა და სტაბილურობაზე. მიწაზე კერძო საკუთრების შემოღება აძლიერებს საბიუჯეტო შემოსავლების ზრდას. ამასთან აუცილებელია გარკვეული მანევრირება, რადგან უახლოეს მომავალში უძრავ ქონებაზე ერთიანი გადასახადის შემოღების პირობებში, შეიძლება შეიქმნას სიტუაცია, რაც იმაში მდგომარეობს, რომ მიწის იჯარის დაუსაბუთებელმა ზრდამ შეიძლება შეამციროს ქალაქის ბიუჯეტში შემოსავლების ზრდა. არნიშნულის სალიკვიდაციოდ აუცილებელია ზოგადად მიწის იჯარისა და კერძოდ მიწაზე საიჯარო ქირის გადასახადის კოორდინაცია. (მიწაზე დაწესებული საერთო საიჯარო ქირის მიუხედავად, ქალაქის ხელისუფლებამ კონკრეტულ ინვესტორს შეიძლება შესთავაზოს საშუალოზე მაღალი ან დაბალი ქირა. ამასთან სარენტო გადასახადი წინააღმდეგობაში არ უნდა მოვიდეს ქონებაზე ერთიანი ქონების შემოღებაზე, პირიქით ის მან უნდა გახადოს უფრო დასაბუთებული და სტაბილური.

მესამე მიმართულება - ესაა პრიორიტეტული მიზნობრივი პროგრამების რეალიზაციის სტიმულირება, მიწის კერძო საკუთრებაში გადაცემის საფუძველზე. ინვესტიციების სტიმულირების მიზნით შემოთავაზებულია საერთოდ საიჯარო და ინდივიდუალურ ქირის შემცირება.

მეოთხე მიმართულება - ესაა იპოთეკა. (ნივთის მოთხოვნილების მიზნით დატვირთვა). საბაზრო გარდაქმნების ძირითადი შედეგი უნდა გახდეს ქალაქის ეკონომიკის სტრუქტურული გარდაქმნები, მისი სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტიანობის

ზრდა. შეზღუდული რესურსების პირობებში აუცილებელია საბაზრო ფინანსური მექანიზმების ამოქმედება. პირველ რიგში საუბარია გორაოზე, იპოთეკასა და გარანტიებზე.

იპოტეკური მექანიზმი ეფექტურია კრედიტებისა და საგარეო სესხების მიღების დროს. მაგალითად, ქალაქის ხელისუფლებამ შეიძლება მიიღოს კრედიტი უძრავი ქონების გირაოს ჩადებით (გარანტიით). შეიძლება ცენტრალიზებული რესურსები შეიძლება ჩაიდოს კონკურსის საფუძველზე გრძელვადიანი ინვესტირების მიღების მიზნით სამრეწველო საწარმოებში მათი ქონების ჩადების გარანტიით. ამ შემთხვევაში რესურსების დაბრუნებისათვის პასუხისმგებლობა თანაბრად დაეკისრება გრძელვადიანი დაკრედიტების ყველა მონაწილეს. იპოტეკის დახმარებით შეიძლება დარეგულირდეს აგრარურ-ქონებრივი ურთიერთობები, ანუ გავლენა მოხდეს ფირმაზე მიწის გირაოში ჩადების მოცულობებზე საბაზრო ბრუნვაში და გაიზარდოს უძრავი ქონების გამოყენების ეფექტიანობა.

საბაზრო ბრუნვაში მიწის მოქცევის შეზღუდვა. მიწის ბაზრის განვითარება და მიწათსარგებლობის მრავლობითი ფორმების გადასვლაზე გულისხმობს ძირითადი ცნებების და პროცედურების შემდგომ სრულყოფასა და დამუშავებას. შეზრუდებებში შეიძლება გამოიყოს შემდეგი:

- მიწათსარგებლობის მიზნობრივი დანიშნულების თვითნებურად შეცვლის აკრძალვა, რაც გულისხმობს, რომ აგრარული ურთიერთობის ვერც ერთი მონაწილე, ხელისუფლების ორგანოების ჩათვლით, არ არის უფლებამოსილი საკუთარი ინიციატივით შეცვალოს მიწის კატეგორია და ნაკვეთის გასხვისების მიზნობრიობა.

- კერძო საკუთრებაში მიწის ნაკვეთების გადაცემის ნორმებისა და პროცედურების დაწესება. დღეისათვის შემოღებულია მიწის ნაკვეთების გადაცემის ზომების შეზღუდვა მებაღეობისათვის, სააგარაკო მშენებლობისათვის, ინდივიდუალური ბინათმშენებლობისათვის, პირადი დამხმარე მეურნეობისათვის. აღნიშნული ნორმირება მოითხოვს შემდგომ დასაბუთებას მიწის სხვა მიზნებით გამოყენებისას შედეგების გათვალისწინებით.

- მიწის გადასახადების გაზრდის შეზღუდვა, რომლის ზომებიც დგინდება საქალაქო ხელისუფლების მიერ;

- საკუთრებაში გადასაცემი მიწის ნაკვეთი არ უნდა გასცდეს პროექტისათვის გამოყოფილ საზღვრებს. ის შედგენილი უნდა იყოს ერთიანი ქონებრივი კომპლექსის ფარგლებში, რომელიც შეიძლება ითავალისწინებდეს რეკონსტრუირებადი ან

ახლად ასაშენებელი ობიექტის მოთხოვნებს, რის შედეგადაც მიწის ნაკვეთის ცალკეული ნაწილების გაყიდვა შეუძლებელი ხდება.

უნდა აღინიშნოს ის, რომ მიწაზე კერძო საკუთრების უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციითა და შესაბამისი საკანონმდებლო აქტებით, რაც უზრუნველყოფს მის ხელშეუხებლობას და დაცვას.

საპენსიო სისტემის მსოფლიო გამოცდილების ზოგიერთი საკითხი

მსოფლიოში საპენსიო უზრუნველყოფის საკითხი სულ უფრო მწვავე და აქტუალური ხდება. აღნიშნულის მთავარი მიზეზია - მოსახლეობის დაბერება, რაც ბუნებრივ პროცესებთან ერთად დაკავშირებულია შობადობის შემცირებასთან და სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობის მნიშვნელოვან ზრდასთან. ავტორიტეტული საერთაშორისო ორგანიზაციების უახლოეს პერსპექტივაში მოსალოდნელია თანაფარდობის დრამატული ზრდა პენსიონერებსა და შრომისუნარიან მოსახლეობას შორის. მოსახლეობის დაბერების პროცესი საგრძნობია როგორც დასავლეთ ევროპაში ისე ამერიკის შეერთებულ შტატებში და განსაკუთრებით იაპონიაში.

დემოგრაფიული ფაქტორები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან საპენსიო ასიგნებების ზრდაზე, რომლებმაც ზემოთ აღნიშნულ ქვეყნებში სოლიდური თანხები შეადგინა. აღნიშნულიდან გამომდინარე ცივილიზებულ ქვეყნებში გააცნობიერეს სოციალური, კერძოდ კი საპენსიო რეფორმების აუცილებლობა, რაც მეტად რთული და მტკივნეული პროცესებია. აღნიშნულ პროცესში გასათვალისწინებელია როგორც განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება, ასევე საკუთარ ქვეყანაში საპენსიო უზრუნველყოფის არსებული სისტემა და ამ სისტემის ოპტიმიზაციის შესაძლო ვარიანტების სწორად გათვლა.

განვითარებული ქვეყნების უმეტესობაში საპენსიო უზრუნველყოფა ხორციელდება სამ დონეზე. პირველი დონე - სიღარიბისაგან დაცვა, რაც გულისხმობს რამდენადმე საარსებო მინიმუმის გარანტიას, რაც როგორც წესი სახელმწიფო განაწილებითი სისტემის საშუალებით ხორციელდება. ამ დონეზე პრაქტიკულად საპენსიო უზრუნველყოფა არ უკავშირდება შრომით დამსახურებებს, ხელფასს და სხვა მაჩვენებლებს.

მეორე დონე უნდა უზრუნველყოს ღირსეული სიბერე. ის გათვლილია დასაქმებულებზე და სტიმულს უქმის, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში

ავალდებულებს მათ მონაწილეობა მიიღონ დამატებითი პენსიის ფორმირებაში. აქ ისევე, როგორც პირველ დონეზე შესაძლებელია ფინანსირების განაწილებითი და დაგროვებითი პრინციპების გამოყენება. სახელმწიფოს მხრივ სტანდარტული სტიმული ესა - საგადასახადო შეღავათები და პენსიონერებისათვის სხვადასხვა საპენსიო სისტემის შეთავაზება.

მესამე დონეს შეიძლება პირობით კერძო ინიციატივა ეწოდოს, რაც იმაში აისახება, რომ ყოველ ადამიანს საკუთარი ფინანსური საშუალებებით შეუძლია დააფინანსოს საკუთარი საპენსიო უზრუნველყოფა ისეთი არსებული საპენსიო ინსტიტუტების საშუალებით, როგორცაა სადაზღვევო კომპანიები, ბანკები, კერძო საპენსიო და სხვა ფონდები. ეს დონე ისეთი მნიშვნელობის არ არის როგორც პირველი და სახელმწიფოს მიერ მისი სტიმულირება ნაკლებად ხორციელდება.

ყურადღებას შევაჩერებთ ერთ პრინციპულად განსხვავებულ საპენსიო სისტემაზე - მათი დაფინანსების მეთოდებზე. არსებობს საპენსიო სისტემების დაფინანსების ორი ძირითადი ხერხი:

- პენსიის გაცემისათვის მიმდინარე ხარჯების დაფარვა ახალი შემოსავლებიდან. დასავლეთში ამ ხერხს როგორც წესი უწოდებენ „ გადაიხადე სანამ სიარული შეგიძლია“.

- სპეციალური ფონდის (რეზერვის) შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ყველა საპენსიო გადასახადის გადახდას როგორც მიმდინარე, ისე მომავალში.

სახელმწიფო საპენსიო ფონდების უმეტესობა იყენებს პირველ ხერხს.

დასავლეთის ქვეყნებში დაგროვებითი სისტემები გამოიყენება როგორც სახელმწიფო საპენსიო სისტემებში, ისე კერძო ან კორპორატიულ ორგანიზაციებში, ფონდებში. ყოველი კერძო საპენსიო ფონდი მუშაობს საკუთარი წესების მიხედვით და წარმოადგენს დამოუკიდებელ იურიდიულ და ფინანსურ ორგანიზაციას, რომელიც პასუხს არ აგებს მისი დამფუძნებლების ვალდებულებებზე. ამასთან ფონდის დებულებაში შეიძლება იყოს მოთხოვნა, რომლის თანახმადაც ფონდის დამფუძნებელმა უნდა დაფაროს ან შეამციროს ფონდის მიმდინარე დეფიციტი, თუ კი ასეთი არსებობს. იმ როლის გათვალისწინებით რომელსაც საპენსიო ფონდები თამაშობენ თანამედროვე საზოგადოებში და იმ ადგილის გათვალისწინებით რომელსაც ისინი იჭერენ თანამედროვე ეროვნულ ფინანსურ სისტემაში, მათი საქმიანობის ბევრი მხარე კონტროლდება სახელმწიფოს მიერ. კერძოდ რეგლამინტირებული

დასტანდარტიზირებულია ფინანსური ანგარიშგება და ფონდის ვალდებულებების განსაზღვრის მეთოდები, დადგენილია საინვესტიციო ობიექტების ხარისხი და ა.შ.

კერძო საპენსიო ფონდები იყენებენ პენსიების დაზღვევის ინდივიდუალურ და ჯგუფურ სქემებს. ინდივიდუალური სქემები გულისხმობს შედარებით მარტივ ხერხებს შენატანებისა და გადასახადების შედარებით მარტივ წესებს. ამ მიმართულებით შედარებით რთულია ჯგუფური სქემები. კერძოდ განვითარებული ქვეყნების ჩვეულებრივ გამოიყენება ჯგუფური საპენსიო დაზღვევა, ამასთან დაკავშირებით პენსიის ზომა განისაზღვრება არა ინდივიდუალური დაგროვებით, არამედ სტაჟით და მომაწილის ხელფასის დონით (როგორც წესი ბოლო ხუთი წლის განმავლობაში საშუალო მაჩვენებლით.) გარდა ამისა, ასეთ სქემებში, უფრო ხშირად ვიდრე ინდივიდუალურებში, გათვალისწინებულია პენსიის გადახდა ქვრივებისათვის, შვილებს და სხვა კმაყოფაზე მყოფებს მათი გამომკვების გარდაცვალების შემთხვევაში. მარიგად ყველა მონაწილის ერთობლივი დაგროვება ექვივალენტური უნდა იყოს სისტემის ყველა ვალდებულებებისა. აღნიშნული პრინციპი უფრო სამართლიანია სოციალურ ურთიერთობებში, ვიდრე პენსიის ინდივიდუალური დაზღვევა.

ჯგუფური დაზღვევის სქემის ფონდის მონაწილეები, იყოფა ორ ქვეჯგუფად: აქტიურები (მომუშავეების და შენატანების (ანარიცხების) შემტანების და პენსიონერები. აქტიური მონაწილეები ასაკის შესაბამისად გადაიან პენსიაზე, და მათ ადგილს ახლები იჭერენ, აქედან გამომდინარე ფონდის მონაწილეთა შემადგენლობა იცვლება. ფონდებში სადაც აქტიური წევრების შემადგენლობა შედარებით მუდმივია ფონდის მონაწილეთა რაოდენობა თანდათანობით სტაბილური ხდება.

ფონდების დაგროვების მასშტაბები დამოკიდებულია არა მარტო ქვეყნის მოსახლეობის სიდიდეზე, არამედ მათი ფუნქციონირების ვადებზეც. ყველაზე უფრო ძველი დაგროვებითი სისტემები არსებობს ჰოლანდიაში, დანიაში, შვეციაში. დაგროვებამ დიდ მასშტაბებს მიაღწია ხანგძლივი დროის მანძილზე მოქმედ საერთაშორისო საპენსიო ფონდებში.

უცხოეთში საპენსიო ფონდების აქტივები წარმოადგენს საინვესტიციო რესურსების მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს. საპენსიო ფონდების საშუალებით ხდება თავისუფალი ფულადი რესურსების ტრანსფორმაცია სამუშაო

კაპიტალის დინებაში. რამდენადაც ფონდები შეიძენენ ფასიან ქალაქებს (აქციებს და ობლიგაციებს) ხანგძლივადიანი ინვესტიციების მიზნით, ისინი იშვიათად მონაწილეობენ ბირჟის სპეკულაციურთამაშებში, ბირჟაზე სტაბილურობის შენარჩუნების მიზნით. თანდათანობით საპენსიო ფონდების აქტივები ხდება ქვეყნის საფინანსო სისტემის სტაბილიზატორი.

პენსიის ძირითადი სახეები შეიძლება უზრუნველყოფილი იქნას დაგროვებითი და განაწილებითი საპენსიო სისტემის საშუალებით. განაწილებითი სისტემის ყველაზე არსებითი ნაკლი მდგომარეობს მასში, რომ ის არ იძლევა არავითარ გარანტიებს პენსიების გადახდისას არც დღევანდელ დღეს და არც ახლო მომავალში. თავის მხრივ დაგროვებითი სისტემა უზრუნველყოფს პენსიების გადახდის მაღალ დონეს როგორც მიმდინარე პერიოდში, ისე პერსპექტივაში (საპენსიო ფონდის ლიკვიდაციის შემთხვევაში აქტივები ნაწილდება იმის პროპორციულად, თუ როგორია მისი მონაწილეების შენატანები). გარდა ამისა მის აქტივებში შეიძლება ჩაეწეროს ის, რომ დაგროვითი თანხების ინვესტირება ხდება ეკონომიკაში. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ კრიზისული სიტუაციების წარმოშობის დროს დაგროვებითი სისტემა ხდება უფრო მოქნილი, ვიდრე განაწილებითი. ამასთან დაგროვებითი სისტემის ეფექტიანობა მნიშვნელოვან წილად დამოკიდებულია როგორც სუბიექტურ, ისე ობიექტურ ფაქტორებზე: რეზერვების მართვის ხარისხით, ინვესტიციების დაკარგვის რისკით, ინვესტიციური შემოსავლების შემცირება მის მოცულობასთან შედარებით, რომლებიც ჩადებულია საპენსიო სქემებში.

განაწილებითი და დაგროვებითი სისტემა წარმოადგენს ორ პოლიუსს საპენსიო სისტემის მრავალფეროვნებაში. ისინი შეიძლება მოქმედებდნენ პარალელურად, ერთმანეთთან დამოკიდებულად ან დამოუკიდებლად, რადგან ყველა საპენსიო სისტემას გააჩნია თავისი პოლიუსები და მიწუსები.

განაწილებითი სისტემა წარმოადგენს მნიშვნელოვანად მობილურს იმ გაგებით, რომ აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება შეიცვალოს „თამაშის წესი“ და შეიძლება მათი რეალიზება პრაქტიკაში. თუ კი იცვლება სადაზღვევო შესატანების წესი და რაოდენობა, მის პარალელურად იცვლება პენსიების გაცემის წესი და რაოდენობა.

დაგროვებით სისტემაში ასეთი მოქმედება მიუღებელია. სადაზღვევო შენატანების ოდენობისა

და წესის შეცვლა შესაძლებელს ხდის პენსიებით უზრუნველყოფილი იქნან როგორც დასაქმებული მუშაკები, ისე თავისი მოქმედება გააძლიერონ მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ, ხოლო მისგან საბოლოო ეფექტი შეიძლება მიღებული იქნას რამდენიმე ათწლეულის შემდეგ. ანალოგიური სახით ვლინდება ნებისმიერი ცვლილება პენსიების დარიცხვაში ან ამოსავალ მონაცემებში (მაგალითად პენსიაზე გასვლის ასაკის ან ინვესტიციის შემოსავლიანობის ნორმატივის შეცვლა).

პენსიის გადახდის სათადარიგო სქემებში არ არის მინიშნებული პენსიონერის გარდაცვალების შესაძლებლობა (არ მოქმედებს მონაწილეთა სოლიდარობის პრინციპი) და განსაზღვრულია დაგროვების მემკვიდრეობით გადაცემა. მოხუცებულობის უზრუნველყოფის ასეთი მეთოდი, თავისი არსით წარმოადგენს ფინანსური რენტის შესყიდვას და ის შეიძლება პირობითად განხილული იყოს როგორც საპენსიო უზრუნველყოფა.

არსებობს მთლიანად საპენსიო სისტემის რეფორმირების მრავალი გზა და კერძოდ დაგროვების ელემენტების ვარიანტები. ნებისმიერი არჩევანის გაკეთების დროს მოგვიწევს რთული

პრობლემების გადაწყვეტა, რომელთა შორისაც განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მოსახლეობის სოციალური დაცვას, მთლიანად საპენსიო სისტემის საქმიანობის ორგანიზაციას, მისი ფინანსებით უზრუნველყოფას.

რაც შეეხება საპენსიო რეფორმის სოციალურ მხარეს, აქ შრომითი შენატანების სასარგებლოდ გაკეთებული არგუმენტები წარმოადგენს უფრო ლოზუნგს, ვიდრე ახალ საპენსიო სისტემაზე გადასასვლელ სერიოზულ დასაბუთებას. შრომითი შენატანი და დასაქმებულების ხელფასის დონე (განსაკუთრებით საბიუჯეტო სფეროში დასაქმებულების), ჩვენი აზრით - სხვადასხვა ცნებებია. აუცილებელია პენსიის დონის განსაზღვრის დროს მკაფიოდ იქნას დასაბუთებული სოციალური და დაგროვებითი ელემენტები.

საპენსიო ფონდის რეფორმა ეს ურთულესი საზოგადოებრივი მნიშვნელობის მოვლენაა. ამ მოვლენის შეუფასებლობამ შეიძლება გამოიწვიოს საზოგადოებისათვის მეტად დასაფასებელი და სოციალურად დაუცველი ადამიანების ცხოვრების დონის გაუარესება, რაც სოციალური უსამართლობაა და შეიძლება საზოგადოებაში კომფლიქტების გამწვავების დიდი ალბათობაა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ქოქიაური ლამარა. საინვესტიციო პოლიტიკა სტრატეგია. თბ. თსუ. 2008 წ.
2. ღურწკაია კარლო. ეკონომიკური გლობალიზაცია და თანამედროვეობა. ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“ N1, 2010 წ.
3. Албегова И М Емцов Р Г Холопов А В Государственная экономическая политика: опыт перехода к рынку. М. 2008.
4. შონია ნ. უცხოური ინვესტიციების არსი და როლი ქვეყნის საბანკო სისტემის განვითარებაში. ჟურნალი „სოციალური ეკონომიკა“ N2, 2010 წ.
5. Экономика муниципального сектора. М. 2008.
6. ეკონომიკური განვითარებისა და სიღარიბის დაძლევის პროგრამა. თბილისი 2003 წ.

ტურიზმის განვითარების სტრატეგია და მისი როლი ეროვნულ ეკონომიკაში

მირანდა გავაშელი
საქართველოს საპარტიარქოს წმ. ანდრია პირველწოდებულის
სახ. ქართული უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ტელ: (+995) 577953395
ელ.ფოსტა: mikogavasheli@yahoo.com

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

სტატია ეხება ტურიზმის სტრატეგიას, რომელიც ბაზარზე წარმატების მიღწევის ერთ-ერთი ინსტრუმენტია. განხილულია თუ როგორ ემსახურება სტრატეგია დასახული მიზნების მიღწევას, რომ ის ფოკუსირებული კონცეფციაა ორგანიზაციის ცენტრალურ, ინტეგრირებულ, შიდა შესაძლებლობებზე.

შესაბამისად მიმოხილულია სტრატეგიული დაგეგმვის პროცესი, რისი მეშვეობითაც ხდება რესურსების სწორი გადანაწილება, გარე ფაქტორების ანალიზი- გარე სამყაროსთან ადაპტირებისთვის, ასევე დაგეგმვის პროცესის წარმართვა შინაგანი კოორდინაციის უზრუნველსაყოფად. რომ სტრატეგიული დაგეგმვა მომავალი პრობლემების გადაჭრის და რეალიზების საშუალებაა. განხილულია რა უნდა იქნას გათვალისწინებული სტრატეგიული დაგეგმვის დროს, როგორ ეხმარება სწორი დაგეგმვა ტურიზმის დარგის განვითარებას და ეს ყოველივე ეკონომიკის გაძლიერებას. როგორ შეუძლია ტურისტული საწარმოს წარმატებულ მუშაობას დარგის წინსვლაში გარკვეული როლის შეტანა.

დასკვნაში აღნიშნულია რომ სახელმწიფო და მთავრობა უპირველეს როლს თამაშობს ტურიზმის განვითარებაში, ხოლო კერძო სექტორი მასში ნაწილობრივ მონაწილეობს. ქვეყნის ტურისტული იმიჯის შესაქმნელად აუცილებელია გარკვეული ღონისძიებების შემუშავება და გატარება სამართლებრივ, ეკონომიკის, სოციალურ და საგანმანათლებლო სფეროებში.

სტრატეგია ბაზარზე წარმატების მიღწევის ერთ-ერთი ინსტრუმენტია. ის ფოკუსირებული კონცეფციაა ფირმის ცენტრალურ, ინტეგრირებულ, შიდა შესაძლებლობებზე და გარე ფაქტორებზე, რომელიც ემსახურება დასახული მიზნის მიღწევას.

სტრატეგიული დაგეგმვა კი პროცესია, რომლის ფარგლებშიც მენეჯმენტი განსაზღვრავს კონკრეტული მოქმედებებს და რომელიც უნდა განხორციელდეს. სტრატეგიული დაგეგმვის მეშვეობით სწორად უნდა განაწილდეს რესურსები- რაც მოიცავს ნედლეულის და მასალების, კაპიტალის, ტექნოლოგიური შესაძლებლობებ ბის და კვალიფიციური კადრების განაწილებას. ასევე მნიშვნელოვანია გარე ფაქტორების ანალიზი, რაც ეხმარება დარგის გარე სამყაროსთან ადაპტირდეს- აქ შედის სტრატეგიული ხასითის ყველა ქმედება, რომელიც ორგანიზაციის ურთიერთობას გააუმჯობესებს გარე სამყაროსთან. ამრიგად დაგეგმვის პროცესის წარმართვა საჭიროა, რომ უზრუნველყოს შინაგანი კოორდინაცია.

სტრატეგიული დაგეგმვა შემდეგი პროცესებისგან შედგება:

- 1) ორგანიზაციის მისიის განსაზღვრა;
- 2) მისიის საფუძველზე მიზნების ჩამოყალიბება;
- 3) გარე გარემოს შეფასება და ანალიზი;
- 4) ორგანიზაცია სუსტი და ძლიერი მხარეების გამოკვლევა, გამოვლენა;
- 5) სტრატეგიული ალტერნატივის ანალიზი;
- 6) სტრატეგიის შეფასება;
- 7) სტრატეგიის შერჩევა;
- 8) სტრატეგიის რეალიზება.

სიტყვა „სტრატეგია“ ბერძნული სიტყვიდან მომდინარეობს „Strategos“ და ნიშნავს „გენერლის ხელოვნებას“. შემუშავებულმა სტრატეგიამ ხელი უნდა შეუწყოს მიზნების განხორციელებას, მის თანახმად უნდა შემუშავდეს სტრატეგიული გეგმა. სტრატეგიული გეგმა უნდა ეყრდნობოდეს ტექნიკის და მეცნიერების მიღწევებს და გამოკვლევებს,

დარგის, ბაზრის, კონკურენტების და სხვა ფაქტორების შესახებ უახლეს ინფორმაციას.

სტრატეგიული დაგეგმვა მომავალი პრობლემების გადაჭრის და შესაძლებლობების რეალიზების საშუალებაა, მაგრამ წარმატების გარანტიას არ იძლევა. სტრატეგიული დაგეგმვა მენეჯმენტს ძალიან ეხმარება მოქმედების გზების შერჩევა-განსაზღვრაში, არასწორი გადაწყვეტილების მიღების რისკს ამცირებს და ხელს უწყობს დასაბუთებული საგეგმო გადაწყვეტილებების მიღებას.

სტრატეგიული დაგეგმვის დროს გასათვალისწინებელია თანამედროვე მდგომარეობაც. თანამედროვე ტურიზმმა ულტრათანამედროვე სატრანსპორტო საშუალებები და მომსახურება შექმნა. გაჩნდა ახალი ტენდენციები, მოძრაობები, მიმართულებები, აქედან გამომდინარე „ტურიზმის ეთიკური კოდექსი“, რომელიც შემუშავებულია (მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ, (მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეა, სანტიაგო, ჩილე, 1999წ. 1 ოქტომბერი) ტურიზმს განიხილავს როგორც: 1) ინდივიდუალურ და კოლექტიურ ფაქტორს; 2) საქმიანობას-რომელიც სასარგებლოა და მომგებიანია მასში მონაწილე ქვეყნებისა და ხალხებისათვის; 3) სფეროს, რომელიც კაცობრიობის კულტურულ მემკვიდრეობას იყენებს და თავისი წვლილი შეაქვს მის გამდიდრებაში; 4) მდგრადი განვითარების ფაქტორს.

ტურიზმის დარგის განვითარება ეხმარება ეკონომიკის გაძლიერებას. კერძოდ ის წარმოადგენს მასტიმულირებელს: დამატებითი შემოსავლების გაზრდის; ადგილობრივი პროდუქციის გასაღების ახალი ბაზრების ძიების; საწარმოების რიცხოვნობის და სამუშაო ადგილების გაზრდის; მიწათმოქმედების სფეროს განვითარებისადმი ახალი მიდგომების წახალისების; ახალი ტექნოლოგიების და პროფესიების ათვისების და გამოყენების; კომუნალური მომსახურების ობიექტების, ინფრასტრუქტურის, სამსახურების მოდერნიზაციის ხელშეწყობის; საზოგადოების მიერ კულტურული მემკვიდრეობის პრობლემების გაცნობიერების და დაცვის.

ამასთან გასათვალისწინებელია და ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს ტურიზმის განვითარების თვალსაზრისით რეგიონის განსახლების სისტემას, დასახლების ტრადიციულ არქიტექტურას და ისტორიულ-კულტურულ მემკვიდრეობას. ტურიზმის განვითარების დაგეგმვის დროს

პოტენციული შესაძლებლობების შეფასებისას აუცილებელია განისაზღვროს თუ რა ძირითადი და საჭირო კომპონენტები უნდა არსებობდეს იმისათვის, რომ ტურიზმი სათანადოდ განვითარდეს. რეგიონის ტურიზმის დარგის განვითარებისთვის მეტად მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ექსპერტების მიერ შემოთავაზებული ძირითად კომპონენტების გათვალისწინება:

- დაბინავების და კვების ადგილები- მიღების და მომსახურების ინფრასტრუქტურა;
- გასართობი და სანახაობითი ადგილების, ღირშესანიშნაობების და თავისუფალი დროის გატარების ფორმების და შესაძლებლობების განსაზღვრა;
- კომუნიკაცია, წყალმომარაგება, კანალიზაცია-ადგილობრივი საინჟინრო-ტექნიკური ინფრასტრუქტურა;
- დანიშნულების ადგილამდე ჩასვლა და შიდა გადაადგილების საშუალება-სატრანსპორტო მომსახურება;
- ტუროპერატორები, ტურაგენტები და გიდები-მოგზაურობის ორგანიზება;
- ინფორმაცია ტურისტებისთვის თუ რა უნდა ნახონ და აკეთონ ადგილზე ყოფნის დროს-ტურისტული ინფორმაციის არსებობა.

ტურიზმის დარგის განვითარებისას აუცილებელი და მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს როლიც. მთავრობის როლიც იცვლება თანამედროვე საერთაშორისო ტურისტულ ბაზარზე, ის შეიძლება შემდეგი ფაქტორებით აღიწეროს: სტანდარტების დადგენა და ტურისტული პროდუქტის ხარისხის კონტროლი; კონტრაქტების შესრულების გარანტირება - საერთაშორისო ტურიზმის სფეროში თანამედროვე სახელმწიფოს მონაწილეობა გულისხმობს მომხმარებლის დაცვასთან დაკავშირებულ ღონისძიებებს. სახელმწიფო მართვის ორგანოები ეხმარებიან და პირობებს უქმნიან ტურისტულ კომპანიებს, რომ ტურიზმის ინდუსტრიამ მიაწოდოს მოგზაურებს მათი მოთხოვნების შესაბამისი, ასევე მომხმარებლის უსაფრთხოების ნორმების შესაბამისი მომსახურება. სახელმწიფო ამ მიზნით არა მხოლოდ ადგენს სტანდარტებს, არამედ ქმნის კონტროლისა და იძულების მექანიზმებსაც, რომლების სამეწარმეო სექტორს უბიძგებს მოგზაურებს შესაბამისი მომსახურება მოეწოდონ და გაუწიონ.

ამდენად სახელმწიფოს მიზანია ტურიზმიდან სარგებლის მიღება ისე, რომ შედეგი წარმოადგენდეს შესაბამისი ხარისხის

და მიწოდების რაოდენობის ბალანსს სათანადო მოთხოვნის დონეზე. ესაა სტრუქტურა რომელიც შექმნილია იმისათვის, რომ ნებისმიერი ტურიზმის ორგანიზაციის მიმართულეა ან დანიშნულების ადგილი უზრუნველყოს და ხაზი გაუსვას ხარისხს, ეფექტიანობას და ეფექტურობას. ტურიზმის დაგეგმვის პროცესი უნდა ეფუძნებოდეს იმას, რომ დანიშნულების ადგილი ადაპტირებული იყოს ახალ, თანამედროვე ტენდენციებთან, რაც ცვლის ბაზარს და კონკურენტულ საბაზრო გარემოს.

დანიშნულების ადგილების სწორად დაგეგმვა ემსახურება ბაზარზე კონკურენტული უპირატესობის მოპოვებას. კარგი დაგეგმვა მოქმედებს მოკლევადიან მიზნებზე და მიზნად ისახავს და ორიენტირებულია მოგების, შემოსავლის მიღების მოტივაციაზე, ხაზს უსვამს ბევრ მნიშვნელოვან სამომავლო საკითხებს, რაც ემსახურება დარგის განვითარებას, ეკონომიკის გაძლიერებას და სასარგებლოა მთელი საზოგადოებისათვის.

მდგრადი ტურიზმის მართვა ცნობილია, როგორც ტურიზმის დაგეგმვის მნიშვნელოვანი ასპექტი და დიდი ყურადღება ექცევა. კვლევების უმრავლესობა გვიჩვენებს, რომ სწორად ჩატარებული კვლევა, კარგად დაგეგმილი და მართული ტურიზმის პროგრამა ბუნებრივ და კულტურულ გარემოს ითვალისწინებს და გააჩნია კარგი შესაძლებლობა ადგილობრივი ეკონომიკის

გაუმჯობესების თვალსაზრისით, ტურიზმის მდგრადობისთვის და ხელს უწყობს ბუნებრივი რესურსების დაცვას, რაზეცაა დამოკიდებული საერთოდ ტურიზმის დარგის განვითარება. ეს არის ინტეგრირებული პროცესი. ტურიზმის დაგეგმვა აბალანსებს ეკონომიკურ მიზნებს გარემოს შენარჩუნების საჭიროებიდან გამომდინარე, ხაზს უსვამს ხარისხს, ეფექტურობას და ეფექტიანობას მთელი პროცესის განმავლობაში.

სსიპ საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია ინფორმაციით საქართველოში დღეისათვის 636 ტურისტული კომპანია ფუნქციონირებს. (წყარო სსიპ საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია). აღნიშნული კომპანიების საქმიანობა რომ ეფექტიანი იყოს საჭიროა მათი საქმიანობის კოორდინაცია, რომელიც უნდა აისახოს ტურიზმის დარგის განვითარების სტრატეგიაში.

ტურისტული საწარმო უზრუნველყოფს ტურისტულ ბაზარზე ყველა მონაწილის ურთიერთკავშირს და მისი მუშაობის ეფექტიანობაზეა დამოკიდებულია მთელი ტურისტული სფეროს მუშაობა.

ტურიზმის დარგის წილი ქვეყნის მთლიან ეროვნულ შემოსავალში წლების განმავლობაში უნიშვნელოდ იცვლება:

ცხრილი # 1

ტურიზმის წილი ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში

წლები	%
2008	6.12 %
2009	5.83 %
2010	6.08 %
2011	6.02 %
2012	6.08 %
2013	5.89 %
2014	6.32 %
2015	6.71 %
2016	6.75 %
2017	7.04 %

(წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური)

გარდა ამისა, წლების მიხედვით იზრდება საერთაშორისო მოგზაურთა რაოდენობაც. 2015 წელს მათი რაოდენობა თუ შეადგენდა 7%-ს, 2016 წელს შეადგინა 8%, ხოლო 2017 წელს 19%-მდე

გაიზარდა. ზრდის ტემპით ხასიათდება შიდა ტურიზმის განვითარებაც. ამდენად ტურისტული საწარმოების საქმიანობის კოორდინაცია, ტურიზმის დარგისთვის ერთიანი პილიტიკის შემუშავება

დღეისათვის მეტად მნიშვნელოვანია.

ტურისტული საწარმოს მუშაობა უნდა იყოს წარმატებული, რომ დარგის წინსვლაში გარკვეული როლი შეიტანოს. მისი ეფექტიანი ფუნქციონირება მრავალი ფაქტორით დაგარემოებით განისაზღვრება. ტურისტული საწარმოს მენეჯმენტმა ყურადღება უნდა მიაქციოს: პერსონალთა მართვას - არის თუ არა საიმედო ჯგუფი, რომელიც პრობლემებს გაუმკლავდება? პერსონალის პროფესიონალიზმს - აქვთ თუ არა სპეციალური საბაზისო ცოდნა, ფლობენ თუ არა უცხოურ ენებს, თანამედროვე საინფორმაციო ტექნოლოგიებს, თუ შეუძლიათ პრაქტიკული რჩევების მიცემა?

ტურისტულ საწარმოს უნდა გააჩნდეს ამომწურავი ინფორმაცია ბაზრის შესახებ, ინფორმაცია კონკურენტების ტურმომსახურების თაობაზე. საწარმომ უნდა შეძლოს ტურისტებს შესთავაზოს ექსკლუზიური მომსახურება, იქონიოს კლიენტებთან კარგი ურთიერთობა, შეძლოს ოფისის მოსახერხებელი განლაგება, გააჩნდეს ეფექტიანი და მუდმივი რეკლამა. ტურისტული საწარმოს სტრატეგიული გეგმები საჭიროა ეფუძნებოდეს გარე და შიდა გარემოს შესწავლას. პილიტიკურ, სოციალურ-კულტურულ, ეკონომიურ და ტექნოლოგიურ, ფაქტორებთან ერთად აუცილებელია ყურადღება გამახვილებულ იქნეს საწარმოს ტურპროდუქტის წარმოებაზე, ფინანსების ეფექტიან გამოყენებაზე, მარკეტინგული ღონისძიებების დაგეგმვაზე, პერსონალის მართვაზე, ორგანიზაციულ სტრუქტურაზე და სხვ.

ტურისტული მომსახურების ორგანიზატორები საქართველოში არიან ტურისტული ფირმები. საქმიანობის მიხედვით ისინი არიან სრული ან შეზღუდული, სპეციალიზირებული მომსახურების მქონენი. მათი სრული მომსახურება გულისხმობს: სავიზო მომსახურებას, ბილეთების გაყიდვა-დაჯავშნას, ტვირთის გადაზიდვას, სასტუმროების დაჯავშნას, მოგზაურობის დაზღვევას, ტურისტულ, ბიზნეს, საგანმანათლებლო, სათავგადასავლო, ავტო და სხვა ტურების მომზადებას. საქართველოში არსებული ტურისტული კომპანიების უმრავლესობა შეზღუდული მომსახურებით ხასიათდება, ეს არსებული მოთხოვნის შესაბამისად ხდება. საქართველოში ჩამოსული ტურისტების დიდი ნაწილი ბიზნეს ტურისტია, ამიტომ ტურისტულ ტურებზე და მომსახურებაზე მოთხოვნა ნაკლებია და მხოლოდ სავიზო მომსახურებით, ტრანსპორტირებით და სასტუმროში განთავსებით კმაყოფილდებიან.

საქართველოს ბაზარზე ფუნქციონირებენ ისეთი ტურისტული ფირმებიც, რომლებიც ტურისტებს

სთავაზობენ საქართველოს რეკრეაციული, ტურისტული და ისტორიულ-კულტურული რეგიონების მონახულებას და დასვენებას. მაგრამ მათი რაოდენობა მთლიან რიცხოვნობაში ძალიან მცირეა.

ტურისტული ფირმების უმრავლესობა არ იყენებს მარკეტინგულ კვლევებს, მაგრამ იყენებენ მარკეტინგული კომპლექსის ელემენტს - სტიმულირებას. განსაკუთრებით რეკლამას და გასაღების სტიმულირებას.

მიუხედავად იმის, რომ ფირმები ნაკლებად მუშაობენ საკუთარ იმიჯზე, აუცილებელია ტურისტული ფირმების საქმიანობა მიმართული იყოს დადებითი იმიჯის ფორმირებისკენ, რადგან მათი საქმიანობის შეფასების მთავარი მაჩვენებელი მომსახურების ხარისხია, რაც მომსახურების მოხმარების პროცესში ვლინდება. ტურისტები ტურისტულ კომპანიას მიმართავენ გამომდინარე იმიჯიდან. მისი ფორმირებისთვის კი საჭიროა არა მარტო ეფექტური რეკლამა, არამედ მომსახურების მაღალი ხარისხი და საიმედოობა.

ინტეგრაციული პროცესები, რაც მთელს მსოფლიოში მიმდინარეობს, გულისხმობს სახელმწიფოების მჭიდრო თანამშრომლობას და ურთიერთკავშირს, ინტეგრაციის მთავარი პირობა არის განვითარების დონის ამაღლება ყველა სფეროში, მათ შორის ტურიზმშიც, რომელიც ერთ-ერთი პრიორიტეტული დარგია. ტურიზმი არის ის სფერო, სადაც ქვეყნებს შორის წარმატებული ურთიერთობა ტურისტების უსაფრთხოებაზე დამოკიდებულია.

ტურისტული პროდუქტი მრავალი დარგის ურთიერთთანამშრომლობის შედეგად იქმნება და ამიტომაც არის ტურიზმი კომპლექსური დარგი. ეს დარგებია: ტრანსპორტი, სოფლის მეურნეობა, განათლება, კავშირგაბმულობა და ა.შ. ტურისტი, რომელიც ტურისტული პროდუქტის მოხმარებას გადაწყვეტს - იყენებს დაჯავშნის სისტემას, ტრანსპორტს, მოიხმარს კვების პროდუქტებს, იყენებს დაზღვევის სისტემას, მოინახულებს ტურისტული დანიშნულების ადგილს და ა.შ.

ტურისტული პროდუქტის კომპლექსურობა იწვევს ტურიზმის ეკონომიკაზე გავლენის შეფასების სირთულეს. ყოველივე აღნიშნული კი მოითხოვს ტურიზმის განვითარების პოლიტიკის შემუშავებას.

ტურიზმის პოლიტიკამ ხელი უნდა შეუწყოს, როგორც ტურიზმის განვითარებას, ისე მომიჯნავე დარგების აღმავლობას, ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმებას, შემოსავლების ზრდას,

ადგილობრივი პროდუქციის რეალიზებას, ეკონომიკური აქტივობების ხელშეწყობას და სხვ. პოლიტიკის მიზანია შეამციროს გარემოზე უარყოფითი ზეგავლენა, დანიშნულების ადგილების გადატვირთვა, ხმაური, ქუჩების გადატვირთვა, დანაგვიანება. ტურისტების მომსახურებით კმაყოფილება მხოლოდ კოორდინირებული მოქმედებებით არის შესაძლებელი.

ერთი შეხედვით პატარა პრობლემამ შეიძლება უკმაყოფილება გამოიწვიოს ტურისტებში, რამაც თავის მხრივ გამოიწვიოს ვიზიტორთა რაოდენობის მკვეთრად შემცირება.

ტურიზმის პოლიტიკის შემუშავების და სტრატეგიული დაგეგმვის ერთ-ერთ აუცილებელ საკითხს ზონირება - წარმოადგენს. ზონირებაში იგულისხმება ქვეყნის და რეგიონის მასშტაბით სპეციალური ადგილების და ზონების რუქების შედგენა, რითაც ხდება იმ ადგილების მონიშვნა რომელიც ტურისტებისთვისაა გამიზნული. ამ ადგილებში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ბუნებრივი რესურსების დაცვა. ზონირებაში იგულისხმება მიწის და ბუნებრივი რესურსების ეფექტიანი გამოყენება საჯარო და კერძო საჭიროებებისათვის, რათა შენარჩუნებული იყოს ავთენტური გარემო და მიღწეული იქნეს ტურისტული დანიშნულებით დიფერენცირება. ეს საკითხი ტურიზმის პოლიტიკის მიზნებსა და ამოცანებში პრიორიტეტული მიმართულება უნდა იყოს.

საერთაშორისო დახმარება განვითარებისათვის ტურიზმის განვითარებისთვის დაფინანსებაში მსოფლიო ბანკი აქტურად არის ჩართული, რათა განავითაროს ტურიზმის პროექტები. საერთაშორისო განვითარების ასოციაციის საშუალებით (IDA), მსოფლიო ბანკი იძლევა გრძელვადიან უპროცენტო სესხებს და გრანტებს ეკონომიკური ხელშეწყობის, სიღარიბის შემცირებისა და საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესების მიზნით. ასეთი უპროცენტო სესხები იხარჯება პროგრამებზე, რომლებიც ქმნიან პოლიტიკას, ინსტიტუტებს, ინფრასტრუქტურას და ადამიანურ კაპიტალს, რომელიც საჭიროა სამართლიანი და ცვალებად გარემოსთან ადაპტირებული მდგრადი ტურიზმის განვითარებისათვის.

სახელმწიფო ახორციელებს კონკრეტულ ღონისძიებებს ტურიზმის, როგორც ეროვნული ეკონომიკის პრიორიტეტული დარგის

განვითარების მიზნით. 2011 წელს საქართველოს მთავრობამ შეიმუშავა „საქართველოს სტრატეგიული განვითარების ათპუნქტიანი გეგმა-მოდერნიზაციისა და დასაქმებისათვის“, რომლის თანახმად:

- ტურიზმის განვითარება უნდა განხორციელდეს ორი მიდგომის კომბინირებით: „ჰორიზონტალური პოლიტიკით“, რაც მიმართულია ტურიზმისათვის წამახალისებელი გარემოებების შექმნით და „ვერტიკალური მიდგომის გამოყენებით, რაც გულისხმობს ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში ინვესტირებას;

- სტრატეგიული გეგმის მიხედვით საქართველო უნდა გახდეს ზამთრის ტურიზმის ერთ-ერთი ცენტრი;

- ყოველწლიურად უნდა გააქტიურდეს ტურისტული სარეკლამო კამპანიები იმ ქვეყნებში, საიდანაც მაღალია ტურისტების მოზიდვის პოტენციალი. კერძოდ, ბელორუსი, უკრაინა, პოლონეთი, ისრაელი, ბალტიისპირეთის ქვეყნები;

- ძალიან პრიორიტეტულია დაბალბიუჯეტური ავიაკომპანიების მოზიდვა.

ტურისტული ნაკადის ზრდის უზრუნველსაყოფად უნდა შემუშავდეს ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარების ხელშეწყობის შესაბამისი პირობები. განთავსდეს საინფორმაციო დაფები და საგზაო ტურისტული ნიშნები.

ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციას თავის რეკომენდაციებში აღნიშნული აქვს, რომ ტურიზმის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მხოლოდ სახელმწიფო და მთავრობა თამამობს უპირველეს როლს მის განვითარებაში, ხოლო კერძო სექტორი მასშინაწილობრივ მონაწილეობს. იმ ქვეყნებში სადაც ტურიზმის სექტორი კარგადაა განვითარებული ამ მიზნით შექმნილია ორგანიზაციები, რომლებიც ტურიზმის განვითარების პროგრამების შემუშავებით დასაქმებულ სამინისტროებს ექვემდებარება და ხშირ შემთხვევებში სხვა ქვეყნებშიც აქვს წარმომადგენლობები. ამ ორგანიზაციების მთავარი მიზანია ტურიზმის განვითარების წინაპირობის შექმნა და მსოფლიო ბაზარზე მიმზიდველი ტურისტული ადგილის სახით თავისი ქვეყნის წარდგენა. ისინი ამუშავებენ ტურისტებისთვის მიმზიდველ პროგრამებს და ავრცელებენ ტურისტულ ინფორმაციის ნაკადებს. საჭიროა ტურიზმის სტიმულირების სახელმწიფო პროგრამების შემუშავება ჩვენთანაც, რომლებიც დაეხმარება შეღავათიან დაბგვრას, სასაზღვრო-საბაჟო რეჟიმის გამარტივებას,

შექმნის ხელსაყრელ საინვესტიციო პირობებს, უზრუნველყოფს კადრების მომზადებას და სხვ. ეს საკმაოდ მნიშვნელოვანი ამოცანაა, რომელიც უნდა დაეკისროს საქართველო ტურიზმის ეროვნული სააგენტოს. ეს ყოველივე ხელს შეუწყობს საექსპორტო შემოსავლების ზრდას და ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას.

ქვეყნის ტურისტული იმიჯის შესაქმნელად აუცილებელია გარკვეული ღონისძიებების შემუშავება და გატარება სამართლებრივ, ეკონომიკის, სოციალურ და საგანმანათლებლო სფეროებში. კერძოდ:

- საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა, სტანდარტიზაციისა და სერტიფიკაციის მეთოდოლოგიის შემუშავება;
- ტურიზმის განვითარების პროგრამების მიზნობრივი საბიუჯეტო დაფინანსება, საგადასახადო რეგულირება, ტურიზმის საინვესტიციო გარემოს სრულყოფა, ადამიანისეულ კაპიტალში ინვესტიციების გაზრდა;
- სოციალური ტურიზმის პრობლემის გადაჭრა;

- ტურიზმის სფეროს აქტუალური საკითხების კვლევების აქტივაცია, საინფორმაციო-ანალიტიკური ცენტრის შექმნა;

- საქართველოს იმიჯის ფორმირება ეროვნულ და საერთაშორისო ბაზრებზე, ტურისტული პროდუქციის წინ წაწევაში ხელშეწყობა, ტურისტული საქმიანობის და ინვესტიციების კოორდინაცია.

ამისათვის კი აუცილებელია - კერძო და სახელმწიფო სექტორებს შორის თანამშრომლობის გაღრმავება; ტურისტული ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება და მოდერნიზაცია; საერთაშორისო ბაზარზე საქართველოს ტურისტული პოტენციალის ცნობადობის გაზრდა; ტურისტებისთვის ხარისხიანი მომსახურების შეთავაზება, განსაკუთრებით ქალაქებს გარეთ, სადაც ყველაზე მაღალია ტურიზმის განვითარების პოტენციალი; ახალი ტურისტული პროდუქტის შეთავაზება და ძველის დივერსიფიკაცია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. გ.შუბლაძე, ბ.მდებრიშვილი, ფ.წოწკოლაური, მენეჯმენტის საფუძვლები, თბილისი 2008 , გვ- 77-79
2. მ. მეტრეველი, „ტურიზმი და გარემოს დაცვა“ (ეკოტურიზმის საფუძვლები), გამომცემლობა შპს „ფორმა“, თბილისი 2008, გვ-149)
3. ლილი კოჭლამაზაშვილი, ლიანა ქართველიშვილი, ტურისტული საწარმოს მენეჯმენტი, თბილისი 2013, გვ-52-63)
4. ლარისა ყორღანაშვილი, საერთაშორისო ტურისტული ბიზნესი გლობალურ ეკონომიკაში ,თბილისი 2012, გვ 54-63
5. საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტრო www.economy.ge
6. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული დეპარტამენტის მონაცემთა ბაზა (<http://www.geostat.ge/>)
7. საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა- www.nplg.gov.ge
8. საქართველოს ტურიზმის ეროვნული ადმინისტრაცია-gnta.ge
9. Tourism Policy and Planning. Yesterday, today and tomorrow. David L. Edgell Srand Jason T. Swanson, 2008 გვ-279-323

ინტერნეტ-მასალები:

1. <http://ninochanchaleishvili.blogspot.com/>
2. www.newsline.ge

Miranda Gavasheli

Doctoral student at St.Andrew the First-Called
Georgian University of the Patriarchate of Georgia

The article refers to a tourism strategy that is one of the important and effective tools to achieve success in the market. Article discusses how the strategy serves to achieve the set goals that focus on the central, integrated, internal possibilities of the organization.

Accordingly, the strategic planning process is reviewed through the correct redistribution of resources, analysis of external factors, adaptation to the outside world and the planning process to ensure internal coordination. Strategic planning is used to solve and realize future problems. It also discusses what should be considered during strategic planning, how to plan the development of tourism industry and how all these helps to the economy. How can a successful organization affect the field development.

The report states, that the state and government play an important role in the tourism development, while the private sector is partially involved in it. In order to create a country's tourist image, it is necessary to develop and implement certain measures in legal, economic, social and educational fields.

საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიის ელემენტები საქართველოს სინამდვილეში

შოთა ყარალაშვილი
 ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
 უნივერსიტეტის პირველი კურსის დოქტორანტი
 ელ-ფოსტა: shotakaralashvili@yahoo.com
 ტელ: 598-93-98-98

საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიის საფუძველს წარმოადგენს ეკონომიკური თეორიები. ჰომო ეკონომიკუსის მთავარ მამოძრავებელ ძალად ითვლება სარგებლიანობის მაქსიმალიზაცია. აქედან გამომდინარე საზოგადოებრივი არჩევანის მიზეზი და შედეგიც ეკონომიკურ თეორიებში უნდა ვეძიოთ.

სახელმწიფოს შექმნის ფაქტი არის დადასტურება ადამიანის განვითარებისა. როგორც მე-17 საუკუნის დიდი მოაზროვნე თომას ჰობსი ამბობს, სახელმწიფოს შექმნა ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობის წინააღმდეგ გალაშქრებაა თავად ადამიანის მიერ, რათა მან მიიღოს მთავარი სიკეთე – სიცოცხლის დაცვა.

ქართულმა სახელმწიფომ ბევრი ქარიშხალი გამოიარა საკუთარი სახელმწიფოებრიობის განმტკიცების გზაზე და გამონაკლისი არც უახლესი ისტორიის ბოლო 25 წელია. ქართულმა საზოგადოებამ ბევრი შეცდომა დაუშვა, გამოუცდევლობის, ცოდნის არასაკმარისობისა თუ ვნებების აყლის გამო; და დღეს შეგვიძლია შევაფასოთ ჩვენი წარსული, როგორც ჩვენი არჩევანის შუქი აწმყოსა და მომავლის გასანათებლად.

საკვანძო სიტყვები: საზოგადოებრივი არჩევანის თეორია, ეგოიზმი, ბუნებრივი მდგომარეობა, სახელმწიფო, ქალისი.

შესავალი

საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიის საფუძველს წარმოადგენს ეკონომიკური თეორიები. ჰომო ეკონომიკუსის მთავარ მამოძრავებელ ძალად ითვლება სარგებლიანობის მაქსიმალიზაცია. აქედან გამომდინარე საზოგადოებრივი არჩევანის მიზეზი და შედეგიც ეკონომიკურ თეორიებში უნდა ვეძიოთ.

სახელმწიფოს შექმნის ფაქტი არის დადასტურება ადამიანის განვითარებისა. როგორც მე-17 საუკუნის დიდი მოაზროვნე თომას ჰობსი ამბობს, სახელმწიფოს შექმნა ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობის წინააღმდეგ გალაშქრებაა თავად ადამიანის მიერ, რათა მან მიიღოს მთავარი სიკეთე – სიცოცხლის დაცვა.

ქართულმა სახელმწიფომ ბევრი ქარიშხალი გამოიარა საკუთარი სახელმწიფოებრიობის განმტკიცების გზაზე და გამონაკლისი არც უახლესი ისტორიის ბოლო 25 წელია. ქართულმა საზოგადოებამ ბევრი შეცდომა დაუშვა, გამოუცდევლობის, ცოდნის არასაკმარისობისა თუ ვნებების აყლის გამო; და დღეს შეგვიძლია შევაფასოთ ჩვენი წარ-

სული, როგორც ჩვენი არჩევანის შუქი აწმყოსა და მომავლის გასანათებლად.

საზოგადოებრივი არჩევანის თეორია შეიძლება განისაზღვროს, როგორც, ეკონომიკური თეორიების გამოყენება პოლიტოლოგიაში. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული თეორიას აქვს იგივე ასპექტები რაც პოლიტოლოგიას: სახელმწიფოს თეორია, ხმის მიცემის წესები, ამომრჩევლის ქცევა, პარტიული პოლიტიკა, ბიუროკრატია. მიუხედავად ამისა კვლევა მიმდინარეობს ეკონომიკური თეორიის მეთოდოლოგიაზე დაყრდნობით. ძირითად ქცევის აზრს საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიისა, როგორც ზოგადად ეკონომიკური თეორიისა, წარმოადგენს ის, რომ ადამიანი განურჩევლად იმისა, თუ რომელ როლში მოიაზრება, როგორც ამომრჩეველი, პოლიტიკოსი თუ ბიუროკრატი, მოქმედებს როგორც რაციონალური ეგოისტი, რაც გულისხმობს სარგებლიანობის მაქსიმალიზაციას.

საკითხის ჩადრმაგებისას, რომელიც გულისხმობს იმის გარკვევას თუ რატომ არსებობენ სახელმწიფოები, მივიღებთ შემდეგ სურათს: თუ სახელმწიფო წარმოადგენს ბაზრის ანალოგს

საქალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

საზოგადოებრივი სიკეთის მიღებისას, მაშინ მან უნდა გადაჭრას ისეთივე ამოცანა, რომელიც დაკავშირებულია უპირატესობის მინიჭებასთან საზოგადოებრივ სიკეთესთან მიმართებით, რომელსაც ბაზარი წყვეტს კერძო სიკეთესთან მიმართებით. არასაბაზრო გადაწყვეტილების მიღების პროცესი, დაფუძნებული საზოგადოებრივი არჩევანის თეორიაზე გამომდინარეობს ეკონომიკური თეორიის ქცევითი წინაპირობებიდან, როგორებიცაა: რაციონალური ადამიანი, რომელიც მოქმედებს სარგებლიანობის მაქსიმალიზაციის მიზნით; უპირატესობის მინიჭების პროცესი, როგორც ანალოგი საბაზრო მოდელისა (ამომრჩეველები ერთგვარად გაცვლით ურთიერთობებში, ინდივიდები ამუღავნებენ თავიანთ მოთხოვნას ხმის მიცემის მეშვეობით); სვამს იმავე კითხვებს, რასაც ტრადიციული საფასო თეორია; არსებობს თუ არა თანასწორობა? თუ კი, მაშინ რამდენად სტაბილურია ეს? არის თუ არა პარეტო ეფექტიანი? და როგორ მიიღწევა ის?

განვიხილოთ მოდელი, როდესაც ორი ადამიანი (პირობითად ა და ბ) ცხოვრობს ანარქიულ წყობილებაში. მათ შეუძლიათ უზრუნველყონ საკუთარი თავი საკვებით, რომელიც პირობითად 10 და 9 სარგებლიანობის ერთეულით არის ცხრილ №1-ზე აღნიშნული. მაგრამ ცალსახაა, რომ თითოეულ მათგანს შეუძლია მიაღწიოს მეტ სარგებლიანობას, თუ ის მოპარავს მეორეს. ანარქიულ წყობილებაში ქურდობა წარმოადგენს ღომინირებად სტრატეგიას, რომლის შედეგსაც სარგებლიანობის კუთხით ვხედავთ ცხრილის მესამე უჯრაში. ორივე ინდივიდს შეუძლია გაიუმჯობესოს მდგომარეობა, თუ ისინი მივლენ ფორმალურ ან არაფორმალურ შეთანხმებამდე, რომ არ მოპარონ ერთმანეთს. სწორედ მესამე უჯრიდან პირველ უჯრაზე გადაადგილება წარმოადგენს პარეტოს ეფექტურ გადაადგილებას, რომლის დროსაც ინდივიდები გამოდიან ჰობსის მიერ დახასიათებული ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობიდან.

ცხრილი №1.

ქურდობა და პატიმართა დილემა

		ბ	
		არ იპარავს	იპარავს
ა	არ იპარავს	1 (10,9)	4 (7,11)
	იპარავს	2 (12,6)	3 (8,8)

ჰობსი თავის პირველივე ნაშრომში უარყოფს არისტოტელეს დებულებას იმის შესახებ, რომ ადამიანი თავისი ბუნების მიხედვით “პოლიტიკური არსებაა” (ძონ პოლიტიკონ). ის თვლიდა, რომ მართალი არა არისტოტელე, არამედ მაკიაველი იყო, რომელმაც თავის “მთავარში” განაცხადა, რომ ადამიანს არ აქვს საზოგადოებრივი ცხოვრების უნარი.

აქედან გამომდინარე ჰობსის თეორია გულისხმობს, რომ საზოგადოება იქმნება სარგებლობის ან დიდების მოპოვების მიზნით, ანუ არა მეორე და სხვა ადამიანების, არამედ საკუთარი თავის სიყვარულის გამო, მაგრამ დიდებისაკენ სწრაფვისგან შეუძლებელია რაიმე საზოგადოების შექმნა, რომელიც საკმაოდ მრავალრიცხოვანი და ხანგრძლივი იქნება, ისევე როგორც პატივი, თუ ყველას თანაბრად უნაწილდება და ერგება, მაშასადამე არავისაც არ ერგება და უნაწილდება – იგი ხომ შედარებულიდან გამომდინარეობს, არის

უპირატესობის შედეგი, და თუ ვინმეს თავის თავში არ აქვს სიამაყის საფუძველი, მაშინ საზოგადოება მას ვერაფრით ვერ დაეხმარება. რამეთუ ყოველი ადამიანი იმისდა მიხედვით შეფასდება, რისი თვისების მქონეცაა თვითონ იგი. თუმცა ყოველდღიური ცხოვრების სასარგებლო სიამაყის შეიძლება გამრავლდეს ადამიანთა ურთიერთდახმარების მეშვეობით, მაგრამ რამდენადაც ამ სიამაყეთა და სიკეთეთა მოპოვება გაცილებით ადვილია, სხვებზე ბატონობისას და არა მათთან კავშირის დროს, მაშინ არავის არ უნდა ეეჭვებოდეს, რომ თუ შიშს გამოვრიცხავთ, ადამიანები თავისი ბუნებით ესწრაფვიან უფრო ბატონობას, ვიდრე გაერთიანებას. მაშასადამე, ჰობსი გვარწმუნებს, რომ ადამიანთა ყველა დიდი და მცირე გაერთიანება თავისი საწყისს არა ურთიერთკეთილმოსურნეობისაგან, არამედ ურთიერთშორის შიშისგან იღებს.

მაშასადამე, ეგოიზმი ადამიანური საქმიანობის სტიმულია. მაგრამ ჰობსი არ კიცხავს ადამიანებს

თავიანთი ეგოისტური მიდრეკილებების გამო, არ თვლის მათ ბოროტი ბუნების მქონეთ, რამეთუ ბოროტებით ხასიათდება ადამიანთა არა თვით სურვილები, არამედ ამ სურვილებიდან გამომდინარე ქმედებათა შედეგები. და ესეც მხოლოდ მაშინ, როდესაც ამ ქმედებებით ზიანი ადგება სხვა ადამიანებს. რაც შეეხება ადამიანთა ურთიერთგაუტანლობას და შიშს, ისინი ჰობსის აზრით, ადამიანთა ფიზიკურ და გონებრივ უნართა თანასწორობის გამო წარმოიშობიან. მართალია, ხშირად ვამჩნევთ, რომ ერთი უფრო ძლიერი და გონიერი, ვიდრე მეორე, მაგრამ მთლიანობაში აღმონდება, რომ ადამიანთა შორის განსხვავებები იმდენად მნიშვნელოვანი და დიდი არაა, რომ რომელიმე ადამიანი ამისათვის გარკვეულ უპირატესობას ითხოვდეს. უნართა თანასწორობიდან წარმოიქმნება მათი მიზნებისა და იმედების მიღწევის თანასწორობაც. ამიტომ არის, რომ თუ ორ ადამიანს სურს ერთი და იგივე ნივთი, რომლის დაუფლება ორივეს მიერ გამორიცხებულია, ისინი ერთმანეთის მტრები ხდებიან.

მაშასადამე, თვით ადამიანის ბუნებაში დევს ურთიერთდაპირისპირება, ჯიბრი, უნდობლობა და შიში, რომელთაც მივეყვართ მტრულ შეჯახებებთან და ძალადობასთან, რომელიც თავის მხრივ მიმართულია იმაზე, რომ გაანადგუროს ან დაიმორჩილოს მეორე. ამას ემატება დიდების წყურვილი და შეხედულებათა შორის უთანხმოება, რომლებიც ასევე აიძულებენ ადამიანებს მიმართონ ძალადობას. მოკლე განმარტება რომ მივუსადაგოთ, წარმოიშობა “ომი ყველასი ყველას წინააღმდეგ” (ბელლუმ ომნიუმ ცონტრა ომნეს). ამგვარი ომისას იყენებენ ძალას, ან თავის დასაცავად, ან სხვათა დასამორჩილებლად.

სწორედ ომი ყველასი ყველას წინააღმდეგ არის ადამიანური გვარის “ბუნებრივი მდგომარეობა”, როდესაც არ არსებობს სამოქალაქო საზოგადოება, ე.ი. სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია, ადამიანთა ცხოვრების სახელმწიფოებრივ-სამართლებრივი რეგულირება. ბუნებრივ მდგომარეობაში, აღნიშნავს ჰობსი, მოქმედებს მხოლოდ ბუნებრივი სამართალი, რომელიც ადამიანს უფლებას აძლევს “აკეთოს ყველაფერი, რაც მას სურს და ვის წინააღმდეგაც სურს”. ბუნებრივ მდგომარეობაში სამართლის საზომია – სარგებლიანობა, ვინაიდან ადამიანი რისკისა და შიშის ფასად აღწევს იმას, რაც მისთვის გამოსადეგია, რაც მის ინტერესებს ემსახურება.

ამ მსჯელობით ჰობსი ხაზს უსვამს, რომ ბუნებრივი მდგომარეობა ხელს უშლის საზოგადოების ნორმალურ განვითარებას, ართმევს ადა-

მიანებს შემოქმედებითი საქმიანობის უნარს ბუნებრივ მდგომარეობაში ადგილი არ აქვს შრომისმოყვარეობას, რადგან არავის არ აქვს გარანტირებული არა მხოლოდ შრომის ნაყოფი, არამედ საკუთარი უსაფრთხოებაც კი. ცხადია, რომ ამგვარ მდგომარეობაში ადამიანებს არავითარი სტიმული არ აქვთ ხელი მიჰყონ მიწათმოქმედებას, მეჯოგეობას, ხელოსნობისა და ვაჭრობის განვითარებას. თავისთავადია, რომ ასეთ ვითარებაში შეუძლებელია მეცნიერებისა და ხელოვნების აღმოცენება. რომ შევაჯამოთ, საზოგადოებაში, სადაც არ არის სახელმწიფოებრივი ორგანიზაცია და მართვა, ბატონობს თვითნებობა, უსამართლობა, უუფლებობა, ადამიანის ცხოვრება კი მიუსაფარი გაჭირვებული და ხანმოკლეა.

თავისთავადია, რომ ადამიანები მიისწრაფვიან ამ მდგომარეობიდან გამოსვლისაკენ, ცდილობენ მშვიდობისა და უშიშროების გარანტიების შექმნას. გრძნობა და გონება კარნახობს მათ ბუნებრივ მდგომარეობაზე უარის თქმასა და სამოქალაქო საზოგადოებაზე, სახელმწიფოებრივ წყობაზე გადასვლის აუცილებლობას. საბოლოოდ ამგვარი მისწრაფებებისა და შესატყვისი საქმიანობის შედეგად ბუნებითი სამართალი ადგილს უთმობს ბუნებით კანონს, რომლის თანახმადაც “ადამიანს ეკრძალება გააკეთოს ის, რაც დამღუპველია მისი ცხოვრებისათვის ან რაც ართმევს მისი შენარჩუნების საშუალებას”.

ჰობსი თავისი თეორიის შექმნისას ალბათ ვერც კი იფიქრებდა, რომ სამსაუკუნუნახევრის შემდგომ ასე ზუსტად მოერგებოდა ქართულ რეალობას. მას შემდეგ რაც სსრკ დაიშალა და ყველა ამ კავშირში შემავალმა სახელმწიფომ დამოუკიდებლობა მოიპოვა, თითოეულს თავისი განვითარების გზა ჰქონდა, მაგრამ საქართველოს გზა არც თუ ისე სახარბიელო იყო. საქართველომ დაკარგა აფხაზეთი ომის შედეგად, რამაც ქართული საზოგადოების არჩევანს ძირი გამოუთხარა. ქვეყანაში გაჩაღდა სამოქალაქო ომი, რომელიც სწორედ გამოწვეული იყო ეგოიზმით, რომელმაც დასაბამი დაუდო ბოროტებას. ადამიანთა გარკვეული დაჯგუფებები მიისწრაფვოდნენ ერთი და იმავე მიზნისაკენ რასაც ძალაუფლება ჰქვია და მეორეზე ბატონობა, ამიტომ ისინი გახდნენ ერთმანეთის მტრები. წარმოიშვა ომი ყველასი და ყველას წინააღმდეგ, რომლის დროსაც ყველაზე მეტად ზარალდებოდა ნეიტრალური ინდივიდი, რადგან მას ვისაც ეს შეეძლო მიეცა საშუალება, რომ ეკეთებინა რაც სურდა და ვის წინააღმდეგაც სურდა რათა მიეღო სარგებლიანობა და მიეღწია იმისათვის რაც მისთვის გამოსადეგი იქნე-

ბოლა და მის ინტერესებს ემსახურებოდა. ქვეყანა მოიცვა ანარქიამ(ბუნებრივი მდგომარეობა), ხდებოდა ერთის მიერ მეორის ჩაგვრა, ძარცვა, რაც საბოლოოდ ქართულ სახელმწიფოს გადაშენებას უქადდა. და აი სწორედ აქ დადგა საზოგადოებრივი არჩევანის საკითხი მწვავედ,მათ უნდა აერჩიათ ან ბუნებრივ მდგომარეობაში დარჩენილიყვნენ, ან გამოსულიყვნენ ამ მდგომარეობიდან და გადასულიყვნენ სახელმწიფოებრივ წყობაზე, რომელიც გულისხმობდა მშვიდობისა და უშიშროების გარანტიების შექმნას.

სწორედ ერთი ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის ხელში ძალაუფლების თავმოყრაში ხედავს ჰობსი სახელმწიფოს არსებას “სახელმწიფო არის ერთი პირი, რომლის მოქმედებაზეც პასუხისმგებლად იქცა ადამიანთა დიდი ჯგუფი ურთიერთშორის ხელშეკრულების საფუძველზე, იმ მიზნით, რომ ამ პირს შეეძლოს ყველა მათგანის ძალისა და საშუალებების გამოყენება ისე როგორც ამას საჭიროდ და აუცილებლად ჩათვლის მათივე მშვიდობისა და საერთო დაცვისათვის”. არა მხოლოდ ჰობსი, არამედ ქართული ნეიტრალური საზოგადოება, ეკლესია და ასევე ეგოიზმით გამსჭვალული ანარქიის შემქმნელი პირებიც კი გარკვეული პერიოდის შემდგომ ამ აზრზე დადგნენ; რადგან ქაოსი, რომელიც მათ მიიღეს, უკვე ეღუარდ ლოურენსისეულ “ქაოსის თეორია”-შიც, კი, აღარ ჯდება; ქაოსი, რომელიც ერთი შეხედვით არათანმიმდევრული /არაკანონზომიერი და არაპროგნოზირებადი გვეჩვენება, სინამდვილეში, დაფუძნებულია განსაზღვრულ თანმიმდევრობაზე/კანონზომიერებაზე(წესრიგზე). ანუ ქაოსშიც, კი, არის წესრიგი. საწყის ეტაპზე მოვლენა შეიძლება მოგვეჩვენოს შემთხვევითად, მაგრამ თანდათანობით ჩნდება/იკვეთება კავშირი და საბოლოოდ მთლიანობის ყველა ნაწილი ერწყმება. საქართველოს რეალობაში ცალსახად უარყოფილი იყო მოჩვენებითი არათანმიმდევრულობა და არაპროგნოზირებადობა. შესაძლოა, პირებს, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობდნენ იმდროინდელ პროცესებში თავდაპირველად განსაზღვრული ჰქონდათ ის თანმიმდევრობა, რომლის მიხედვითაც უნდა განვითარებულიყო ქაოსი და სასურველი შედეგი მოეტანა, მაგრამ ფაქტია, რომ ეს ვერ განხორციელდა. და აი დადგა საზოგადოებაში საჭიროება, რომ დასრულებულიყო თვითნებობის, უსამართლობის, უფლებობის ბატონობა და შეექმნათ სახელმწიფო სადაც ისინი თავს დაცულად იგრძნობდნენ. საქართველოს სჭირდებოდა ლიდერი, რომელიც საზოგადოებას თავის არჩევანს მოუტანდა – უსაფრთხოების

განცდას. ასეთი პირი მაშინ უკვე ყოფილი სსრკ-ს საგარეო საქმეთა მინისტრი ე. შევარდნაძე გახდა.

ჰობსი გვეუბნება, რომ მათ ვისაც არ განუცდია ზარალი საზოგადოების არ არსებობის გამო, არც მისი არსებობის სარგებლიანობის აზრი ესმით. საქართველოს მოსახლეობას კი ამის მწარე გამოცდილება ჰქონდა და მისი არსებობის აზრიც რომ კარგად ესმოდათ დადსტურდა. ამ პერიოდისათვის (1993-1994 წ.) ეკონომიკა სავალალო მდგომარეობაში იყო, თითქმის შეუძლებელი იყო საბაზრო ოპერაციების განხორციელება, რამაც განაპირობა ქვეყნიდან ბიზნესმენთა გასვლა და ამ ფაქტმა პირდაპირი ასახვა ჰპოვა საქართველოს ბიუჯეტზე. იმსათვის, რომ ბიუჯეტის არსებული დეფიციტი დაფარულიყო ეროვნული ბანკის მიერ გამოშვებულ იქნა დროებითი ვალუტა “კუპონი”. მიუხედავად გატარებული ღონისძიებისა, ეროვნულმა ბანკმა ვერ მოახერხა კუპონის მიმოქცევის კონტროლი და მან განიცადა ძლიერი დევალვაცია. აღნიშნულ პერიოდში ინფლაციის დონე შეადგენდა 60-70%-ს.

პირველი და ძირითადი ბუნებრივი კანონი გვაუწყებს: “უნდა ვეძებოთ მშვიდობა ყველგან, სადაც შესაძლებელია მისი მიღწევა; იქ კი, სადაც მშვიდობის მიღწევა შეუძლებელია, უნდა ვეძებოთ დამხმარე საშუალებები ომის საწარმოებლად”. ამ ძირითადი კანონიდან ჰობსს გამოჰყავს დედუქციური წესით დანარჩენი ბუნებრივი კანონები. მეორე ბუნებრივი კანონს იგი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს და ასე ეღერს: “ყველას ყველაფერზე უფლების შენარჩუნება შეუძლებელია, აუცილებელია ან გადავცეთ სხვებს ზოგიერთი უფლებები ან უარი ვთქვათ მათზე”.

ამ კანონების მიხედვით ჰობსი სთავაზობს ადამიანებს არჩევანს, თუკი ყოველი ადამიანი ეცდება შეინარჩუნოს თავისი უფლებები ყველაფერზე, ისინი დარჩებიან ომის მდგომარეობაში; მაგრამ ვინაიდან პირველი ბუნებრივი კანონის მიხედვით ადამიანები ესწრაფვიან მშვიდობას, მაშინ მათ უარი უნდა თქვან ყველაფრის უფლებაზე და დაკმაყოფილდნენ თავისუფლების იმგვარი ხარისხით სხვების მიმართ, როგორი ხარისხის და ღონის თავისუფლებასაც უშვებენ საკუთარი თავის მიმართ. ანუ ხაზგასმულია, რომ ყველა ადამიანი თანასწორია და ეს პირველ რიგში უნდა გაითავისოს თითოეულმა ადამიანმა. აქედან გამომდინარე, უარის თქმა უფლებებზე, რომელსაც ბუნებრივი სამართალი გვანიჭებს, ხდება, ან უბრალოდ მასზე უარის თქმით, ან ამ უფლების სხვა ადამიანზე ან ჯგუფზე გადატანით. აქვე აღსანიშნავია, რომ ადამიანს არ შეუძლია ყოველგვარ უფლებაზე უარის

თქმა; პოპსი ამბობს, რომ ადამიანს არ შეუძლია უარი თქვას სიცოცხლის დაცვის უფლებაზე ანუ მას უნდა მიეცეს “პიროვნების უსაფრთხოების გარანტია”, სხვაგვარად თავის უფლებებზე უარის თქმა ყოველგვარ აზრს კარგავს, რამეთუ ამგვარი უარის მოტივი და მიზანი მშვიდობისა და უსაფრთხოების მიღწევას ემსახურება.

მხოლოდ სახელმწიფოს რომელიც შექმნილია უსაფრთხოებისა და მშვიდობის მიზნით, შეუძლია გარანტია მისცეს ბუნებრივი კანონების დაცვას, იმით, რომ მათ სამოქალაქო კანონთა ხასიათს ანიჭებს. ამით კი სახელმწიფო იქცევა ზნეობრიობის საკითხებში უმაღლეს მსაჯულად. მართალია ადამიანები შეთანხმდნენ, რომ არ გაუკეთონ სხვას ის, რაც თავად არ სურთ, რომ გაუკეთონ, მაგრამ ამგვარი შეთანხმებები სახელმწიფოებრივი კანონების გარეშე ცარიელ სიტყვებად რჩება.

“ეგოიზმი და სიკვდილის შიში არის ადამიანური ბუნების ყველაზე ნამდვილი მისწრაფება” – წერდა პოპსი. სწორედ, ეგოიზმის სიკვდილის შიშით დათრგუნვის შედეგი იყო, ქართული საზოგადოების ყველა ნაწილის, მათ შორის უპირატეს მდგომარეობაში მყოფი ყველაფერზე უფლების მქონე ნაწილის მიერ, საკუთარ უფლებებზე უარის თქმა და სახელმწიფოსთვის გადაცემა; ამ შემთხვევაში ეს უფლებები გადაეცემოდა ე. შვეარდნაძეს, რათა მას, როგორც სახელმწიფოს მეთაურს, უზრუნველყო პიროვნების უსაფრთხოების გარანტია, ხალხის მიერ მიცემული მანდატის საპირწონედ.

როგორც ზევით აღინიშნა, რომ არა ქაოსი, რომლის გაკონტროლება შეუძლებელი იყო საქართველოს შემდგომ უკვე მეორე პრეზიდენტის საქართველოში მოწვევის საკითხი არ გახდებოდა აქტუალური შეიარაღებული არაფორმალური დაჯგუფებების ლიდერებისათვის. იმდროინდელ საქართველოს მართვის სადავეები ხელთ ეპყრო სწორედ ასეთ დაჯგუფებებს და მათ შორის გამორჩეული ადგილი ეკავათ “მხედრიონი”-ს ლიდერს ჯაბა იოსელიანსა, რომელიც ასევე იყო ე.წ. კანონიერი ქურდი, და თენგიზ კიტოვანს. მას შემდეგ რაც მათ ქვეყანაში გადატრიალება მოახდინეს, შეიქმნა სამხედრო საბჭო, რომელმაც შევარდნაძის გარეშე ქვეყნის მმართველობაში ყოფნა ორი თვის განმავლობაში მოახერხა. ის ფაქტი, რომ მიუხედავად ყველანაირი შესაძლებლობისა და ძალაუფლებისა რაც განსაკუთრებით იოსელიანსა და კიტოვანს ჰქონდათ, მათ ვერ მოახერხეს ქვეყნის სტაბილიზაცია, მოითხოვდა ლიდერს, რომელსაც შესწევდა უნარი სრულფასოვანი სახელმწიფოს ჩამოყალიბებისა. და აი

აქ მოხდა შემდეგი, აღნიშნული წევრები იწვევენ სსრკ-ს ყოფილ საგარეო საქმეთა მინისტრს მათ მიერ შექმნილი სამხედრო საბჭოს ხელმძღვანელად. აქ ეჭვი იმის თაობაზე, რომ იოსელიანი და კიტოვანი სრულიად უანგაროდ მოიწვევდნენ შევარდნაძეს და მათ მიერ შექმნილ ძალაუფლებას სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე მას გადასცემდნენ, უადგილოა. რა თქმა უნდა, მათ შორის არსებობდა სიტყვიერი გარიგება, რომელიც გულისხმობდა, რომ შევარდნაძეს დააყენებდნენ ისინი თავიანთი ფლოტის მეთაურად, ლონდონ გემებს მხოლოდ ერთი მიმართულებით უნდა ეცურათ. ეს მოდელი პოლიტიკური რენტის ძიების ერთ-ერთ გზას ლოგოლინგს გვასხენებს, როდესაც საკანონმდებლო ორგანოების წევრები ერთმანეთში ხმებით ვაჭრობენ, რათა, საბოლოოდ მათთვის სასურველი გადაწყვეტილება იქნეს მიღებული. აქ შესაძლოა დაისვას კითხვა, რომ ბოლომდე არ ჯდება დეფინიცია და მოყვანილი მოდელი ერთმანეთში, მაგრამ თუ დავაკვირდებით საპირისპირო პასუხს დავინახავთ. იმ პერიოდისათვის სამხედრო საბჭო იყო ქვეყნის მმართველი და სწორედ მმართველი საბჭოს წევრები მომავალი ხელმძღვანელობის ე.წ. პრეტენდენტისაგან საკუთარი მხარდაჭერის სანაცვლოდ იმ სახელმწიფოს მთავრობაში, რომლის ფორმირებაც თავად ვერ მოახერხეს, წამყვან პოზიციებს ელოდნენ. და ეს ასეც მოხდა, ე. შვეარდნაძის ჩამოსვლის შემდგომ, იგი ჯერ სამხედრო საბჭოს ხელმძღვანელი ხდება, ხოლო შემდგომ მოხდა მისი ხელმძღვანელობის ლეგიტიმაცია, როდესაც საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარედ აირჩიეს (1992 წ.). მართალია, საწყის ეტაპზე გემები მართლაც ერთი მიმართულებით ცურავდნენ, რადგან ის ავტორიტეტი და ძალა რომელიც გააჩნდა განსაკუთრებით ჯაბა იოსელიანს და ასევე თენგიზ კიტოვანს, მოწვეულ ლიდერს იძულებულს ხდიდა დაყრდნობოდა მათ, იქამდე სანამ სახელმწიფო შედგებოდა და შეეძლებოდა საკუთარი ძალებით უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. და ეს ასეც მოხდა ე. შვეარდნაძემ ისინი მალევე ჩამოაშორა ქვეყნის მართვას და საკუთარი ერთპიროვნული ძალაუფლების ლეგიტიმაცია 1995 წლის ნოემბერში მოახდინა, როდესაც იგი საქართველოს პრეზიდენტად ხმათა 74%-ით აირჩიეს.

მოყვანილი ფაქტიდან გამომდინარე ჩანს, რომ ლოგოლინგი ვერ განხორციელდა, რადგან გარიგება არ შედგა. პრეზიდენტ შევარდნაძის მიერ გამოყენებულ იქნა, არაფორმალური შეიარაღებული დაჯგუფებები რათა ის მოსულიყო ქვეყ-

ნის მთავრობაში; მაგრამ იგი აცნობიერებდა, რომ ის მოდელი რითაც მას უწევდა გარკვეული პერიოდი ქვეყნის მართვა, სახელმწიფოებრიობისაკენ მიმავალ გზას ვერ კაფავდა. ამიტომ ერთი შეხედვით, ლობისტები ვისი წყალობითაც შევარდნაძე მოექცა ამ სრულად უკონტროლო დაჯგუფებებისა და ქვეყნის სათავეში, აღმოჩნდნენ თამაშგარე მდგომარეობაში, რაც პოზიტიური მოვლენა იყო ქვეყნის მომავალი დემოკრატიული განვითარებისათვის.

იმ პერიოდში, როდესაც საზოგადოება თავის არჩევანს აკეთებდა სახელმწიფოებრიობის სასარგებლოდ და პრეზიდენტ შევარდნაძეს აძლევდა მანდატს და მას მერეც რაც მისი მმართველობით უკმაყოფილონი ახალ არჩევანს რევოლუციის გზით ამტკიცებდნენ, მთავარი მამოძრავებელი ფაქტორი იყო სარგებლიანობის მაქსიმალიზაცია. თუ პირველ შემთხვევაში თვითგადარჩენის ფაქტორი იყო დომინანტი, მას შემდეგ, რაც აღნიშნული სარგებლიანობა მიიღო საზოგადოებამ და იგი აღარ გრძნობდა თავს ისე უსუსურად და დაუცველად, როგორც ადრე; გაჩნდა ახალი მიზანი, უფრო მეტი ვიდრე მხოლოდ უსაფრთხოების განცდაა და ეს იყო კეთილდღეობის გაზრდა. ამას კი შევარდნაძის ხელისუფლებაში ყოფნის დროს სავალალო მდგომარეობაში არსებული ეკონომიკა ვერ უზრუნველყოფდა. ამიტომ საჭირო გახდა საზოგადოებისთვის ცვლილებები, რომელიც მათ 2003 წელს რევოლუციით განახორციელეს. არჩევანი რომელიც მათ გააკეთეს უკვე არა პრეზიდენტ შევარდნაძის სასარგებლოდ, არამედ პრეზიდენტ სააკაშვილისა ნაკარნახევი იყო იმით, რომ ახალი პრეზიდენტი ახალაზრდა ენერგიული გუნდით შეძლებდა ქვეყნის განვითარებას და ამით ავტომატურად მოხდებოდა მათი კეთილდღეობის ზრდა. აქ ხაზი ესმება ადამიანის როგორც ჰომო ეკონომიკუსის ქცევას.

ერთია დედო ფსონი და მეორე რამდენად გაგიმართლებს. უდალა, რომ საზოგადოებამ პრეზიდენტ სააკაშვილს ყველაფერი მისცა იმისათვის, რომ მას იმედები გაემართლებინა, მაგრამ იმის შესაფასებლად თუ რამდენად გამართლდა ეს მოლოდინები 2012 წლის არჩევნები და თანამდევნი მოვლენები სრულიად საკმარისია. თუმცა საქართველოს მესამე პრეზიდენტს ყველანაირი ბერკეტი ჰქონდა იმისათვის, რომ საზოგადოების დიდი ნაწილის სრული კმაყოფილება გამოეწვია, მაგრამ ალბათ სწორედ ამან განაპირობა მასში ჰობსისეული ეგოიზმის აფეთქება.

არც პრეზიდენტ შევარდნაძისა და არც მისი მემკვიდრის მმართველობის პერიოდში საზოგადოებრივ თანამდებობებზე მყოფი პირებისათვის უცხო არ იყო პოლიტიკური რენტის ძიება. დანტერესების შემთხვევაში ბევრი მაგალითის მოყვანა შეიძლება თუ კონკრეტული პირი, მმართველი პარტიის ხაზით პოლიტიკაში მოსვლამდე, რა ქონებას ფლობდა და გარკვეული ხნის შემდეგ რა ქონების პატრონი გახდა ის. ხშირ შემთხვევაში ეს ხდებოდა მათთან დაახლოებული ბიზნესმენების მფარველობით(ლობიზმი), მათთვის სასარგებლო კანონების მიღებით ან ხელისშემშლელი კანონპროექტის დაბლოკვით, რომელიც ასევე შიდა გარიგებების საფუძველზე ხდებოდა(ლოგროლინგი). აქაც შეიძლება დაისვას კითხვა, რომ ადამიანი ხომ ჰომო ეკონომიკუსია და ეს თავისთავადია, რომ იგი ცდილობს თავისი სარგებლიანობის მაქსიმალიზაციას. და თუ იმასაც გაეითვალისწინებთ, რომ მას ამ სარგებლიანობის მიღებისათვის ყველანაირი ბერკეტი აქვს მაშინ რამ უნდა შეაკავოს ის უარი თქვას მის ფუნდამენტურ მიდგომაზე? აქაც პასუხი ცალსახაა, საზოგადოებრივმა არჩევანმა; რომელიც საკუთარი არჩევანის ლეგიტიმაციას დაუქვემდებარებს კანონს და მიზანს, რომელიც გულისხმობს სარგებლიანობის მაქსიმალიზაციას, სათავიდან გადმოიტანს თითოეულ ინდივიდზე.

მაგრამ, როგორც ჰობსი ამბობს, ადამიანი თავისი ბუნების გამო კი არ არის საზოგადოებრივი ცხოვრების უნარის მქონე, არამედ ცოდნის წყალობით. ალბათ ჩვენს საზოგადოებაში რა ცოდნის დონეც არის და გამოცდილებამ რაც შემატა მას, იმის ადეკვატური სახელმწიფო გვაქვს. მაგრამ იმ ფუნდამენტურ ფასეულობას, რაც არის კანონის უზენაესობა და მის წინაშე ყველას თანასწორობა, ალბათ სათანადოდ ვერ ვიცავთ, რადგან რომ არა ეს, მაშინ ის საკითხები რაც სახელმწიფოს არსებობიდან მიღებული სარგებლიანობის შერჩევით გადანაწილებას გულისხმობს, არ იქნებოდა ქვეყანაში აქტუალური.

დასკვნა

როგორც გამოჩნდა მიუხედავად რამდენიმე საუკუნოვანი პერიოდისა, რომელიც ჰობსის მიერ ადამიანის ბუნების შეცნობის თეორიას აშორებს თანამედროვე ადამიანთან, განვითარების მანქანებელი რომელიც თითქოსდა შესამჩნევი უნდა ყოფილიყო თითქმის შეუმჩნეველია. ფაქტი, რომ ყველა ის ფუნდამენტური თეორია რაც ჰობსს აქვს მოყვანილი დღესდღეისობითაც აქტუალობას არ კარგავს და ზეგავლენას ახდენს ადამიანის საზოგადოებრივი ცხოვრების ფორმირებაზე, უდაოდ

დასაფიქრებელია.

საქართველოს რეალობაში კიდევ უფრო მკაფიოდ იკვეთება ის მიდგომები, რასაც ჰობსი უარყოფით შეფასებას არ აძლევდა იქამდე, სანამ მათ მიერ გამოღებული შედეგები არ დააზარალებდა სხვას. სამწუხაროდ, ჩვენი ქვეყნის უახლეს ისტორიას თუ გადავხედავთ, ერთი ადამიანის ან ადამიანთა ჯგუფის სურვილები და მათი შედეგები ხშირად უარყოფით ზეგავლენას ახდენდა დანარჩენ საზოგადოებაზე; რისი შემქმნელი მიზეზიც თავად ეს საზოგადოებაა და მისგან გათავისუფლებაც იმავე საზოგადოების საზრუნავი იქნება ამიტომ როგორც ჩვენი წინაპრები იტყოდნენ “რაც ერი, ის ბერი” ზუსტად ერგება დღევანდელობას.

საბოლოო ჯამში შეიძლება ითქვას, რომ ნებისმიერი საზოგადოების გადარჩენის საფუძველი საზოგადოებრივი ცხოვრებაა, რომელიც სახელმწიფოებრიობის დაცვაში გამოიხატება. სახელმწიფოებრიობის დაცვა, კი, სახელმწიფოებრივი აზროვნების პირველ ადგილზე დაყენების გარეშე რთული მისაღწევი იქნება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პაპავა ვ. (2011), არატრადიციული ეკონომიკისი, პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, თბილისი.
2. პაპავა ვ. (2013), პოსტკომუნისტური საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ვექტორის შესახებ, საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი, თბილისი.
3. ბურდული თ. (2015), ეკონომიკური გარდაქმნები საქართველოში: გზა შოკური თერაპიიდან ღრმა და ყოვლისმომცველ თავისუფალ სავაჭრო ზონამდე, თბილისი.
4. Нуреев Р.М. (1996), Основы экономической теории. Тема 13: “Теория общественного выбора” С. 129-160., Москва.
5. Трунов А.А. (2013), ТОМАС ГОББС И ЕГО ПОЛИТИЧЕСКАЯ ТЕОРИЯ // Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история: сб. ст. по матер. XXVII междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск.- <https://sibac.info/conf/social/xxvii/33605>
6. Теория общественного договора Т. Гоббса- https://studme.org/56377/sotsiologiya/teoriya_obschestvennogo_dogovora_gobbsa
7. Политико-правовое учение Гоббса - <http://bibliotekar.ru/istoria-politicheskikh-i-pravovyh-ucheniy-2/32.htm>

Elements of public choice theory in Georgia

Shota Karalashvili

PhD student of the first course
of Tbilisi State University

Resume

Economic theories are the basis for the theory of public choice. The maximization of benefits is key. The reason and effect of the public choice is in economic theories. The fact that creation of the state is evidence of human development. According to Thomas Hobbes, the creation of the state gives people the key to life - protection of life. The public choice of the Georgian people created the past, creates the present and will create the future.

Keywords: public choice theory, egoism, natural condition, state, chaos.

საქალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

Conceptualisation of Gender

Memory Zodwa Radasi
 PhD candidate, Department of Sociology,
 Faculty of Arts and Humanities, University of Porto

Abstract

The literature on gender shows an enormous variation in the conceptualisations, definitions and approaches taken by a wide variety of researchers and commentators due to the influence of various disciplines and schools of thought. For centuries Freud and other psycho-analytical theorists have spoken about sexuality and personality formation for centuries. They illuminated aspects like sociology of family, psychology of gender differences and gender roles. Furthermore, they have been expressing their ideas about gender in academia for a long time.

Keywords: gender norms, gender attitude, culture, society, gender beliefs, gender structures

Introduction

Gender scholars like West and Zimmerman, have used various terms to represent gender dynamics. According to West and Zimmerman, doing gender involves a complex of socially guided perceptual, interactional, and micro-political activities that cast particular pursuits as expressions of masculine and feminine natures. When we view gender as an accomplishment, an achieved property of situated conduct, our attention shifts from matters internal to the individual and focuses on interactional, and ultimately institutional arenas. As a matter of fact, it is individuals who “do” gender. However it is a situated doing, carried out in the virtual or real presence of others who are presumed to be oriented to its production. West and Zimmerman reports that ‘doing’ gender is as an ongoing activity embedded in everyday interaction. As it consists of managing some occasions so that, whatever the particulars, the outcome is seen and see-able in context as gender appropriate or, as the case may be, gender-inappropriate, that is, accountable (West & Zimmerman 1987).

In discussing gender as a subject, the study also mentions gender norms and gender attitude or the usual beliefs about male and female roles in society, for the reason that many cultures traditionally place more value on masculine than feminine behaviours. Supporting this

behaviour of a usual dominating male role means that it is maintaining a power differential between men and women. In addition, considering the importance of cultural gender beliefs, studies show that gender beliefs do exist in the contemporary world. Additionally to this worldwide concept, gender beliefs have a tendency of formulating hierarchical dimensions of status inequality. Men are generally viewed as more status worthy and competent overall and more competent at the things that “count most” such as, instrumental rationality. Women are seen as less competent in general but “nicer” and better at communal tasks even though these tasks themselves are less valued (Fiske et al. 2002). This article also explores gender as a social structure, it is basically the institutionalization of gender inequality. It is something that is not just embedded in the individuality rather throughout social life hence it is referred as socially constructed stratification system.

Gender norms and gender attitude

In research, scholars often separate gender values into individual level and national level. A conclusion from different studies and the terminology used by them shows that gender attitudes represent the individual point of view on femininity and masculinity while gender norms more often reflect values on a national level. Though attitudes are strongly related to norms within a

country, they do differ and studies show that attitudes relate more to work division than norms do (Nordenmark 2008). Previous research shows that gender attitudes differ by groups of individuals. By and large, women tend to have more progressive attitudes towards gender equality than men, in particular, the western countries (Apparala, Reifman & Munsch 2003, Kunovich & Kunovich 2008).

Furthermore, attitudes seem to change depending on life course situations and socio-economic status. As a result, parents frequently report more traditional views and those who are younger, those with higher education and those with higher status more often report gender equal attitudes (Apparala et al. 2003; Kunovich & Kunovich, 2008). Kangas & Rostgaard (2007) states that the attitude of the husband to gender equality is what chiefly steers the division of work within a family.

Cultural Gender beliefs

Ridgeway (2011) reports the persistence that is growing of gender inequality in modern societies, in spite of societal changes leading to the movement of women into occupations that are perceived as male typed. Societies, communities and individuals characterize gender in their own way together with gender identity, roles, relationships and stereotypes. The beliefs about gender are indeed related to biological difference between males and females, particularly the different functions their bodies perform in reproduction. For example, the belief that women are natural caregivers is coming from the fact that it is the nature of women to nourish young babies.

In addition, to get more understanding in this view, gender inequality involves cultural beliefs and stereotypes that shape everyday life interactions and legitimate sex differences (Ridgeway & Correll 2004). Therefore, gender provides an easily available category to classify people (Brewer & Lui 1989), and most important, there are expectations and norms involve that are related to sex typed attributes and roles. In consequence, West & Zimmerman (1987) state that gender is not an individual trait but an accomplishment as people do gender by enacting gender beliefs and as well to claim their identity.

Gender is socially and highly structured in the course of interactions that involve beliefs. As a result, socialization process leads to internalization of gender beliefs consistent with other people's expectations and social

norms (Risman 2004; Risman & Davis 2013). Hence such beliefs bracket together agentic and instrumental traits and roles (for example, dominant, self-assertive, independent) with men in opposition to communal and affect related traits and roles (that involves carrying, supportive, emotional) with women (Eagly 1987). Gender beliefs preconception the evaluation of oneself and others in a gender consistent direction, therefore it favours the accommodation to stereotypes (Ridgeway & Corell 2004). As a matter of fact, gender beliefs enable one to legitimate lack of equality in men's and women's status (Eagly & Wood 1999).

Gender as social structure

Risman (2004) describes gender as a social structure in a society, like every society that has a political and economic structure. Most of the structural theories believe that social structures exist outside individual desires or motives and that social structure at least partially explain human action (Smelser 1988). Theorist believes that structure action is shaping human behaviour. This means that structure influence or have limitations on the choices and opportunities available to humans. As well as in their capability humans can result in a relationship between action and power. It is also identified that structure is intertwined within form and shape of social life. As stated by Giddens (1979: 66) structure exists outside of time while systems concern relations between actions across varying spans of time and space. By and large, structure is what gives form and shape to social life as Giddens says:

“In my usage, structure is what gives form and shape to social life, but it is not itself that form and shape-nor should 'give' be understood in an active sense here, because structure only exists in and through the activities of human agents” (Giddens 1989: 256).

Bourdien & Giddens in Ritzer (2011: 522) mentions that there is no reality in social structure without humans being involved in practice or actions which produce the structure in which those actions are really rooted. This subject has been discussed by several theorist and the question that still matters is how long the actors are able to produce that practice? In this respect, Giddens give a glimpse of the social structure as the product of action, “a stream of actual or contemplated causal interventions of corporeal beings in the ongoing process of events-in-the-world” (Giddens 1979: 55). Indeed, social structure has existence that involves mind. In particular, social structure provides time and space that can be ex-

pected over distance and over time not necessarily to be in interaction for an example, face-to-face intervention.

As a matter of fact, Giddens's (1984) structuration theory is working in a way that is able to form an idea regarding gender as a structure that can create stratification with an emphasis on the recursive relationship between structure and individuals. Hence Risman recommends gender as a "socially constructed stratification system". She further argues that gender is intensely rooted in social structure and also be able to give a foundation upon which stratification differentiating opportunities and constraints are built (Risman 2004).

Lorber suggests gender as a human development to organise "human social life and social relations into cultural patterns" that is in both everyday life and major social structures such as, social class. Fundamentally, the way in which gendered micro and macro structures are related to the other or others is recognized to reproduce and reinforce gender structures. Moreover, social reproduction of gender in individuals reproduces a gendered social structure by which individuals perform gendered behaviours and expectations that allows the construction and maintenance of gendered systems of power (Lorber 1994).

In his explanation on transformative power of human action, Giddens points out that social structures not only act on people also people act on social structures as they are created by human action. We therefore have to be concerned with why and how actors choose their acts, because it has to "go beyond their verbal justifications", but also the part of "life so routine and so taken-for-granted that actors often cannot articulate, nor do they even consider, why they act" (Giddens 1984). This is when he suggests that people do not have liking of their actions and their knowledge as it is limited. People are the basic elements that recreate the social structure and produce social change since they have the "freedom of the acting" (Craib 2011).

In this article, it is already mentioned that gender is a structure on its own. Therefore in this study, it will be useful to compare structuralism and voluntarism to Giddens' structuration theory (Bryant & Jary 2003). On the subject of structuralism, it is believed that structures and cultures determine shape or heavily constrain human action. While voluntarism in the case of rational choice theory, structures are the easily constructed products of totally free agents (Coleman 1994). This will mean that

actors make real choices and determine their life outcomes and the collective social structure.

It is in this area when Giddens's structuration theory put together structural and voluntarist frameworks (Bryant & Jary 2003). As a result structure is identified as the medium and the outcome of conduct which recursively organize it. Also, it is believed that actions do shape behaviour, but do so as human beings reflexively monitor the intended and unintended consequences of their action, sometimes reifying the structure, and sometimes changing it. Consequently, it is this "definition of structure that is most useful for conceptualizing gender as a social structure" (Risman & Davis 2013).

Gender is recognised as stratification in a variety of many elements that includes our personalities, our cultural rules or institutions. A theory of gender as a social structure integrates this notion of reflexive causality and cultural meanings with attention to multiple levels of analysis. Gender is deeply embedded as a basis for stratification not just in our personalities, our cultural rules, or institutions, but in all these, and in complicated ways. Risman & Davis employs three dimensions of gender structure that differentiates opportunities and constraints with the purpose maintained on sex category. The first one mentions "the individual level for the development of gendered selves. Secondly, it says something about "interaction as men and women face different cultural expectations even when they fill the identical structural positions". The third dimension is "in institutional domains where both cultural logics and explicit regulations regarding resource distribution and material goods are gender specific" (Risman & Davis 2013). Finally, there can be close relational ties within this gender structure theory that focus on the tensions, struggles and interplay between contrary developments.

In concluding, in this article I have detailed the key dynamics that are the important dimension of the gender theoretical and empirical perspective in the construction of women and men in relation to socially shaped ideas about femininities and masculinities. These gender dynamics are viewed in several ways. Considering gender norms and gender attitude, this study reveals that in the contemporary world attitudes are strongly related to norms. They do differ in a way and researchers show that attitudes relate more to work division than norms do.

We have described some of the ways in which gender beliefs and social relational contexts help maintain the gender system by modestly but systematically and

repeatedly being biased about the behaviour of men and women and evaluating in ways that re-enact and confirm beliefs about men's greater status and competence.

The suggestions mentioned in this article regarding gender as social structure, is not limited as categorically

determinable as the world believes. It is indeed a fluid concept, constructed and maintained by a structure of social relations. Also, it is our choice as individuals to understand gender as a social structure rather than a fixed biological determined dichotomy.

References:

Apparala, ML, Reifman, A & Munsch, J 2003. 'Cross-national comparison of attitudes towards father's and mother's participation in household task and child care'. *Sex Roles*, vol. 48, no. 5–6, pp. 189–203.

Brewer, MB & Lui, LN 1989. 'The primacy of age and sex in the structure of person Categories'. *Social Cognition*, vol. 7, no. 3, pp. 262–274.

Bryant CGA & Jary D 2003. "Anthony Giddens", In: Ritzer, G (ed.), *The Blackwell Companion to Major Contemporary Social Theorists*, pp. 247–273, Malden: Blackwell.

Coleman, JS 1994. *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.

Craib, I 2011. *Anthony Giddens*. New York: Routledge.

Eagly AH 1987. *Sex differences in social behavior: A social role interpretation*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.

Eagly, AH & Wood, W 1999. 'The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles'. *American Psychologist*, vol. 54, no. 6, pp. 408–423.

Fiske, ST, Amy, J, Cuddy, PG & Jun, X 2002. 'A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competence'. *Journal of Personality and Social Psychology*, vol. 82, pp. 878–902.

Fuwa, M & Cohen, PN 2007. 'Housework and social policy'. *Social Science Research*, vol. 36, no.2, pp. 512–530.

Giddens, A 1979. *Central problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. London: Macmillan.

Giddens, A 1984. *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Berkeley: University of California Press.

Giddens, A 1989. A Reply to my Critics, In Held, D & Thompson, J (eds), *Social Theory of Modern Societies: Anthony Giddens and his Critics*, pp. 249–301.

Kangas, O & Rostgaard, T 2007. 'Preferences or institutions? Work-family life opportunities in seven European countries'. *Journal of European social policy*, vol. 17, no. 3, pp. 240–256.

Kunovich, RM & Kunovich, S 2008. 'Gender Dependence and Attitudes toward the Distribution of Household Labor: A Comparative and Multilevel Analysis'. *International Journal of Comparative Sociology*, vol. 49, no. 6, pp. 395–427.

Lorber, J 1994. *The Paradoxes of Gender*. New Haven: Yale University Press.

Nordenmark, M 2008. Disagreement about the division of work among couples in Europe: The role of gender ideology and labour involvement. In Ervasti, H, Fridberg, T, Hjerm, M & Ringdal, K (eds), *Nordic social attitudes in a European perspective*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

Ridgeway, CL 2011. *Framed by gender: How gender inequality persists in the modern world*. New York: Oxford University Press.

Ridgeway, CL & Correll, SJ 2004. 'Unpacking the Gender System: A theoretical perspective on gender beliefs and social relations'. *Gender & Society*, vol. 18, no. 4, August, pp. 510–531.

Risman, BJ 2004. 'Gender as a Social Structure: Theory Wrestling with Activism'. *Gender and Society*, vol. 18, no. 4, August, pp. 429–451.

Risman, BJ & Davis, G 2013. 'From sex roles to gender structure'. *Current Sociology*, vol. 61, no. 5–6, September, pp. 733–755.

Ritzer, G 2011. *Sociological Theory*. New York: McGraw-Hill Companies.

Smelser NJ 1988. 'Social structure'. In: *Handbook of Sociology*. pp. 103–29.

West, C & Zimmerman, DH 1987. 'Doing Gender'. *Gender and society*, vol.1, no. 2, June, pp. 125–151.

საქართველოს ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

გენდერის კონცეპტუალიზაცია

ზოდვა რადასი

პორტოს (პორტუგალია) უნივერსიტეტის დოქტორანტი
ხელოვნების ფაკულტეტი: სოციოლოგიის დეპარტამენტი

რეზიუმე

ლიტერატურა გენდერულ საკითხებზე გვიჩვენებს უზარმაზარ განსხვავებას სხვადასხვა დისციპლინებსა და აზროვნების სკოლების გავლენის გამო სხვადასხვა მკვლევარებისა და კომენტატორების მიერ მიღებული კონცეპტუალიზაციის, განმარტებებისა და მიდგომების შესახებ. საუკუნეების მანძილზე ფროიდი და სხვა ფსიქო-ანალიტიკოსი თეორეტიკოსები საუბრობდნენ სექსუალური და პიროვნების ფორმირების შესახებ. ისინი განიხილავდნენ ისეთ ასპექტებს, როგორცაა ოჯახის სოციოლოგია, გენდერული განსხვავებების ფსიქოლოგია და გენდერული როლები. უფრო მეტიც, ისინი დიდი ხნის განმავლობაში გამოთქვამდნენ თავიანთ შეხედულებებს გენდერულ საკითხებზე აკადემიურ წრეებში.

საკვანძო სიტყვები: გენდერული ნორმები, გენდერული ორიენტაცია, კულტურა, საზოგადოება, გენდერული შეხედულებები, გენდერული სტრუქტურები.

The impact of the De Beers consolidated mining Group in South Africa

Snothile Mkhize
2nd year Maters, International relations
University of Porto

Abstract

As in many diamond producing countries, the history and nature of the diamond industry in South Africa is synonymous with The De Beers group. The mining sector has shaped the economy, the politics and the social environment of South Africa. Diamonds today are mined in about 25 different countries but around 49% of diamonds come from South Africa. South Africa is the fourth largest diamond producer in the world. The De Beers group is a world leader in the exploration, mining and marketing of diamonds globally. Globally close to 200 companies are involved in diamond exploration with the largest producers being De Beers, BHP Billiton, Rio Tinto and Alrosa. Although the legacy of diamond mining in Africa is not always perceived as positive, diamonds have made a significant positive contribution to the economic growth of countries such as South Africa, Botswana and Namibia. De Beers Consolidated Mines (DBC) is the pioneer of the South African diamond industry, It's a 74/26 per cent partnership between De Beers and Ponahalo Holdings Limited, a broad-based black economic empowerment operation. Through this partnership, De Beers is representative of a wide range of South African communities, including retired workers, disability groups and leading empowerment business people. The company is South Africa's largest rough diamond producer and has more than one million hectares under licence. Today, De Beers has two mining operations in South Africa, Venetia and Voorspoed, plus surface diamond recovery at Kimberley.

Introduction

South Africa, is the world's third largest producer of diamonds, De Beers alone without any direct government partnership mines nearly 95 per cent by value of all of the country's diamonds. De Beers is also involved in the cutting and polishing of diamonds in Namibia and Botswana. As the world's largest and oldest diamond company one can hardly talk about the impact of multinational companies in the mining industry without mentioning De Beers. The De Beers South Africa group, is 45% owned by Anglo American mining company with a smaller stake held by the Oppenheimer family. De Beers Consolidated Mines controls seven mines in South Africa, including the Kimberley facilities where Rhodes made most of his wealth. The company produces 13.7m carats of diamonds and 90% of the country's total. (Spar, 2006:191).

De Beers Consolidated Mines was founded in South Africa on the Kimberley diamond fields in 1888. All Diamonds mined by De Beers, are sold through the Dia-

mond Trading Company (DTC), based in London. De Beers' biggest markets are in the United States, Europe and Japan, with an increasing market in China (Spar, 2006:196).

Cecil John Rhodes, the founder of De Beers, recognized that the increase in availability of diamonds and so accessibility to the masses, would damage the diamonds association with romance and luxury, and demand would fall. Rhodes concluded that the only way to address this was to create a unified, vertically integrated organisation to manage the flow of diamonds from South Africa. Together with diamond buyers and local distributors Rhodes formed the Diamond Syndicate under which the distributors agreed to buy diamonds exclusively from Rhodes and sell them in agreed-upon numbers at agreed-upon prices (Spar, 2006:198), and so control the market. This control of both the mining and marketing of diamonds allowed De Beers to determine the precise size and quality of diamonds available, as well as the price, Till 1902 the company had the control over 99% of world's diamond production. Now the company only

mines 15% of the entire diamond production, and yet still controls over 80% of yearly diamond sales, suitable for jewellery (Spar, 2006:199). Through this position of power De Beers were able to control the diamond market and so maintain the (perceived) value of diamonds. Such a system also benefits competitors who, by cooperating with De Beers, reap the rewards of a consistently profitable industry. The diamond cartel, led by De Beers, has over the last century flourished on a mixture of cooperation and ruthlessness, by working with other producers, restricting supply, squashing speculation and resisting excess profits (Spar, 2006:206).

contextualisation

A study on the impact of multinational companies within the mining industry in South Africa is not complete without recognizing the workforce representative bodies, particularly because they are Constitutionally protected bodies. It is therefore a crucial part of the study to acknowledge the participation, influence and contribution union structures. The two most notable Unions in the diamond industry are the National Union of Mineworkers (NUM) and the South African Diamond Workers Union (SADWU).

Trade Unions are often involved in development strategies such as national bargaining workshops that contribute to the development of trade policies relevant to each particular industry within multinational companies in the mining industry. In the case of DB Investments SA v De Beers Consolidated Mines Ltd & De Beers Centenary AG (2001), Unions were invited to participate in merger proceedings between De Beers subsidiaries, the participation of the Unions in this merger was a significant step forward in ensuring fair and equitable representation by and for workers in the diamond mining industry. This Union participation further assisted the court in obtaining a clear understanding of the public interest concerns of the mining operations industry. (Ndlovu 2009). The voices of the workforce Unions were not as well protected in apartheid law as they are in the Constitutional dispensation. Therefore, it is important to acknowledge the contributions of labour unions.

Ndlovu states in the 'Report of the Task Team Appointed by the Minister of Minerals & Energy to Analyse the Memoranda and Evidence Laid before the Commission of Inquiry into the South African Diamond Industry,' the Diamond Workers' Union made some pertinent submissions when asked to comment on the subject of

'the supply of rough and unpolished diamonds to the local processing industry.' One of the submissions made by the Union was that De Beers had a near monopoly of 95 per cent of the total rough diamond production and it believed that that the State had partnered with De Beers in ensuring that the status quo remained and thus not renewing or benefiting the local diamond any manner. According to Ndlovu (2009) this meant that the Union felt that this was a departure from the principle of free enterprise. The Union preferred the old diamond sales system (used pre- democracy) whereby rough diamonds were allocated directly to cutters or tool makers through the Diamond Board. This meant that under the old system every cutter had an allocation of rough diamonds. The provisions of the Diamonds Act were amended and have dealt with the issue of enhancing local beneficiation which De Beers has adhered to through their many local beneficiation programs. The participation of the Diamond Workers' Union proved to be pivotal in that it gave lawmakers in this case advice on the appropriate changes in law and the practices of multinational companies in the mining industry in South Africa (Ndlovu 2009).

According to the World Investment Report (Sauvant 2004), South Africa is regarded by far as the most attractive country for MNC activities in Africa. Services that have shown significant growth are telecommunications, electricity, management and trade. Thus, for example, South Africa's FDI in telecommunications and information technology has overtaken that in mining and extraction. De Beers operates in more than 20 countries across six continents employing more than 13,000 people, and has mining operations across Botswana, Namibia, South Africa and Canada. The relationship between De Beers and South Africa embodies the symbiotic relationship between multinational companies and host countries. The most important feature of globalization is creation and development of multinational corporations. (Ndlovu 2006).

This study without being ignorant or insensitive about the atrocities that have previously been associated with the trade of diamonds in South Africa, the study is written from a reconciliatory perspective. This is done to establish an awareness of the positive aspects of South African Multinational corporations within the mining industry, De Beers diamond trade developments as part of an acknowledgment that trade in diamonds must be done in a just and fair manner having respect for human dignity.

This study not only serves to benefit South Africa as a diamond producing country but it aims to add required knowledge related to MNCs within the mining industry, particularly having regard to the fact that South Africa plays a significant role in the global economy and its diamond trading activities do not occur in a vacuum. Therefore, the role and impact of Mncs within the mining industry. It can be stated that in this study the legal literature, academic reviews, and academic literature have been used to provide practical insight into the diamond trade industry in South Africa. The central issue addressed is how MNC activity in South Africa impacts different spheres and simultaneously ensure that sufficient capital and commitment are harnessed to guarantee that resources are made available for the socio-economic needs of the country.

Strange (1996) and Gilpin (2001) argue that there is a shift from state to markets that has made political players of the MNCs. Strange argues that MNCs are political institutions and exercise political relations with civil society. It is therefore crucial that laws related to the regulation of this industry are comprehensively and analytically studied for the purposes of understanding South African national and international diamond trade regulatory framework. This is done with the aim of illustrating that there has been a significant shift of prevailing wisdom in the South African diamond trade industry. It is now evident that more constitutionally justifiable and internationally sound diamond trade practices have been adopted and applied.

Gilpin (2001) argues that apart from the threat that De Beers faced posed by conflict diamonds in the legal regulation of diamond trade, there is no doubt that the diamond industry and the laws applicable to it have drastically been altered by the new constitutional dispensation in South Africa. Historically South Africa was marked by a protection of unfair capitalism, market dominance and the legal protection of monopolies. Even the social sciences and political commentary on the subject in history makes little mention of equal access and benefit to the country's resources in diamond trade, however, in this study it becomes evident that the law illustrates a radical change of trends in trade. One of the most evident changes in South African diamond trade involves the promotion of freedom of trade, within the bounds of constitutional fairness and protection of free competition in the market.

South Africa's efforts are commended in that despite the country's unfortunate history of racial segregation and discrimination, it has managed to allow legislative

changes which have created a new equity based diamond trade environment. Strange (1996) illustrates that the diamond trade environment has allowed South Africa and De Beers to conduct its diamond trade within the newly established limits of equitable access to diamond resources while promoting international eradication of conflict diamonds. Efforts to make equitable diamond trade possible in South Africa under the new diamond laws is shown in the fact that South Africa has participated in allowing affirmative action measures in the diamond sector and South Africa has also engaged with the international community in the formulation and setting up of the Kimberley Process Certification Scheme (KPCS) which is an endeavour designed to keep conflict diamonds out of legitimate trade. By the name of the process, as Kimberley is a famous diamond mining town in South Africa, it can be said that South Africa has taken ownership of the process (Strange 1996).

Changing political and economic landscape has influenced the structure of the mining industry South African. Constitutionally based diamond laws and symbiotic relationship with multinational companies in the mining industry illustrates legislative leadership which can be used as a basis and model for other diamond producing States to strengthen their existing diamond laws. This is not to suggest that South African diamond law is a flawless model as it is possible and encouraged that South Africa undertakes to learn from the diamond laws of other countries. The study deduced that the mining industry's legislative leadership has afforded black people in South Africa the opportunity to acquire equity ownership and attain control in South Africa's mining industry after the passing of the Mineral and Petroleum Resources Development Act (MPRDA) of 2002 that was followed by the Mining Charter (2002) and the Black Economic Empowerment (BEE) Act of 2003. These are core policies that guide the South African ANC government's economic intervention, to redress the economic imbalances created by the apartheid regime.

Marais (2001) and Bond (2000) argue that De Beers contribution to the developments in national diamond laws echo the ideals illustrated by the South African Constitutional values of fairness, equitable access to national resources and justice have been fully captured in South Africa's legislation. This is evident in the form of enabling statutory law and regulations as well as the international laws as adopted by the United Nations. These laws are being actively applied internally and externally in South African diamond trade activities with the purpose of achieving international harmony for the

common good of the Republic by encouraging broad based socio-economic empowerment and equal access to resources for all South Africans and the common good of mankind by enacting methods of diamond trade that will condemn and curb trade in conflict diamonds.

According to Chabane et. al. (2006) and the Socio-Economic Report to the 11th Congress (2012), even though multinational firms are the surest connection of developing countries to the global marketplace, without which these economies cannot prosper, a multinational companies position should be dictated by the developmental needs of the country and should form part of a carefully constructed national industrial strategy. Transforming the economy involves policies that promote the basic needs producing sectors, South Africa has used neo liberalised strategies in dealings with MNCs in the mining industry with the hope that it would attract foreign investment and increase local beneficiation.

In general, evidence extracted from the UN reports, organisations like Oxfam (2001 & 2002), economists like Marais (2001), share a view that although trade can play an important role in poverty reduction, there is no single multinational trade policy prescription that will suit the needs and circumstances of all countries. These authors

believe that selective intercessions decide the nature and success of a multinational company in a country's industrial development. Therefore, countries must design and implement strategic trade policies within the framework of their national development needs, considering their impact on society, environmental sustainability, gender equity, and basic rights. In the view of these authors, South African multinational companies can only succeed if they harness local capital investment for developmental projects that guarantee high rates of return, and when large portions of the surplus can be reinvested in targeted activities.

The study therefore concedes that South Africa as a developing country nevertheless stands a decent chance of achieving its set of development goals. The capital inflow from overseas-based MNCs in the mining industry to South Africa, as well as South African-based MNCs in the mining industry have been building their own international production systems and succeeded in securing considerable development and growth in the global economy. Sauvant (, 2004) pointed out, that South African MNCs have become major world players in their industries: De Beers subsidiary, AngloGold South Africa has become the world's largest gold producer.

References

Anguelov N,(2014)Policy and Political Theory in Trade Practice: Multinational Corporations and global governments

Balaam, David and Veseth, Michael – Introduction to International Political Economy (London: Pearson Prentice Hall 2001)

Beck, U. 2000. What is Globalization?. Cornwall: MPG Books, Bodmin Ltd.

Begdan, Robert & Taylor (1998), Introduction to Qualitative Research Method: A Guide Book and Resource, 3rd edition (Canada: John Wiley and Sons, inc)

Bijaoui Ilan,(2017) Multinational Interest & Development in Africa: Establishing a People's Economy

Bond, P. (2001) Against Global Apartheid: South Africa Meets the World Bank, IMF and International Finance. South Africa: University of Cape Town Press.

Bond, P. (2005). Elite Transition: From Apartheid to Neoliberalism in South Africa. Scottsville: University of KwaZulu-Natal Press.

Tshipa Johannes(2011),The Extent to which South African Multinational Companies' Repatriation Programmes Comply with an International Model

Tombs Steve,2015,Whyte David,The Corporate Criminal: Why Corporations Must Be Abolished

Stanish, Charles (1992) Ancient Andean Political Economy. Austin: University of Texas Press

Strange, S. 1996. The retreat of the state: the diffusion of power in the world economy. Cambridge. Cambridge University Press.

Smith, Steve, Baylis, John &Owens, Patricia (2008), The globalization of World Politics: An Introduction to International Relations, 4th edition, (New York: Oxford University Press)

“De Beers”-ის სამთო-მომპოვებელი კონსოლიდირებული ჯგუფის გავლენა სამხრეთ აფრიკაში

სნოტილე მხიზე
 პორტოს (პორტუგალია) უნივერსიტეტის
 მე-2 კურსის მაგისტრი
 საერთაშორისო ურთიერთობები

რეზიუმე

როგორც ბევრ ბრილიანტის მწარმოებელ ქვეყნებში, ალმასის ინდუსტრიის ისტორია და ბუნება სამხრეთ აფრიკაში “De Beers group”-ის სინონიმია. სამთომომპოვებელი სექტორის საფუძველზე ჩამოყალიბდა სამხრეთ აფრიკის ეკონომიკა, პოლიტიკა და სოციალური გარემო. ბრილიანტები დღეს დაახლოებით 25 სხვადასხვა ქვეყანაში მოიპოვება, მაგრამ ბრილიანტების დაახლოებით 49% სამხრეთ აფრიკიდან მოდის. სამხრეთ აფრიკა მსოფლიოში ბრილიანტის მეოთხე უმსხვილესი მწარმოებელია. “De Beers group” მსოფლიო ლიდერია ბრილიანტების საძიებო, სამთო და მარკეტინგის სფეროში. მსოფლიოში დაახლოებით 200 კომპანია არის ჩართული ალმასის საძიებო სისტემაში, რომელთა შორის უმსხვილესი მწარმოებელი კომპანიებია De Beers, BHP Billiton, Rio Tinto და Alrosa. მიუხედავად იმისა, რომ აფრიკის ალმასის სამთო მემკვიდრეობა ყოველთვის არ არის დადებითი, ბრილიანტებმა მნიშვნელოვანი პოზიტიური წვლილი შეიტანეს იმ ქვეყნების ეკონომიკურ ზრდაზე, როგორებიცაა სამხრეთ აფრიკა, ბოტსვანა და ნამიბია. De Beers Consolidated Mines (DBCM) არის სამხრეთ აფრიკის ალმასის ინდუსტრიის პიონერი. პარტნიორული თანამშრომლობა De Beers- სა და Ponahalo Holdings Limited- ს შორის - 74/26 პროცენტის თანაფარდობით, ფართომასშტაბიანი შავი ეკონომიკური ოპერაციაა. ამ პარტნიორობის შედეგად De Beers-ის სახით წარმოადგენს სამხრეთ აფრიკის თემების ფართო სპექტრს, მათ შორის პენსიონერი მუშები, ინვალიდთა ჯგუფები და წამყვანი ბიზნესმენები. კომპანია სამხრეთ აფრიკის ალმასის უმსხვილესი მწარმოებელია და ლიცენზიით აღებული აქვს 1 მილიონ ჰექტარზე მეტი. დღეს, De Beers აქვს ორი სამთომომპოვებელი ოპერაცია სამხრეთ აფრიკაში, ვენეციაში და ვოროშპოდიში, ასევე ბრილიანტის მოპირკეთება კიმბერლიში.

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

კულტურა, ეტიკეტი და ეთიკა ბიზნესში

ომარ შუდრა
ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა
დოქტორი

თამთა კაპანაძე
ფილოლოგი

ახალი ეპოქისთვის THE NEW ECONOMIST

დედამიწის მოსახლეობა მოკლე ხანში ორი-სამჯერ გაიზარდა და 7,5 მილიარდს მიაღწია. გასაოცარია ცივილიზაციის შედეგები: ეკონომიკის გლობალიზაცია, ადამიანი მთვარეზე, კოსმოსური ტურიზმი და სხვ.

განსაკუთრებით დიდ ქალაქში (სადაც მოსახლეობის დიდი კონცენტრაციაა) მსოფლიო კავშირგაბმულობის, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების გლობალიზაციის ზღვარისკენ მიახლოების გამო, ინფორმაციული „აფეთქების“ ტენდენციებია.

კრიტიკული მასის გადაჭარბების, ინფორმაციითა და ტექნიკით გადაჯერების გამო ადგილი აქვს შეზღუდულ ეფექტს, წარმოიქმნება თავისებური უკუენერგია. ინფორმაციის თავისუფლებამ მიგვიყვანა იმ მდგომარეობამდე, რომ ადამიანები აღარაფერზე აღარ რეაგირებენ. გახდნენ გულგრილები (მათ შორის პოლიტიკაში) და დაბნეულები. სიკეთე-ბოროტების ცნებათა არევით (როცა არაფრითაა დაცული საკუთარი სივრცე), ადამიანი გულდაწყვეტილია თავისი განსხვავებულობის დაკარგვით, უმუშევრობით, დაკარგული ტერიტორიებით, ყოველმხრივ ნარჩენებით გარშემორტყმული. თუმცა, ეს ყველაფერი, მთელი ისტორია აღარ ჩანდა გადაგდებულ საკუთარ სანაგვეზე. მისი ტრადიციული რეაქცია არის უარყოფა და გაუტანლობა (აგრესია), ყველა ფორმის „ქსეროქსული“ კულტურის უარყოფა, ძალადობა. კულტურა კონტრკულტურად იქცა.

გასული საუკუნის 20-იან წლებში გამარჯვებულ პროლეტარიატს კარგი მანერები ვერ ექნებოდა (ამას ბავშვობიდან ასწავლიან). საზოგადოების გარკვეული ფენების დამოკიდებულება ეტიკეტისადმი სკეპტიკურ-ირონიული იყო. ამიტომ, მანერები ბურჟუაზიულ გადმონაშთად გამოაცხადეს. მოგვიანებით ჩათვალეს, რომ კარგი

მანერები მხოლოდ დიპლომატებს სჭირდებოდათ, 30-იან წლებში კი ცეკვაც შემოიღეს სამხედრო სასწავლებლებში. ასეთი „ეტიკეტის“ შედეგებს ჩვენ დღემდე ვიმკით.

ამ დროს, იაპონელები საქმიან ეტიკეტს და ურთიერთობის კულტურის შესწავლის სხვადასხვა ფორმებზე მლნ დოლარს ხარჯავენ, ტაილანდში აკრძალულია საჯაროდ მრისხანების გამოხატვა, უგემოვნო ჩაცმა, მხრებზე ხელის მოთათუნება, „სიყვარული“ ქალაქის პარკში. აშშ-ში კი ეტიკეტის ინსტიტუტი ჯერ კიდევ 1946 წელს შეიქმნა. განვითარებულ ქვეყნებში მტკიცედ ჩამოყალიბდა „საქმიანი ეტიკეტის საერთო სისტემა“. შეიქმნა ბუნებრივისგან განსხვავებული ნორმატიული კანონები, რომლებიც მჭიდრო კავშირშია ინდივიდის ეგოიზმის მნიშვნელოვნად შეზღუდვასთან.

ყველაზე მკაცრია ფრანგული ეტიკეტი. უფრო ლოიალურია - ბრიტანული. ყველაზე დემოკრატიული კი - ამერიკულია. მაგრამ ამის მიუხედავად ამერიკელი პუნქტუალურია, აკურატული, სიტყვის პატრონი, უნივერსიტეტში (კოლეჯში) კარგად აღზრდილი.

კარგ მანერებს საფუძვლად უდევს ლოგიკა და ჯანსაღი აზრი, ზრუნვა, ყურადღება, რომ ადამიანმა სხვას ხელი არ შეუშალოს, არ შეაწუხოს. საუკუნეების განმავლობაში ეტიკეტმა შეიმუშავა ადამიანის გონივრული რეაქციები ტიპურ სიტუაციაზე. ამაზე დამოკიდებული თქვენი ურთიერთობის წრე, წარმატება საზოგადოებაში.

თანამედროვე ეტიკეტის საფუძველია: აღზრდა, ღირსება, თავმოყვარეობა, სიკეთე, თავაზიანობა, მეტყველების კულტურა, იერსახე, ემოციების მართვა. აქ არაა „წვრილმანები“. უფრო სწორედ ის შედგება წვრილმანებისგან, რომლებიც თავაზიანობის „ერთიან ღირსებაზე“ აგებული. ადამიანთა ნორმალური ურთიერთობები ფაქიზი მატერიაა, რომელიც ადვილად ირღვევა უხეშობით,

განსაკუთრებით ახლა, მუდმივი სტრესების და მაღალი ფსიქიკური დატვირთვის პირობებში.

კულტურის მეცნიერებას დღეს ისეთი წარმატებები არ აქვს, როგორც ნანოტექნოლოგიას, გენეტიკას, კვანტურ მექანიკას. სიტყვა „კულტურა“ (ჩვენს სინამდვილეში) ჯერ კიდევ ცეკვა-სიმღერასთან, ლიტერატურასთან, ოპერის თეატრთან და ფილარმონიასთან ასოცირდება.

ქვეყნის ნორმები დროსთან ერთად იცვლება. ეტიკეტის ნორმები იცვლება, უფრო მსუბუქია, ვიდრე წინა საუკუნეებში, რაც ადრე უხერხულად ითვლებოდა, საყოველთაოდ მიღებული გახდა. ყოველ ერს თავისი შესწორება შეაქვს, თავისი კულტურის განვითარებიდან გამომდინარე. საზოგადოების ყოველ ფენასაც (მსახიობებს, მხატვრებს, დეპუტატებს, „მაგარ ბიჭებს“...) თავისი დაუწერელი წესები აქვს. მიუხედავად ამისა, საკამათოა (ეტიკეტის რთული წესების გამო) მისწრაფება ურთიერთობის გამარტივებისკენ: ცხოვრებისადმი მარტივი მიდგომა არ ნიშნავს

ურთიერთპატივისცემის შეწყვეტას, უცერემონიო ქცევას - ადამიანმა უნდა იბრძოდეს, რათა გარემოცვის, ცხოვრების სტილი აიმაღლოს იმის წინააღმდეგ, რაც ამცირებს ადამიანის ღირსებას. უზრდელ ადამიანს უყვარს თავის ქცევას „ბუნებრივი“ უწოდოს, ამის გამართლება არ შეიძლება „თანამედროვე“ მანერებით და ვითომ ჩვენი სტუმართმოყვარეობის წესებით. ასეთი ადამიანი ვერ ხვდება, რატომ ერიდება უმრავლესობა მასთან ურთიერთობას, რატომ დაიკეტა ბევრი სახლის (დაწესებულების) კარი მისთვის, შეწყდა საქმიანი კონტაქტები.

იქნებ ამ ტენდენციის საწინააღმდეგოდ, მოქალაქეს სასკოლო ასაკიდან ჩავუნერგოთ კულტურა, ეთიკა, ეტიკეტი, ზრდილობა, რაც ზოგავს ნერვებს და ადამიანურ ძალებს.

ვფიქრობთ, ჩვენს მიერ დასმული საკითხი - კულტურა, ეტიკეტი და ეთიკა ბიზნესში, საინტერესო და მისაღები იქნება ქართველი საზოგადოებისთვის.

ახალი ტექნოლოგიები და სოციალური ქსელები

შალვა ფოფხაძე
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
საზოგადოებასთან ურთიერთობის
ფაკულტეტის მეოთხე კურსის სტუდენტი
ელ.ფოსტა:popxadzeshako@gmail.com
ტელ: 591 81 18 42

ახალი მარტის სკოლა THE NEW ECONOMIST

კაცობრიობის განვითარებასთან ერთად თანამედროვე ტექნოლოგიებიც ვითარდება და მისი განვითარების ტემპები და საჭიროებები მთელს მსოფლიოში დღითიდღე იზრდება. ამ განვითარების ფეხის აწყობა არც ისე რთულია, რადგან ტექნიკასთან ადაპტაცია საკმაოდ მარტივია, მაშინ როდესაც ტექნიკა მარტივად დაპროგრამებული. იგივე შეიძლება ითქვას სოციალურ ქსელებზეც. თუ ადრე მასზე რეგისტრაციისათვის საჭირო იყო რთული პროცედურების გავლა, ახლა რეგისტრაცია სულ მარტივად და სწრაფად არის შესაძლებელი.

ბოლო წლებში ინტერნეტის განვითარებას სოციალური ქსელების განვითარება მოჰყვა. ინტერნეტი და სოციალური ქსელები ეს არის ვირტუალური სამყარო და მათი გამოყენებისას დიდი ყურადღებაა საჭირო.

სოციალურ ქსელებს და ინტერნეტს მთელი მსოფლიო იყენებს, თუმცა ბევრმა არ იცის მისი გამოყენების წესები. სოციალური ქსელები, როგორც ვიცით, კომუნიკაციის გაცვლისათვის მნიშვნელოვანი საშუალებაა, რადგან მისი დახმარებით შეგვიძლია მსოფლიოს ერთი ბოლოდან, მეორე ბოლოში სულ მარტივად დავამყაროთ კომუნიკაცია.

სოციალურმა ქსელებმა საზოგადოების ცხოვრება უფრო საინტერესო, სახალისო და ადვილად აღსაქმელი გახადა... იგი ისეთ ვებ-გვერდებს ან სერვისებს აღნიშნავს, რომლებსაც თავად მომხმარებლები ამდიდრებენ. მსოფლიოში ფართოდ არის გავრცელებული მრავალი სოციალური ქსელი. მაგ: Facebook, twitter, myspace, youtube, messenger, gmail.com, linkedin, contact.ru და ასე შემდეგ.

მომხმარებლებს შეუძლიათ გაიარონ რეგისტრაცია, განათავსონ მონაცემები, პირადი ინფორმაცია, ფოტოები, ვიდეოები. „მეგობართა წრეში“ ერთვებიან, ეცნობიან ერთმანეთს, ამყარებენ კავშირს ერთობლივი ინტერესების პრინციპით. ასევე შესაძლებელია ინტერნეტში გვექონდეს

ე.წ. პერსონალური ბლოგი, სადაც შევძლებთ სასურველი ინფორმაციის განთავსებას.

სოციალური ქსელები საკმაოდ ღირებულია დღევანდელი საზოგადოებისათვის, რადგან მათი დახმარებით შეგვიძლია მსოფლიოს მივაწოდოთ რაიმე სახის ინფორმაცია სრულიად უფასოდ... უნდა ითქვას, რომ facebook-ით არაერთი შეთქმულება იგეგმებოდა ირანში და სხვა ქვეყნებშიც. საქმე კი იმაშია, რომ არ არსებობს ზოგადი წესები, თუ როგორ უნდა გამოვიყენოთ სოციალური ქსელები და როგორ უნდა მოვიქცეთ მისი გამოყენების დროს.

სოც.ქსელებს ბევრი უარყოფითი და დადებითი მხარე აქვს. მაგალითად, დადებითია:

- ინფორმაციის სწრაფი, ეფექტური და უფასო გავრცელება;
- ურთიერთობები უფრო აქტიური ხდება, როგორც ქვეყნის შიგნით ისე ქვეყნის გარეთაც;
- შესაძლებელია სხვადასხვა პროექტებისა და ღონისძიებების დაგეგმვა;
- ძველი ნაცნობების მოძიება;
- ახალი ამბების გაზიარება და მოძიება.

ხოლო უარყოფითია:

- იწვევს დამოკიდებულებას, რაც ხშირად მიყავს ადამიანი ფსიქიკურ აშლილობამდე. ზოგიერთ ქვეყანაში ეს ქსელი დაბლოკილიც კი არის;
- თვალისა და ნერვიული სისტემის დაზიანება;
- დროის ფუჭი კარგვა—უაზროდ ფლანგავენ უდიდეს „საჩუქარს“, რადგან როდესაც მოიხმარს ადამიანი სოც.ქსელს მას არ აქვს განსაზღვრული დრო გამოყენებისა, რადგან სოც.ქსელში 24/24 საათის განმავლობაში ყოფნაა შესაძლებელი;
- პირადი ცხოვრებისა თუ ინფორმაციის სრული აფიშირება;
- რეალურ ცხოვრებას მოწყვეტა. ხშირად საუბრობენ, რომ ადამიანები ერთმანეთს აღარ აფასებენ ან ადამიანები გაცივდნენ. ვფიქრობ

ეს განპირობებულია სოც.ქსელების ჭარბი გამოყენებით, რადგან ჩვენ ადამიანები მოწყვეტილი ვართ რეალურ ცხოვრებას და ვიმყოფებით სხვა „ირეალურ სამყაროში“, რომელიც ხასიათდება „უკონტროლო ჭრელი დროით, წესების გარეშე, ცივი ურთიერთობებით და ა.შ“. სწორედ ამიტომ არის, რომ ჩვენ ადამიანები ხშირად ვერ ვნახულობთ ერთმანეთს, წიგნთან უშუალო შეხება არ გვაქვს, რაც სულ სხვა შეგრძნებას იწვევს წიგნის „ცოცხლად წაკითხვა“ ვიდრე ინტერნეტში-ვირტუალურ სამყაროში.

აქვე ვისაუბროთ სოციალური ქსელების რაციონალურ გამოყენებაზე.

რაოდენ საკვირველიც არ უნდა იყოს ბოლო პერიოდში შეიმჩნევა, რომ ახალგაზრდები კომპიუტერთან იკვებებიან. ეს არ არის სწორი მიდგომა, რადგან ამ დროს იღვევა საჭმლის მომწოდებელი სისტემა და რატქმაუნდა „ნამცეცებით“ ზიანდება კომპიუტერი. სასურველია კომპიუტერთან მისვლამდე „დანაყრებული“ მივიდეთ. ასევე ვიდრე კომპიუტერს მივუჯდებით, მანამდე გავაცნობიეროთ, რა მიზნით, რა საჭიროებით გვსურს კომპიუტერისა თუ ინტერნეტის გამოყენება. გარდა ამისა, უნდა განვსაზღვროთ დროც, თუ რამდენი ხნით გამოვიყენებთ მას. თუ ოჯახში რამოდენიმე კომპიუტერია, სასურველია კომპიუტერთან და ინტერნეტთან ურთიერთობას, სჯობს ოჯახის წევრებთან გვგქონდეს ურთიერთობა.

ერთ-ერთი სოციალური ქსელის—facebook-ის გამოყენებისას ბევრი ეტიკეტის დაცვაა საჭირო, მაგალითად, როდესაც ჩვენი ეროვნების ადამიანთან გვაქვს მიმოწერა აუცილებელი არაა ლათინური შრიფტით წერა, არამედ ქართული შრიფტი უნდა გამოვიყენოთ. ასევე მიმოწერის პროცესში უნდა დავიცვათ პუნქტუაციის, ორთოგრაფიული თუ სხვა სალიტერატურო ნორმები.

არ „დავპოსტოთ“ ამ სოციალური ქსელის მეშვეობით ინფორმაცია პირად ცხოვრებაზე. ნათქვამია, „რაც უფრო მეტს ვლაპარაკობთ საკუთარ თავზე, მით უფრო უინტერესო ადამიანებად აღვიქმებით“. არ უნდა გავხსნათ უცნობი და საეჭვო წერილები.

დღეს მნიშვნელოვან წერილებს უკვე სოც. საშუალებებით აგზავნიან, ეს რა თქმა უნდა ნაკლებად შედეგიანი იქნება. ამდენად, სასურველი და მისაღებია თუ მნიშვნელოვან სათქმელს ადამიანს უშუალო შეხვედრით ვეტყვივით. ასე გაცილებით სერიოზულად აღვიქმებით და მიზანი შედეგიანიც იქნება.

E-mail- კონტაქტით დღეს სამსახურებრივი და არა მხოლოდ საქმეების მოგვარებაა შესაძლებელი. ჩვენი წერილის გაგზავნის, მეტი ეფექტიანობისთვის სასურველია ვიცოდეთ და დავიცვათ შემდეგი წესები:

- წერილი უნდა იწყებოდეს ადრესატისადმი სახელის მიმართვით;
- წერილი უნდა შეიცავდეს მიმართვის მიზეზებს;
- წერილის შინაარსი შედგენილი უნდა იყოს არა პირდაპირი რეკლამის ფორმით, არამედ შეთავაზების ფორმით;
- მიმღების სტრიქონში მხოლოდ ერთი მისამართი უნდა იყოს მითითებული, ე.ი. ყოველი წერილი ინდივიდუალურად უნდა გაიგზავნოს;
- წერილზე აუცილებლად უნდა იყოს ხელმოწერა და საკონტაქტო ინფორმაცია.

ამდენად ახალი ტექნოლოგიების და სოციალური ქსელები მნიშვნელოვანია საზოგადოების განვითარებისათვის, თუმცა როგორც აღვნიშნეთ, თავისი უარყოფითი და დადებითი მხარეები აქვს და ეს დამოკიდებულია ადამიანზე, თუ როგორ გამოიყენებს მას.

ვლადიმერ შეტვიაშვილი

რუბრიკა მიჰყავს ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორს, ფაზისის საერთო-სამეცნიერო აკადემიის ნამდვილ წევრს, ომარ შუღრას

თამთა კაპანაძე
ფილოლოგი
ტელ.: 598 43 71 25
ელ.ფოსტა: tamtakanadze72@gmail.com

სახელი ეპონომიზი THE NEW ECONOMIST

„ჩვენ მხოლოდ ერთხელ ვცხოვრობთ, მაგრამ თუ ღირსეულად, მაშინ ერთხელაც საკმარისია“ – ამბობს ცნობილი პიროვნება, მერი ჯეინ ვესთი. ხანმოკლე, მაგრამ ღირსეული სიცოცხლით იცხოვრა გამოჩენილმა ფიზიკოს-თეორეტიკოსმა, პლაზმაში მიმდინარე თეორიის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა, ფიზიკა-მათემატიკის მეცნიერებათა დოქტორმა ვლადიმერ იოსების ძე ფეტვიაშვილმა, რომლის სიცოცხლეც უდროოდ შეწყდა, მაგრამ სიცოცხლეშივე დაიმკვიდრა დიდი მეცნიერის სახელი.

ვლადიმერ ფეტვიაშვილი ერთ-ერთი იმ გამოჩენილ თანამემამულეთაგანია, რომელიც ჩვენს უახლოეს წარსულში ცხოვრობდა. მისმა პიროვნებამ დიდ სიყვარული და პატივისცემა დაიმსახურა, რაც დღემდე გრძელდება და მომავალში კიდევ მეტად დაფასდება.

ვლადიმერს მოკრძალებით იხსენებენ თავისი თანაკურსელები, მეგობრები და ამბობენ, რომ იგი მეტად ნიჭიერი სტუდენტი ყოფილა. უნივერსიტეტის ლექციებიდან გამოსულს ჰყვარებია, თანაკურსელებთან ერთად (ექსკურსიაზე თუ სხვაგან), შაბათ-კვირის გატარება. ორშაბათს, გამოცდას კი ფრიაღზე აბარებდა, რასაც თავისი თანაკურსელების უმრავლესობა ვერ ახერხებდა. ბატონი დავით ფეტვიაშვილი, რომელიც ვლადიმერ ფეტვიაშვილის ძმა გახლავთ, გვიამბობს, რომ ვლადიმერი იყო უბრალო პიროვნება, მეგობრული და თავაზიანი, მას ძალიან ჰყვარებია ნადირობა. ყველა ერთხმად აღიარებს, რომ ფეტვიაშვილის ნიჭი გასცდა საქართველოს ფარგლებს. გარდა სამშობლოსა, სხვა ქვეყნებშიც, ფიზიკოს-თეორეტიკოსთა მსოფლიოს მეცნიერთა შორის საპატიო ადგილი დაიკავა. სწორედ ამიტომ გვინდა, კიდევ ერთხელ გავისხენოთ ჩვენი სახელოვანი თანამემამულე, გამოჩენილი ფიზიკოსი, კურჩატოვის

სახელობის ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერ-თანამშრომელი ვლადიმერ ფეტვიაშვილი.

ვლადიმერ ფეტვიაშვილი დაიბადა 1936 წელს 12 სექტემბერს. მამა – იოსებ ფეტვიაშვილი ინჟინერი იყო. დედა, ნინო კაციაშვილი – ცნობილი მეცნიერ-გეოფიზიკოსი.

1954 წელს ვ. ფეტვიაშვილმა საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ სწავლა განაგრძო თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ფიზიკის ფაკულტეტზე, რომელიც წარჩინებით დაამთავრა 1959 წელს.

ვ. ფეტვიაშვილმა, 1954 წელს, უნივერსიტეტის პროფესორის – ნ. პოლექტოვ-ნიკოლაძის რეკომენდაციით, ი. კურჩატოვთან ჩააბარა გამოცდები და ჩაირიცხა მოსკოვის ატომური ენერჯის ინსტიტუტის ასპირანტურაში. მისი უშუალო ხელმძღვანელი იყო, ცნობილი მეცნიერი, ბ. კალმაცევი. ფეტვიაშვილს + კალმაცევის განტოლება მიესადაგება „ნალისებრ სოლიტენებს“. ესაა ერთჯერადი ტალღა (მაგ. ცუნამის), რომელიც ინარჩუნებს თავის ფორმას შორ მანძილზე გადაადგილებისას (ამიტომ შეძლება შორ მანძილზე მონაცემთა გადაცემაში გამოყენება). შეჯახებისას სოლიტენი იქცევა, როგორც ნაწილაკი (მაგ. ბილიარდის ბურთი). შემდეგმა გამოკვლევებმა დაადასტურეს ფეტვიაშვილის თეორიული და ექსპერიმენტული ჭეშმარიტება. სწორედ ეს ნაშრომი გახდა ვლადიმერის დისერტაცია თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში 1964 წელს.

ვ. ფეტვიაშვილის სახელს, ასევე უკავშირდება პლაზმაში იონებისა და ელექტრონების დრეიფული მოძრაობა, მან შექმნა თეორიული მოდელი, დრეიფულ-იონურ ბგერითი ტალღების განტოლებებისა.

აღსანიშნავია, ისიც, რომ ვლადიმერის მიერ შემოტანილი სტრუქტურები გადამწყვეტ როლს

ასრულებენ ისეთ გამოყენებით ფიზიკურ პროცესში, როგორცაა პლანეტების ატმოსფეროსა და ოკეანეებში მასების ცირკულაცია, კლიმატის (ჰაეის) ცვლილება და ამინდის ფორმირება. ვ. ფეტვიაშვილის მიერაა ახსნილი პლანეტა იუპიტერზე დამზერილი გიგანტური წითელი ლაქის პრობლემა.

ვლადიმერი აქტიურად თანამშრომლობდა აბასთუმნის ასტროფიზიკურ ობსერვატორიასთან, სადაც მისი ინიციატივით და უშუალო მონაწილეობით ტარდებოდა მოდელური ექსპერიმენტები, იუპიტერის წითელი გრიგალის წარმოშობის ბუნების და დედამიწის ატმოსფეროში მიმდინარე პროცესების შესახებ.

1922 წელს ფეტვიაშვილს მიენიჭა სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსის, ი. ტამის სახელობის პრესტიჟული პრემია.

ვლადიმერ ფეტვიაშვილი ასევე მონაწილეობდა სხვა და სხვა ქვეყნებთან ერთობლივი სამუშაოების შესრულებაში, მისმა პროექტმა გაიმარჯვა ამერიკელ მეცნიერებთან ერთობლივი სამუშაოების შესასრულებლად მოსკოვში გამართულ კონკურსში, იგი გახლდათ რუსეთ-იაპონიის პლაზმის ფიზიკაში ერთობლივი სამუშაოების თანახელმძღვანელი, იმყოფებოდა ხანგრძლივი მივლინებით აშშ-ში, იაპონიაში, იტალიაში... ვლადიმერის ლექციების კურსით აშშ-ში, ქ. ოსტინში, არაწრფივ დრეიფულ ტალღებზე, იონურ-აკუსტიკურ ტალღებზე, ლაზერულ ფოკუსირებაზე და ა.შ. დღესაც სარგებლობენ ცნობილი ამერიკელი ფიზიკოსები.

ბოლოს გვინდა წარმოგიდგინოთ აკადემიკოს ჯუმბერ ლომინაძისადმი გამოგზავნილი სამძიმრის წერილი ტეხასის უნივერსიტეტიდან, რომელიც მდებარეობს ქ. ოსტინში, (თერმობირთვული სინთეზის კვლევათა ინსტიტუტ) სადაც

ღრმა მწუხარებას გამოხატავენ ვლადიმერ ფეტვიაშვილის გარდაცვალების გამო და ერთხმად აღიარებენ მის ნიჭსა და მიღწევებს:

„ოსტინის ტეხასის უნივერსიტეტის პლაზმის ფიზიკოსები გამოხატავენ თავიანთ ღრმა პატივისცემას ვლადიმერ ფეტვიაშვილისადმი, დიდად აფასებენ მის წვლილს მეცნიერებაში და სიამოვნებით იგონებენ პიროვნულ ურთიერთობას მასთან. მრავალი მეცნიერი, მათ შორის უ. ჰორტონი, ტ. ტაჯიმი, პ. ბერკი, ვ. ვონგი და პ. მორისონი, აგრეთვე დოქტორების კანდიდატები – ხ. სუც. ქუენი და ჯ. ჰერნანდესი – აღნიშნავენ, რომ მათთვის განსაკუთრებით სასარგებლო იყო ვ. ფეტვიაშვილის ორიგინალური ხედვა, გამოხატული მის შრომათა რიგში...

პროფესორი მორისონი მშვენივრად აჯამებს თავის ეპიტაფიაში, რომ ფეტვიაშვილი იყო კაცი, რომელსაც ყოველთვის ჰქონდა იმის შეგრძნება, თუ რა არის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი.”

ვლადიმერ ფეტვიაშვილმა, გალინასთან (მისი მეუღლე) ერთად ერთად აღზარდა სამი ვაჟი. უფროსი ამჟამად აშშ-ში იმყოფება და აგრძელებს ოჯახის ტრადიციებს. ბატონი ვლადიმერის ძმისშვილი გახლავთ, რუსუდან ფეტვიაშვილი, ცნობილი ქართველი მხატვარი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ვლადიმერ ფეტვიაშვილს არ დასცაღდა ხანგრძლივი სიცოცხლით ცხოვრება და გაგრძელება სამეცნიერო საქმიანობისა, მაგრამ მოკლე დროშიც წარუშლელი კვალი დატოვა ფიზიკისა და მათემატიკის ისტორიაში, მისი კვლევები დღემდე არ კარგავს მნიშვნელობას და ერთი ძლიერი ფესვია სამეცნიერო სფეროში, რომელზეც მომავალი თაობები ახალ ყლორტს დაამყნობენ.

ვლადიმერ ფეტვიაშვილი გარდაიცვალა 1993 წელის 21 ივლისს 56 წლის ასაკში.

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

პროფესორ როზეტა ასათიანის წიგნის „საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკა“ (თბილისი, „სიახლე“, 2017, 456 გვ.) არა ერთი გამოხმაურება ჰქონდა. გთავაზობთ კიდევ ერთ გამოხმაურებას.

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

საზოგადოებრივი სექტორისათვის განვითარებული ვეენების ბევრი უმაღლესი სასწავლებელი ამზადებს მმართველობით კადრებს. ჩვენთანაც მოიძებნება ასეთი უნივერსიტეტები, ოღონდ დღემდე არ მოიძებნებოდა ქართულ ენაზე გამოცემული

გარკვეული აზრით ვგებ კარგიცაა, რომ საზოგადოებრივი (საჯარო) სექტორის უცხოურ სახელმძღვანელოთა გაქართულებისათვის აქამდე არავის მოუკიდია ხელი. კარგი, ცხადია, განვლილი ანუ დაკარგული დროის თვალსაზრისით კი არ არის, არამედ სამომავლოდ: ამერიკელი ავტორები ხომ საქართველოს ეკონომიკის თავისებურებებზე არაფერს ამბობენ! რ. ასათიანი კი ეროვნული პოზიციებიდან იძლევა ჩვენს ეკონომიკაში ბოლო ათწლეულებში მომხდარი ძვრების მოკლე, მაგრამ მთლიან ანალიზს – ანალიზს მთელი ეკონომიკისას, რაკი უმისოდ ვერ შეფასდება ვერც თვით საზოგადოებრივ სექტორში განხორციელებული სტრუქტურულ-ინსტიტუციური ცვლილებები და ვერც ამ სექტორის ბირთვის – სახელმწიფოს – ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც, სახელმძღვანელოს თანახმად, პოსტსაბჭოურ ათწლეულებში არსებითად მოკლებული იყო მეცნიერულ დასაბუთებას.

სახელმძღვანელოები საზოგადოებრივი სექტორის ეკონომიკაში – არც ორიგინალური და არც ნათარგმნი. ისინი არ გვქონია იმიტომ, რომ ეს საგანი არ ისწავლება და უკმარ აუდიტორიაზე ანუ უკმარ მოთხოვნაზე პოტენციური ავტორები არ იღებდნენ გეხს, თორემ ისეთ დისციპლინებში, როგორებიცაა ეკონომიკის, მარკეტინგი და მათთანანი, ქართული სასწავლო ლიტერატურა ჭარბადაცაა გამოცემული.

საჭიროდ მიმაჩნია აღვნიშნო, რომ ფაქტორების, პროცესებისა და ფაქტების (შედეგების) ეს ანალიზი საკმაოდ მკაცრი შეფასებებითურთ რ. ასათიანს არ გაუკეთებია მხოლოდ სახელმძღვანელოს წერისას. იგი ასახულია მის მრავალ პუბლიკაციაში, მათ შორის ყველაზე ვრცლად – ბოლო წლებში გამოქვეყნებულ ორ ფუნდამენტურ მონოგრაფიაში – “საით მიდის საქართველო? (სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების კონცეპტუალური ანალიზი)” და “XX საუკუნის მსოფლიო ეკონომიკის კონცეპტუალური ანალიზი და საქართველოს ეკონომიკური პორტრეტი”. ისევე, როგორც ამ თუ სხვა ნაშრომებში, ავტორი თავის ახალ სახელმძღვანელოშიც ჩვენს გარდამავალ ეკონომიკაში მიმდინარე ძვრებს განიხილავს მსოფლიო ტენდენციებთან მჭიდრო კავშირში და მსოფლიოში ცნობილ თეორიათა კრიტიკული გააზრების საფუძველზე. ასეა განსაკუთრებით წიგნის იმ თავებში, რომლებიც ეხება განვითარებულ ქვეყნებში საზოგადოებრივი სექტორის ჩამოყალიბების წანამდგრებსა და ტენდენციებს, ამ სექტორის ეკონომიკის თეორიის გენეზისს, ამავე ქვეყნებში სოციალური საბაზრო ეკონომიკის ჩამოყალიბების პროცესს, რომელშიც

ჯერჯერობით მაინც, უკმარი მოთხოვნა ელის პროფესორ როზეტა ასათიანის მიერ შემოთავაზებულ სახელმძღვანელოსაც, მაგრამ მისი დიდად ფასეული პროდუქტი უეჭველად იქნება და უკვე არის კიდევ სამეცნიერო-პედაგოგიური წრეების აზრის მომწიფება ამ დისციპლინის სწავლების აუცილებლობაზე ანუ იმაზე, რომ მომავალი მმართველები მმართველებად ვერ ივარგებენ სამართავი ობიექტის რაობასა და თავისებურებებში სიღრმისეული გარკვევის გარეშე. ეს ცოდნა მოქმედ ფუნქციონირებსაც დიდად წაადგებათ კვალიფიკაციის ამაღლებაში.

ჩვენ ნოვაციების ეპოქაში ვცხოვრობთ – ეპოქაში, როცა მიმწოდებელი უფრო ხშირად მოთხოვნას კი არ მისდევს, არამედ თვითონ ქმნის მას. ამ შემთხვევაშიც უთუოდ ასე მოხდება და უკვე ხდება კიდევ, ვინაიდან შემოთავაზებული ნაშრომი იმსახურებს სახელმძღვანელოს გრიფს, ხოლო საგანი იმსახურებს სასწავლო პროგრამაში შეტანას.

სახელმწიფო წარმართველ როლს ასრულებს და ა.შ.

წიგნის ეს ნაწილები სერიოზულად განასხვავებენ რ. ასათიანის სახელმძღვანელოს დასავლეთურთაგან. მეტიც, განასხვავებენ მათგან თვით მიდგომით კვლევის საგნისადმი.

სახელდობრ, დასავლურ სახელმძღვანელოებში დომინირებს საზოგადოებრივი სექტორის ფუნქციური ანალიზი ანუ მათში ხდება უწინარესად იმ კავშირების აღწერა სტატიკაში, რომლებიც არსებობს სექტორის შიგნით და გარეთ – იმის გარკვევა, სექტორის რომელი ფუნქცია რა კავშირებში ხორციელდება და როგორ. სადავო არ არის საგნის ამ კუთხით შესწავლის აუცილებლობა, ოღონდ მასში “ჩაკარგულია” უფრო მნიშვნელოვანი რამ: საზოგადოებრივი სექტორის სწრაფი განვითარების მიზეზები და წინაპირობები, მისი ხარვეზები და სამომავლო ტენდენციები.

რ. ასათიანის მიდგომაში კი, პირიქით, დომინირებს საგნის ხედვა დინამიკაში, რაც ჩანს მისი ზემოთ დასახელებული თეორიული მსჯელობებიდან. საგნის ზემოაღნიშნული ორგვარი ხედვიდან მხოლოდ იგი დებს ხიდს წარსულს, აწმყოსა და მომავალს შორის. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გარდამავალ პერიოდში მყოფი საქართველოსათვის, რომელშიც ცვლილებები აჩქარებულად მოხდა; მნიშვნელოვანია ქართველი მკითხველისათვის, განსაკუთრებით – იმისათვის, ვინც საბაზრო ეკონომიკისაკენ სვლას ჯერაც მიაბიჭურად აღიქვამს “ზედმეტი ბარვის” – სახელმწიფოს – მოცილების პროცესსად.

ეს ორი კუთხე (ორი მიდგომა) ერთიმეორის საპირისპიროა, მაგრამ არა - გამომრიცხველი. ისინი ერთმანეთს კვეთენ, ამიტომ სექტორული ეკონომიკებისა და არაერთი სხვა დისციპლინის კურსებში მათი წინააღმდეგობის გადაწყვეტა მხოლოდ მათი ოპტიმალური შეხამებით შეიძლება მოხდეს. თავს ვერ ვიდებ ვთქვა, როგორი შეიძლება იყოს ეს ოპტიმიზმი, ოღონდ ნათელია, რომ დასავლური სახელმძღვანელოები მისგან შორს დგანან. უწინარესად სწორედ ამიტომ მიმანჩნია ნოვატორულად პროფესორ რ. ასათიანის სახელმძღვანელო. სულ ცოტა, იგი უთუოდ არის ნაბიჯი ოპტიმიზმისკენ. ამის აღნიშვნით სრულებითაც არ მინდა ჩრდილი მივაყენო დასავლელ ავტორებს – ისინი მხოლოდ იყენებენ ფუნქციურ მეთოდს, რომელიც განუყოფლად ბატონობს სასწავლო-ეკონომიკურ ლიტერატურაში, და ჩინებულად იყენებენ ჩვენგან განსხვავებულ სამუშაო გარემო-პირობებს, რომლებიც მათ აქვთ ფუნქცი-

ური კავშირების გამოწვევლივით შესწავლისათვის.

რ. ასათიანის ამ ნოვატორულ სახელმძღვანელოში, რომელიც საგანს მრავალი სხვადასხვა მიმართებით განიხილავს, წარმოდგენილიცაა არ იყოს საკამათო საკითხები. წარმოდგენილია უფრო იმიტომ, რომ ამ საკითხთა უმრავლესობაზე მთელ მსოფლიოში მიმდინარეობს ცხარე დებატები. ამათგან შეგვხვები მხოლოდ ერთ ასეთ საკითხს, რომელმაც, ვფიქრობ, შეიძლება გაუგებრობაც გამოიწვიოს:

ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემას რ. ასათიანი სახელმწიფო სტრუქტურების ნაწილად წარმოგვიდგენს, მაშინ როდესაც ევროპულ ლიტერატურაში ვერ შეხვდებით ასეთ გაგებას. ვერ შეხვდებით მას ვერც ქართულ ლიტერატურაში, რაკი თვითმმართველობის რეფორმა 1990-იან წლებში ჩვენ ევროპული სტანდარტებით განვახორციელეთ 1985-ში იქ დაწყებული რეფორმების კოპირებით. მაგრამ აშშ-ში ფართო უფლებებით მოსარგებლე ტერიტორიულ ორგანოებს თვითმმართველობები რომ უწოდო, გაეცინებათ.

ახლა არსობრივად: თვითმმართველობის ვერტიკალი სახელმწიფო მართვის ვერტიკალის საპირისპიროდ – ქვემოდან ზემოთ, ადამიანისგან ფუნქციონერებისაკენ უნდა იყოს მიმართული. ევროპული რეფორმა ჩისში შევიდა იმ აზრით, რომ ეს ვერტიკალი ეფექტიანად ვერ აამუშავა – ვერ შექმნა საამისო ინსტრუმენტები და ინსტიტუტები. თვითმმართველობის სისტემა სახელმწიფო სექტორის “გრძელ ხელად”, მის დანამატად დარჩა. ამიტომ ნუ გავიკვირვებთ, რომ ჩვენთან მას ზოგიერთი ავტორიტეტული ეკონომისტი სახელმწიფო სექტორის ნაწილად აღიქვამს: ასეთი აღქმა უფრო შეესატყვისება რეალობას. თუმცა, ვფიქრობ, რ. ასათიანის სახელმძღვანელო მოიგებდა, თუ ავტორი თვითმმართველობის ორგვარ გაგებაზეც ისაუბრებდა – ისევე, როგორც საუბრობს, მაგალითად, ეკონომიკაში სახელმწიფოს როლის ორგვარ – კლასიკურსა და კეინსიანურ – გაგებაზე.

მსგავს საკამათო საკითხებს დრო უფრო ხშირად წყვეტს, ვიდრე მოკამათენი. მთავარია, მკითხველს – და, ამ შემთხვევაში, სტუდენტსაც, მივაწოდოთ არა უბრალოდ ინფორმაცია შესასწავლი საგნის შესახებ, არამედ სააზროვნო მასალა. მთლიანობაში, ამ მისიას პროფესორ რ. ასათიანის მიერ შემოთავაზებული სახელმძღვანელო მაღალ დონეზე ასრულებს.

მერაბ გველესიანი
საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის
ემერიტუს-პროფესორი

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

პროფესორ როზეტა ასათიანის შრომაზე “ახალი ნეოკლასიკური სინთეზი - ახალი ეკონომიკური მიმდინარეობა”, რომელიც გამოქვეყნდა ჟურნალ “ახალ ეკონომისტში” (2017, N4)

ვფიქრობთ, რომ საქართველოში მიმდინარე ეკონომიკური რეფორმისა და გრძელვადიანი სტრატეგიის დასაბუთებული გააზრებისათვის, ნამდვილად დიდი ქართველი ეკონომისტის - პროფესორ როზეტა ასათიანის შრომა ახალი ნეოკლასიკური სინთეზის შესახებ უაღრესად საჭირო და ნოვაციური ხასიათისაა.

გულწრფელად აღვნიშნავთ, რომ შრომა მეცნიერულობის შესაძლოდ სრული გამოხატულებაა და გასახარია, რომ ეკონომიკის ერთ-ერთი უდიდესი სპეციალისტი მსოფლიოში - ქართველი ქალბატონია.

შრომაში წარმოჩენილია ორიგინალური დასაბუთება საზოგადოებრივი სექტორის ახალი როლის შესახებ. ნიშანდობლივია, რომ სახელმწიფო რეგულირების დადებით ნიუანსებს კარგა ხანია ეფექტიანად იყენებენ აშშ-ში, იაპონიაში, დიდ ბრიტანეთში, გერმანიაში, საფრანგეთში და ჩვენი მკვლევარის მიერ შემოთავაზებული ხედვა საზოგადოებრივი სექტორის მოსალოდნელი ახალი ზომიერად მზარდი როლის შესახებ, ნამდვილად მეტად სასიკეთოდ წაადგება მსოფლიო პროგრესს.

რევაზ ლორთქიფანიძე
ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი
2018 წელი, 14 თებერვალი

ჩვენი ჟურნალის რედკოლეგიის წევრმა, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის ექსპერტმა, პროფესორმა როზეტა ასათიანმა ასეთი წერილი მიიღო:

„ქალბატონო როზეტა!

ძალიან მომწონს თქვენი ნაშრომები, თხრობის სტილი, გასაგები და გამართული ქართული ენითაა ნაწერი. არა ერთი საკურსო მაქვს მათზე დაყრდნობით დაწერილი. ჩემი აზრით ერთ-ერთი უდიდესი ქართველი ეკონომისტი ბრძანდებით.“

პატივისცემით, ივანე მამფორია, ა. წერეთლის სახელობის ქუთაისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მაგისტრანტი.

ანალოგიური წერილები ადრეც მიუღია ქალბატონ როზეტას.

დიდი ქართველოლოგიური სიახლე ჩვენი ქვეყნის ევროპის ხალხთა თანამეგობრობისაკენ მისწრაფების გზაზე

უკანასკნელი წლების ქართველოლოგიურმა კვლევებმა შუასაუკუნეების ქართული ლიტერატურისა და კულტურის ევროპული ცივილიზაციის პროცესში ჩართულობის ახალი აქამდე უცნობი ფაქტი გამოავლინა. 2018 წელს ამსტერდამში,

გამომცემლობამ „Adolf M. Hakkert“ ინგლისურ ენაზე გამოსცა პროფესორ ელგუჯა ხინთიბიძის წიგნი „Medieval Georgian Romance The Man in a Panther-Skin and Shakespeare's Late Plays“. უნდა აღინიშნოს, რომ პროფ. ე. ხინთიბიძის წიგნები უკვე რამდენჯერმე გამოიცა საქართველოს ფარგლებს გარეთ.

ქართველოლოგიური მეცნიერების იმ სიახლეს, რომელსაც ეძღვნება წინამდებარე ნაშრომი, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება არა მხოლოდ ვეფხისტყაოსნის ადგილის წარმოჩენისა და პოპულარიზაციის თვალსაზრისით მსოფლიო ლიტერატურულ სივრცეში, არამედ უშუალოდ მისი როლის გამოვლინებით ევროპულ, კერძოდ კი ინგლისურ ლიტერატურათმცოდნეობაში. ვინაიდან, ვეფხისტყაოსანი იდეურ-მსოფლმხედველობით პრობლემეტიკით სრულად შეესატყვისება შუა საუკუნეებისა და რენესანსული ეპოქის ევროპული აზროვნების პროცესს, იგი აღმოჩნდა ევროპული რენესანსული ლიტერატურის უმაღლესი გამოვლინების ერთ-ერთი ლიტერატურული წყარო, კერძოდ კი - უილიამ შექსპირისა და მისი თანამედროვეების ლიტერატურული წყარო.

ამ დიდი მეცნიერული სიახლის გამოვლენა პროფ. ე. ხინთიბიძის მიერ მოხდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართველოლოგიური სკოლის ცენტრის ბაზაზე უკანასკნელი წლების მანძილზე

წარმატებით განხორციელებული საერთაშორისო პროექტის - ქართული ლიტერატურის შესწავლა ევროპაში - სიღრმისეულად ჩატარებული კომპარატივისტული მიმართულების ფილოლოგიური კვლევების საფუძველზე.

ამ მონოგრაფიის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს იმაში, რომ ის საერთო დეტალები, როგორც იდეურ-თემატურ-სიუჟეტური, ასევე მხატვრულ-გამომსახველობითი თვალსაზრისით, რაც შექსპირის უკანასკნელი პერიოდის პიესას ციმბელინს, აგრეთვე ფრანსის ბომონტისა და ჯონ ფლეტჩერის პიესებს - მეფე და არა მეფე და ფილასტერი ერთმანეთთან აახლოვებს, ავტორის მტკიცებით, საერთოა ვეფხისტყაოსნისეული ნესტანისა და ტარიელის რომანულ თავგადასავალთან. უფრო მეტიც, ავტორი მიდის იმ დასკვნამდე, რომ დასახელებული ინგლისური დრამატურგიის პიესების ფაბულა თემატურ-სიუჟეტურ-კომპოზიციური თვალსაზრისით ემყარება ვეფხისტყაოსნის შეყვარებული პროტაგონისტი წყვილის, ნესტანისა და ტარიელის სასიყვარულო ისტორიას.

წიგნი შედგება ოთხი თავის, თოთხმეტი ქვეთავის, ბიბლიოგრაფიისა და სამიებლებისგან. ნაშრომი სრულად მოიცავს 303 გვერდს. ძალზე შთამბეჭდავია წიგნის ბოლოს უცხოელი მეცნიერების - ბერტ ბეინენისა და ტონი ანდერსონის შეფასებები პროფ. ე. ხინთიბიძის ამ მეცნიერულ მიგნებასთან დაკავშირებით.

დაბოლოს, კიდევ ერხელ კმაყოფილებით უნდა აღინიშნოს, რომ წიგნის გამოცემა მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ქართველოლოგიური მიმართულების სამეცნიერო წრეებისათვის, არამედ ინგლისური ლიტერატურული კრიტიკისთვისაც, რადგანაც შექსპიროლოგია უკვე დიდი ხანია დაინტერესებულია ინგლისური დრამატურგიის ამ ცნობილი პიესების ფაბულის წარმომავლობის საკითხით.

ირინა ჯავახაძე
ფილოლოგიის დოქტორი - PhD,
თსუ-ს თანამშრომელი, მოწვეული პედაგოგი,

ახალი ეკონომისტი THE NEW ECONOMIST

ცნობილ მეცნიერ ეკონომისტს, პროფესორ გიორგი /გოგი/ ნანუაშვილს დაბადებიდან 70 და სამეცნიერო-პედაგოგიური მოღვაწეობიდან 45 წელი შეუსრულდა.

გიორგი ნანუაშვილი დაიბადა 1948 წლის 7 მაისს საგარეჯოს რაიონის სოფ. კაკაბეთში.

1966 წელს დაამთავრა თბილისის 77-ე საშუალო სკოლა ფიზიკა-მათემატიკის გაძლიერებული სწავლებით და იმავე წელს ჩააბარა მისაღები გამოცდები და ჩაირიცხა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკურ ფაკულტეტზე ბუღალტრული აღრიცხვისა და სამეურნეო საქმიანობის ანალიზის სპეციალობით, რომელიც დაამთავრა 1971 წელს და როგორც პერსპექტიულმა ახალგაზრდამ კათედრაზე გააგრძელა მუშაობა ლაბორანტად, შემდეგ მასწავლებლად არამატერიალური სფეროს ბუღალტრული აღრიცხვისა და ანალიზის კათედრაზე, სადაც მუშაობდა 1983 წლის ჩათვლით. 1976 წელს წარმატებით ჩააბარა მისაღები გამოცდები და ჩაირიცხა თსუ-ს ასპირანტურაში, რომელიც დაამთავრა 1981 წელს. 1979 წელს გაგზავნილი იქნა ქ. მოსკოვის საფინანსო ინსტიტუტში კვალიფიკაციის ასამაღლებელ 6 თვიან კურსებზე, სადაც პარალელურად მუშაობდა დისერტაციაზე, რომელიც დაიცვა 1991 წელს თსუ-ს სამეცნიერო საბჭოზე, რომლის თავჯდომარე იყო აკადემიკოსი ვასილ ჩანტლაძე.

1983 წლიდან მთელი 34 წლის განმავლობაში მუშაობდა გორის ჯერ სააღრიცხვო-ეკონომიკურ ინსტიტუტში, ხოლო მისი უნივერსიტეტად გარდაქმნის შემდეგ გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, სადაც განვლო გზა მასწავლებლიდან სრულ პროფესორამდე. 2000 წლიდან 2007 წლის ჩათვლით იყო ამ უნივერსიტეტში ბუღალტრული აღრიცხვისა და აუდიტის კათედრის გამგე.

ბ-ნი გიორგი იყო ერთ-ერთი პირველთაგანი, რომელმაც 1999 წელს მიიღო საერთაშორისო სერთიფიკატი მმართველობით აღრიცხვაში.

გიორგი ნანუაშვილის სამეცნიერო კვლევების

სფეროს მიეკუთვნება, როგორც ზოგადი ეკონომიკის საკითხები, ისე ბუღალტრული აღრიცხვის თეორიის ფინანსური და მმართველობითი აღრიცხვის, რევიზიისა და კონტროლის, აუდიტის და სამეურნეო ანალიზის აქტუალური საკითხები, რომლებიც მას განხილული აქვს მის მიერ გამოქვეყნებულ 130 სამეცნიერო ნაშრომში.

ბ-ნი გიორგის კალამს ეკუთვნის 10 სახელმძღვანელო და დამხმარე სახელმწიფანელო, 4 მონო-გრაფია. ამჟამად დამთავრებული და მზად აქვს გამოსაცემად ორი მონოგრაფია: 1. მმართველობითი აღრიცხვა: პეაქტიკაში დანერგვის გზები და პრობლემები; 2. ვალდებულება, როგორც ეკონომიკური კატეგორია და მის აღრიცხვასთან დაკავშირებული პრობლემები.

ბ-ნი გიორგი არის ორი რეფერირებადი და რეცენზირებადი ჟურნალის, „სოციალური ეკონომიკა“ და „ბუღალტრული აღრიცხვა,“ სარედაქციო კოლეგიის წევრი.

იუბილარს ათეულობით ასპირანტი და მაგისტრანტი ჰყავს აღზრდილი, რომლებიც ამჟამად სხვადასხვა უნივერსიტეტებში მოღვაწეობენ აკადემიურ პერსონალის შემადგენლობაში, ასოცირებულ პროფესორებად, პროფესორებად.

ბატონი გიორგი ხშირადაა მოწვეული სსიპ საქართველოს ტექნიკურ უნივერსიტეტში დისერტაციის დაცვისას ოფიციალურ შემფასებლად, რეცენზენტად, ოპონენტად. მისი თეორიული მოსაზრებანი და პრაქტული მნიშვნელობის მქონე წინადადებები ხშირად გამოიყენება რეალურ საქმიანობაში. თუნდაც ის რად ღირს, რომ 1975 წელს მის მიერ წამოყენებული და დასაბუთებული წინადადება ბიუჯეტურ დაწესებულებაში ძირითად საშუალებებზე ცვეთის დარიცხვის შესახებ, დღესაც უცვლელად გამოიყენება.

და ბოლოს, ვულოცავთ ბატონ გიორგი ნანუაშვილს იუბილეს, ვუსურვებთ ჯანმრთელობას, მხნეობას და დიდხანს სიცოცხლეს მის მეუღლესთან, ხუთ შვილთან და ექვს შვილისვილთან ერთად.

პროფესორები:
ევგენი ბარათაშვილი, ანზორ აბრალავა, ალექსანდრე სიჭინავა, გიორგი სახოკია, გიორგი ცაავა, ვახტანგ დათაშვილი, აკაკი გვარუციაძე, ლიოდ ქარჩავა, შოთა ვეშაპიძე.

ახალი ეპოქისათ THE NEW ECONOMIST

საგარეო ეკონომისტი

საერთაშორისო რეფერირებადი და რეცენზირებადი სამეცნიერო-პრაქტიკული ჟურნალი

სტატიების მიღება შემდეგი მოთხოვნების გათვალისწინებით:

1. ტექსტი აკრეფილი უნდა იყოს Word-ში, Sylfaen-ში, შრიფტის ზომა 12, ინტერვალი სტრიქონებს შორის - 1,5, ველებს დაშორება მარჯვენა-მარცხენა მხარეს 2 და 3 სმ. შესაბამისად, ზედა და ქვედა - 2,5 და 2,5სმ. ტექსტი უნდა აიკრიფოს გადატანების გარეშე. ცხრილები გადაყვანილი JPEG-ში. სტატიის მინიმალური მოცულობა უნდა იყოს 5 გვერდი A4 ფორმატის.
2. ავტორის სახელი, გვარი, სამეცნიერო წოდება და თანამდებობა, საკონტაქტო კორდინატები, (ტელ-ფონები, ელ.ფოსტა), სურათის ელექტრონული ვერსია JPEG-ში;
3. სტატიას უნდა ახლდეს რეზიუმე ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე, მოცულობით 120-150 სიტყვა, აკრეფილი შესაბამისად Sylfaen-ში და Times New Roman-ში, შრიფტის ზომა 12. სამეცნიერო სტატიას უნდა დაერთოს გამოყენებული ლიტერატურის სია.
4. სტატია შეიძლება გამოქვეყნდეს ინგლისურ, რუსულ, გერმანულ და ფრანგულ ენებზეც. ნებისმიერ შემთხვევაში, აუცილებელი მოთხოვნაა, რეზიუმე მოგვაწოდოთ ქართულ, ინგლისურ და რუსულ ენებზე.
- სტატიის გამოქვეყნების ღირებულება შეადგენს - ჟურნალის ერთი გვერდი 10 ლარი, რომელსაც ავტორი გადაიხდის დადებითი რეცენზიის მიღების შემდეგ, ხოლო ჟურნალის ღირებულება - 10 ლარი.
5. სტატიის გამოქვეყნების, ჟურნალის შექმნისა და/ან გამოწერის ღირებულების გადახდა შესაძლებელია შპს "ლოი"-ს ანგარიშზე; საიდენტიფიკაციო კოდი 204439296, ანგარიშის ნომერი GE33LB0113168905809000, სს „ლიბერთი ბანკი“, ბანკის კოდი LERTGE22.

ელექტრონული ფოსტა: loidk@yahoo.com; www.loi.ge

ტელ: 299-05-76; 555 277 554; 595 32 30 34.

PS. სტატიების მოწოდება ფურცლებით ან CD-თ აუცილებელი არ არის.

International Precise and Review Scientific-Practical Magazine

Continues taking articles according to this requests:

1. Text must be gathered in Word, size of Sylfaen font 12, interval between lines - 1.5, borders in right and left side- 3 and 2sm. Also, up and down borders- 2.5 and 2.5sm. Text must be picked up without transferring. Tables should be in JPEC. The minimal size of article is 5pages of A4 format.
2. The first name of author, last name, scientific rank and post, coordinates (telephone number, e-mail), electronic version of photo in JPEG.
3. The article must have reziume in Georgian, English and Russian languages. The size should be 120-150 words, it must be picked up in Sylfaen and in Times New Roman, size of font-12. Scientific article must have list of used literature.
4. The article may be published in English, Russian, German and France languages. So, it is also our request to prepare reziume in Georgian, Egnlish and Raussian languages too.
The price of article's publication is- one page of journal 10 GEL (Lari) or 5 USD. And auhor will pay this price after getting positive respond. Also, the price of journal is 10 GEL (Lari) or 5 USD.
5. The price of publication article, buying journal and subscription fee could be payed in Ltd. LOI's account: identification code - 204439296, the account number- GE61HB000000000713602, "Halyk Bank Georgia", central office, bank code HABGGE22.

Our coordinates:

e-mail: loidk@yahoo.com; www.economisti.ge; www.loi.ge

Tel: 299 05 76; 555 277 554; 595 32 30 34.

PS. Giving articles with papres or CD-s, is not necessary.

უპს “**Smarty**” გთავაზობთ სრულ სარეკლამო/პოლიგრაფიულ სერვისს უახლესი დანადგარებითა და ხელსაყრელი ფასებით!!!

ციფრული ბეჭდვა

ფართოფორმატიანი ბეჭდვა

ოფსეტური ბეჭდვა

ბანერი ბადე სტიკერი სტიკერი

HEIDELBERG A2

- სავიზიტო
- ფლაერი
- ბუკლეტი
- ტრი პლეტი
- ბროშურა
- ჟურნალი
- წიგნი
- ბლანკი
- კოპირებადი
- თვითწაბადი
- პოსტერი
- პლაკატი
- ბლოკნოტი
- ეტიკეტი
- კალენდარი:
- ჯიზის/სამაგიდო/კედლის
- მუყაოს სასაჩუქრე ჩანთა
- კატალოგი
- კოლოფი
- კონვერტი
- მოსაწვევი

აღვიწიეთ მიტანის სერვისი უფასოდ!!!

მის.: ქ. თბილისი, აგლაკის ქ.83

☎ 551 30 33 20

✉ smartyLTD@gmail.com

🌐 smarty.ltd

Smarty

www.smarty.ge